

南頓先生古稀紀念冊

This book is published by his friends and pupils
in honour of the seventieth birthday of Professor Bu yin Nanjio,
which took place in 1918.

梵文楞伽經刊本序

[illegible]

謄寫せしを以て、今回の刊本の編輯とするなり、今の寫本に當時次の附記あり 因りて其全文を録す。

此の寫本六冊は、明治十五年十二月廿一日より、十六年六月廿五日までに、艾國牛津に在りて、倫敦亞細亞學會所藏の寫本(目錄番號第三)より全部を謄寫せるものなり、其翌月十六日 友人笠原研吉君東京大學病院に歿す 年三十二 九月其計を得たり、同月十月 劍橋(Cambridge)に到り 其人學問書館所藏の寫本(Add 915)を以て全部を校合し 又同館の他の寫本(Add 1607)を以て最初、最後とを校合す 然れども不明の處は頗る多し 更に他の寫本を以て校正せんことを要す、現在の支那語には、四巻と一巻と二巻との三譯あり、此を校讀を要す。

以上の附記は 其年月日を記せざるも、恐らくは明治十七年三月 今つ芝園を離せし以前の記事ならん、それより十有餘年の後、我々夫婦共々東京に在りて此の梵本を支那の三譯と對校して諸譯を互を作り 今と同じく全部を譯覽し 其後 河田慈海師つしむより將來の寫本を以て全部を校合せり 大正三年二月 今に 文學博士高田順久君の 尼波君より將來の寫本の君を以て對校し 十月八月 文學博士佐藤雲來師所有の 印度の刊本を以て對校し 九月 全部を讀了し 異なる所を脚註として刊行の部に入れたり 然れども尚ほ不明の點ありとせず 因りて四卷と一巻と二巻と 佐藤博士に懇請して其抄本を得たり 是を以て 博士に底譯と支那譯とに對校して四卷の一巻を附けし 今部の内容と見ると到りし 今く博士助力の賜なりと以てする所あり 而して 大立現成 加ふる 附學ありて 佐々木博士 名字 慈海より 佐々木 數日 校訂に到る 校訂を以ては 之を刊行するに到りし 然れ 勞 多 する所あり 是に 此 校訂 佐藤博士 是 附學ありと して、友 佐々木 同代重有書門右の伊勢の佐々木 自

ることを 既するこゝに記さるより。

三の三下の 一は 抄本阿毘多羅寶經四卷、翻本天竺三藏求那跋陀羅(Candakara)譯 此譯者の梵名は功德賢に譯す 中印度つ所より 開元肆五(秘四ノ四十五紙右一行)に 置れば 翻本の元號二より交す 一は 我が元弘入戸三十二年 西暦四百四十三年の譯出しして 是を四を併加せよ 續編次に黃紙第六冊一紙右より二十八紙右までを見るへし

第二は 入抄本十卷 九卷天竺三藏什師菩提支(Bodhiśāstra)の譯 此譯者の梵名は道婆に譯す 後魏にも譯す 開元肆六(秘四ノ五十一ノ右四行)に 置れば 後魏又は北魏の延昌二年癸巳 即ち北の武宣入統十二年 我が開元入戸七年 西暦五百十三年の譯出しして 是を十を併加せよ 續編次に黃紙第六冊二十九紙右より八十二紙右までを見るへし

第三は 入抄本に七卷 大唐三藏實叉難陀(Sikṣananda)譯 此譯者つ梵名は摩訶訶譯す 開元肆九(秘四ノ七十八紙左九行)に 置れば 所の翻入武氏の稱せし阿の久視元年庚子 即ち中今ノ開元十七年 我が文武入戸四年 西暦七百四年より 弘安四年甲辰 即ち開元二十一年 我が慶雲元年 西暦七百四四年までの譯出しして 是を七を併加せよ 續編次に黃紙第六冊八十二紙右より百廿一紙右までを見るへし 此所譯は凡んて今此處より符合するなり

此の 三の 一は 抄本阿毘多羅寶經四卷、翻本天竺三藏求那跋陀羅(Candakara)譯 此譯者の梵名は功德賢に譯す 中印度つ所より 開元肆五(秘四ノ四十五紙右一行)に 置れば 翻本の元號二より交す 一は 我が元弘入戸三十二年 西暦四百四十三年の譯出しして 是を四を併加せよ 續編次に黃紙第六冊一紙右より二十八紙右までを見るへし

あり、此中にも意譯の外に、渡邊海旭師の「本經の原本及び譯本に就て」の一文と、譯者三井品史師の解説等ありて、亦此梵本を研究する人の参考とすへきものなるへし、渡邊師の文中に、已に梵品原本と四巻十ん七卷の三譯本との對照表あり、因りて今其許訛を得て、序文の梵譯の終りに別載す。

此の如くにして 瓦も角も梵文楞伽經の刊本を見ることを得たるも、固より不明の點なきを保せず 願はくは閱讀の諸君、千教を賜はり、此梵本をして尙ほ完全ならしめられんことを、是を序とす。

大正十二年二月

南條文雄識す

PREFACE

The present edition of the Sanskrit text of the *Laṅkāvatīra Sūtra* has come into existence briefly in the following manner. It was in June 1876 that I was sent to England together with Kenjiu Kasawara by the order of the late Genmyō Shōnin at that time still heir apparent to the Abbotship of the Eastern Hongwanji with the express object of studying the Sanskrit texts of Buddhism. Reaching London in August we began to study English and to get acquainted generally with things English but progress was very slow and it was not until three years later that is in February of 1879 when I paid my first visit to Professor Max Müller at Oxford. He was quite sympathetic and urged me to come to Oxford at once. Thus encouraged I made up my mind to settle there. I was helped in my study by Prof. Sir Macdonell who was then still a student at Oxford. In October Kasawara joined me and from 1880 on we pursued together the study of Sanskrit under Professor Max Müller to whose house we went every other day. By July 1881 we finished reading the Larger and the Smaller *Sukhāvati vyūha Sūtra* the *Vajracchedikā Sūtra* the Larger and the Smaller *Prajñā pāramitā hṛdaya Sūtra* the *Lalitavistara Sūtra* the *Samantamukha parivartāvalokiteśvara vīkṛvapa nirdesa* in the *Saddharma-puṇḍarīka Sūtra* and a part of the

Abhidharma kośa vyākhyā by Yaśomitra. Of these texts the Smaller Sukhāvati vyākhyā and the Larger and the Smaller Prajñā pāramitā hṛdaya were obtained in Japan and edited by Professor Max Müller. Of the Lalita vistara we had a text published in India and of the Samantamukha parivarta a text from China was accessible while we had to copy the Larger Sukhāvati vyākhyā Sūtra and the Abhidharma kośa vyākhyā from the MSS obtained from Nepal. The copying of the kośa was mostly entrusted to Kasawara who however unfortunately had to leave England prematurely owing to an irrecoverable illness. He started home in September 1887 and died in Japan in the summer of the following year. When the report reached England Professor Max Müller, greatly lamenting the loss wrote a long article on his moral character and scholarly future which was published in one of the current papers. The Dharmasamgraha as a posthumous work of his was edited by Professor Max Müller and Dr Wenzel and published as one of the Anecdota Oxoniensia.

My good health however permitted me to stay at Oxford for some time to come and I was thus enabled to make a complete copy of the Laṅkāvatāra Sūtra after the MS brought from Nepal which forms the basis of the present edition of the text. In my original copy I have the following entry

"These 12 volumes of MS were copied during my stay at Oxford from the MS (No. 3 in the Sanskrit Catalogue) in the possession of the Asiatic Society London from December 11 to June 25 1883. On the sixteenth of the following month my friend Mr. Kasawara died at the Tokyo University 11th April 1883. The news was received in September

ler I went to Cambridge in October and revised my entire copy according to the MS Add 915 kept in the Library. Another MS Add 1607 was utilised only for the collation of the first and the last part of my own. Passage not quite clear were till many another thorough collation may be necessary. There are three Chinese translations still in existence one in four volumes the second in ten and the third in seven they have also to be read and compared.

This entry has no date but it is very likely that it was written before my departure from England in March 1894. Over ten years later Mr Zengi Koyasu while in Tokyo made a thorough collation of the three Chinese translations with the Sanskrit text and corrections were entered. He read the whole text with me. When later Rev Chai Kawaguchi brought a Nepal se copy of the *Laṅkāvatāra* this was used to clear up some obscure points in my MS. When Professor Junjiro Takakura also brought back from Nepal in 1914 some palm-leaf fragments of the present Sūtra I availed myself of the opportunity for another revision of my copy which received still further elaboration in August of the same year by being compared with an Indian edition of the Sūtra in possession of Dr Unrai Wogihara. In September the whole text of the *Laṅkāvatāra* was re-copied with footnotes in which all the different readings were noted. This was intended as a final text for publication but as there were till many points which could not be made out quite clearly I earnestly entreated Dr Wogihara to revise my copy with aid of the Tibetan translation. He was willing to undertake the task. Not only the Tibetan *Laṅkāvatāra* was used but the

three Chinese translations were also consulted to clear up whatever difficulties he met in the reading of my text. That I am now able to offer this edition of the Buddhist Sūtra to the public is altogether due to the ungrudging assistance given by Dr Wogihara to whom my hearty thanks are due.

The above was not the only difficulty the Editor had to encounter there was another kind of difficulty which delayed this publication. By this he means the manufacturing of the necessary fount and the procuring of competent compositors. Fortunately the Otani Buddhist University produced two most faithful and untiring workers in this field. Messrs Genjo Adachi and Kyōshi Kato are the two gentlemen who did all the silent work in connection with this publication. With their assistance so freely given and with a scholarly cooperation so kindly rendered by Dr Wogihara and finally with a material contribution so devoutly offered by Mr Jōyemon Tashiro the Sanskrit text of the *Lankāvatāra* is most auspiciously launched into the world.

The first of the three Chinese translations of the Sūtra is by Guṇabhadra a learned scholar from Central India who came to China during the Liu Sung dynasty and according to the *Liao-yuan Records* translated the Sūtra in 443. As it is made up in four volumes or fasciculi it is generally known as the 四卷本 (*Ssu-chuan Laṅka*) and forms the sixth volume pp 1-28 of the Band Huang (黃卷) in the modern Japanese Tripitaka known as the "Small Print Edition" (小經本).

The second translation is by Bodhiruci another Indian scholar who came to China during the Northern Wei dynasty and according to the *Liao-yuan Records* translated the *Lankāvatāra* in

611 which is known as 十住論 (Shih-chuan Lankā) and is in the sixth volume pp. 2-8 of the Hsin Huang.

The third one is the work of Śikṣananda who came to China early in the Tang dynasty and translated the Sūtra according to the *Amara* in 700-704 which goes under the name of 十住論 (Chih-chuan Lankā) 10th volume pp. 8-11 of the Hsin Huang. This almost corresponds to the present edition of the Lankāvatāra.

Of all these translations the first alone has commentaries by Japanese and Chinese scholars and the other two have none what ever.

In the Fourth Band of the Koku yaku Daijōkyō (Tenjūki) Translated into Japanese) Volumes VIII and XIV recently published Rev. Sōgen Yamakami has an expository introduction to the Sūtra and a Japanese translation of the Chinese Lankāvatāra by Śikṣananda. While I was preparing a Japanese translation of the Sanskrit text I have been greatly helped by Rev. Yamakami's work. My own will be published later as a separate book.

There is another edition of the Lankāvatāra used by the Buddhist community in China, the 十住論 (Shih-chuan Lankā) 10th volume pp. 8-11 of the Hsin Huang. This is a translation of the Sanskrit text by Śikṣananda. It is a very good edition and is used by the Buddhist community in China. It is a very good edition and is used by the Buddhist community in China.

楞伽經梵本ニ支那譯
三本ニの對照表

COMPARATIVE LIST OF CHAPTER DIVISIONS IN THE SANSKRIT TEXT AND

梵 本 Sanskrit Text		四卷楞伽 Gomabhadra	十卷楞伽 Bodhiruci	
Ch p	Title p.	Title	Chap.	Title
1	Pañcāśikhyā nā 1		1	佛 經 27a, 14
2	Śatīr dhātisahassavare dharmaśamuccaya 23	一切佛經 23, 1 ^U	2	阿 含 3 4
	// 37	// 42, 2	3	集一切佛經 34b 1
3	An tyaṭ 136	// 15b, 13	4	佛 經 49a, 1
	// 173	// 20a, 11	5	摩訶 經 54b 10
	// 182	// 21a, 12	6	法 華 56a, 10
	// 187	// 21b, 16	7	法 華 56a, 19
	// 204	// 24a, 5	8	法 華 59b, 4
4	Abhisamaya 211	// 24b, 10	9	入 法 60, 2
5	Tathāg tanītyas tya prasaṅga 217	// 25, 1-	10	阿如 佛 經 61a, 19
6	Āpika 220	// 25b 5	11	佛 經 61b 19
	// 24	// 6a, 3	12	五 法 門 65b 4
	// 27	// 6b 8	13	恆 門 沙 63a, 18
	// 34	// 2, 8	14	法 門 64a, 13
7	Nirvāṇa 40	// 27b 11	1	化 65a, 1
8	Mānasa bhak na 44	// 28 8	16	法 食 肉 65b 12
9	Īhār 60		17	法 經 尼 63a, 17
10	Saṅghika 64		18	法 經 65a, 1

THE JOURNAL OF TRANSLATIONS OF THE JAPANESE LITERATURE

七、八、九、十、十一、十二、十三、十四、十五、十六、十七、十八、十九、二十、二十一、二十二、二十三、二十四、二十五、二十六、二十七、二十八、二十九、三十、三十一、三十二、三十三、三十四、三十五、三十六、三十七、三十八、三十九、四十、四十一、四十二、四十三、四十四、四十五、四十六、四十七、四十八、四十九、五十、五十一、五十二、五十三、五十四、五十五、五十六、五十七、五十八、五十九、六十、六十一、六十二、六十三、六十四、六十五、六十六、六十七、六十八、六十九、七十、七十一、七十二、七十三、七十四、七十五、七十六、七十七、七十八、七十九、八十、八十一、八十二、八十三、八十四、八十五、八十六、八十七、八十八、八十九、九十、九十一、九十二、九十三、九十四、九十五、九十六、九十七、九十八、九十九、一百		
1	11	11
2	12	12
3	13	13
4	14	14
5	15	15
6	16	16
7	17	17
8	18	18
9	19	19
10	20	20
11	21	21
12	22	22
13	23	23
14	24	24
15	25	25
16	26	26
17	27	27
18	28	28
19	29	29
20	30	30
21	31	31
22	32	32
23	33	33
24	34	34
25	35	35
26	36	36
27	37	37
28	38	38
29	39	39
30	40	40
31	41	41
32	42	42
33	43	43
34	44	44
35	45	45
36	46	46
37	47	47
38	48	48
39	49	49
40	50	50
41	51	51
42	52	52
43	53	53
44	54	54
45	55	55
46	56	56
47	57	57
48	58	58
49	59	59
50	60	60
51	61	61
52	62	62
53	63	63
54	64	64
55	65	65
56	66	66
57	67	67
58	68	68
59	69	69
60	70	70
61	71	71
62	72	72
63	73	73
64	74	74
65	75	75
66	76	76
67	77	77
68	78	78
69	79	79
70	80	80
71	81	81
72	82	82
73	83	83
74	84	84
75	85	85
76	86	86
77	87	87
78	88	88
79	89	89
80	90	90
81	91	91
82	92	92
83	93	93
84	94	94
85	95	95
86	96	96
87	97	97
88	98	98
89	99	99
90	100	100

THE JOURNAL OF TRANSLATIONS OF THE JAPANESE LITERATURE

The first volume of the series, which was published in 1901, contained the first ten volumes of the series. The second volume, which was published in 1902, contained the next ten volumes of the series. The third volume, which was published in 1903, contained the next ten volumes of the series. The fourth volume, which was published in 1904, contained the next ten volumes of the series. The fifth volume, which was published in 1905, contained the next ten volumes of the series. The sixth volume, which was published in 1906, contained the next ten volumes of the series. The seventh volume, which was published in 1907, contained the next ten volumes of the series. The eighth volume, which was published in 1908, contained the next ten volumes of the series. The ninth volume, which was published in 1909, contained the next ten volumes of the series. The tenth volume, which was published in 1910, contained the next ten volumes of the series.

CONTENTS

ii

PREFACE

PRELIMINARY

- I एवणाध्येपणापरिवर्त
- II यदि नत्ताहससर्वधर्मसमुच्चयपरिवर्त
- III अनित्यतापरिवर्त
- IV अभिसमयपरिवर्त
- V तथागतित्वानित्यप्रसङ्गपरिवर्त
- VI शक्तिरूपपरिवर्त
- VII तन्मात्रिकपरिवर्त
- VIII मासभक्षणपरिवर्त
- IX धर्मणीपरिवर्त
- X सग १२३

—

—

PRELIMINARY NOTES

The text of the Sādharmalakṛtāra now prepared for publication is based upon the following MSS etc.

- the text of the Salliharmalankhita
 A MS in the Royal Asiatic Society London
 C MS in the University Library Cambridge
 I Two parts (II 144) published by Sarat Chandra Das
 and Satish Chandra Acharya Vidyabharana at Dar
 jeeling, India (1900)
 K MS in the possession of Rev. L. K. M. M. M. acquired
 in Nepal
 R Some extracts found in Rajendralala Mitra The
 Sankrit Buddhist Literature of Nepal p 114
 T MS in the possession of Mr. J. Takakura acquired
 in Nepal
 2 1 2 3 indicate the following three Chinese versions with
 which a comparison has been made through the whole text
 1 楞伽經 (173 of my Catalogue) translated
 by Gunabhadra (4th century) A.D. 443 of the earlier Sung
 dynasty A.D. 400-479 4 fasciculi 1 chapter
 2 入楞伽經 (174) translated by Bodhidharma (4th century)
 A.D. 15 of the Northern Wei dynasty A.D. 460-534
 3 入楞伽經 (175) translated by Saichō (9th century) A.D. 800-850

देवाना च मनुष्याणा च ॥

अथ रावणो राक्षसाधिपति सपरिवार यौष्मक विमानमधिह्वयेन भगवास्तेनोपजगामोमेत्य विमानाटवतीर्य सपरिवारो भगवन्त निष्कृत्व प्रदक्षिणीकृत्य तूर्मताडावचैर प्रवाद्यद्विरिन्दनीलमयेन दण्डेन वैद्युर्यमुसारप्रत्युक्ता वीणा प्रियङ्गुपाण्डुनानध्येण वस्तेण मार्धावलम्बिता कृत्वा सहर्ष्यभगाव्यारधेवतनिपादमध्यमकेणिकगीतस्वरयाममूर्छनादियुक्तेनानुसार्य सलील वीणां मनुप्रविश्य गाथाभिर्गीतिरेनुगामति स्म ॥

चित्तस्वभावमयधर्मविधि'

नैरात्म्य दृष्टिविगत छमलम् ।

प्रत्यात्मवेद्यगतिमूचक

देशेहि नायक" इह धर्मनयम् ॥१॥

शुभधर्मसंचिततनु सुगत

निमाणांनिर्मितप्रदर्शनकम् ।

प्रत्यात्मवेद्यगतिधर्मरत

लङ्का हि गन्तु समयो ऽद्य मुने ॥२॥

मनाः	विषय	द्वय	मध्य	वस्तु २. ३
वस्तु १	५	५	५	५
मनाः	५	५	५	५
वस्तु	५	५	५	५

लङ्कामिमा पूर्वजिनाध्युषिता^१

पुत्रैश्च तेषा^२ बहुरूपधरै ।

देजेहि नाथ इह धर्मवर

श्रोष्यन्ति यद्यवहुरूपधरा ॥३॥

अथ रावणो लङ्काधिपति तोटकवृत्तेनानुगाय्य पुनः
रमि गायागीतेनानुगायति स्म ॥

सप्तरात्रेण भगवान्सागरान्मकरालयात् ।

सागरेन्द्रस्य भवनात्समुत्तीर्य तटे स्थित^३ ॥४॥

स्थितमाचस्य बुद्धस्य रावणो ह्यप्सरै सह ।

यक्षैश्च नानाविविधै^४ शुकसारणमण्डितै ॥५॥

ऋद्ध्या गत्वा तमध्वान यत्र तिष्ठति नायक^५ ।

अवतीर्य^६ पौष्पकाद्यानाञ्चन्द्र्य पूज्य तथागतम् ।

नाम सत्रावयस्तस्यै जिनेन्द्रेण अधिष्ठित^७ ॥६॥

रावणो ऽहं दशग्रीवो^८ राक्षसेन्द्र इहागत^९ ।

अनुगृह्णाहि^{१०} मे लङ्का मे चास्मिन्पुरवासिन^{११} ॥७॥

पूर्वेरमि हि^{१२} सर्वज्ञै प्रत्यात्मगतिगोचरम्^{१३} ।

^१ पुर

^२ तेषा

^३ तेष

या

ल \ \ \ \ व T.D.

^४ दृष्टेऽयं = particular metre.

अ m all MSS.

दृष्टेऽयं

मु ७

all MSS.

^५ 救護救護(四) 救護救護(四) 二大匠之名也

म T.D.

स्रोतीय T.D.

^६ त C.

^७ दशग्रीवो \ दशग्रीवो

दशग्रीवो L.

~ 1 ~

~ 1 ~ L.L.K. दृष्टाहि C.

^८ सि L.L.K.

हि

~ 1 ~

स left col in A

^९ इ

गिरिरे रत्नखचिते पुरमध्ये प्रकाशितम् ॥६॥
 भगवानपि तथैव गिरिरे रत्नमण्डिते ।
 देनेतु धर्मविरजं जिनपुत्रे परीवृत ।
 श्रोतुकामा वयं चाद्य मे च लङ्कानिवासिन ॥७॥
 देवानानयनिर्मुक्तं मत्वात्मगतिगोचरम् ।
 लङ्कावतारसूचं वै पूर्वबुद्धानुवर्णितम् ॥१०॥
 स्मरामि पूर्वकैर्बुधैर्जिनपुत्रपुरम्कृतैः ।
 सूचमेतन्निगद्यते भगवानपि भाषताम् ॥११॥
 भविष्यन्त्यनागते काले बुद्धा बुद्धसुताश्च मे ।
 एतमेव नम दिव्य गिरिरे रत्नभूषिते ।
 देगयिष्यन्ति यद्याणामनुकम्पाय नायका ॥१२॥
 दिव्यलङ्कापुरीरम्या नानारत्नैर्निभूषिताम् ।
 प्राग्भारे शीतलै रस्यै रत्नजालवितानकैः ॥१३॥
 रागदोषविनिर्मुक्ता मत्वात्मगतिचिन्तका ।
 सन्त्यन भगवन्पथा पूर्वबुधैः कृतार्चिनः ।
 महायाननये श्रद्धा निविष्टान्योन्ययोजका ॥१४॥
 यद्येषो यद्यपुत्राश्च महायानबुभुक्षवः ।
 श्रियातु भगवाञ्छास्ता लङ्कामलयपर्यवतम् ॥१५॥

ग ततव र १ ० ३ १ १ ० ८ ० ५
 भाषत नन रम्या वा १ १ ० ८ ० ५
 १ ० ८ ० ५

कुम्भकर्णपुरोगाश्च राक्षसा पुरवासिन ।
 श्रोथ्यन्ति प्रत्यात्माति महायानपरायणा ॥१६॥
 कृताधिकारा वृद्धेषु करिष्यन्त्यधुना च वै ।
 अनुकम्पार्थं मद्यै वै याहि लङ्का सुते सह ॥१७॥
 गृहमस्परिवर्गाश्च हाराणि विविधानि च ।
 रम्या चाणोकवनिका प्रतिगृह्ण महामुने ॥१८॥
 आज्ञाकरो ऽहं वृद्धाना ये च तेषा जिनात्मजा ।
 नास्ति तद्यत्र देय मे अनुकम्प महामुने ॥१९॥
 तस्य तद्वचनं श्रुत्वा उवाच त्रिभुवेष्वर ।
 अतीतैरपि मद्येन्द्र नामकै रत्नपर्वते ॥२०॥
 प्रत्यात्मधर्मो निर्दिष्ट इव चैवाप्यनुकम्पित ।
 अनागताश्च वक्ष्यन्ति गिरौ रत्नविभूषिते ॥२१॥
 योगिनां निलयो ह्येष दृष्टधर्मविहारिणाम् ।
 अनुकम्पो ऽसि मद्येन्द्र सुगताना ममामि च ॥२२॥
 अधिवास्य भगवासूष्णीगमयुद्या^१ व्यवस्थित^२ ।
 आरूढ पुष्पके^३ माने रावणेनोपनामिते ॥२३॥
 तत्रैव रावणो ऽन्ये च जिनपुत्रा विशारदा ।

^१ लङ्का ॥ (१०)^२ मद्येन्द्र^३ लङ्का ॥ (१०)^४ रो C^५ रगाथ^६ मद्येन्द्र ॥ (१०)^७ लङ्का ॥ (१०)^८ ना F^९ लङ्का ॥ (१०) T2 धिरास्य^{१०} लङ्काधिरास्य C^{११} धिरास्य C^{१२} धिरास्य C^{१३} ना ॥ (१०)

लक्ष्मिरेहात्मलास्याधि पूज्यमाना पुरीगता ॥२४॥
 तत्र गत्वा पुरीं रम्या पुन पूजा प्रलब्धवान् ।
 रावणाद्यैर्मद्यवर्गेर्मद्यणीभिश्च पूजित ॥२५॥
 मद्यपुष्पैर्मद्यकन्याभी राजजालिष्व पूजित ।
 रावणेनापि बुद्धस्य हारारत्नविभूषिता ।
 जिनस्य जिनपुष्पाणामुत्तमाङ्गेषु स्थापिता ॥२६॥
 मृगृक्ष पूजा भगवाञ्जिनपुष्पैश्च यच्छ्रिते ।
 धर्म विभावयामास प्रत्यात्मगतिगोचरम् ॥२७॥
 रावणो यद्यवर्गाश्च सपुन्य वदता वरम् ।
 महाभक्तिं पूजयन्ति लब्ध्वेपन्ति पुन पुन ॥२८॥
 त्वं प्रष्टा सर्वमुदाना प्रत्यात्मगतिगोचरम् ।
 लब्धं हि श्रोता यद्याथ जिनपुष्पाश्च सन्निहा ।
 लब्ध्वेपयामि त्वं यद्या जिनपुष्पाश्च पश्चिन्ता ॥२९॥
 नादिना त्वं महावादी योगिना योगवाक्क ।
 लब्ध्वेपयामि त्वं भद्रमा नय पृच्छ विचारद ॥३०॥
 तीर्त्स्वदोषविनिर्मुक्तं प्रत्येकजिनप्रावकं ।

१०४	३	१६	१	१२
६३४-५१८५५	५१	६	१४	३ १४
			२ ३८	२ १४

१०४	३	१६	१	१२
६३४-५१८५५	५१	६	१४	३ १४
			२ ३८	२ १४

रावणाघेपणापरिवर्तो

प्रत्यात्मधर्मतागुड बुद्धभूमिप्रभावकम् ॥३१॥
 निर्माय भगवास्तन त्रिपरान्तभूषितान् ।
 अन्यानि चैव दिव्यानि^१ रत्नकोटीरलकृता^२ ॥३२॥
 एकैकस्मिन्निरिव^३ आत्मभाव विदर्शयन् ।
 तथैव रावणो यद्य एकैकस्मिन्व्यवस्थित ॥३३॥
 अत्र ता मर्षद सर्वा एकैकस्मिन्हि दृश्यते ।
 सर्वद्योनाणि तथैव ये च तेषु विनायका ॥३४॥
 राघसेन्द्रश्च तथैव ये च लङ्कानिवासिनः ।
 तत्प्रतिस्पर्धिनी लङ्का जिनेन अभिनिर्मिता ॥३५॥
 अन्याश्चाणोकवनिका वनगोभाश्च तत्र याः ।
 एकैकस्मिन्निरौ नाथो महामतिप्रचोदित ॥३६॥
 धर्म दिदेश यथाय प्रत्यात्मगतिसूचकम् ।
 दिदेश निखिल सूत्र शतसाहस्रिक गिरौ ॥३७॥
 शास्ता च जिनपुत्रश्च तथैवान्तर्हितास्ततः ।
 अद्राक्षीद्रावणो यद्य आत्मभाव गृहे स्थितम् ॥३८॥
 चिन्तेति किमिदं को ऽयं देशित केन वा श्रुतम् ।
 किं दृष्टं केन वा दृष्टं नगरो वा कः सौगत ॥३९॥
 तानि श्रेयाणि ते बुद्धा रत्नशोभा कः सौगताः ।

^१ बुद्ध भूमी K.

^२ दीव्यानि C. दीयानी K.

^३ कटिरलकृता ?

^४ स्मि L K.

^५ रे A C L र K.

^६ वस्त K.

^७ य n all MSS.

^८ दि I f out K.

^९ मूर L.

^{१०} छ L K.

^{११} छ A C L.

स्वप्नो ऽयमथवा माया नगर गन्धर्वगच्छितम् ॥४०॥
 तिमिरो मृगतृष्णा वा स्वप्नो^१ वन्ध्याप्रसूयतम् ।
 अलातचक्रधूमो वा मदह दृष्टवानिह ॥४१॥
 क्षम वा धर्मता क्षेपा धर्माणा चित्तगोचरे ।
 न च चालायबुध्यन्ते मोहिता विश्वकल्पने ॥४२॥
 न दृष्टा न च दृष्टव्यं न वाच्यो नापि वाचक ।
 व्यग्रश्च हि विकल्पो ऽयं बुद्धधर्माकृतिसंस्थिति ॥४३॥
 ये पश्यन्ति यथादृष्टं न ते पश्यन्ति नामकम् ।
 अमृतमृत्तिविकल्पस्य यदा बुद्धं न पश्यति ।
 अमृतमृत्तिभवे बुद्धं सवुद्धो यदि पश्यति ॥४४॥

समनन्तरमतिविबुद्धे परावृत्ताग्रमे स्वचित्तदृश्यमा-
 धाधिगमे ऽविकल्पप्रचारस्थितस्य लङ्काधिपते पूर्वकुश-
 लमूलसचोदितस्य सर्वशास्त्रविदग्धबुद्धेर्मथातथ्यदर्शन-
 स्थापनप्रणेतृस्य स्वबुद्धिविचालनकुशलस्य तर्कदृष्टि-
 मेतदर्शनस्यापनप्रणेतृस्य महायोगयोगिनो महाविश्वरू-
 पधारिण उपायकीर्णत्यगतिगतस्य सर्वभूषणुत्तरोत्तरस्व-
 लक्षणाधिगमनकुशलस्य चित्तमनोमनोविज्ञानस्वभाव-
 विवेकज्ञस्य घिसततिथ्यवच्छिन्नदर्शनस्य सर्वकारणी-

^१ हि ५   ^२ दृश्यते ५   ^३ हि लक्ष्मण (५) १५
^४ पारो ५   ^५ दृश्यते ५   ^६ वा ५   ^७ राह १५
 अह ५ ८

र्यव्यपेतबुद्धे तथागतगर्भवुद्धभूम्यध्यात्मसमापन्नस्य स्थि-
 तबुद्धबुद्धेर्गगनादध्यात्मवेद्यञ्चमथोपीत् । साधु साधु
 लङ्काधिपते साधु खलु पुनस्त्व लङ्काधिपते । एव शि-
 क्षितव्य योगिना यथा त्व शिष्यसे । एव च तथागता
 दृष्टव्या धर्माश्च यथा त्वया दृष्टा अन्यथा दृश्यमान उ-
 च्छेदमाश्रयः । चित्तमनोमनोविज्ञानविगतेन त्वया स-
 र्वधर्मा विभावयितव्या । अन्तश्चालिना न बाह्यार्थदृ-
 ष्ट्यभिनिविष्टेन न च त्वया श्रावकप्रत्येकबुद्धतीर्थाधिग-
 मपदार्थगोचरपतितदृष्टिसमाधिना भवितव्य नाख्याय-
 केतिहासरेतेन भवितव्यम् । न स्वभावदृष्टिना न राजा-
 धिमत्यमदपतितेन न षडध्यानादिध्यायिना । एष ल-
 ङ्काधिपते अभिसमयो महायोगिना परमवादमघनाना-
 मकुशलदृष्टिर्दालनानामात्मदृष्टिष्वार्तनकुशलाना मू-
 ढ्समभिविज्ञानमरावृत्तिकुशलाना" जिनपुत्राणा महा-
 यानचरिताना तथागतस्वप्रत्यात्मभूमिप्रवेशाधिगमाय
 त्वया योग करणीय । एव क्रियमाणे भूमौ ऽप्युत्तरोत-
 रविशोधको ऽय लङ्काधिपते मार्गो यत्त्वया परिगृहीत

श्रीः	पृष्ठ	दृश्यम्	लङ्का	रिक्ता	श्रीः
५२	५	१५	१५		६१
५	१५				५०
५		१५			

[illegible]

एव तस्मिन्नेतरे रात्रिर्भवति । यथा पुनरपि
भगवन् रात्र्योगवर्तिन तीर्थयोगवर्तकं प्रत्या-
गतात्तगोचरोद्भावकं तस्मिन्नेतरे रात्रिर्भवति ।

क्र.सं.	विवरण	मूल्य	कुल
१	पत्रिका	१००	१००
२	पत्रिका	१००	१००
३	पत्रिका	१००	१००
४	पत्रिका	१००	१००
५	पत्रिका	१००	१००
६	पत्रिका	१००	१००
७	पत्रिका	१००	१००
८	पत्रिका	१००	१००
९	पत्रिका	१००	१००
१०	पत्रिका	१००	१००

द्येना ' तनामका ॥

नय भगवान्पुनरपि तस्या वेलाया पर्यदमवलोक्य
बुद्ध्या न' मातचद्युषा सिंहराजपविजृम्भ्य महाहासमह-
सत् । ऊर्णाको'गश्च रश्मि' निशार्ममाण पाशोरुक्कटि-
कायाश्च श्रीयस्तात्सर्वरोमकूपेभ्यो युगान्ताधिरिव टीप्य
मान' तेजसेन्द्रधनुर्हृदयभाल्लरोपमेन प्रभामण्डलेन देदी-
प्यमान' शक्रव्रल्लोकपालैर्गगनतले निरीक्ष्यमाण सु-
मेरुद्विप्रतिस्पर्धिनि पिखरे निपण्यो महाहासमहसत् ।
नय तस्या बोधिसत्त्वपर्यटं तेषा च शक्रव्रसाटीनामे-
तदभवत् । को नु एत्थन हेतु क' प्रत्यमो यद्भगवान्स-
र्वधर्मवत्त्वर्त्ता महाहास स्मितपूर्वक हसति । एमीथ
स्वविगहेभ्यो निशारयति । निशार्म नूष्णीमभवत् स्व
प्रत्यात्मार्यज्ञानगोचरसमाधिमुक्ते प्रतितानयो ऽविस्मित
सिंहावलोकनतया दिगो ऽवलोक्य रावणस्यैव मोग
गतिप्रचारमनुविचिन्तयमान ॥

नय एतु महामतिबोधिसत्त्वा महासत्त्व पृ-मेवा-
ध्यपिता रावणस्यानुकम्प्य मपाटाय तत्त्व वा नय

पर्यदश्चिन्ताशयविचारमाज्ञायानागता अनता चावलोक्य
 देशनायादाभिरताना सञ्चाना चित्तविभ्रमो भविष्यती=
 ति । यथास्तार्थाभिनिविष्टाना सर्वप्रावकप्रत्येकबुद्धी=
 र्थयोगबलाभिनिविष्टाना तथागता अपि भगवन्तो
 विनिवृत्तविज्ञानविषया महाहास हसन्ति । तेषा की=
 तूहलविनिवृत्त्यर्थं भगवन्त परिपृच्छति स्म । क खल्वन
 हेतु क प्रत्यय स्मितस्य प्रवृत्तये ॥ भगवानाह । साधु
 साधु महामते साधु खलु पुनस्त्व महामते' लोकस्व-
 भावमवलोक्य कुदृष्टिमतिताना च लोकाना वैकाल्य-
 चित्तावबोधाय मा प्रष्टुमारब्ध । एव परिज्ञौ परिपृ-
 च्छनजातीयेर्भवितव्य स्वपरोभयार्थमेव महामते रावणो
 लङ्काधिपति पूर्वकानपि तथागतानर्हत सम्यक्संबुद्धा=
 न्प्रपद्यन् पृष्टवान् मामप्येतर्हि प्रष्टुकामो यदनालीढ
 सर्वप्रावकप्रत्येकबुद्धीर्थयोगैयोगिना प्रपद्यन्प्रभेदग=
 तिलक्षणा विभावयितुं य एष प्रष्टुकामो दशमीवो ऽना=
 गतानपि जिज्ञान्प्रपद्यति ॥

जानन्नेव भगवाँलङ्काधिपतिमेतदवोचत । पृच्छ त्व
 लङ्काधिपते कृतस्ते तथागतेनावकाश मा विलम्ब प्रच=
 लितमौलिन यद्यदेवाकाङ्क्षसि अह ते तस्य तस्यैव प्र=

यस्य व्याकरणेन चित्तमाराधयिष्यामि । यथा त्व परा-
 वृत्तविकल्पाश्रये भूमिविपक्षकोशलेन प्रविचय' बुद्ध्या
 विचारयमाण प्रत्यात्मनयलक्षणसमाधिसुरविहार स-
 माधिवुद्धे परिगृहीत श्रमघसुरव्यवस्थित श्रावकप्र-
 त्येकबुद्धसमाधिपद्यानामतिक्रम्याचलासाधुमतीधर्ममेधा-
 भूमिष्यवस्थितो धर्मनैरात्म्ययथातथाकुशलो महारानप-
 चविमाने समाधिजिनाभिषेकता प्रतिलप्स्यसे । तदनु-
 रूपे पद्मे स्वकायविचिघाधिष्ठानाधिष्ठितेस्ते' पद्मे
 स्वकाय निपण द्रक्ष्यसि अन्योन्ययक्षमुलनिरीक्षण च
 करिष्यसि । एवमचिन्तो ऽसौ विषय' यदेकेनाभिनि-
 र्हाणकोशलेनाभिनिर्हृतयस्याभूमौ स्थित उपायकोशल-
 परिग्रहाभिनिर्हाणभिनिर्हते' तमचिन्त्यविषयमनुप्राप्स्य-
 सि । बहुरूपविकारता च तथागतभूमि यददृष्टपृथग् श्रा-
 वकप्रत्येकबुद्धतीर्थ्यश्लेन्द्रोपेन्द्रादिभिस्त प्राप्स्यसि ॥

अथ खलु लङ्काधिपतिर्भगवता कृतायकाऽऽत्माय
तस्माद्गमिषिमलप्रभाद्रान्नपक्षसदृशाद्रान्निरात्ताप्तः
रोगणपरिवृतो विविधैरनेकविधैर्तानामकारैः पुष्पमात्र
गन्धधूमयिलेपनञ्जघ्नजपताकाकारार्पहारिरीटमुकुटैः

241

[†] HET A C B   HETM I   HET T

आमद खर्च

$\mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{C}$

* सभाध्यक्षता हेतु ६६ वर्ष ७६

31 32 33

✽ ✽ ✽ ✽ ✽

मृग मत्तिका

三

५६

॥ ५ ॥

न्येथादृष्टश्रुतपूर्वराभरणविशेषैर्विगिष्टैस्सूर्यताडावचरैर्देव-
 नागयक्षराक्षसगन्धर्वकिनरमहोरगमनुष्यातिक्रान्ते सर्व-
 कामधातुपर्यापन्नान्वाद्यभाण्डानभिनिर्माय मे' चान्येषु
 बुद्धक्षेत्रेषु तूर्यविशेषा दृष्टास्तानभिनिर्माय भगवन्त
 वोधिसह्याय रत्नजालेनावष्टभ्य नानावस्तोच्छ्रितपताकं
 कृत्वा सप्ततालाङ्गने ऽभ्युक्तस्य महापूजामेषानभिप्रवृष्य'
 तूर्यताडावचराणि निर्माद्य तस्माद्गनादवतीर्य सूर्यवि-
 द्युत्प्रभे द्वितीये महारत्नमञ्चालकृतौ रत्नगिरारे निप-
 साद । निपद्योपचारास्मिन्तत्पूर्वं भगवता कृतावकाशो
 भगवन्त प्रथमं पृच्छति स्म । पृष्ट्वा मया पूर्वकास्त-
 थागता नृहन्त सम्यक्संबुजास्तैश्चामि विसर्जित भगव-
 न्तमप्येतर्हि पृच्छामि देशनामोरे चाय बुद्धैस्त्वया चा-
 वश्यमनुवर्णित भविष्यति । निर्मितनिर्माणभाषितमिदं
 भगवन्धर्मद्वयम् । न मौनिस्तथागतैर्भाषित मौना हि भ-
 गवस्तथागता समाधिसुगगोचरमेवोद्गावयन्ति । न च
 गोचर विकल्पयन्ति न देशयन्ति तत्तापु मे भगवा-न्स-
 यमेव धमव-वर्ती धमद्वयं तथागतो ऽहं सम्यक्संबुद्धो
 देवयतु श्रोष्यन्तीम जिनपुत्रा नृह च ॥

भगवानाह । त्वाहं लब्धाभिषेक धमद्वयम् ॥ राशतेन्द्र

ज्याह । किरीटाङ्गदहारैवमूषानवजाभरणतनुगोभागो=
भित्तधर्मा ऽथ प्रहातव्या प्रागेवाधर्मा । तत्कथं भगव=
न्मदय प्रहाण भवति के चाधर्मा धर्मा ' कथं सति
दित्य प्रहाणधर्माणा विकल्पलक्षणपतिताना विकल्प
स्वभावाभावानामभौतिभौतिकानामालयविज्ञानामरिज्ञा=
नादविशेषलक्षणाना केशोण्डुकस्वभाववस्थितानामशु=
द्धयमज्ञानविपरिणाम तत्कथं तेषां प्रहाणमेवभावि=
नाम् ॥

भगवानाह । ननु लङ्काधिपते दृष्टो घटादीना भेद=
नात्मकानां विनाशधर्मिणा चालविकल्पगोचरै प्रति=
विभाग । एवमिहामि किं न गृह्यते । अस्ति धर्माध=
र्मयो प्रतिविभागो चालप्रतिविकल्पमुपादाय न त्वा=
र्यज्ञानाधिगम प्रतिदर्शनेन । तिष्ठन्तु' तावलङ्काधिपते
घटादयो भावा विचिन्तलक्षणपतिता चालानां न त्वा=
र्याणामेकस्वभाविकानामेकज्वालोद्भवप्रज्वालितानां गृ=
हभवनोद्यानप्रासादप्रतिष्ठापितानां दृष्ट प्रतिविभाग इ=
न्मनवङ्गादीर्घह्रस्वप्रभाल्पमहाविशेषाश्च । एवमिहामि किं

¹ टाशदेहाथ A श्वाह C. L. टाङ्गदेहाह । श्देहाह T ² तत् लो

³ ही ⁴ चाधर्मा धर्मा A. B. चाधर्मा धर्मा C. चा धर्माधर्मा L

⁵ वभातिक A. B. प्रभातिभातिक C. वभातिभातिक L या भूताभौतिकानाम

T छ A. C. I ⁷ कृता T ⁸ गु T तावत् L. C. D.

⁹ न थ A. C. मथ B.

न गृह्यते । अस्ति धर्माधर्मयोः प्रतिविभागः । न केवलमग्निज्वालाया एकसतानपतिताया दृष्टो ऽर्चिपथः^१ प्रतिविभागः । एकबीजप्रसूताना यस्ततानानामपि लङ्काधिपते नाडाङ्कुरगण्डमर्वतपन्नमलागपुष्पफलगाखविशेषा एव सर्वधर्मप्ररोहधर्मिणा बाह्यानामाध्यात्मिकानामप्यविद्यानिर्माताना स्कन्धधात्वायतनोपगाना सर्वधर्माणा धैधातुकोममन्त्राना दृष्टसुखसस्यानामभिलाष्यगतिविशेषाः । विज्ञानानामेकलक्षणाना विषयाभियहणप्रवृत्ताना दृष्टो हीनोत्कृष्टमध्यमविशेषो व्यवदानाव्यवदानतश्च कुशलाकुशलतश्च न केवलमेषा लङ्काधिपते धर्माणाः प्रतिविभागविशेषो योगिनामपि योगमभ्यस्यता योगमागे प्रत्यात्मगतिलक्षणविशेषो दृष्टः । किमद्ग पुनर्धर्माधर्मयोः प्रतिविकल्पप्रवृत्तयोर्विशेषो न भवति भवत्येव ॥

अस्ति लङ्काधिपते धर्माधर्मयोः प्रतिविभागो^२ विकल्पलक्षणत्वात्तत्र लङ्काधिपते धर्माः कतमे यदुक्ते तीर्थश्रावकप्रत्येकबुद्धजालविकल्पकल्पिताः । कारणतो गुणद्वयपूर्वका धर्मा इत्युपदिश्यन्ते ते महातस्याः । न लक्षणतः प्रतिविकल्पयितव्याः । स्याच्चित्तदृग्गधमताभिः

निवेशान्न सन्ति यटादयो धर्मा वालपरिकल्पिता प= लब्धशरीरा । एव विदर्शनया प्रतिविमश्यते प्रहीणा भवन्ति ॥

तथाधर्मा कतमे ये ऽलब्धात्मका लक्षणविकल्पाम= चारा धर्मा अहेतुकास्तेषामप्रवृत्तिर्दृष्टा भूताभूतत । अथ धर्मस्य प्रहाण भवति । पुनरप्यलब्धात्मका धर्मा कतमे मदुक्त गणखरोष्ट्रवाजिविषाणयन्ध्यापुष्पप्रभृतयो धर्मा अ= लब्धात्मकत्वात् न लक्षणत कल्प्या । ते ऽन्यथ तस्यच= हारार्था अभिधीयन्ते नाभिनिवेशतो यथा यटादय । यथा ते प्रहेया अग्रहणतो विज्ञानेन तथा विकल्प भावा अपि प्रहेया । अतो धर्माधर्मयो प्रहाण भवति मदुक्तवानसि लङ्काधिपते धर्माधर्मा कथं प्रहेया इति तदेतदुक्तम् ॥

यदप्युक्तवानसि लङ्काधिपते पूर्वका अपि तथागता स्पर्हन्त सम्यक्समुद्रा मया पृष्टास्तेषां निसर्जित पूर्व= मिति लङ्काधिपते विकल्पस्थितदधिवचनमतीतो ऽप्येव विकल्प्यत पतीत । एवमनागतो ऽधुनापि धर्मतया निविकल्पास्तथागता सर्वविकल्पप्रपञ्चातीता न यदा

¹ इति ॥ १५० ॥

यथा ॥ ॥

² अथ ॥ ॥

³ इति ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥

यथा ॥ ॥

॥ ॥

इति विकल्पविभागः ॥

॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥

यथा ॥ ॥

रूपस्वभावो विकल्पते । अन्यत्राज्ञानाधिगमत सुषार्षे' विभाव्यते प्रज्ञयानिमित्तचारिणो' ऽतो ज्ञानात्मकास्तथागता ज्ञानशरीरा न कल्पन्ते' न कल्पन्ते केन न कल्पन्ते मनसात्मतो जीवत पुद्गलत । कथं न विकल्पन्ते मनोविज्ञानेन विषयार्थहेतुकेन यथा रूपलक्षणासस्यानाकारतश्च । अतो विकल्पाविकल्पागतेन' भवितव्यम् ॥

अपि च लङ्काधिपते भित्तिराचितविग्रहसम सैव्यप्रचारो निश्चेष्टो लङ्काधिपते लोकसनिवेश कर्मक्रियारहितो ऽसत्यान्तर्वधर्माणाम् । न चान कश्चिच्छृणोति श्रूयते वा । निर्मितप्रतिमो हि लङ्काधिपते लोकसनिवेश । न च तीर्थवालयोगिनो विभावयन्ति । य एव पश्यति लङ्काधिपते स सम्यक्पश्यति । अन्यथा पश्यन्तो विकल्पे चरन्तीति सविकल्पा' विधा गृह्णन्ति । तद्यथा दर्पणान्तर्गत स्वयिम्बप्रतिनिम्ब जले वा स्वाङ्गच्छाया वा ज्योत्स्नादीपप्रदीपे वा गृहे वाङ्गच्छाया प्रतिश्रुक्तानि । अथ स्वविकल्पपक्षेण प्रतिगृह्य

गमयतामर्थः ।

ज्ञानि - ३

प्रा १ ।

१४

१ - २

प्रा २

३

प्रा ३

कल्पविकल्पवत्

विश्वविकल्पः ।

प्रा ४

प्रा ४

१५४ ७१ ५५५५

अधिकप्रा ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

नाम प्रथम

।

धर्माधम' प्रतिविकल्पयन्ति । न च धर्माधर्मयो प्र=
हाणेन चरन्ति विकल्पयन्ति पुष्पन्ति न प्रणम प्र=
तिलभन्ते । एकाग्रस्येतदधिवचन तथागतगर्भस्यप्रत्या=
त्सार्यज्ञानगोचरस्येतत्प्रवे' गो' मत्तमाधि परमा जायत
इति ॥

॥ रावणाध्वेषणामरियता नाम प्रथम ॥

अथ खलु महामतिर्वोधिसत्त्वो महासत्त्वो महा-
मतिर्वोधिसत्त्वसहित सर्वबुद्धेनानुचारी बुद्धानुभावे-
नोत्पायासनादेकासमुत्तरासङ्ग कृत्वा दक्षिण जानुम-
ण्डल पृथिव्या^१ प्रतिष्ठाप्य येन भगवास्तेनाञ्जलि प्रणम्य
भगवन्त गाथाभिरभ्यष्टावीत् ॥

उत्पादभङ्गरहितो लोकः सपुष्पसन्निभः ।
सदसन्नोमलब्धस्ते प्रज्ञया कृपया च ते ॥१॥
मायोपमा सर्वधर्मा चित्तविज्ञानवर्जिता^२ ।
सदसन्नोमलब्धस्ते प्रज्ञया कृपया च ते ॥२॥
शाश्वतोच्छेदवर्जश्च लोकः स्वप्नोपमः सदा ।
सदसन्नोमलब्धस्ते प्रज्ञया कृपया च ते ॥३॥
मायास्वप्नस्वभावस्य धर्मकामस्य कः स्वः ।
भावाना निस्वभावाना योऽनुत्पादः सः स भवः^३ ॥४॥
इन्द्रियार्थविसयुक्तमदृश्यं यस्य दर्शनम् ।

^१ मतिवो १७

महामतिः (

१५ ६१ ३५६ ५ १३०३

॥ १॥

बुद्धः ।

(

(

१

वा ६१५५

^२ सदसन्नो नोपलब्धः

क

५

कम १३५ १६

^३ सः स भवः

६१५५५

सम्यक् ५० १७६

प्रशंसा यदि वा निन्दा तस्योच्येत कथं मुने ॥५॥

धमपुङ्गवनेरात्म्यं क्लेशजेयं च ते सदा ।

विशुद्धमानिमित्तेन प्रज्ञया कृपया च ते ॥६॥

न निर्वासि निर्वाणेन निर्वाण त्वयि सम्यक्तम् ।

बुद्धोद्भव्यरहितं सदसत्पथावर्जितम् ॥७॥

ये पश्यन्ति मुनिं शान्तमेवमुत्पत्तिवर्जितम् ।

ते भोन्ति निरुपादाना इहामुच्यं निरञ्जना ॥८॥

अथ खलु महामतिर्योधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्त-
माभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य स्वनामगोघं भगवते
सन्नावयति स्म ॥

महामतिरहं भगवन्महामानगतिगतः ।

अष्टोत्तरं प्रशङ्गतं पृच्छामि वदतावरम् ॥९॥

तस्य तदचनं श्रुत्वा बुद्धो लोकविदा वरः ।

निरीक्ष्य परिषदं सर्वामलपी सुगतात्मजम् ॥१०॥

पृच्छन्तु मां जिनसुतास्व च पृच्छ महामते ।

अहं ते देवमिष्यामि प्रत्यात्मगतिगोचरम् ॥११॥

अथ खलु महामतिर्योधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवता-
कृतावकाशो भगवत्शरणयोर्निपत्य भगवन्तं प्रशं परि

पृच्छति स्म ॥

कथं हि गृह्यते तर्कं कस्मात्तर्कं प्रवर्तते ।
 कथं हि दृश्यते भान्ति कस्माद्भान्ति प्रवर्तते ॥१०॥
 कस्मान्द्योनाणि निर्माणा लक्षण तीर्थिकाश्च ये ।
 निराभास क्रम केन जिनपुत्राश्च ते कुत ॥१३॥
 मुक्तस्य गमनं कुत वद कं केन मुच्यते ।
 ध्यायिना विषय को ऽसौ कथं यानत्रय भवेत् ॥१४॥
 प्रत्ययैर्जायते किं तत्कायं किं कारणं च किम् ।
 उभयो ऽर्जकथा केन कथं वा सप्रवर्तते ॥१५॥
 आरूपा च समापत्तिर्निरोधश्च कथं भवेत् ।
 सज्ज्ञानिरोधश्च कथं कथं कस्मादि मुच्यते ॥१६॥
 क्रिया प्रवर्तते केन गमनं देहधारिणाम् ।
 कथं दृश्यं विभावो कथं कथं भूमिषु वर्तते ॥१७॥
 निर्भिद्येत्तिभव को ऽसौ किं स्थानं का तनुर्भवेत् ।
 स्थितं प्रवर्तते कुत जिनपुत्र कथं भवेत् ॥१८॥
 अभिज्ञा लभते केन वशिष्ठाश्च समाधय ।
 समाध्यते कथं चित्तं तूहि मे जिनपुत्र व ॥१९॥
 आलयं च कथं कस्मात्मानोविज्ञानमेव च ।

१ ते 1. 2. कथं १०) 1. 2. Left out in A. १ कस्मादिमुच्यते
 (१०) 1. 2. धारयम् (१०) 1. 2. विनि १ विभाव C. विवि 1.
 विनि १ विभावति (१०) 1. 2. कथं in repeat 1. 2. १ वि १० १० १० १०

नाम द्वितीय

कथं प्रवर्तते दृश्यं कथं दृश्यान्वितं ॥२०॥
 गोमागोन कथं केन चित्तमानं भवेत्कथम् ।
 लक्षणस्य व्यवस्थानं निरात्म्यं च कथं भवेत् ॥२१॥
 कथं न विद्यते सच्च सद्युत्था देवना कथम् ।
 कथं गायतउच्छेददर्शनं न प्रवर्तते ॥२२॥
 कथं हि तीर्थिकात्वं च लक्षणैर्न विरुध्यते ।
 त्रैमायिका कथं मूर्ति भविष्यन्ति एतावन्ति ॥२३॥
 शून्यता च कथं केन दणभङ्गश्च ते कथम् ।
 कथं प्रवर्तते गर्भं कथं लोको निरीतिक ॥२४॥
 मायात्ममोक्षं केन कथं गणयसन्निभ ।
 मरीचिककपट्मात्रं केन लोको प्रयीति मे ॥२५॥
 बोध्यज्ञानां कथं केन बोधिपणा भवेत्कृत ।
 मन्त्राश्च देवसंघोभो भवदृष्टि कथं भवेत् ॥२६॥
 एतावन्मन्त्राश्च च कथं राघुप्यसन्निभम् ।
 कथं च बुध्यसे लोकं कथं प्रपे निराकारम् ॥२७॥
 निर्विकल्पं भवत्कृतं कथं च गगनापमा ।
 तपता भवत्कृतताजया चित्तं धारयित ॥२८॥
 नभिक्रान्तो भवत्कृतं त्रैलोक्यं सगन्धर्व ॥२९॥

पट्टिगताहससर्वधर्मसमुच्चयो

व्यत्यस्ता अधमूर्धाश्च इन्द्रजालोपमा कथम् ।
 सर्वरत्नमया शेधा कथं केन वदाहि मे ॥४७॥
 वीणापणवसस्थाना नानापुष्पफलोपमा ।
 आदित्यचन्द्रविरजा कथं केन वदाहि मे ॥४८॥
 केन निर्माणिका बुद्धा केन युद्धा विपाकजा ।
 तद्यताज्ञानयुजा वै कथं केन वदाहि मे ॥४९॥
 कामधातौ कथं केन न विबुद्धो वदाहि मे ।
 अकनिष्ठे किमर्थं तु वीतरागेषु बुध्यसे ॥५०॥
 निर्वृते सुगते को ऽसौ शासन धारयिष्यति ।
 कियत्स्यामी भवेच्छास्ता कियन्त स्यास्यते नय ॥५१॥
 सिद्धान्तस्ते कतिविधो दृष्टिश्चापि कथंविधा ।
 विनयो भित्तुभावश्च कथं केन वदाहि मे ॥५२॥
 परावृत्तिगत केन निराभासगत कथम् ।
 प्रत्येकजिनपुत्राणां आयकाणां वदाहि मे ॥५३॥
 अभिजा लौकिका केन भवेत्तोकोमरा कथम् ।
 चित्तं हि भूमय सप्त कथं तन वदाहि मे ॥५४॥
 सप्तमे म्यान्कतिविधं सप्तभट कथं भवतु ।
 चिद्विज्ञानागारा सप्तानां कथं कन वदाहि मे ॥५५॥

विमोक्षा वणिताभिजा चला ध्याना समाधय ॥६४॥
 निरोधा 'एदिपाटात्र' बोध्यता' मार्ग एव च ।
 ध्यानानि चाप्रमाणानि स्तुधा गत्यागतानि च ॥६५॥
 समापतिर्निरोधाश्च युत्थान चित्तदेगना ।
 चित्त मनश्च विज्ञान निरात्म्य धर्मपञ्चकम् ॥६६॥
 स्वभाव कल्पना कल्प्य दृश्य दृष्टिद्वय कथम् ।
 मानाकराणि गोत्राणि सुवर्णमणिमुक्तिजा ॥६७॥
 इच्छन्तिका महाभूता भ्रमरा' एकबुद्धता ।
 ज्ञान ज्ञेयो गम प्राप्ति सख्याना च भवाभयम् ॥६८॥
 हया गजा मृगा केन ग्रहण ब्रूहि मे कथम् ।
 दृष्टान्तहेतुभिर्युक्त सिद्धान्तो' देगना" कथम् ॥६९॥
 कार्यं च कारण केन नानाभान्तिस्तथा नयम् ।
 चित्तमाध न दृश्यो ऽस्ति भूमीना नास्ति वै क्रम ॥७०॥
 निराभासपरवृत्ति शत केन ब्रवीषि मे ।
 चिकित्सशास्त्र शिल्पाश्च कलाविद्यागम तथा ॥७१॥
 न्यचलाना तथा मेरो प्रमाण हि क्षिते कथम् ।
 उदधेश्चन्द्रसूर्याणा प्रमाण ब्रूहि मे कथम् ॥७२॥

१ सन्धियोगाश्च ।

ध्वज

गता

व्यमानाचन ।

विज ॥

न्यः १ न्य । न्य ॥

नाना १

भ्रमरा १ ॥

तथा १ ॥ १ ॥

ज्ञानान्तो ।

दण १ ॥

देशः १ दण १

युक्ता सिद्धान्तदेगना ।

एव शिल्पाः ।

११ गामम्

कथा ।

उदन

सत्यदेहे कति राजासि हीनोत्कृष्टमध्यमा ।

द्येने द्येने रजा कृत्तो घन्वो घन्वे भवेत्कति ॥७३॥

हस्ते धनु क्रमे क्रोशे' योजने' सार्धयोजने ।

गणवातायन लिखा एडक हि यया"कति ॥७४॥

प्रस्ये हि स्याद्यवा क्यन्त प्रस्यधि च यवा कति ।

द्वोणे खार्मा तथा लघ्वा कोट्यो वै विवरा कति ॥७५॥

सर्पमे^{१०} ह्यणव क्यन्तो रश्मिका सर्पया कति ।

कति एधिको" भवेन्मापो धरणं मापका कति ॥७६॥

कपो^१ हि धरणा क्यन्त^२ पल^३ वै कति कापिका ।

एतेन" मिणलक्षण मेरु ' कति पलो भवेत् ॥७७॥

एव हि पृच्छ मा पुन अन्यथा कि नु पृच्छसि ।

प्रत्येकप्रावकाया हि वृदाना च जिनौरसाम् ।

[illegible]

कृत्यगुहो भवेत्ताय किं नु एव न पृच्छसि ॥ ५८ ॥

वत्ते गिरा कृत्यगुहा भवने द्यगव कति ।

इन्द्रिये इन्द्रिये त्वन्तो रोमकृषे भुवो कति ॥ ५९ ॥

धनेयरा नरा केन राजानश्चकवर्तिनः ।

राज्य च नैष्क्य रक्ष्य मोक्षार्थेपा कय भवेत् ॥ ६० ॥

गद्य पद्य कय तृपे मेषुन लोकविश्रुताः ।

अत्रमानस्य वैचित्र्यं नरनारिवनाः कयम् ॥ ६१ ॥

वज्रसहनना केन द्यचला दूहि मे कयम् ।

माया स्वप्ननिभा केन मृगतृष्णोपमा कयम् ॥ ६२ ॥

यनाना सभव कुत्र वृत्तूना च कुतो भवेत् ।

रसाना रसता कस्मात्कस्मात्स्योपुनपुसकम् ॥ ६३ ॥

शोभाश्च जिनपुत्राश्च कुत्र मे पृच्छ मा सुत ।

कय हि त्वचला दिव्याः ऋषिगन्धर्वमणिताः ॥ ६४ ॥

मुक्तस्य गमन कुत्र वद क केन मुच्यते ।

ध्यायिना विषयः को ऽसौ निर्माणस्तोर्थिकानि च ॥ ६५ ॥

असत्सदक्रिया केन कथं दृश्यं निवर्तते ।

कथय	१	कथय	२	३	४	गुहा	५
एका । नुक ।	कृषा	कृषा				त कय	१५
१ रस	रसम् ।	रक्ष्यम्	रक्ष्यम्			मेषुनलाकारश्रुता	१६
जारी न	५	१५	५	१६ ५		अनवरथ कुत	
पृच्छसि मा		वृच्छ		वृद्ध		नो । १	
१ दृषा	१	दृषाट	दृषन ।				

कथं हि 'गुध्यते तर्क' केन तर्क' प्रवर्तते ॥८६॥
 क्रिया प्रवर्तते केन गमनं ब्रूहि' मे कथम् ।
 सज्ञायां छेदनं केन समाधिं केन चोच्यते ॥८७॥
 विदामं निभनं कोऽसौ किं स्थानं का तनुभवेत् ।
 असत्यात्मकया केन सवृत्त्या देवना कथम् ॥८८॥
 लघाणं पृच्छसे केन नैरात्म्यं पृच्छसे कथम् ।
 गर्भा नैमायिका केन पृच्छसे मां जिनीरता ॥८९॥
 गान्धतोच्छेददृष्टिश्च केन चित्तं समाध्यते ।
 अभिलाषस्तथा ज्ञानं नीलं गोमं जिनीरता ॥९०॥
 मुक्त्यात्मा गृहं शिष्यं सत्त्वानां चिन्ता कथम् ।
 अन्नपानं नभो' मेधा मारा प्रज्ञप्तिमानकम् ॥९१॥
 तरुवत्यं कथं केन पृच्छसे मां जिनीरता ।
 धेनारिणं चिघता केन क्षुपिदीर्घतपास्तथा ॥९२॥
 वनं कस्ते गुरु' केन पृच्छसे मां जिनीरता ।
 ब्रह्मोदिसा नरा योगे कामधातौ न बुध्यसे ॥९३॥
 सिद्धान्तो ह्यकनिष्ठेषु युक्तिं पृच्छसि मे कथम् ।

पि	४	५	वाध्यत	३	सप्तम्या
१	नका १ को		सा		सा
९	१४	१	१४	१४	१४
१०	४		१४	१४	१४
११	१४				१४

नाम द्वितीय

३

पदमुपायपदमनुपायपद कौशल्यपदमकौशल्यपद शुद्धि-
 पदमशुद्धिपद मुक्तिपदममुक्तिपद दृष्टान्तपदमदृष्टान्तपद
 निष्पद्यपदमनिष्पद्यपद गुरुपदमगुरुपद गोपपदमगोपपद
 यानघयपदमयानघयपद निराभासपदमनिराभासपद
 प्रणिधानपदमप्रणिधानपद धिमलपदमधिमलपद
 निमित्तपदमनिमित्तपद सदसत्पद्यपदमसदसत्पद्यपदमु-
 भयपदमनुभयपद स्वप्न्यात्मार्यज्ञानपदमस्वप्न्यात्मार्य-
 ज्ञानपद दृष्टधर्मसुखपदमदृष्टधर्मसुखपद द्यौषपदमन्यौष-
 पदमणुपदमनणुपद जलपदमजलपद धन्यपदमधन्यपद
 भूतपदमभूतपद सख्यागणितपदमसख्यागणितपदमभिज्ञा-
 पदमनभिज्ञापद रोदपदमरोदपद घनपदमघनपद नि-
 स्पकलाविद्यापदमनिस्पकलाविद्यापद वायुपदमवायु-
 पद भूमिपदमभूमिपद चिन्त्यपदमचिन्त्यपद प्रज्ञप्तिपद-
 मप्रज्ञप्तिपद स्वभाषपदमस्वभाषपद स्थापदमस्थापद
 सक्षपदमसक्षपद बुद्धिपदमबुद्धिपद निवाणपदमनि-
 वाणपद क्षेमपदमक्षेमपद तीक्ष्णपदमतीक्ष्णपद शृंगपद-
 मशृंगपद मायापदममायापद स्वप्नपदमस्वप्न

मरा

दुमगुल्मलतावितानमद वैचित्र्यमदमवैचित्र्यमद देवना-
वतारपदमदेशनावतारमद' विनयमदमविनयमद भिक्षु-
मदमभिक्षुपदमधिष्ठानमदमनधिष्ठानमदमश्वरमदमनश्वर-
मदम् । इदं तन्महामते अष्टोत्तरपदगतं पूर्वमुदाहरण-
वर्णितम् ॥

अथ सत् महामतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि
भगवन्तमेतदबोचत् । कतिविधो भगवन्विज्ञानानामुत्पा-
दस्थितिनिरोधो भवति । भगवानाह । द्विविधो महामते
विज्ञानानामुत्पत्तिस्थितिनिरोधो भवति न च तार्किका
अवबुध्यन्ते मदुत प्रवच्यनिरोधो लक्षणनिरोधश्च । त्रि-
विध उत्पादो विज्ञानानां प्रवच्योत्पादो लक्षणोत्पाद-
श्च । द्विविधा स्थितिः प्रवच्यस्थितिलक्षणस्थितिश्च । त्रि-
विध विज्ञानं प्रवृत्तिलक्षणं कर्मलक्षणं जातिलक्षणं
च । द्विविधं महामते विज्ञानं सत्त्वमेण अष्टलक्षणोक्तं
ख्यातिविज्ञानं वस्तुप्रतिविकल्पविज्ञानं च । यथा म-
हामते दमणस्य रमयहणमेव ख्यातिविज्ञानस्याख्यास्य-
ति ख्यातिविज्ञानं च महामते वस्तुप्रतिविकल्पविज्ञानं
च चेऽप्येतेऽभिन्नलक्षणेऽन्योन्यहतकम् । तत्र ख्यातिवि-
ज्ञानं महामते उचिन्त्यवासनाधारणामहतकम् वस्तुप्रति

विज्ञाने पुनर्निरूप्यमाणे' निर्विनिष्टस्तीर्थकरोच्चेदवादे-
नाय वादः स्यात् । तीर्थकराणां महामते ज्ञेय वादो
यदुत विषयग्रहणोपरमादिज्ञानप्रयन्थोपरमो भवति वि-
ज्ञानप्रयन्थोपरमादनादिकालप्रयन्थप्युच्छिन्निः स्यात् ।
कारणतश्च महामते तीर्थकरा प्रयन्थप्रवृत्तिं वर्णयन्ति न
चतुर्विज्ञानस्य रुपालोकसमुदयत उत्पत्तिं वर्णयन्ति
अन्यथा कारणतः । कारणं पुनर्महामते प्रधानपुरोषेश्वर-
कालानुप्रवादाः ॥

पुनरपर महामते सप्तविधो भावस्वभावो भवति यदुत
समुदयस्वभावो भावस्वभावो लक्षणस्वभावो माताभूत
स्वभावो हेतुस्वभावः प्रत्ययस्वभावो निष्पत्तिस्वभावश्च
सप्तमः ॥

पुनरपर महामते सप्तविधः परमाप्ता यदुत चित्तगो-
चरो जातगोचरः प्रागोचरो दृष्टिद्वयगोचरो दृष्टि-
मात्रिकान्तगोचरः सुतभृम्यनुक्रमणगोचरः तत्प्रागतस्य
प्रत्यक्षगोचरः ॥

१५ ५५ १५ ५५ १५ ५५ १५ ५५

एतन्महामते अतीतानागतप्रत्युत्पन्नाना तथागताना=
महेता सम्यक्संबुदाना भावस्वभावपरमार्थदृश्य मेन
समन्वागतास्तथागता लौकिकलोकोत्तरतमान्धर्मानामेण
प्रज्ञाचक्षुषा स्वसामान्यलक्षणमतितान्यवस्थापयन्ति ।
तथा च व्यवस्थापयन्ति यथा तीर्यकरवादकुदृष्टिसाधा=
रणा न भवन्ति । कथं च महामते तीर्यकरवादकुदृष्टि-
साधारणा भवन्ति यदुत स्वचित्तविषयविकल्पदृष्ट्यनव=
बोधनादिज्ञानाना स्वचित्तदृश्यमात्रानवतारेण महामते
बालमृग्यजना भावाभावस्वभावपरमार्थदृष्टिद्वयवादिनो
भवन्ति ॥

पुनरपर महामते विकल्पभवत्रयदु खविनिवर्तनमज्ञा=
नतृणाकर्मप्रत्ययविनिवृत्ति स्वचित्तदृश्यमायाविषयानुद=
र्शन भाषिष्ये । ये केचिन्महामते श्रमणा वा ब्राह्मणा
वाभूत्वा श्रद्धा हेतुफलाभिव्यक्तिद्रव्यं च कालावस्थित
प्रत्ययेषु च स्कन्धधात्वायतनानामुत्पादस्थिति चेच्छन्ति
भूत्वा च व्ययम् । ते महामते सततिक्रियोत्पादभङ्गभव-
निर्वाणमागकर्मफलसत्यविनाशोच्छेदवादिनो भवन्ति ।

१०५	। ।	एत	य	न	५	चित्त
११		प्रत्यय		५	५	मदा
१	मता	११	१३	५३		५५
५५	१	११	५३५	५५५५		

तत्कस्य हेतोर्मदित प्रत्यक्षानुमलब्धेराद्यदर्शनाभावात् ।
तद्यथा महामते घटकपालाभावो घटकृत्य न करोति ना-
पि दग्धवीजमङ्कुरकृत्य करोति । एवमेव महामते ये स्क-
न्धधात्वामतनभावा निरुद्धा निरुध्यन्ते निरोत्पन्ने स्व-
चित्तदृश्यविकल्पदर्शनाहेतुत्वान्वाप्ति निरन्तर्यप्रवृत्ति ॥

यदि पुनर्महामते अभूत्वा यदा' विज्ञानाना निस-
गतिप्रत्ययक्रियायोगेनोत्पत्तिरभविष्यदसतामपि महामते
कूर्मरोन्नामुत्पत्तिरभविष्यत्सिकताभ्यो वा तलस्य । प्रति-
ज्ञादानिर्निममनिरोधश्च महामते प्रसज्यते क्रियाकर्मकर-
णविमर्श्य च सदसतो भ्रुवत् । तेषामपि महामते निस-
गतिप्रत्ययक्रियायोगेनोपदेनो विद्यते हेतुफलस्वलक्षण-
तयातीतानागतप्रत्युत्पत्तिसत्त्वज्ञाणाभितता युत्वागमैस्त-
र्कभूमौ वर्तमाना स्वदृष्टिदोषवासनतया निदेक्ष्यन्ति ।
एवमेव महामते बालपृथग्जना कुदृष्टिदृष्टा' विषमम-
तयो ऽक्षे प्रणीत सर्वज्ञप्रणीतमिति वक्ष्यन्ति ॥

ये पुनरन्ये महामते यमणा वा घ्रात्यणा वा निस्य-

पय छाप य - ५३
एतानां वा ना ॥ ५४

हामपा तय ५५
सता ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

चिन्तमनोमनोविज्ञानरहित परानुत्थानुपमानुपूर्वक तः
 प्रागतकाय महामते ते बोधिसत्त्वा प्रतिलम्ब्यन्ते । तः
 स्मार्ता हि महामते बोधिसत्त्वमहासत्त्वे तथागतकायानु-
 गमेन प्रतिलाभिना स्तब्धधात्वायतनचित्तहेतुप्रत्ययक्रिया
 योगोत्पादस्वितिभङ्गविकल्पप्रपञ्चरहितैर्भवितव्य चित्तमा-
 यानुसारिभिः ॥

अनादिकालप्रपञ्चदौष्ट्यविकल्पवामनहेतुक विभव
 पञ्चत निराभासबुद्धभ्रम्यनुत्पादस्मरणतया प्रत्यात्मार्यध-
 र्मगतिगत स्वचित्तवशवर्त्यनाभोगचर्यागतिगतो विश्वरू-
 पमणिसदृशं सूक्ष्मं सत्त्वचित्तानुप्रवेगैर्निर्माणविग्रहै-
 र्विश्रमाघावधारणतया भूमिक्रमानुसंधौ प्रतिष्ठापयति ।
 तस्मादर्थं महामते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन स्वसिद्धा-
 न्तकुण्डलेन भवितव्यम् ॥

पुनरपि महामतिराह । देशयतु मे भगवच्चिन्तमनोम-
 नोविज्ञानपञ्चधमस्वभावलक्षणकुसुमधर्मपर्याय बुद्धवो-
 धिसत्त्वानुयात स्वचित्तदृग्गोचरविसंयोजन सर्वभाष्यमु-
 क्तितल्लक्षणविदारण सबुद्धप्रवचनहृदय लङ्कापुरि-
 गिरिमलये निवासिना बोधिसत्त्वानारम्भोदधितरङ्गाल-

यविज्ञानगोचर धर्मकाय तथागतानुगीत प्रभाषस्य ॥

अथ एतलु भावापुनरेव महामति बोधितस्य महा
सत्यमेतदवोचत । चतुर्भिर्महामते कारणेशदुर्विज्ञान
प्रवर्तते । कतमेशतुर्भिर्वदत स्वचित्तदृश्यग्रहणानाधतो
ऽनादिकालप्रपञ्चदोषव्यवसायनाभिनिवेगतो विज्ञान
प्रकृतिस्यभावतो विचित्ररूपलक्षणकौतूहलत । एभिर्महामते
चतुर्भिः कारणैरोयान्तरजलस्यानीयादालयविज्ञान
नात्मवृत्तिविज्ञानतरङ्ग उत्पद्यते । यथा महामते चतुर्भिः
विज्ञान एव सर्वेन्द्रियपरमाणुरोमकूपेषु युगपत्प्रवृत्तिक्र-
मविषयादर्शविष्यदर्शनवत् उदधे पवनाहता इव महा
मते विषयमवनचित्तोदधितरङ्ग । अव्युच्छिन्नहेतुक्रियाल-
क्षणा अन्योन्यविनिर्मुक्ता कर्मजातिलक्षणसुविनिषदरू-
पस्वभावानवधारिणो महामते पञ्चविज्ञानकाया प्रवर्त-
न्ते । सह तैरेव महामते पञ्चभिर्विज्ञानकायैर्हेतुविषयम-
रिच्छेदलक्षणावधारक नाम मनोविज्ञान तदेतुजगरीर
प्रवर्तते । न च तेषां तस्य चैव भवति वयमनान्योन्यहे-
तुका स्वचित्तदृश्यविकल्पाभिनिवेगप्रवृत्ता इति ॥

अथ चान्योन्याभिन्नलक्षणसहितः प्रवर्तन्ते विज्ञप्तिवि-

नयतो ।	दाप्सुत्व	दाप्सुत्व	दाप्सुत्व	दाप्सुत्व	दाप्सुत्व
पुन	तथा	॥	यथा	नत ।	यन्तु
त	य	त	य	त	त

पयपरिच्छेदे । तथा च प्रवर्तमाना प्रवर्तन्ते यथा समा-
पन्नस्यापि योगिनः सूक्ष्मगतिवासनाप्रवृत्ता न प्रज्ञायन्ते ।
योगिना चैव भवति निरोध्य विज्ञानानि समापत्त्यामह
इति । ते चानिरुद्धेव विज्ञाने समापद्यन्ते वासनापी-
जानिरोधादनिरुद्धा विषयप्रवृत्तयहर्षवैकल्याचिरुद्धा ।
एव सूक्ष्मो महामते आलयविज्ञानगतिप्रचारो यत्तथा-
गत स्वामयिता भूमिप्रतिष्ठिताश्च बोधिसत्त्वाश्च सुप्राम-
न्ये आदकप्रत्येकबुद्धतीर्थयोगयोगिभिरभिगन्तु समाधि
प्रज्ञावलाधानतो ऽपि वा परिच्छेत्तुम् । त्वन्वय भूमिल-
क्षणप्रज्ञाज्ञानकौशलपटप्रभेदविनिश्चयजिज्ञानान्तकुशलसू-
क्ष्मलोपचयस्वचित्तदृश्याविकल्पप्रमत्तविरहितैर्बन्धनगहनगुहाल-
मान्तर्गतैर्महामते हीनोक्तृष्टमध्यममोगयोगिभिः न आस
स्वचित्तविकल्पदृश्यधारादृष्टनन्तद्योजिनाभिषेकपणिताप-
लाभिज्ञासमाधय प्राप्तुम् । कल्याणमिषचिन्तनपुरस्कृतम-
हामते अथ चिन्तनमनोविज्ञान स्वचित्तदृश्यस्वभावाच्च-
रवित्तन्वयससारभवोदधि रुमत्तृष्णाज्ञानहेतुक तत्तुम् । अत
एतस्मात्कारणात्मकमसत योऽपि ता कल्याणमिषचिन्तनाग

योग प्रारब्धय ॥

अथ तलु भगवास्तस्या बेलामामिमा गाया अभामत ॥

तरङ्गा मुदधेयउत्पन्नप्रत्ययेरिता ।

नृत्यमाना प्रवर्तन्ते नृच्छेदश्च न विद्यते ॥९९॥

आलयोद्यस्तया नित्य विषयमवनेरित ।

चिरस्तरङ्गविज्ञानिर्नृत्यनान प्रवर्तते ॥१००॥

नीले रक्ते ऽथ लवणे शङ्खे दारि च गार्करे ।

कपाये फलपुष्पाद्ये किरणा यय भास्करे ॥१०१॥

न चान्येन च नान्येन तरङ्गा मुदधेर्मता ।

विज्ञानानि तथा सप्त चित्तेन सह सयुता ॥१०२॥

उदधे परिणामो ऽसौ तरङ्गाणा विचिन्ता ।

आलय हि तथा चिर विज्ञानाख्य प्रवर्तते ॥१०३॥

चित्त मनश्च विज्ञान लक्षणाद्यं प्रकल्पते ।

अभिचललक्षणा ह्यष्टौ न लक्ष्या न च लक्षणम् ॥१०४॥

उदधेश्च तरङ्गाणा मया नास्ति विगेषणम् ।

विज्ञानाना तथा चित्ते परिणामो न लभ्यते ॥१०५॥

चित्तेन चीयते कर्म मनसा च विचीयते ।

विज्ञानेन विजानाति दृश्य कल्पेति पञ्चभि ॥१०६॥

१ म

८

चान्ते न चान्य च

सा १८६

सा । म । का । १ ।

सा

८

चिन्ता १८६

नेप ।

चा

मयी

च १

विचि ।

नीलरक्तप्रकार हि विज्ञान ख्यायते नृणाम् ।
 तरङ्गचिह्नसाधर्म्यं वद कस्मान्महामते ॥१०७॥
 नीलरक्तप्रकार हि तरङ्गेषु न विद्यते ।
 वृक्षिद्य वर्ण्यते चिह्न लक्षणार्थे हि वालिगान् ॥१०८॥
 न तस्य विद्यते वृक्षि स्वचिह्न पाद्वर्जितम् ।
 पाद्वे सति हि ये पादस्तरङ्गे सह साध्यते ॥१०९॥
 देहभोगप्रतिष्ठानं विज्ञानं ख्यायते नृणाम् ।
 तेनास्य दृश्यते वृक्षिस्तरङ्गे सह सादृशा ॥११०॥
 उदधिस्तरङ्गभावेन नृत्यमानो विभाष्यते ।
 ज्वालितस्य तथा वृक्षि कस्मादुद्या न गम्यते ॥१११॥
 बालानां बुद्धियैकत्वाटालयं ह्युदधिर्यथा ।
 तरङ्गवृक्षिसाधर्म्यं दृष्टान्तेनोपनीयते ॥११२॥
 उदेति भास्करो यद्यत्समहीनोत्तमे जिने ।
 तथा न्य लोकप्रद्योतं तस्य देगेति वालिगान् ॥११३॥

शुभ

।

४

।

॥

न शरदे

१९३३

२१

११३

३१

३१

३

३

३ १२३१३

३

३ २,३३

३६

१

३

१९

३ ३

कृत्वा धर्मेष्ववस्थाना कम्पान्तत्वं न भापसे ।
 भापसे मटि वा तस्य चित्ते तस्य न विद्यते ॥११४॥
 उदधेर्यथा तरङ्गा हि दर्पणे सुषिने यथा ।
 दृश्यन्ति युगपत्काले तथा चित्तं स्वर्गोचरे ॥११५॥
 विकल्पादिषयाणां हि क्रमवृत्त्या प्रवर्तते ।
 विज्ञानेन विजानाति मनसा मन्थते पुनः ॥११६॥
 पञ्चानां व्यापते दृश्यं क्रमो नास्ति समाहिते ।
 चिन्ताचामो यथा कश्चिच्चिन्तान्तेवासिको ऽपि वा ॥११७॥
 चिन्तायै नामयेदृग्ज्ञानेन गमामि तथा ब्रह्मम् ।
 रङ्गे न विद्यते चिच्च न भूमौ न च भाजने ॥११८॥
 सङ्ख्यानां कर्पणार्थाय रङ्गेऽपि विकल्प्यते ।
 देशना व्यभिचारश्च तस्य व्यष्टावर्जितम् ॥११९॥
 कृत्वा धर्मेष्ववस्थानं तस्य देशेऽपि योगिनाम् ।
 तस्य प्रत्यात्मगतिकं कल्पकल्पेन वर्जितम् ॥१२०॥
 देशेऽपि जिनपुत्राणां नेयं बालानां देशना ।
 विचिन्ता हि यथा माया दृश्यते न च विद्यते ॥१२१॥
 देशेऽपि तथा चिन्ता देश्यते व्यभिचारिणी ।

न ।	भाषामि	व	वा	व्यापयामि	त
॥	व्या	ना	रा	व्यास	गा
मान ।	गा	रा	रग	रगन	रगना
त्य	व्यभिचारिणी		कल्प		कल्पन
॥	कल्पन ।	बालानां देशनादयः	देशना		

देवना हि मदन्त्यस्य तदन्त्यस्याप्यदेवना ॥१२०॥

प्रातुरे प्रातुरे यद्यदिषद्व्यस्य प्रयच्छति ।

तुदा हि तदन्त्यस्याना चित्तमाद्य वदन्ति वै ॥१२१॥

तादिकाणामविषय आवकाणा न धिय हि ।

य ॥ न्ति वै नाद्या प्रत्यात्मगतिगोचरम् ॥१२४॥

पुनरपर महामते बोधिसत्त्वेन स्वचित्तदृश्यप्राद्वयाह-
यविकल्पगोचर परिज्ञातुकामेन सगणिकाससर्गसिद्धिनि-
वरणविगतेन भवितव्यम् । प्रथममध्यमपथाद्वा न जागरि-
कायोगमनुयुक्तेन भवितव्यम् । कुतोर्यशाखाख्यामिका-
प्रायकप्रत्येकबुद्धयानलक्षणविरहितेन च भवितव्यम् ।
स्वचित्तदृश्यविकल्पलक्षणगतिगतेन च भवितव्यं बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन ॥

पुनरपर महामते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चित्तविज्ञा-
नप्रज्ञालक्षणस्यवस्थाया स्थितोपरिष्ठादार्यज्ञानलक्षणन-
यमाग कर्णीय । ततोपरिष्ठादायज्ञानलक्षणनय महा-
मते कतमद्यदत्त निर्गमासलक्षण सवबुद्धम्वप्रणिधाना-
धनलक्षण प्रत्यात्मन्यज्ञानगतिलक्षण च । याचधि-

गम्य योगी रात्रगर्दभ इव चित्तप्रज्ञाज्ञानलक्षणं हिता
जिनसुताष्टमीं प्राप्य भूमि तदुत्तरे' लक्षणत्रये योगमा-
पद्यते ॥

तत्र निराभासलक्षणं पुनर्महामते सर्वत्रावकप्रत्येकपु-
ङ्गतीर्थलक्षणपरिचयान्प्रवर्तते । अधिष्ठानलक्षणं पुनर्महा-
मते पूर्वबुद्धस्वप्रणिधानाधिष्ठानतः प्रवर्तते । प्रत्यात्मार्य-
ज्ञानगतिलक्षणं पुनर्महामते सर्वधर्मलक्षणानभिनिवेगतौ
मायोपमसमाधिकायप्रतिलम्भाद्बुद्धभूमिगतिगमनप्रचारा-
न्प्रवर्तते । एतन्महामते आर्याणां लक्षणत्रयं येनायेन
लक्षणत्रयेण समन्वागता आर्या स्वप्रत्यात्मार्यज्ञानगतिगो-
चरमधिगच्छन्ति । तस्मात्तद्दि महामते आर्यज्ञानलक्षण-
त्रययोगः करणीयः ॥

अथ खलु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वः पुनरेव त-
स्या बोधिसत्त्वमर्पदन्निनागयविचारमाज्ञाय आर्यज्ञानव-
स्तुप्रविचयं नाम धर्मपर्यायं सर्वबुद्धाधिष्ठानाधिष्ठितो भ-
गवन्तः परिपृच्छति स्म । देशयतु मे भगवानार्यज्ञानव-
स्तुप्रविचयं नाम धर्मपर्यायमष्टोत्तरपदशतप्रभेदाश्रयं य-
माश्रित्य तथागता अर्हन्तः सम्यक्सत्त्वबुद्धा बोधिसत्त्वानां

नाम द्वितीय

महासत्त्वानां स्वसामान्यलक्षणपतिताना परिकल्पितस्व-
भावगतिप्रभेद देयवन्ति । येन परिकल्पितस्वभावगति
प्रभेदेन सुप्रतिविभागविधेन पुद्गलधर्मनैरात्म्यप्रचर प्रति-
विगोध्य भूमिषु कृतविद्या सर्वथावकप्रत्येकमुदतीर्षकर
ध्यानसमाधिसमापत्तिसुखसतिक्रम्य तथागताचिन्त्यविषय-
मप्रचारागतिप्रचारं पञ्चधर्मस्वभावगतिविनिवृत्त तथागत
धर्मकाम प्रज्ञाज्ञानसुनिवृत्तधर्म मायाविषयाभिनिवृत्त
सर्वबुद्धयेनतुपितभयनाकनिष्कालयोपग तथागतकाम प्र-
तिलभेरन् ॥

भगवानाह । इह महामते एके तीर्थ्यास्तीर्थ्यदृष्टयो ना-
स्तित्वाभिनिविष्टा 'विकल्पबुद्धिहेतुयस्यस्वभावाभावात्रा-
स्ति 'अगस्य विषाण विकल्पयन्ति । यथा 'अविद्याण
नास्ति एव सर्वधर्मा ॥ 'अन्ये पुनर्महामते भूतगुणानुद-
व्यसस्यानसनिवेगविशेषदृष्ट्वा नास्ति 'अगृह्णाभिनिवे-
गाभिनिविष्टा अस्ति गौशृङ्गमिति कल्पयन्ति ॥ ते महा-
मते अतद्वयदाप्रपतिताश्चिन्म, ध्यानवधारितमतम स्व-
चिन्मधातुविकल्पेन त पुण्यान्त दहभोगप्रतिष्ठागातानि-

कल्पमात्रे महामते श्रगगृह नास्त्यस्तिविनिवृत्तं न क-
ल्पयेत् 'तथा महामते सर्वभावाना नास्त्यस्तिविनि-
वृत्तं न कल्पमित्यम्' ॥

ये पुनर्महामते नास्त्यस्तिविनिवृत्ता नास्ति गगगृहं
न कल्पयन्ति तैरन्योन्योपेक्षाहेतुत्वान्नास्ति गगविषाण-
मिति न कल्पयितव्यम् ॥ आपरमाणुप्रविचयादस्त्वनुप-
लब्धभावान्महामते आर्यज्ञानगोचरविनिवृत्तमस्ति गोगृ-
हमिति न कल्पयितव्यम् ॥

यथ खलु महामतिबोधितस्यो महासङ्ख्यो भगवन्त-
मेतदबोचत् । ननु भगवन्विकल्पस्याप्रवृत्तिलक्षण दृष्ट्वा-
नुमिमीमहे विकल्पाप्रवृत्त्यपेक्ष तस्य नास्तित्वम् । भग-
वान्नाह । न हि महामते विकल्पाप्रवृत्त्यपेक्ष तस्य ना-
स्तित्वम् । तत्कस्य हेतोर्विकल्पस्य तत्प्रवृत्तिहेतुत्वात् । त-
द्विपाणाश्रयप्रवृत्तो हि महामते विकल्पो यस्मिद्विपा-
णाश्रयप्रवृत्तो महामते विकल्पस्तस्मादाश्रयहेतुत्वादभ्या-
स्यविवर्जितत्वान्न हि तदपेक्ष नास्तित्वं शशविपाणास्य ।
यदि पुनर्महामते विकल्पो ऽन्य न्याच्छशविपाणादवि-

मुद्रा ६

कल्प संख्य ॥ ६

⁴ इत्युक्तं तेषां । तस्य । हि च मन्त्रः ।

* वाच्यम् वा व्यास न ह त ? भूद्वमिति । अत्र न राति

[illegible]

¹⁰ स्व भवा । स्व धवा । स्वधवा । त्रस्य धमे । स्व वसादि । ॥ २० ॥

८८   १   २   ३   ४   ५   ६   ७   ८   ९   १०   ११   १२   १३   १४   १५   १६   १७   १८   १९   २०   २१   २२   २३   २४   २५   २६   २७   २८   २९   ३०   ३१   ३२   ३३   ३४   ३५   ३६   ३७   ३८   ३९   ४०   ४१   ४२   ४३   ४४   ४५   ४६   ४७   ४८   ४९   ५०   ५१   ५२   ५३   ५४   ५५   ५६   ५७   ५८   ५९   ६०   ६१   ६२   ६३   ६४   ६५   ६६   ६७   ६८   ६९   ७०   ७१   ७२   ७३   ७४   ७५   ७६   ७७   ७८   ७९   ८०   ८१   ८२   ८३   ८४   ८५   ८६   ८७   ८८   ८९   ९०   ९१   ९२   ९३   ९४   ९५   ९६   ९७   ९८   ९९   १००

धाणांतुयं म्याददावन् म्यामयेतुकत्वादापरमाणुप्रवि-
चयातुपलब्धेविधाणादनव्यत्वात्तदभाव म्यात् । तदुभय
भावाभावात्तस्य किमपेक्ष्य नास्तित्वं भवति ॥

एव न भवति महामते अपेक्ष्य नास्तित्वं गोविषा-
णस्य अस्तित्वमपेक्ष्य नास्तित्वं गोविषाणं न कल्प्यमि-
त्यपि विषमोक्तत्वात्तदामते नास्त्यस्तित्वं सिद्धिर्न भवति
नास्त्यस्तित्वमादिनाम् ॥ अन्ये पुनर्महामते तीर्थकरदृष्टयो
रूपकारणसंस्थानाभिनिवेगभिनिविष्टा आकाशभावाप-
रिच्छेदपुण्ड्रा रूपाकाशभावविगत परिच्छेद दृष्टा वि-
कल्पयन्ति । आकाशमेव च महामते रूपम् । रूपभूता-
नुप्रवेगमहामते रूपमेवाकाशम् । आधेयाधारव्यवस्था-
नभावेन महामते रूपाकाशकारणयोः प्रविभाग प्रत्येत-
स्य । भूतानि महामते प्रवर्तमानानि परस्परस्वलक्षण-
भेदभूतानि आकाशे चाप्रतिष्ठितानि न च तेषाकाश-
नास्ति उदभय गोम्य विषाण महामते गोविषाणम-
प्य न वर्तते गोविषाणं पुनर्महामते अणुगो विभज्य-
मान पुनराकण्य एव न दमाना अणुत्वत्प्राणे नावतिष्ठ-
न्त तस्य एकत्वस्य नास्तित्वं न वर्तते । अथान्यदपेक्ष्य

वस्तु तदप्येवधर्मि ॥

अथ खलु भगवान्पुनरपि महामति बोधिसत्त्व महा-
सत्त्वमेतदवोचत् । गगगोशृङ्गाकाग्ररूपदृष्टिविकल्पविग-
तेन महामते भवितव्यम् । तदन्यैश्च बोधिसत्त्वैः स्वचि-
त्तदृश्यविकल्पानुगममनसा च महामते भवितव्यम् । स-
र्वजिनसुतद्योचमणले च त्वया स्वचित्तदृश्ययोगोपदेग-
करणीय ॥

अथ खलु भगवास्तस्या वेलायामिमा गाथा ज्ञभाषत ॥

दृश्य न विद्यते चित्तं चित्तं दृश्यात्प्रवर्तते^१ ।

देहभोगप्रतिष्ठानमालय एसायते नृणाम् ॥१२५॥

चित्तं मनश्च विज्ञानं स्वभावधर्मपञ्चकम् ।

नैरात्म्यद्वितयं शुद्धमभाषन्ते विनायका ॥१२६॥

दीर्घह्रस्वादिसवन्धमन्योन्यतः प्रवर्तते ।

अस्तित्वसाधकं नास्ति अस्तित्वसाधकम् ॥१२७॥

अणुगो भज्यमानं हि नैव रूपं विकल्पयेत् ।

चित्तमात्रं व्यवस्थानं कुदृष्ट्या न प्रसीदति ॥१२८॥

तार्किकाणामविषयं श्रावकाणां न चैव हि ।

व	व्या	गवय	कुर्वि	८ ॥५५॥
१४ १ त १ १ त	१४ १	प्रमुच्यत	१ द्वितये ८ १	
होतव्यं	द्वितीयं	१४ १५	न	१४ १५
१ १ १	त्ययन् ।	काया न	ना	१ १

नाम द्वितीय

य देशयन्ति वै नाथा प्रत्यात्मगतिगोचरम् ॥१२९॥

अथ खलु महामतिर्योषिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि
स्वचित्तदृश्यधाराविशुध्यर्थं भगवन्तमध्येयते स्म । कथं
भगवन्स्वचित्तदृश्यधारा विशुध्यति युगपत्कृतमवृत्त्या वा ।
भगवानाह । क्रमवृत्त्या महामते स्वचित्तदृश्यधारा वि-
शुध्यति न युगपत् । तद्यथा महामते ध्यान्मफलानि क्र-
म० प्रचक्षन्ते न युगपत् एवमेव महामते स्वचित्तदृ-
श्यधारा सत्त्वानां क्रमगो विशुध्यति न युगपत् । तद्य-
था महामते कुम्भकार क्रमगो भाण्डानि कुहते न यु-
गपत् एवमेव महामते तथागत सत्त्वानां स्वचित्तदृश्य-
धारा क्रमगो विशेषयति न युगपत् । तद्यथा महामते
पृथिव्या तृणगुल्मीपधिवनस्पतय क्रमवृत्त्या विरोहन्ति
न युगपत् एवमेव महामते सत्त्वानां तथागत क्रम०
स्वचित्तदृश्यधारा विशेषयति न युगपत् । तद्यथा महा-
मते हास्यलास्यगीतवादिघवीणालेश्ययोग्या क्रम० प्र-
वतन्त न युगपत् एवमेव महामते तथागत सबसत्त्वानां
क्रम० स्वचित्तदृश्यधारा विशेषयति न युगपत् । तद्य-
था महामते तपणान्तर्गतां सवर्णमावभासां सत्त्वान्त

पदिगताहससर्वधर्मसमुच्चयो

निर्विकल्पा युगपत् एवमेव महामते स्वचित्तदृश्य
युगपत्तयागत सर्वसत्त्वानां विगोधयति निर्विकल्पा ।
राभासगोचराम् । तद्यथा महामते सोमादित्यमण्डल
गपत्सर्वरूपावभासान्किरणैः प्रकाशयति एवमेव महाम
तयागत स्वचित्तदृश्यदौष्ट्यवासनाविगतानां सत्त्वानां
युगपदचिन्त्यज्ञानजिनगोचरविषयं सदर्शयति । तद्यथा
महामते आलयविज्ञानं स्वचित्तदृश्यदेहप्रतिष्ठाभोगवि-
षयं युगपद्विभावयति एवमेव महामते निष्पन्दबुद्धो यु-
गपत्सर्वगोचरं परिपाच्याकनिष्ठभवनविमानालययोग
योगिनामर्पयति । तद्यथा महामते धर्मताबुद्धो युगप-
द्विष्पन्दनिर्माणकिरणैर्विराजते एवमेव महामते प्रत्यात्मा-
यैर्गतिधर्मलक्षणं भावाभावकुट्टष्टिविनिवर्तनतया युग-
पद्विराजते ॥

पुनरपरं महामते धर्मतानिष्पन्दबुद्धं स्वसामान्यलक्षा-
णपतितात्सर्वधर्मात्स्वचित्तदृश्यवासनाहेतुलक्षणोपनिबद्धा-
त्परिकल्पितस्वभावाभिनिवेशहेतुकानतटात्मकविविधमा-
यारङ्गपुरुषवैचित्र्याभिनिवेशानुपलब्धितो महानते दे-
शयति ॥ पुनरपरं महामते परिकल्पितस्वभाववृत्तिल-
क्षणं परतन्त्रस्यभावाभिनिवेशात् प्रवर्तते । तद्यथा तृणः

या
दना

ता

त्या

युगपत्

काया

- ५

कात् तदा ॥ कान् भवदा ॥

॥ महामते ॥

॥ ५ ॥

गितव्यम् । भावविकल्पस्य भावाभिनिवेशेन पुनर्महामते
प्रायकाणां कृतमो यदुक्तं त्रीलपीतोष्णद्वयचलकटिनाः
नि महाभतान्वक्रियामनुमानि स्वसामान्यलक्षणद्वय-
गमप्रमाणसुविनिवृत्तानि दृष्ट्वा तत्त्वभावाभिनिवेशवि-
कल्प प्रयोजिते । गतन्महामते योधिसत्त्वेनाधिगम्य व्या-
योजितव्यम् । धर्मनैरात्म्यलक्षणानुप्रवेगताया पुद्गलने-
रात्म्यलक्षणदृष्टि निवार्य भूमिक्रमानुसंधी प्रतिष्ठापयि-
तव्यम् । गतन्महामते प्रायकाणां भावविकल्पस्य भावा-
भिनिवेशलक्षणा यदुक्तमिदं तत्प्रत्युक्तम् ॥

अथ यत्तु महामतिर्योधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्त-
मेतदयोचत् । नित्यमचिन्त्यं च भगवता प्रत्यात्मार्यगति-
गोचर परमार्थगोचरं च प्रभाषितम् । ननु भगवन्ती-
र्थकरा न्यपि नित्याचिन्त्यवादिन कारणानाम् । भग-
वानाह । न महामते तीर्थकराणां कारणस्य नित्याचि-
न्त्यता प्राप्नोति । तत्कस्य हेतोस्तीर्थकरणा महामते नि-
त्याचिन्त्यं न - - - उदाहरणम् । यस्य महागत्त नि-
त्याचिन्त्यं न इतन्महागत्तयुक्तम् तत्कच कर्तव्यमिति

महामते कृतकभावाभावादित्यता दृष्टा नित्यमहेतूप-
देनात् ॥

यदि पुनर्महामते हेतुलक्षणसयुक्त नित्याचिन्त्यता'
तीर्थकराणा हेतुभावस्वलक्षणभावाभावाच्च गविषाणतु=
त्या महामते नित्याचिन्त्यता' वाग्विकल्पमाना च म=
हामते तीर्थकराणा प्रसज्यते । तत्कस्य हेतोर्यदुत वा=
ग्विकल्पमान हि महामते गविषाण स्वहेतुलक्षणा=
भावत् । मम तु महामते नित्याचिन्त्यता' प्रत्यात्मार्याधि=
गमलक्षणहेतुत्वात्कृतकभावाभावावजितत्वाच्चित्य न चाद्य=
भावाभावनित्यानित्यानुप्रमाणाच्चित्य । यस्य पुनमहा
मते बाह्यभावाच्चित्यानुमानाच्चित्याचिन्त्यताच्चित्य तस्या
नित्याचिन्त्यताया स्वहेतुलक्षण न जानीते । प्रत्यात्मा=
धिगमार्थज्ञानगोचरलक्षण यहिर्धा ते महामते प्रसज्य=
या ॥

पुनरपर महामते ससारविकल्पदुःखभयभीता निर्वा=
नन्वेपन्ते ससारनिपाणयोरविनेपज्ञा सर्वभाषयि=
माभाषादिनिपाणामनागतविषयोपरमाश महामते

(४)

मात्रा

मा

॥

१४२

मान

मानान ८ ४ ८ २४

४४

अथ ते महामते योग करणीय ॥

पुनरपर महामते पञ्चाभिसमयगोघाणि कृतमानि
पञ्च यदुत श्रावकयानाभिसमयगोघ प्रत्येकमुद्भयमानाः
भिसमयगोघ तत्प्राप्तमानाभिसमयगोघमनियतकतरगोः
धमगोन च पञ्चमम् । कथं पुनर्महामते श्रावकयानाः
भिसमयगोघ प्रत्येतद्वम् । यः स्तब्धधात्वायतनस्यसामा-
न्यलक्षणपरिज्ञानाभिगमे देय्यमाने रोमाञ्चिततनुर्भय-
ति । लक्षणपरिचयज्ञाने चास्मि बुद्धि प्रसक्तदति न प्र-
तीत्यसमुत्पादाविनिर्भागलक्षणपरिचये । इदं महामते
श्रावकयानाभिसमयगोघम् । यः श्रावकयानाभिसमय
दृष्ट्वा पदपञ्चम्या भूमी पर्युत्थानक्रेणप्रहीणो चारानक्रेणा-
प्रहीणो ऽचिन्त्यभ्युतिगत सभ्यमिहनाद नदति । छी-
णा मे जातिरुपित अक्षय्यमित्येवमादि निगद्य पुनल-
नैरात्म्यपरिचयाद्यावन्निर्वाणबुद्धिर्भवति ॥

अन्य पुनर्महामते आत्मसंज्ञजीवपोषपुरुषपुनलसंज्ञा-
वबोधादिव, गम्यन्वपन्त । अन्य पुनर्महामते कारणधी-
न सवधसान्द्रं ॥ १२४ ॥ गतिवृद्ध्या भवन्ति । धर्मनैरा-

तस्य दर्शनाभावाच्चास्मि मोक्षो महामते । एषा^१ महामते
 श्रावकयानाभिसमयगोत्रकस्यानिर्याणनिर्याणबुद्धिः । य-
 ध ते महामते कुट्टुष्टिव्यावृत्त्यर्थं^२ योग करणीयः ॥

तत्र^३ महामते प्रत्येकबुद्धयानाभिसमयगोत्रको यः प्र-
 त्येकाभिसमये^४ देख्यमाने ऽश्रुहृष्टरोमाञ्चिततनुर्भवति । अ-
 ससर्गप्रत्ययाद्वावाभिनिवेगबहुविविधस्वकायवैचित्र्यद्वि-
 स्तयमकप्रातिहार्यदर्शने निर्दिश्यमाने ऽनुनीयते स प्र-
 त्येकबुद्धयानाभिसमयगोत्रक इति विदित्वा प्रत्येकबुद्ध-
 यानाभिसमयानुरूपा कथा करणीया । एतन्महामते प्र-
 त्येकबुद्धयानाभिसमयगोत्रकस्य लक्षणम् ॥

तत्र महामते तथागतयानाभिसमयगोत्रं त्रिविधं य-
 द्दुत स्वभावनिःस्वभावधर्माभिसमयगोत्रमधिगमस्वप्रत्या-
 स्मर्याभिसमयगोत्रं बाह्यबुद्धयेनौदार्याभिसमयगोत्रं च ।
 यदा पुनर्महामते त्रयाणामप्येषामन्यतमे देख्यमाने स्व-
 चिह्नदृश्यदेहालयभोगप्रतिष्ठाचिन्त्यविषयदेख्यमाने नो-
 च्सति न सञ्चसति न सञ्चासमापद्यते वेदितव्यमय त-
 थागतयानाभिसमयगोत्रक इति । एतन्महामते तथाग-

^१ एषा ।

य A. C. L. B. द्वीय is added Ch. n. T. a.

^२ वा in al. MSS.^३ य A. C. L. B.

य E. T.

त ad. in all MSS. but T.

^४ यो A. C. L. B.

य T.

का A. B.

का I.

क T.

^५ य T.^६ बहु । fit out in all MSS.

but T.

तद (दि ध म) all MSS. T. e also the ce po is follow T. B.

^७ या A. B.

नि स्वभाव । fit out A.

^८ य A. C. L. B. य T.

तयानाभिसमयगोचकस्य लक्षणम् ॥

अनियतगोचक पुनर्महामते विप्रयेतेषु देश्यमानेषु
यनानुनीयते तनानुयोज्य' स्यात् । परिकर्मभूमिरिम
महामते गोप्यवस्था निराभासभूम्यवक्रमणतया व्यव-
स्था क्रियते । प्रत्यात्मात्मने तु स्वक्लेशवासनागुह्यस्य ध-
र्मनैरात्म्यदर्शनात्समाधिसुखविहार प्राप्य श्रावको जि-
नकायता प्रतिलप्स्यते ॥

अथ खलु भगवास्तस्या वेलायामिमा गाथा अभ्यपत ॥

स्रोतापक्षिफलं चैव सकृदागामिनस्तथा' ।

अनागामिफलं चैव अर्हस्य चित्तयिभ्रमम् ॥१३०॥

नियानमेकयानं च जयानं च वदाम्यहम् ।

पालानां मन्दबुद्धीनामार्गणां च विविक्तताम् ॥१३१॥

द्वारं हि परमार्थस्य विज्ञप्तिद्वयवर्जितम् ।

यानत्रयव्यवस्थानं निराभासे स्थिते कुत' ॥१३२॥

ध्यानानि चाप्रमाणानि व्याख्याय समाधय' ।

सन्नानिरोधो निखिलं चित्तमाधे न दियते । १३३॥

तथेच्छन्तिकानां पुनर्महामते अनिच्छन्तिकता मोक्ष

१ । १० ५६ ११ १२ चोवा १ २ ३ निषल हपा

५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०

२१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५

३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०

५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६०

नित्यो न परिनिर्वातीति ॥

पुनरपर महामते चोदितस्येन महास्येन स्वभाव
लक्षणाद्यकुल्लेन भवितव्यम् । तथ महामते परिक-
ल्पितस्वभावो निमित्तात्मवर्तते । कथं पुनर्महामते परि-
कल्पितस्वभावो निमित्तात्मवर्तते । तत्र महामते परत-
न्तस्वभावो वस्तुनिमित्तलक्षणाकार एवायते । तत्र म-
हामते वस्तुनिमित्तलक्षणाभिनिवेशः पुनर्दिप्रकारः । प-
रिकल्पितस्वभाव व्यवस्थापयन्ति तदागता चर्तन्त स-
म्यक्समुदा नामाभिनिवेशलक्षणेन च नामवस्तुनिमि-
ताभिनिवेशलक्षणेन च । तथ वस्तुनिमित्ताभिनिवेशल-
क्षणं पुनर्महामते यदुताध्यात्मनाद्यधर्माभिनिवेशः । नि-
मित्तलक्षणाभिनिवेशः पुनर्यदुत तेजोवाध्यात्मिकवाद्येषु
धर्मेषु स्वसामान्यलक्षणपरिज्ञानावबोधः । एतन्महामते
दिप्रकारः परिकल्पितस्वभावस्य लक्षणम् । यदाश्रयात्स-
म्बन्धात्प्रवृत्तं तत्परतन्त्रम् । तत्र महामते परिनिष्पन्नस्व-
भावः कतमो यदुत निमित्तनामवस्तुलक्षणविकल्पविर-
हितः तथैतायज्ञानगतिगमनप्रत्यात्मायज्ञानगतिगोचर ए-

प महामते परिनिप्यणस्वभावस्तयागतगर्भदयम् ॥

अथ एतु' भगवास्तस्या बेलायामिमा गायामभाषत ॥

निमित्त नाम सकल्प स्वभावदयलक्षणम् ।

सम्प्राज्ञान हि तथता परिनिप्यरालक्षणम् ॥१३४॥

एष महामते पञ्चधर्मस्वभावलक्षणप्रविचयो नाम प्र-
सर्पयाय प्रत्यक्षात्म्यज्ञानगतिगोचरो यत्र' त्वमान्येद बो-
धिसस्यै गिदितव्यम् ॥

पुनरपि महामते बोधिसस्येन महासस्येन नैरात्म्यद-
यलक्षणप्रविचयकुशलेन भवितव्यम् । तत्र महामते कत-
मनैरात्म्यदयलक्षण यदुतात्मात्मीयरहितस्तन्मधात्मायतन-
कदम्बकमज्ञानकर्मतृष्णाप्रभव चक्षुषा रूपादियेहशाभि-
निवेशात्प्रवर्तमान विज्ञान सवेन्द्रियै स्वचित्तदृग्गभाज-
नटेहालयस्वचित्तविकल्पविकल्पित विज्ञापयति । नदी-
बीजटीपवायुमेघसदृशक्षणपरम्पराभेदभिन्न चपल' वान-
रमक्षिकासदृशमचौष्टमचौष्टाविषमचार्यनाथो' ऽनल इ-

१ यत्र	॥	गो वत्र	गोचरा यत्र	॥ १ ॥	
गोचरा यत्र	त	य	दद्य	कदद्यक	॥ १ ॥
यद्युषा रुपा	नावरुपा	या	॥ १ ॥	॥ १ ॥	
नि	मानन	॥	य	॥	१ दृष्ट
॥	॥	॥	यद्य	॥	॥ १ ॥
१ ल	॥	॥	॥	॥	॥ १ ॥
शाव	य	॥	य	॥	॥ १ ॥

वातृप्रमनादिकालप्रपञ्चविषयवासनारहितमरघट्टचक्रम=
न्तचक्रवत्सारभवगतिचक्रे विचित्रदेहरूपधारि' मायावे=
तालमन्त्रप्रतिम प्रवर्तमान प्रवर्तते । यदन महामते ल=
क्षणकौशलज्ञानमिदमुच्यते पुक्तलनैरात्म्यज्ञानम् ॥

तत्र महामते धर्मनैरात्म्यज्ञान कतमद्यदुत स्कन्धधा=
नायतनाना परिकल्पितलक्षणस्वभावावबोध । यथा म=
हामते स्कन्धधानायतनान्यात्मविरहितानि स्कन्धसमूह=
मात्र हेतुकर्मजृष्णामूत्रोपनिषद्मन्योन्यप्रत्ययतया प्रवर्तते
निरीहम् तथा स्कन्धा नपि महामते स्वसामान्यलक्षण
विरहिता लभूतपरिकल्पलक्षणविचित्रप्रभाविता पालि=
र्विकल्पन्ते न त्वार्मे । चित्तमनोमनोविज्ञानपञ्चधर्मस्य
भावरहितान्नहामते सर्वधर्मान्विभावय'बोधिसत्त्वो महा
सत्त्वो धर्मनैरात्म्यकुशलो भवति । धर्मनैरात्म्यकुशल पु=
नमहामते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो न चिरात्प्रयमा जो=
धिसत्त्वममि । नराभासप्रविचया प्रतिलभते । अमिललक्ष=
णप्रावचयावताधात्ममदित्तानन्तरमनुपृथ नयम् । असिपु
कृतविद्या महाधर्ममया प्रतिलभत । स तस्या प्र राष्टतो

ग्विज्ञानं पश्चादभूत्वा मायावदनुत्पन्नं पूर्वं चटारूपमालो-
कस्मृतिपूर्वकं प्रवर्तते^१ । प्रवृत्त्य भूत्वा च^२ पुनर्विनश्यति ।
एष महामते असत्तेतुसमारोम^३ ॥

असद्भावसमारोमं पुनर्महामते यदुताकाग्निरुधनि=
र्वाणाकृतकभावाभिनिवेशसमारोम । एते च^४ महामते
भावाभावविनिवृत्ता गगहयखरोष्ट्रविपाणकेगोण्डुकप्र=
ख्या महामते सर्वधर्मा^५ सदसत्पद्मविगता^६ समारोपाम=
वादैश्च बालैर्विकल्पन्ते स्वचित्तदृश्यमानानवधारितम=
तिभिर्न त्वार्यै^७ । एतन्महामते असद्भावविकल्पसमारो=
पामवादस्य लक्षणम् । तस्मात्तर्हि महामते समारोपा=
मवाददृष्टिविगतेन भवितव्यम् ॥

पुनरपर महामते बोधिसत्त्वा^८ चित्तमनोमनोविज्ञान-
मन्त्रधर्मस्वभावनैरात्म्यलक्षणद्वयगतिगत्वा परहितहेतोरे=
नेकरूपवेगधारिणो भवन्ति परिकल्पितस्वभावा इव म=
रुतन्ताशया विश्वरूपचिन्तामणिसदृशा^९ सर्वबुद्धदोषमर्प=
न्मण्डलगता मायास्वप्नप्रतिभासप्रतिबिम्बोदकचन्द्रगतिस=
मानुत्पादभङ्गशाश्वतोच्छेदरहितान्सर्वधर्मान्समुख सर्वत=
थागतेभ्य सर्वप्रावकप्रत्येकबुद्धयानविरहान्धर्मदेशनाज्यु=
खन्ति । समाधिमुखगतसहस्राणि च प्रतिलभन्ते । याः

^१मु A C h घू ।   ४ A K वे L   ^३च C C K ख L   ^५एकताकृत T
I I I A I   न्यात V   न   M   ^६मुख I I C K T C I T

वदनेकानि समाधिकोटीनियुतान्तसहस्राणि प्रतिलभ्य
ते समाधिभि र्गेषाद्येन सकामन्ति । बुद्धपूजाभियुक्ता=
य सर्वोपपत्तिदेवभवनालयेषु रत्नघयमुपदेश्य बुद्धरूप=
मास्थाय श्रावकगणबोधिसत्त्वगणपरिवृता स्वचित्तदृश्य
मानावतारणतया बाह्यभावाभावोपदेशं कुर्वन्ति सदस=
त्पदायिनिवृत्त्यर्थम् ॥

अथ एतु भगवास्तस्या विलायामिमा गायामभाषत ॥

चित्तमान यदा लोक प्रपश्यन्ति जिनात्मजा ।

तदा निर्माणिक काय क्रियासत्कारवर्जितम् ।

लभन्ते ते वलाभिज्ञावर्जिते सह सयुतम् ॥१३६॥

अथ एतु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनर्ऽपि भ=
गवन्तमध्येषते स्म । देवयतु भगवान्मृत्युमृतानुत्पादाद्वय=
नि स्वभावलक्षण सर्वधर्माणा येन शून्यतानुत्पादाद्वय=
नि स्वभावलक्षणवशोपेनाह चान्ये च बोधिसत्त्वा म=
हासत्त्वा नास्त्यस्तिविकल्पवर्जिता क्षिप्रमनुत्तरा सम्यक्स
बोधिमभिसमुद्ध्यन्त ॥

अथ एतु भगवान्महामति बोधिसत्त्व महासत्त्वमेत=
त्प्रवोचत । तन्न हि महामत एण तत्ताधु च सुधु च म=
नसिकुरु । भगवस्ये ह ते । साधु भगवन्निति महामति=

वोधिषसञ्चो महासञ्चो भगवतः प्रत्यश्रौषीत् । भगवाने-
तदवोचत् । शून्यता शून्यतेति महामते परिकल्पितस्व-
भावपदमेतत् । परिकल्पितस्वभावाभिनिवेगेन पुनर्महा-
मते शून्यतानुत्पादाभावाच्चयनिस्वभावभाववादिनो भ-
वन्ति । तच्च महामते सक्षेपेण समविधा शून्यता यदुत
लक्षणशून्यता भावस्वभावशून्यताप्रचरितशून्यता प्रचरित-
शून्यता सर्वधर्मनिरभिलाष्यशून्यता परमार्थार्यज्ञानमहा
शून्यतेतरेतरशून्यता च सप्तमी ॥

तच्च महामते लक्षणशून्यता कतमा यदुत स्वसामान्य
लक्षणशून्याः सर्वभावाः परस्परसमूहापेक्षितत्वात्प्रविचय-
विभागाभावान्महामते स्वसामान्यलक्षणस्याप्रवृत्तिः स्व
परोभयाभावाच्च महामते लक्षण नावतिष्ठते । अतस्त-
दुच्यते' स्वलक्षणशून्याः सर्वभावा इति ॥

भावस्वभावशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुत स्वयं
स्वभावाभावोत्पत्तितो महामते भावस्वभावशून्यता भव-
ति सर्वधर्माणाम् । तेनोच्यते भावस्वभावशून्यतेति' ॥

प्रचरितशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुताप्रचरित-
पूर्वं निर्व्याणं स्तब्धेषु । तेनोच्यते उपचरितशून्यतेति' ॥

प्रचरितशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुत स्कन्धा व्या=
त्मात्मीयएहिता हेतुयुक्तिक्रियाकर्मयोगे प्रवर्तमाना प्रव=
र्तन्ते । तेनोच्यते प्रचरितशून्यतेति ॥

सर्वधर्मनिरभिलाष्यशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुत
परिकल्पितस्वभावानभिलाष्यत्वात्रिरभिलाष्यगृह्या स=
र्वधर्मा । तेनोच्यते निरभिलाष्यशून्यतेति ॥

परमार्थार्यज्ञानमहाशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुत
स्वप्नव्यात्मार्यज्ञानाधिगम सर्वदृष्टिदोषवासनाभि गृह्य ।
तेनोच्यते परमार्थार्यज्ञानमहाशून्यतेति ॥

इतरेतरशून्यता पुनर्महामते कतमा यदुत यद्यपि नास्ति
तत्त्वेन शून्यमित्युच्यते । तद्यथा महामते गृगालमातु प्रा=
सादे हस्तिगवेडकाद्या न सन्ति । न्यशून्य च भिद्युभिरिति
भाषित मया स च ते शून्य इत्युच्यते । न च पुनर्महा=
मते प्रासाद प्रासादभावतो नास्ति भिद्ययत्र भिद्युभा=
यतो न सन्ति । न च ते ऽन्यथ हस्तिगवेडकाद्या भाषा
नानतिष्ठन्ते । इदं महामते स्वसामान्यलक्षण सर्वधर्मा=
णामितरेतर तु न सन्निधते । तेनोच्यत इतरेतरशून्यतेति ।
एषा महामते सप्तविधा शून्यता । एषा च महामते इतरे=
तरशून्यता सर्वजपन्त्या सा च नया परियोगितव्या ॥

पालां कल्पेन्यकृतकानार्या नास्त्यस्तिवर्जिता ॥१३८॥

अथ यत्तु भगवान्पुनरपि महामतिं बोधितस्त्वमहा-
सम्पत्तमेतदबोचत् । एतच्च महामते शून्यतानुत्पादादयम-
निस्त्वभावलक्षणं सर्वबुधानां सर्वसूत्रान्तगतं यत्र कचि-
त्सूत्रान्ते ऽयमेवायं विभावयितव्यः । एष हि महामते
सूत्रान्तं सर्वसंख्याग्रयेदेनार्थस्यभिचारिणी न सा तस्य-
प्रत्यवस्थानकया । तद्यथा महामते मृगतृष्णिका मृगो-
त्तामिन्दुदकभावाभिनिवेशेनाभिनिवेश्यते तस्या चोदक-
नास्ति । एवमेव महामते सर्वसूत्रान्तदेगता धर्मा या-
लानां स्वविकल्पसतोपणं न तु सा तस्यार्थज्ञानव्यव-
स्थादकया । तस्मात्तर्हि महामते चर्यानुसारिणा भवि-
तव्यं न देगताभिलाषाभिनिविष्टेन ॥

अथ एतु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्त=
मेतदबोचत् । तथागतगर्भ पुनर्भगवता मूनान्तपादे ऽनु=
वर्णित । स च किल त्वया प्रकृतिप्रभास्वरविपुद्यादि=
विशुद्ध एव वर्ण्यते धानिगल्लक्षणधर सर्वसत्त्वदेहान्त=
र्गतो महार्घमूल्यरत्नमलिनवस्त्रुपरिवेष्टितमिव स्कन्धधा=
त्वामतनवस्त्रुवेष्टितो रागद्वेषमोहाभूतपरिकल्पमलमलिनो

^१ला न श्च अ तु ऽ नृ लः पा A C L
^२स्या नृ च त्रयस्य । ।। वस्तुतः ^३नी उद् ।
 K.T भग्न स्यापि नी उद् । पृ ५ । पा ८ ^४स्यात् ॥ ७

गतगभोपदेशो न भवति । एव हि महामते तथागतग-
भोपदेशमात्मवादाभिनिविष्टाना तीर्थकराणामाकर्षणाय
तथागतगभोपदेशेन निर्दिशन्ति । कथं वताभूतात्मवि-
कल्पदृष्टिपतिताशया विमोक्षयगोचरपतिताशयोपेता
क्षिप्रमनुजरा सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येन्निति । एतदयं
महामते तथागता न्हन्त सम्यक्संबुद्धास्तथागतगभोप-
देशं कुर्वन्ति । अत एतच्च भवति तीर्थकरात्मवादतुल्यम् ।
तस्मात्तर्हि महामते तीर्थकरदृष्टिविनिवृत्त्यर्थं तथागतनै-
रात्म्यगर्भानुसारिणा च ते भवितव्यम् ॥

'नय सलु भगवास्तस्या वेलायामिमा' गाथासभायत ॥

पुङ्गलं सतीति स्कुन्धा प्रत्यया अणवस्तथा ।

प्रधानमीश्वर कर्ता चित्तमान विकल्प्यते ॥१३९॥

अथ सलु महामतिर्योधिसत्त्वो ऽनागता जनता समा-
लोक्य पुनरपि भगवन्तमध्येषते स्म । देशयतु मे भग-
वान्योगाभिसमय यथा योधिसत्त्वा महासत्त्वा महामो-
गयोगिनो भवन्ति । भगवान्नाह । चतुर्भिर्महामते धर्मे
समन्वागता योधिसत्त्वा महायोगयोगिनो भवन्ति । क-
तमैश्चतुर्भिर्मदुत स्वचित्तदृश्यविभावनतया चोत्पादस्त्व-

¹ ह्यागताक्ष्यागतगमभा^० T   ख   १   १   ५   ११   ५   १५

मने अनामने ले । ते पालणे । मने मने ।

मा.सि.नं.	मा.सि.नं.	मा.सि.नं.	मा.सि.नं.
-----------	-----------	-----------	-----------

तु क पश्यन्तो' ऽध्यात्मवाद्यसर्वधर्मानुपलब्धिभिनि'स्वभा-
वदर्शनादुत्पाददृष्टिविनिवृत्तौ मायादिधर्मस्वभावानुग-
मानुत्पन्निकधर्मयान्ति प्रतिलभन्ते । अष्टम्या भूमौ
स्थिता चित्तमनोमनोविद्यानपञ्चधर्मस्वभावनैरात्म्यद्वयग-
तिपरावृत्त्यधिगमान्मनोमयकाय प्रतिलभन्ते ॥

महामतिराह' । मनोमयकाय इति भगवत्केन कारणे-
न । भगवानाह । मनोमय इति महामते मनोयदप्रतिहत
गीप्रगामित्वान्मनोमय इत्युच्यते । तद्यथा महामते मनो
ऽप्रतिहत गिरिकृञ्चनदीवृष्ट्यादिष्वनेकात्रि भोजनगतसह-
स्राणि पूर्वदृष्टानुभूताविषयाननुस्मरन् स्वचित्तमवस्था-
विच्छिन्नगीरमप्रतिहतगति प्रवर्तते एवमेव महामते
मनोमयकायसहप्रतिलभेन' मायोपमसमेत समाविता
पलपङ्क्तिभिद्यानलक्षणकुसुमितमार्यगतिगिवायतहजो
मन इव प्रवर्तते ऽप्रतिहतगति' पूर्वप्रणिधानविषया-
नुस्मरन् सत्त्वपरिपाकार्षम् । एव हि महामते चोधि-
सत्त्वो महासत्त्व उत्पादम्वितिभङ्गदृष्टिविचरितो भवति ।

तथ कथ महामते चोधिसत्त्वो महासत्त्वो वाद्यभा-

- 'पश्यन्तो' १५ । 'अनुपलब्धिभिनि' १५ । 'महामते' १५ ।
'मनो' १५ । 'मनोमय' १५ । 'मनोयद' १५ । 'गीप्रगामित्वान्मनोमय' १५ ।
'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ ।
'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ ।
'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ । 'मनोमय' १५ ।

त्वद्यते एवमेव महामते पाद्य प्रतीत्यसमुत्पाद पूर्वाप्त-
रोन्नरो' दृष्टव्यम् ॥

तथाध्यात्मिक प्रतीत्यसमुत्पादो यदुताविद्या तृष्णा
कमेत्येवमाद्या महामते धर्मा प्रतीत्यसमुत्पादसज्ञा प्रति-
लभन्ते । एभ्य उत्पन्ना महामते स्कन्धधात्वायतनाख्या
धर्मा प्रतीत्यसमुत्पादसज्ञा' प्रतिलभन्ते । ते चाविशिष्टा
कल्पन्ते च पालि' ॥

तत्र हेतुर्महामते परिधो यदुत भविष्यद्येतु सवन्धहेतु-
लक्षणेहेतु कारणहेतुर्यञ्जनहेतुरुपेद्याहेतुर्महामते पृष्ठ ।
तत्र भविष्यद्येतुर्महामते हेतुकृत्य करोत्यध्यात्मवाद्योत्पत्तौ
धर्माणाम् । सवन्धहेतु पुनर्महामते आलम्बनकृत्य क-
रोत्यध्यात्मिकवाद्योत्पत्तौ स्कन्धबीजादीनाम् । लक्षणेहेतु
पुनरपर महामते जनन्तरक्रियालक्षणोपरिवद्ध' जनयति ।
कारणहेतु पुनर्महामते आधिपत्याधिकारकृत्य करोति च-
क्रवर्तिनृपवत् । यञ्जनहेतु पुनर्महामते उत्पन्नस्य विक-
ल्पस्य भावस्य लक्षणोद्योतन कृत्य करोति प्रदीपवदृपा-
दीनाम् । उपेद्याहेतु पुनर्महामते विनिवृत्तिकाले प्रज-

१ पुराणरो A k T

आ A C k आ L T

त्व। all N S

लक्षणेहेतु । f m L

कारणहेतु । f m A

तु यथ all MSS

तु यथ । तुरपे 7 n T

आध्यात्मिकवा ?

ही । f m A k

२ आ A C पनिबद्ध T

10 ज । f m L

अक्रियाव्युच्छितिं करोत्यविकल्पोत्पत्तौ ॥

एते हि' महामते स्वविकल्पकल्पिता बालमृगजनैः
न क्रमवृत्त्या न युगपत्प्रवर्तन्ते । तत्कस्य हेतोर्मेदि पुनर्महामते
युगपत्प्रवर्तन् कार्यकारणविभागो न स्यादप्रति-
लब्धहेतुलक्षणत्वात् । अथ क्रमवृत्त्या प्रवर्तन् अलब्ध-
स्य लक्षणात्मकत्वात्क्रमवृत्त्या न प्रवर्तते । अजातपुत्रमि-
तृशब्दवन्महामते क्रमवृत्तिसवन्धयोगा न घटन्ते' । ता-
किंकाणा' हेतारम्भणनिरन्तराधिपतिप्रत्ययादिभिर्जन्य-
नकत्वान्महामते क्रमवृत्त्या नोत्पद्यन्ते । परिकल्पितस्व-
भावाभिनिवेगलक्षणान्महामते युगपन्नोत्पद्यते स्वचित्तदृ-
श्यदेहभोगप्रविष्टानत्वात्स्वसामान्यलक्षणबाह्यभावाभावा-
न्महामते क्रमेण युगपद्वा नोत्पद्यन्ते । अन्यत्र स्वचित्त
दृश्यविकल्पविकल्पितत्वाद्विज्ञान प्रवर्तते । तस्मात्तर्हि म-
हामते हेतुप्रत्ययक्रियायोगलक्षणक्रमयुगपदृष्टिविगतेन ते'
भवितव्यम् ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

न' ह्यनोत्पद्यते किञ्चित्प्रत्ययैर्न विरुध्यते ॥

उत्पद्यन्ते निरुध्यन्ते प्रत्यया एव कल्पिता ॥१४७॥

शब्दः	पदद्वयः	पदत्रयः	पदचतुष्टयः	पदपञ्चमः	पदसप्तमः
अ	क	ख	ग	घ	ङ
नि	ति	ति	ति	ति	ति

न भद्रोत्पादसङ्केशं प्रत्यमाना निवार्मते ।
 यत्र बाला विकल्पन्ति प्रत्यये स निवार्यते ॥१४१॥
 यथासतः प्रत्ययेषु धर्माणा नास्ति सभव ।
 वासनैर्धामित चित्त निभवे ख्यामते यतः ॥१४२॥
 नाभूत्वा जायते किञ्चित्प्रत्ययेन विरुध्यते ।
 यन्ध्यासुताकाङ्क्षुष्य यदा पश्यन्ति सस्कृतम् ॥१४३॥
 तदा याहश्च याह्य च भ्रान्ति दृष्ट्वा निवर्तते ।
 न चोत्पाद्य न चोत्पन्न प्रत्ययो ऽपि न किञ्चन ।
 सविद्यन्ते कश्चित्केचिद्व्यवहारानु कथ्यते ॥१४४॥

अथ एतलु महामतिर्वोपिसह्यो महासह्य पुनरपि
 भगवन्तमेतदबोचत् । देगमत्तु मे भगवान्वाग्विकल्पलः
 द्यणहृदय नाम धर्मपर्याय येन वाग्विकल्पलद्यणहृः
 दयेन भगवन्मुप्रतिविभागविनिर्देशनाह चान्ये च वो-
 पिसह्या महासह्या अभिलाषाभिलाष्यार्थद्वयगतिगता
 ध्याप्रमनुत्ता सम्यक्सर्वोपिमभिसवुध्याभिलाषाभिला-
 ष्याथद्वयगति सबसह्याना विनोपयेषु । भगवानाह ।
 तेन हि महासत तृणु साधु च सधु च मनासकरु ।

भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महामतिर्वोधितस्यो
महासस्यो भगवत प्रत्यश्रौषीत् । भगवानस्यैतद्वोचत् ।
चतुर्विध महामते वाग्विकल्पलक्षण भवति यदुत लक्ष-
णवाकस्वप्रवाग्दौष्ट्यविकल्पाभिनिवेशवागनादिविकल्प-
वाक् ॥

तत्र महामते लक्षणवाकस्वविकल्परूपनिमित्ताभिनि-
वेशात्प्रवर्तते । स्वप्रवाक्पुनर्महामते पूर्वानुभूतविषयानु-
स्मरणात्प्रतिविवुद्धविषयाभावाच्च प्रवर्तते । दौष्ट्यविक-
ल्पाभिनिवेशवाक्पुनर्महामते शब्दपूर्वकृतकर्मानुस्मरणा-
त्प्रवर्तते । अनादिकालविकल्पवाक्पुनर्महामते अनादि-
कालप्रपञ्चाभिनिवेशदौष्ट्यस्वबीजवासनात् प्रवर्तते ।
एतच्च महामते चतुर्विधवाग्विकल्पलक्षणमिति मे यदु-
क्तमिदं तत्प्रत्युक्तम् ॥

अथ खलु महामतिर्वोधितस्यो महासस्य पुनरपि भ-
गवन्तमेतमेवार्थमध्येषते स्म । देशयतु मे' भगवान्पुन-
रपि वाग्विकल्पाभिव्यक्तिगोचरं कुन कस्मात्कथं केन भ-
गवन्पुनः वाग्विज्ञप्तिविकल्प प्रवर्तते । भगवानाह । गि-
रउरोनासाकण्टतात्त्वोष्टजिह्वादन्तसमवायान्महामते वा-
क्प्रवर्तमाना प्रवर्तते । महामतिराह । किं पुनर्भगवन्वा-

ग्विकल्पादव्योतानन्त्या । भगवानाह । न हि महामते
वाग्विकल्पादव्या नानन्त्या । तत्कस्य हेतोर्मदुत तच्चेतूत्य-
क्तिलक्षणान्नहामते वाग्विकल्प प्रवर्तते । यदि पुन-
र्महामते वाग्विकल्पादव्या स्यादविकल्पहेतुकी स्यात् ।
अप्यनन्त्या स्यात् नर्थाभिप्यक्तिवाद्याय कुर्यात्ता च कु-
हते । तस्मान्नान्त्या नानन्त्या ॥

पुनरपि महामतिराह । किं पुनर्भगवन्वचनमेव पर-
मार्थ उत यदचनेनाभिलष्यते स परमार्थ । भगवा-
नाह । न महामते वचन परमार्थ न च यदचनेना-
भिलष्यते स परमार्थ । तत्कस्य हेतोर्मदुत परमार्थार्थ
सुखाभिलाषप्रवेगित्वात्परमार्थस्य वचन न परमार्थ ।
परमार्थस्तु महामते ध्यायज्ञानप्रत्यात्मगतगम्यो न वा-
ग्विकल्पबुद्धिगोचर तेन विकल्पो नोदावयति परमा-
र्थम् । वचन पुनर्महामते उत्पन्नप्रपञ्चि चपल परस्पर-
प्रत्ययहेतुसमुत्पन्न यच्च महामते परस्पर प्रत्ययहेतुसमु-
त्पन्न तत्परमार्थ नोदावयति स्वपरलक्षणाभावान्महा-
मते वाग्विकल्प नोदावयति ॥

पुनरपर महामते स्वचित्तदृश्यमात्रानुसारिवादिविध-
विचित्रलक्षणवाद्यभावाभावाद्वाग्विकल्प परमार्थं न
विकल्पयति । तस्मात्तर्हि महामते वाग्विचित्रविकल्पः
हितेन ते' भवितव्यम् ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

सर्वभावो ऽस्वभावो हि सन्वचन तथाप्यसत् ।

शून्यताशून्यतार्थं वा बालो ऽपश्यन्विधावति ॥१४५॥

सर्वभावस्यभावा च वचनमपि नृणाम् ।"

कल्पना सापि नास्ति निर्वाण" स्वप्रतुल्यम्" ।

भव परीक्षेत न ससारे नापि निर्वायात् ॥१४६॥

राजा श्रेष्ठी यथा पुनान्विचित्रैर्मृन्मयैर्मृगै ।

मल्लोभ्य क्रीडयित्वा च भृतान्दद्यात्ततो मृगान् ॥१४७॥

तथाह लक्षणेऽत्रिधर्मणा प्रतिविम्बके ।

प्रत्यात्मवेद्या पुनर्भ्यो भृतकोटिं यदाम्यहम् ॥१४८॥"

यद्य गलु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि

१ श ६

११ ५

७

१३ १५१

२

४-५

३

१

४

१५

१७

४१

भगवन्तमेतद्वोचत् । देशयतु मे भगवान्वास्त्यस्तित्वैक-
त्वान्यत्वोभयनोभयनेवास्तिननास्तिनित्यानित्यवर्जित स-
र्वतोर्थ्यागतिप्रचारमार्यप्रत्यात्मज्ञानगतिगम्य परिकल्पित-
स्वसामान्यलक्षणविनिवृत्त परमार्घतत्त्वावतार भूम्युत्त-
धिक्रमोत्तरोत्तरविशुद्धिलक्षण तथागतभूम्यनुप्रवेगलक्षण-
मनाभोगपूर्वप्रणिधानविश्वरूपमणिसदृशविषयावन्तल-
क्षणप्रचार स्वचिसदृश्यगोचरगतिविभागलक्षण सर्वधर्मा-
णा यथा चाह चान्ये च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा एव-
मादिषु परिकल्पितस्वभावस्वसामान्यलक्षणविनिवृत्तदृष्ट-
य द्विप्रमनुत्तरा सम्यक्संबोधिसत्त्वसमुद्ध्य सर्वसत्ताया
सर्वगुणसमप्ती परिपूरयेम ॥

भगवानाह । साधु साधु महामते साधु एतलु पुनरपि
महामते यस्यमेतमर्थमध्येपितस्य मन्यसे बहुजनहिताय
तु महामते प्रतिपन्नो बहुजनसुखाय लोकायुक्त्यायै
महतो जनकायस्पर्धाय हिताय सुखाय देवाना च म-
नुष्याणा च । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च
मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते । साधु भगवन्निति महा-
मतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत् प्रत्यश्रयीतु । भग-

लोमोभ ५ ५	लोमदलोभ	प्यो ५	१ ५	५ १	गर्भ
१ १ ५	५	रोष ५ १ ५	१	भारत	५ १
५ १ ५	५ १ ५	५ १ ५	५ १ ५	५ १ ५	५ १ ५

नाम द्वितीय

तद्यथा महामते कश्चिदेव पुरुष गणित स्वमान्तो
 लोपुरुषहन्मन्त्ररूपदातियामनगरनिगमगोमहिषवनो-
 दानाविविधगिरिनीदीतडागोपगोभित जनपदमन्त पुर म-
 विच प्रतिविबुध्येत स प्रतिविबुद्ध सस्तदेव जनपदम-
 न्तपुर समनुस्मरेत् । तत्किं मन्यसे महामते अपि नु स
 पुरुष पणितजातीयो भवेत् यस्तदभूत स्वमवैचित्र्यम-
 नुस्मरेत् । ज्ञाह । नो हीद भगवन् ॥

भगवानाह । एवमेव महामते बालपृथग्जना कुदृ-
 ष्टिदृष्टास्तीर्ष्यमातय स्वमनुत्पात्स्वचित्तदृश्यभावान्न प्रति-
 विजानन्त एकत्वान्यत्वनास्त्यस्तित्वदृष्टि समाश्रयन्ते । त-
 द्यथा महामते चिषकरकृतप्रदेगा अनिशोवता सन्तो
 निशोवता बालि कल्पन्ते एवमेव महामते भविष्यन्त्य-
 नागते ऽप्यनि तीर्ष्यदृष्टिवासनाश्रयप्रतिविकल्पपुष्टा ।
 त एकत्वान्यत्वोभयानुभयवादाभिनिविष्टा स्वयं नष्टा
 अन्यानपि सदसत्पदविविक्तानुत्पादवादिनो नास्तिका
 इति वदन्ति । एते हेतुफलापवादिनो दुर्दर्शनोन्मूलि-
 तहतकुशलशुक्रमया । एते श्रेयोविभिदूरत परिवर्ज्या
 इति वदन्ति । ते च स्वपरोभयदृष्टिपतितागया नास्त्य-

यज्ञानप्रत्यात्माधिगम्य स्वभावदयविनिर्मुक्त वस्तु स्वभा-
वतो विद्यत इति विकल्पयिष्यन्ति । न च महामते चि-
ह्नमनोमनोविज्ञानचिह्नपरानृत्याश्रयाणां स्वचिह्नदृश्य-
याद्यग्राहकविकल्पग्रहीणानां तथागतभूमिप्रत्यात्मायज्ञा-
नगतानां योगिनां भावाभावसजा प्रवर्तते ॥

यदि पुनर्महामते योगिनामेवगतिविषयाणां भावाः
भावयाह प्रवर्तते त एवैषामात्मयाह योपयाह पुरुः
पयाह पुङ्गलयाह स्यात् या पुनरेव महामते भाव
स्वभावस्वसामान्यलक्षणदेगना एषा महामते नैमाः
णिकमुद्देगना न धर्मतामुद्देगना । देगना पुनः
र्महामते चालागयगतदृष्टिप्रवृत्ता न च प्रत्यवस्थानगः
तिस्वभावधर्मायज्ञानप्रत्यात्माधिगमसमाधिसुराविहारमुः
द्भावयति । तद्यथा महामते जलान्तर्गता नृद्यच्छाया
स्यायते सा च न च्छाया नाच्छाया नृद्यसस्यातासः
स्यान्त एवमेव महामते तीर्थ्यदृष्टिवासनावासितविकः
स्या एकत्वान्यतोभयत्वानुभयत्वनास्त्यस्तित्व विकल्पविः
प्यन्ति स्वचित्तदृश्यमाघानवधारितमतय । तद्यथा महा
मते दर्पणान्तर्गतानि स्वरूपप्रतिबिम्बकानि स्यान्ते

यथाप्रत्ययत स्वविकल्पनाच्च' न तानि विम्बानि नावि-
म्बानि विम्बाविम्बदर्शनत । अथ च ते महामते स्व-
चित्तदृश्यविकल्पा' ख्यायन्ते बालानां विम्बाकृतम् ।
एवमेव महामते स्वचित्तप्रतिविम्बानि ख्यायन्त एक-
त्वान्यत्वोभयानुभयदृष्ट्याकारेण । तद्यथा महामते प्रति-
श्रुक्ता पुरुषनदीपवनसयोगात्प्रवर्तमानानुश्रूयते सा च न
भावा नाभावा घोषाघोषश्रवणत एवमेव महामते
नास्त्यस्तित्वैकत्वान्यत्वोभयानुभयदृष्टिस्वचित्तवासनाविक-
ल्पा' ख्यायन्ते । तद्यथा महामते निस्तृणगुल्मलतावना-
या मेदिन्यामादित्यसयोगाभृगनृष्णिकास्तरुवत्स्पन्दन्ते ते
च न भावा नाभावा लोभ्यालोभ्यत' एवमेव महामते
बालानामनादिकालप्रपञ्चदौष्ट्यवासनावासित विक-
ल्पविज्ञानमुत्पादस्वित्तभङ्गैकत्वान्यत्वोभयानुभयनास्त्य-
स्मार्यप्रत्यात्मज्ञानवस्तुमुपेन भृगनृष्णिकावत्तरुह्यते ।
तद्यथा महामते वेतालमन्त्रपुरुषौ नि सख्यौ मिश्रचमु-
क्तियोगात्स्पन्दनक्रिया कुर्वति । तत्र चासद्विकल्पे बाला
अभिनिविशन्ते गमनागमनत । एवमेव महामते वा-

१ न च तानि २ विकल्पानि L read यत विकल्पा
लोभालोभन A । ३ प्रति १ महामते (lebr) निस्तृण/ १ it is in L
दोष्ट १ L ३ T दोष्ट १ २ सु A. C. ३
* ६३३३३३ ७/

लपृषजना कुदृष्टितीर्थ्याश्रयमतिता एकत्वान्यत्ववादा=
नभिनिविन्ते स चासद्भूतसमारोप । तस्मात्तर्हि महा-
मते उत्पादस्थितिभङ्गेकत्वान्यत्वोभयानुभयनास्त्यस्यार्थ-
प्रत्यामयत्त्वधिगमविकल्परहितेन भवितव्यम् ॥ तत्रेदमु-
च्यते ॥

'जलवृक्षच्छायासदृशा' स्फुट्या विज्ञानपञ्चमा ।
मायास्वप्नोपनादृशा विज्ञप्त्या मा विकल्पयते ॥१४९॥
केगोण्डुकप्रख्यमिदं मरीच्युदकविभ्रमत् ।
धिभव स्वप्नमायाख्य विभावेन्तो विमुच्यते ॥१५०॥
मृगतृष्णा यथा योयमे स्पन्दते चित्तमोहनी ।
मृगा गृह्णन्ति पानीयं न चास्या वस्तु विद्यते ॥१५१॥
तथा विज्ञानबीजं हि स्पन्दते दृष्टिगोचरे ।
याला गृह्णन्ति जायन्तं तिमिरं तेमिरा यथा ॥१५२॥
अनादिगतिससारे भावयाहोमगूढितम् ।
बालः कीले यथा कीलं प्रलोभ्य विनिवर्तयेत् ॥१५३॥
मायावेतालमन्त्राभः स्वप्नविद्युद्धनं सदा ।

¹ जमादानुपादः । ² These verses are in the MS. ³ मले
दृष्ट्या जलमगच्छा । पञ्चका । । मदृश्य । पनादृष्ट्या ?
विकल्पतः । विकल्पेण । T । व । व । K । T । दृष्टम्
A. C. K. दृष्ट्या । दृष्टान्ति T । यतः । यतः । T । यते । ¹ ति
K. A. A. हाव । A. T. । हो A. C. ² ल (H. (P) T)
³ लकीलत यथा A. बालः कीलयथा C.

त्रिसततिव्यवच्छिन्न जगत्प्रज्ञा विमुच्यते ॥१५४॥

न ह्यत्र काचिद्विज्ञप्तिर्मरीचीना यथा नभे ।

एव धर्मान्विज्ञानन्तो न किञ्चित्प्रतिजानते ॥१५५॥

विज्ञप्तिर्नाममात्रेण लक्षणेन न विद्यते ।

स्वप्ना केगोण्डुकाकारा यत्र चासी विकल्प्यते ॥१५६॥

चित्त केगोण्डुक मायास्वप्नगन्धर्वमेव च ।

अलात मृगतृष्णा च असन्ता ख्याति वै नृणाम् ॥१५७॥

नित्यानित्य तथैकत्वमुभय नोभय तथा ।

अनादिदोषसबन्धा बाला कल्पन्ति भोहिता ॥१५८॥

दर्पणे उदके नेत्रे भाण्डेषु च मणीषु च ।

बिम्ब हि दृश्यते तेषु बिम्ब नास्ति च कुत्रचित् ॥१५९॥

भावाभास तथा चित्रं मृगतृष्णा यथा नभे ।

दृश्यते चिघरूपेण स्वप्ने बन्धूँरसो यथा ॥१६०॥

पुनरपर महामते चतुष्टयविनिर्मुक्ता तथागताना प=
मदेशना मदुतैकत्वान्यत्वोभमानुभयमद्याविवर्जिता ना=
ख्यस्ति समारोमापवादविनिर्मुक्ता सत्यप्रतीत्यसमुत्पादन=
रोधमार्गविमोक्षप्रवृत्तिपूर्वका महामते तथागताना धर्म
देशना । न प्रकृतीश्वरहेतुयदृच्छाणुकालस्वभावोपनि=

^१ नृ in a. MSS.

^२ दृ all MSS.

^३ left out in A.

^४ चित्र (H) T.

^५ नृ T.

मार्ग in 1st in 1.

निरोध in A. and left out in L.

^६ श्वरहेतु

in all MSS. but 無別 (宋) (魏).

^७ व्याप्ति ५. व्याप्ति C.

वशा महामते तथागताना धर्मदेाना' ॥

पुनरपर महामते क्लेशत्रेयावरणद्वयविमृष्टार्थ सार्ध-
बाहवदानुपूर्व्या अष्टोत्तरे निराभासपदगते प्रतिष्ठापम-
न्ति यानभूम्यङ्गसुविभागलक्षणे च ॥

पुनरपर महामते चतुर्विध ध्यान कतमश्चतुर्विध यदुत
चालोपचारिक ध्यानमर्चप्रविचय ध्यान तद्यतालम्बन
ध्यान तथागत चतुर्थ ध्यानम् । तथ महामते चालो-
पचारिक ध्यान कतमद्यदुत श्रावकमत्येकमुद्योगयोगि-
नां पुनर्लनैरात्म्यभावस्वसामान्यविश्वसकलानित्यदु रा-
गुभलक्षणाभिनिवेशपूर्वकमेवमिद लक्षण साम्यमेति प-
श्यत पूर्वोत्तरोत्तरा आसन्नानिरोधाद्यालोपचारिक भ-
वति । तसार्धप्रविचयध्यात पुनर्महामते कतमद्यदुत पुन-
र्लनैरात्म्यस्वसामान्यलक्षणवाद्यतीर्षकरस्वपरोभयाभावं
कृत्वा धर्मनैरात्म्यभूमिलक्षणार्थ प्रविचयातुपूर्वकमर्चप्र-
विचयध्यात भवति । तथ तद्यतालम्बनं ध्यात महामते
कतमद्यदुत परिकल्पितनैरात्म्यद्वयविकल्पमयाभूतावस्था-
मादमनृतेविकल्पस्य तद्यतालम्बनमिति वदामि । ता-

यागत पुनर्महामते ध्यान कतमद्यदुत तायागतभूम्याकाः
रमवेश मत्यात्मार्यज्ञानलक्षणत्रयसुखविहाराचिन्त्यसह
कृत्यकरणतया तायागत ध्यानमिति वदामि ॥ तत्रेदं
मुच्यते ॥

अर्थप्रविचय ध्यान ध्यान बालोपचारिकम् ।

तथतालम्बन ध्यान ध्यान तायागत शुभम् ॥१६१॥

सोमभास्करसस्यान पद्मपातालसादृशम् ।

गगनाग्निचिघसदृश योगी पुञ्चात्प्रपश्यति ॥१६२॥

निमित्तानि च चिघाणि तीर्थमार्गं नयन्ति ते ।

आवकत्वे निपातन्ति प्रत्येकजिनगोचरे ॥१६३॥

विधूय सर्वाण्येतानि निराभास मदा भवेत् ।

तदा बुद्धकरादित्या सर्वद्येना समागता ।

शिरो हितस्य मार्जन्ति निमित्त तथतानुगम् ॥१६४॥

अथ खलु महामतिर्वोपिसस्वो महासस्य पुनरपि
भगवन्तमेतदवोचत् । निर्वाण निर्वाणमिति भगवन्मु-
च्यते कस्यैतद्भगवन्प्रविचन मदुत निर्वाणमिति । भग-
वानाह । सर्वविज्ञानस्वभाववासनालयमनोमनोविज्ञा-
नदृष्टिवासनापरायृप्तिर्निर्वाणमित्युच्यते सर्वबुद्धैर्ममा च
निर्वाणगतिस्वभावगूण्यतावस्तुगोचरम् ॥

मनोर्वा ० । पुनार्वा १ पुनार्वा २ पुनार्वा ३ पुनार्वा ४ पुनार्वा ५
पुनार्वा ६ पुनार्वा ७ पुनार्वा ८ पुनार्वा ९ पुनार्वा १० पुनार्वा ११ पुनार्वा १२ पुनार्वा १३ पुनार्वा १४ पुनार्वा १५ पुनार्वा १६ पुनार्वा १७ पुनार्वा १८ पुनार्वा १९ पुनार्वा २० पुनार्वा २१ पुनार्वा २२ पुनार्वा २३ पुनार्वा २४ पुनार्वा २५ पुनार्वा २६ पुनार्वा २७ पुनार्वा २८ पुनार्वा २९ पुनार्वा ३० पुनार्वा ३१ पुनार्वा ३२ पुनार्वा ३३ पुनार्वा ३४ पुनार्वा ३५ पुनार्वा ३६ पुनार्वा ३७ पुनार्वा ३८ पुनार्वा ३९ पुनार्वा ४० पुनार्वा ४१ पुनार्वा ४२ पुनार्वा ४३ पुनार्वा ४४ पुनार्वा ४५ पुनार्वा ४६ पुनार्वा ४७ पुनार्वा ४८ पुनार्वा ४९ पुनार्वा ५० पुनार्वा ५१ पुनार्वा ५२ पुनार्वा ५३ पुनार्वा ५४ पुनार्वा ५५ पुनार्वा ५६ पुनार्वा ५७ पुनार्वा ५८ पुनार्वा ५९ पुनार्वा ६० पुनार्वा ६१ पुनार्वा ६२ पुनार्वा ६३ पुनार्वा ६४ पुनार्वा ६५ पुनार्वा ६६ पुनार्वा ६७ पुनार्वा ६८ पुनार्वा ६९ पुनार्वा ७० पुनार्वा ७१ पुनार्वा ७२ पुनार्वा ७३ पुनार्वा ७४ पुनार्वा ७५ पुनार्वा ७६ पुनार्वा ७७ पुनार्वा ७८ पुनार्वा ७९ पुनार्वा ८० पुनार्वा ८१ पुनार्वा ८२ पुनार्वा ८३ पुनार्वा ८४ पुनार्वा ८५ पुनार्वा ८६ पुनार्वा ८७ पुनार्वा ८८ पुनार्वा ८९ पुनार्वा ९० पुनार्वा ९१ पुनार्वा ९२ पुनार्वा ९३ पुनार्वा ९४ पुनार्वा ९५ पुनार्वा ९६ पुनार्वा ९७ पुनार्वा ९८ पुनार्वा ९९ पुनार्वा १००

पुनरपर महामते निर्वाणमार्यज्ञानप्रत्यात्मगतिगोचर
ग्राह्यतोच्छेदविकल्पभावाभावविवर्जितम् । कथं न ग्राह्य-
तमदुत स्तसामान्यलक्षणविकल्पप्रहीणमतो न ग्राह्य-
तम् । तथानुच्छेदो यदुत सर्वार्था अतीतानागतप्रत्युत्प-
न्ना प्रत्यात्ममपि गच्छन्त्यतो नोच्छेदः ॥

पुनर्महामते महापरिनिर्वाण न नाशो न भरणम् ।
यदि पुनर्महामते महापरिनिर्वाण भरणं स्यात्पुनरपि
जन्मप्रबन्धः स्यात् । अथ विनाशः स्यात्संस्कृतलक्षणप-
तितः स्यात् । अत एतस्मात्कारणान्महामते महापरिनि-
र्वाण न नाशः न भरणं श्रुतिविगतं भरणमधिगच्छन्ति
योगिनः । पुनरपर महामते महापरिनिर्वाणमप्रहीणा-
समाप्तितो ऽनुच्छेदाग्राह्यतो नैकार्थतो नानर्थतो नि-
र्वाणमित्युप्यते ॥

पुनरपर महामते श्रावकप्रत्येकयुद्धानां निर्वाणं स्व-
सामान्यलक्षणावबोधादसंशयतो विषयाविषयसदृशना-
द्विकल्पो न प्रवर्तते । ततस्तेषां तत्र निर्वाणयुद्धिर्भवति ॥

पुनरपर महामते द्विप्रकारः स्वभावश्चलक्षणं भवति ।

^१ पुनः पुनः । अरु ली. च. L

^२ वा T । न प्रत्युत्पन्ना । ली. च. L

^३ अमपि । अ. अमपि L. अमपि T

अमपि (२.) L T

^४ न

भरणं ली. च. । वाणं नाशं श्रुतं

महापरि ली. च. । T

प्रकारः ली. च. T

^५ य T

एगुणसमन्वागताना बोधिसत्त्वाना महासत्त्वानामेव^१
महामते प्रथमायां भूमौ बोधिसत्त्वा महासत्त्वा^२ समा-
धिसमापत्त्यधिष्ठान प्रतिलभन्ते । कल्पगतसहस्र सचि^३ते
कुण्डलमूलैरेनुपूर्वेण भूमिपद्मविपद्मलक्षणगतिगता^४ धर्म-
मैषामा बोधिसत्त्वभूमौ महामद्यविमानासनस्थस्य बो-
धिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य^५ तदनुरूपेणोपधिसत्त्वैर्महासत्त्वै^६ प-
रिवृतस्य सर्वरत्नाभरणविभूषितकिरीटस्य हरितालक-
नकचम्पकचन्द्रागुममूरमयसदृशा दण्डिसोकधात्वागता
जिनकरास्तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य^७ 'मद्यविमाना-
स'स्यस्य मूर्धन्यभिषिञ्चन्ति वज्रवर्तिचक्रवर्तीन्द्राजवत्स-
र्वकाममुखपाण्यभिप्रेकेन । स च बोधिसत्त्वस्ते च यो-
धिसत्त्वा^८ पाण्यभिप्रेकाधिष्ठानाधिष्ठिता इत्युच्यते । एत-
न्महामते बोधिसत्त्वाना महासत्त्वानामधिष्ठानद्वय मे-
नाधिष्ठानद्वयेनाधिष्ठिता बोधिसत्त्वा महासत्त्वा^९ सर्व-
बुद्धमुखान्यवलोकयन्ति । अन्यत्राप्यवलोक्यास्तथागता
'अर्हन्त' सम्यक्समुदा^{१०} ॥

पुनरपर महामते यत्किञ्चिदोपधिसत्त्वाना महासत्त्वाना

^१ व । ^२ विजय । ^३ A B. ^४ गतस्य B. T. ^५ Def. not in

A B. ^६ मु A. I. ^७ स्वा T. ^८ added in T. T. ^९ added in T. T.

^{१०} मु A. L. B. ^{११} पाशा all Mss. in T. ^{१२} अथ L. ^{१३} धानपि

in all T. ^{१४} B. L.

लोके ऽदृष्टो ऽभिलाष ते च महामते न भावा नाभावा
 अभिलाष्यन्ते च । तद्यद्वोचस्व महामते अभिलाषस-
 द्भावात्कन्ति सर्वभावा इति स हि वादः प्रहीणः । न च
 महामते सर्वबुद्ध्येषेषु प्रसिद्धाभिलाषः अभिलाषो महा-
 मते कृतकः । कचिन्महामते बुद्ध्येषे ऽनिमिषप्रेषमा-
 धर्मा देश्यते कचिदिदृजिते कचिद्बुद्ध्येषेण^१ कचिन्प्रेषस-
 चारेण कचिदास्येन कचिदिजृम्भितेन कचिदुक्तासत्ता-
 चेतः कचित्प्रेषस्मृत्या कचित्स्पन्दितेन । यथा महामते
 अनिमिषाया गन्धमुग्धाया च लोकधातौ समन्तभद्रस्य
 तथागतस्यार्हतस्य सस्यसबुद्ध्यस्य बुद्ध्येषे ऽनिमिषप्रे-
 षेयमाणास्ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अनुत्पत्तिकधराणा-
 न्ति प्रतिलभन्ते ऽन्याथ समाधिविशेषान् । एतत् शब्दा-
 स्मात्कारणान्महामते नाभिलाषसद्भावात्कन्ति सर्वभा-
 वा । दृष्टं चैतन्महामते इह लोके कृमिमण्डिष्वेवमाद्या
 सस्यविशेषा एव अभिलाषेनेव स्वकृत्यं कुर्वन्ति ॥ तदेद-
 मुच्यते ॥

साकाशात्तद्वद्गुणं च बन्ध्यानां पुन एव च ।

जसन्तो ह्यभिलाष्यन्ते तथा भावेषु बन्ध्याः । १६३ ॥

हेतुप्रत्ययसामग्र्या पाला बन्धन्ति सभयम् ।

अज्ञानाना नयमिदं भ्रमन्ति विभवालये ॥१६७॥

अथ एतु महामतिपोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि
भगवन्तमेतदवोचत् । नित्यगन्ध पुनर्भगवत्काभिहित ।
भगवानाह । भ्रान्तौ' महामते यस्मादिय भ्रान्तिर्यमा-
णामपि ख्यायते ऽविपर्ययासत । तद्यथा महामते मृगतृ-
ष्णालातचक्रकेगोण्डुकगन्धर्वनगरमायास्वप्नप्रतिविम्बाद्यपु-
रुषा लोके ऽविद्यद्विर्विपर्ययस्यन्ते न तु विद्यद्विर्न च पुनर्न
ख्यायन्ते । सा पुनर्भ्रान्तिर्महामते अनेकप्रकारा ख्या-
यान्' भ्रान्तेरगायतता' कुरुते । तत्कस्य हेतोर्न्यदुत भा-
वाभावविवर्जितत्वात् । कथं पुनर्महामते भावाभावविव-
र्जिता भ्रान्तिर्यदुत सर्ववालविचित्रगोचरत्वात्समुद्रतल-
गङ्गोदकवप्नेताना दर्शनादर्शनत । अत एतस्मात्कारणा-
न्महामते भ्रान्तिभावो न भवति यस्माच्च तदुदकमन्येषा
ख्यायते ऽतो ह्यभावो न भवति एव' भ्रान्तिर्यमाणा
विपर्ययाविपर्ययासवर्जिता अतश्च महामते ऽस्मात्कारणा-
च्छाश्वता भ्रान्तिर्यदुत निमित्तलक्षणाभेदत्वात् । न हि
महामते भ्रान्तिर्विविधविचित्रनिमित्तविकल्पेन विकल्प्य-

भ्रान्तो \	तस्य \	यत्	यत्	यत् ।
सम्पत्ता \	शाश्वतत्वं	सत चतो ।	साश्वतत्वं ।	साम्पत्ता ।
। \ ।	एव	।	भ्रान्ति	न हि महामते
।	रायाणां	विधाव ।।	।	एत । ।
* विकल्पन	।			

माना भेदमुपयाति । अत एतस्मात्कारणान्मात्रमते भ्रा-
न्ति ग्राह्यता ॥

कथं पुनर्महामते भ्रातृभिर्मह्य भवति । येन पुन वा
एते महामते ध्यायामासन्त्या भ्राता विषयानुविन
प्रवर्तते ताविषयानुविनान्यथ महामते ध्यामा एव
भ्राता यत्किंचित्प्रति भवन्ति नार्थानुविनान्य
यत्किंचित्प्रति महामते चालप्रत्यय एव नार्थानुविन
सा पुनर्भ्रातृविषयानुविनान्य विषयानुविनान्य
ध्यायामा भवति यदुत्तमगोपय वा चालप्रत्यय एव
वा । नार्थगोपय पुनर्महामते ध्यायामागुपयति यदुत्त
यत्किंचित्प्रति महामते चालप्रत्यय एव नार्थानुविन
भ्रातृविषयानुविनान्य ध्यायामागोपय जगयति यदुत्त
महामते चालप्रत्ययानुविनान्य विषयानुविनान्य
ध्यायामागोपय भवति । एवं महामते सा भ्राता
ध्यायामागोपयति भवति । तथ यद्य पुनर्महामते
भ्रातृविषयानुविनान्य प्रत्ययानुविनान्य भवति
एत तस्या एव महामते भ्राते चालप्रत्ययानुविनान्य

क्र.सं.	विषय	दिनांक	पृष्ठ सं.
१	विद्यार्थी	२०००	१
२	विद्यार्थी	२०००	२
३	विद्यार्थी	२०००	३
४	विद्यार्थी	२०००	४
५	विद्यार्थी	२०००	५
६	विद्यार्थी	२०००	६
७	विद्यार्थी	२०००	७
८	विद्यार्थी	२०००	८
९	विद्यार्थी	२०००	९
१०	विद्यार्थी	२०००	१०

ने'गसतर्गतं' प्रत्येकबुद्धमानगोत्रावहा भवति । तत्र कथं
 पुनर्महामते षण्णिते सैव भ्रान्तिविकल्पमाना बुद्धमान
 गोत्रावहा भवति यदुक्तं महामते स्वचिन्तदृश्यमात्रावयोः
 धाद्याद्यभावाभावविकल्पनतया विकल्पमाना बुद्धमानगोः
 नावहा भवति । अत एव' महामते गोत्रमेव गोत्रार्थः ।
 विचिन्तवस्तुभावन' पुनर्महामते चालेभ्रान्तिर्विकल्पमा-
 ना ससारमानगोत्रावहा भवति एवमिदं नान्ययेति ।
 अत एतस्मात्कारणान्महामते भ्रान्त्यर्थविचिन्तवस्तुत्वेन क-
 ल्प्यते चाले । सा च न वस्तु नावस्तु सैव महामते भ्रा-
 न्तिरविकल्पमाना आर्याणां चिन्तमनोमनोविज्ञानदौष्टु-
 ल्यवासनास्वभावधर्ममरूपवृत्तिभावाद्भ्रान्तिरार्याणां तथ्यते-
 ल्युच्यते । अत एतदुक्तं भवति महामते तथ्यतामि चि-
 त्तविनिर्मुक्तेत्यस्यैव महामते पदस्याभिद्योतनार्थमिदमुक्तं
 मया कल्पनैश्च विवर्जितं सर्वकल्पनाविरहितमिति या-
 वदुक्तं भवति ॥

महामतिराह । भ्रान्तिर्भगवन्विद्यते नेति । भगवानाह ।
 मायावन्महामते न लक्षणाभिनिवेशतो भ्रान्तिर्विद्यते ।
 यदि पुनर्महामते भ्रान्तिर्लक्षणाभिनिवेशेन विद्यते अ-

त्य \ । क । न्य ।

एव । एतत् ।

भावन ३० ॥

स्वभावन ॥

दाष्टु \ । । दाष्ट ।

कृमिय ३० ॥ १३० ॥

(१) ॥ १३० ॥

एवत् स महा ।

।

।

प्रावृत्त एव महामते भावाभिनिवेश स्यात्प्रतीत्यसमुत्पा-
दयत्तीर्यकरकारणोत्पादवदेतत्पान्महामते । महामतिराह ।
यदि भगवन्मायाग्रन्था भ्रान्तिस्तेनान्यस्या भ्रान्ते का-
रणी भविष्यति । भगवानाह । न महामते माया भ्रा-
न्तिकारणमदौष्ट्यदोषावहत्वात् किं महामते माया दौ-
ष्ट्यदोषमावहते । अविकल्पमाना माया पुनर्महामते
परपुरुषविद्याधिष्ठानात्प्रवर्तते । न स्वविकल्पदौष्ट्यव्यास-
नाधिष्ठानत सा न दोषावहा भवति । चिन्मदृष्टिमोहमा-
घमेतन्महामते बालाना यत्किञ्चिदभिनिवेशतो न त्वा-
र्याणाम् ॥ तपेदमुष्यते ॥

प्राया न पश्यति भ्रान्ति नापि तस्य तदन्तरे ।

भ्रान्तिरेव भवेत्तस्य यस्मात्तस्य तदन्तरे ॥१६८॥

भ्रान्तिं विधूय सत्ता किं निमित्त जायते यदि ।

सैव तस्य भवेद्भ्रान्तिरगुह्य तिगिा यथा ॥१६९॥

पुनरपि महामते न माया नास्ति साधम्यत् ॥ १७० ॥
यथमाणा मायायमन्य भवति । महामतिराह । १३ पृ०
भगवन्निर्दिष्टम यत्नं नृणां लक्षणं न स्यात् ॥ १४ ॥

पमत्य भवति अथ वितथाभिनिवेशलक्षणेन । तद्यदि भ=
गवन्विचित्रमायाभिनिवेशलक्षणेन सर्वधर्माणा मायोप-
मत्य भवति हन्त' भगवन् भावा मायोपमा' । तत्कस्य
हेतोर्यदुत रूपस्य विचित्रलक्षणाहेतुदर्शनान्न हि भगव=
न्कश्चिज्जेतुस्ति येन रूपं विचित्रलक्षणाकारं ख्यायते मा=
यावत् । अत' एतस्मात्कारणाद्भगवन् विचित्रमायाल=
क्षणाभिनिवेशसाधर्म्याद्भावा मायोपमा' ॥

भगवानाह । न महामते विचित्रमायालक्षणाभिनि-
वेशसाधर्मात्सर्वधर्मा मायोपमा' । किं तर्हि महामते वि=
तथाशुविद्युत्सदृशसाधमेण सर्वधर्मा मायोपमा' । तद्यथा
महामते विद्युल्लताक्षणभङ्गदृष्टनष्टदर्शनं पुनर्बालानां ख्या=
यते एवमेव महामते" सर्वभावा स्वविकल्पसामान्यलक्ष=
णा " प्रविचयाभावान्न ख्यायन्ते रूपलक्षणाभिनिवेश=
त ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

न माया नास्ति साधर्म्याद्भावानां कथ्यते ऽस्तिता ।

वितथाशुविद्युत्सदृशस्तेन मायोपमा' स्मृता ॥१७०॥

पुनरपर महामतिराह । यत्पुनरेतदुक्तं भगवतानुत्पन्ना

¹ सर्वभावानां T b

I fit out A. and t is put in after भगवन् in C

² Let us A

³ न I

⁴ म्या T b

⁵ तयास्त्वन्तदृश A C b

तयास्त्वन्तदृश । वितथाशुत्सदृश I

म्यं Chin.

⁶ तं left out A E

⁷ नष्टदृष्टि I I S I I

⁸ Let out L

⁹ तस्य T b

¹⁰ र्भाभा L

¹¹ वितथास्त्वन्तदृश A C b

तथाभ्य C वितथाशु T

सर्वभावा मायोपमायेति ननु ते भगवन्नेव ब्रुवत पूर्वो-
 त्तरवचनव्याघातदोषं प्रसज्यत 'अनुत्पाद' भावाना मा-
 योपमत्वेनाभिलपत । भगवानाह । न महामते मायानु-
 त्पाद भावाना मायोपमत्वेनाभिलपत पूर्वोत्तरवचन-
 व्याघातदोषो भवति । तत्कस्य हेतोर्नदुतोत्पादानुत्पादस्व-
 चिददृश्यमानावबोधान्तदसतोर्वाच्यभावाभायानुत्पत्तिदर्श-
 नान्न महामते पूर्वोत्तरवचनव्याघातदोषं प्रसज्यते ।
 किंतु महामते तीर्थंकरकारणयथोत्पत्तिव्युदासार्थमिदमु-
 च्यते मायायदनुत्पन्ना सर्वभावा । तीर्थंकरसौहवर्गा हि
 महामते सदसतोर्भावानामुत्पत्तिमिच्छन्ति न स्वविलम्प-
 विचित्राभिनिवेशप्रत्ययत । मम तु महामते न सना-
 समुत्पद्यते । अत एतस्मात्कारणान्महामते अनुत्पादाभि-
 धानमेवाभिधीयते । भावोपदेश पुनर्महामते सत्सारपरि-
 ग्रहार्थं च नास्तीत्युच्छेदनिवारणार्थं च मच्छिष्याणा वि-
 चित्रकमोपपत्त्यामतनपरिग्रहार्थं भावशब्दपरिग्रहेण स-
 त्सारपरिग्रहं क्रियते । मायाभावस्वभावलक्षणविदेनेन
 महामते भावस्वभावलक्षणव्यावृत्त्यर्थं पाल्पृथग्जनाना

२	१	३	भावाना	४	भावाना	भावाना
भावाना	५	६	७	८	भावाना	९

कुट्टिललक्षणमतिताग्याना स्वचित्तदृश्यमानानवधारि-
णा हेतुप्रत्ययक्रियोत्पत्तिलक्षणाभिनिविष्टाना निवार-
णाय मायास्वप्नस्वभावलक्षणान्सर्वधर्मादेग्यामि एते
बालमृगजना कुट्टिललक्षणाग्याभिनिविष्टा आत्मान
पर च सर्वधर्माययाभूतावस्थानदर्शनाद्विसवादमिष्यन्ति ।
तत्र यथाभूतावस्थानदर्शनं महामते सर्वधर्माणा यदुत
स्वचित्तदृश्यमात्रावतारः ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

अनुत्पादे कारणाभावो भावे ससारसग्रहः ।

मायादिसदृशं पश्येत्तद्वद्वेष न विकल्पयेत् ॥१७१॥

पुनरपर महामते नामपदव्यञ्जनकायाना लक्षणमुद्दे-
क्ष्याम यैर्नामपदव्यञ्जनकायै सूक्ष्मलक्षितैर्बोधिसत्त्वा म-
हासत्त्वा अर्थपदव्यञ्जनानुसारिणः क्षिप्रमनुत्तरा सम्य-
क्संबोधिमभिसंबुध्य तथैव सर्वसत्त्वानवबोधमिष्यन्ति ।
तत्र महामते कायो नाम यदुत यद्वत्त्वाद्यित्य' नाम क्रि-
यते स कायो वस्तु कायं शरीरमित्यनर्थान्तरम् । एष
महामते नामकायः । पदकायः पुनर्महामते यदुत पदा-
र्थकायसद्भावो निश्चयो निष्ठोपलब्धिरित्यनर्थान्तरम् ।
एष महामते पदकायोपदेशः कृतो मया । व्यञ्जनकाय

पुनर्महामते यदुत मेन नामपदयोरभिव्यक्तिर्भवति व्यञ्जन
लिङ्गं लक्षणमुपलब्धि प्रजतिरित्यनपान्तरम् ॥

पुनरपर महामते पदकायो यदुत पदकार्यनिष्ठा । नाम
पुनर्महामते यदुताद्यप्येता च नामस्वभावभेदो ऽकार्य-
धावदकार' । तत्र व्यञ्जन पुनर्महामते यदुत ह्रस्वदीर्घ-
श्रुतव्यञ्जनानि । तत्र पदकाया पुनर्महामते मे' पदवी-
धीगामिनो ह्रस्वश्चनरमृगमशुगोमहिपाजैडकाद्या पद-
कामसज्ञा लभन्ते । नाम च व्यञ्जन च पुनर्महामते
चत्वार व्याहृषिण स्तथा नाम्नाभिलष्यन्त इति कृत्वा
नाम स्वलक्षणेन व्यञ्जन' इति कृत्वा व्यञ्जनम् । एतन्म-
हामते नामपदव्यञ्जनकायाना नामपदाभिधानलक्षण-
मत्र ते परिचय करणीय ॥ तथेदमुच्यते ॥

व्यञ्जने पदकामे च नाम्नि चापि विशेषत ।

बाला सज्जन्ति दुर्मेधा महापद्मे यथा गजा ॥११२॥

१ ।	काम	२ ।	३ ।	४ ।	५ ।
१	काम	१ ।	१ ।	पदव्य निष्ठा	१ । १ । १ । १ ।
स्वभाव	१ । नाम	२ । मान	३ । मान	४ । मान	५ । मान
वृत्तताम	वृत्तकाम	वृत्तकाम	वृत्तकाम	वृत्तकाम	वृत्तकाम
६	एवम्	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६

कथं स्याप्य भवेत् । ये तु महामते यादवपाहकाभिनिवि-
ष्टाः स्वचित्तदृश्यमाधानवधारितमतयस्तेषां स्याप्य भव-
ति । चतुर्विधपदप्रत्ययाकारणेन महामते तथागता नर्हन्त
सम्यक्संबुद्धाः मध्येभ्यो धमं देययन्ति । स्यामनीयमिति
महामते कालान्तरदेगर्नपा मया कृतापरिपक्वेन्द्रियाणा
न तु परिपक्वेन्द्रियाणां स्याप्य भवति ।

पुनरपर महामते क्रियाकारकरहिताः सर्वधर्मा नोत्प-
द्यन्ते ऽकारकत्वात्तेनोच्यन्ते ऽनुत्पन्नाः सर्वधर्माः । नि स्व-
भावाः 'पुनर्महामते सर्वभावाः' केन कारणेन यस्मान्म-
हामते स्वबुद्ध्या विचार्यमाणाः स्वसामान्यलक्षणाभावा
नावधार्यन्ते तेनोच्यन्ते नि स्वभावाः सर्वधर्मा इति । तथा-
नामूहानिर्मूहाः पुनर्महामते सर्वधर्माः केन कारणेन य-
स्मान्महामते स्वसामान्यलक्षणमायूष्यमानाः नायूष्यन्ते नि-
र्मूष्यमानाः न निर्मूष्यन्ते ऽत एतस्मात्कारणान्महामते सर्व-
धर्माः आमूहनिर्मूहविगताः । अनिरुद्धाः पुनर्महामते स-
वधमाः केन कारणेन यदुत भावस्वभावलक्षणासध्यास्त-
वधमा नोपलभ्यन्ते तेनोच्यन्त अनिरुद्धाः सवधमा इति ।
तत्रानिव्याः पुनर्महामते सवधमाः केन कारणेनाच्यन्ते

यदुत लक्षणोत्पत्त्यनित्यभावात्तेनोच्यन्ते ऽनित्याः सर्वधर्मा इति । तच्च नित्या पुनर्महामते सर्वधर्मा केन कारणेन यदुत लक्षणोत्पन्नानुत्पन्नाभावादनित्यतया नित्यास्तेनोच्यन्ते महामते नित्या सर्वधर्मा इति ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

चतुर्विध व्याकरणमेकाग्र परिपृच्छनम् ।

विभज्य स्थापनीय च तीर्यवादनिवारणम् ॥१७३॥

सदसतोर्ध्वनुत्पादः साख्यवैशेषिके स्मृतः ।

अध्याकृतानि सर्वाणि तैरेव हि प्रकाशिताः ॥१७४॥

युद्ध्या विवेच्यमानानां स्वभावो नावधार्यते ।

‘तस्मादनभिलाप्यास्ते नि स्वभावाश्च देहिताः’ ॥१७५॥

अथ खलु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वः पुनरपि भगवन्तमेतदवोचत् । देशयतु मे भगवान्स्रोतश्चापन्नानां स्रोतश्चापत्तिगतिप्रभेदनयलक्षणं येन स्रोतश्चापत्तिगतिप्रभेदनयलक्षणेनाह चान्ये च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा स्रोतश्चापन्नानां स्रोतश्चापत्तिगतिप्रभेदनयलक्षणकुशला उच्यन्ते नरोत्तरसकृदागाम्यनागाम्यहंश्लोपायलक्षणविधिज्ञास्तया सत्त्वेभ्यो धम देशयेयुर्यथा नैरात्म्यलक्षणद्वयमावरणद्वय

लक्षणं नो

लक्षणोत्पन्नानुत्पन्नाभाः ८ लक्षणो

त्ययनृत्ययना

लक्षणोत्पन्नानुत्पन्नाभाः

लक्षणोत्पन्नानुत्पन्नाभाः

नित्यतया

महासत्त्वः ३

महासत्त्वः

धर्मो धर्मः १॥

त

त

द्वयमा

१ १ १ १

य प्रतिविबोध्य भवेर्भूमिलक्षणानातिक्रमगतिगतास्तथाग-
तादिच्यगतिविषयोचर प्रतिलभ्य विश्वरूपमणिसदृशा
सर्वसत्त्वोपशोष्यतामधिगच्छेयु सर्वधर्मविषयगतिकायोप-
भोग्यतोषजीव्या स्यु ॥

भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च
मन्त्रमिफुरु । भाषित्वे ऽह ते । साधु भगवच्चिति महाम-
तिर्वाधिसस्यो महासन्धो भगवत प्रत्यर्पणीतीत् । भगवा-
स्तस्यैतदयोचत् । यद्य इमे महामते सोतज्जापवाना सो-
तज्जापनिफलप्रभेदा । कतमे धर्मो यदुत हीनमध्यानि-
गिष्टास्तस्य महामते हीन सप्तजन्मभवपरम मध्य पुन-
र्महामते विषयभवपरिनिर्वायी भवति उत्तम पुनर्महा-
मते तज्जन्मपरिनिर्वायी भवति । एषा तु महामते ध-
याणा धीणि संयोजनानि मृदुमध्याधिमानाण्येव भव-
न्ति । तत्र महामते कतमानि धीणि संयोजनानि यदुत
सत्कायदृष्टिर्विचिकित्सा नीलवतपरामर्शः । एतानि म-
हामते धीणि संयोजनानि विशेषोन्नरोत्तरेणार्हतामर्हत्क-
लीभवन्ति । तत्र महामते सत्कायदृष्टिर्विधा यदुत स-
हज च पारकम्पिता च परतन्त्रपरिकल्पितस्वभाववत् ।

तद्यथा महामते परतन्त्रस्वभावाश्रयादिचित्रपरिकल्पित-
स्वभावाभिनिवेश प्रवर्तते । स च तत्र न सन्नासन्न सद-
सन्नभूतपरिकल्पलक्षणत्वादय च बालैर्विकल्पते 'विचि-
घस्वभावलक्षणाभिनिवेशेन मृगतृष्णिकेव मृगे । इय
महामते स्रोतः आपन्नस्य परिकल्पिता सत्कायदृष्टिर्ज्ञाना-
श्चिरकालाभिनिवेशसचिता । सा च तस्य पुद्गलनैरात्म्य
ग्रहाभवत् प्रहीणा । सहजा पुनर्महामते स्रोतः आपन्नस्य
सत्कायदृष्टि स्वपरकायसमतया चतु स्कन्धरूपलक्षणत्वाद्-
पस्योत्पत्तिभूतभौतिकत्वात्परस्परहेतुलक्षणत्वाद्भूतानां रू-
पस्यासमुदय इति कृत्वा स्रोतः आपन्नस्य सदसत्पक्षदृष्टि-
दर्शनात्सत्कायदृष्टि प्रहीणा भवति । अत एव सत्काय-
दृष्टिप्रहीणस्य रागो न प्रवर्तते । एतन्महामते सत्काय-
दृष्टिलक्षणम् ॥

विचिकित्सालक्षण पुनर्महामते यदुत प्राप्तिधर्माधिग-
मसुदृष्टिलक्षणत्वात्पूर्वं सत्कायदृष्टिद्वयविकल्पप्रहीणत्वाच्च
विचिकित्सा धर्मेषु न भवति । न चास्यान्या गास्तुदृष्टि-
र्भवति शुद्धाशुद्धित । एतन्महामते विचिकित्सालक्षण

कल्पनलक्षणं । कल्पनलक्षणं कल्पनात्परा । कल्पलक्षणं कल्पलक्षणं ।

१ त्वं । २ त्वं । ३ त्वं । ४ त्वं । ५ त्वं । ६ त्वं । ७ त्वं । ८ त्वं । ९ त्वं । १० त्वं ।

११ त्वं । १२ त्वं । १३ त्वं । १४ त्वं । १५ त्वं । १६ त्वं । १७ त्वं । १८ त्वं । १९ त्वं । २० त्वं ।

२१ त्वं । २२ त्वं । २३ त्वं । २४ त्वं । २५ त्वं । २६ त्वं । २७ त्वं । २८ त्वं । २९ त्वं । ३० त्वं ।

स्रोतव्यापन्नस्य ॥

शील पुनर्महामते कथं न परामृशति स्रोतव्यापारं
यदुत दुःखोपपत्त्यायतनलक्षणसदृष्टत्वाच्च परामृशति । न
रामृष्टिं पुनर्महामते यदुत शीलव्रततपोनियमैर्वात्म्य-
गुणना भोगसुखाभिलाषिणो भवोत्पत्तिं प्रार्थयन्ते न च
परामृशन्ति । एवमन्यथा स्वप्रत्यात्माधिगमविशेषगामि-
ताया परिणामयन्ति निर्विकल्पानासवधर्मलक्षणाकारेण
प्रसज्यन्ते शीलार्थे । एतन्महामते स्रोतव्यापारस्य शील-
व्रतपरामर्शलक्षणा भवति । न तु महामते स्रोतव्यापारस्य
धिसंयोजनप्रहीणस्य रागद्वेषमोहा प्रवर्तन्ते ॥

महामतिराह । राग पुनर्भगवता बहुप्रकार उपदिष्ट । तत्कतमस्तस्याथ रागः प्रहीणो भवति । भगवानाह । वि-
षयकाभेन्द्रियः स्त्रीसयोगरागः प्रत्युत्पन्नसुखं ज्ञायत्या दु-
खजन्महेतुकः खटचपेटलिङ्गितचुम्बितपरिप्रस्ताप्रातकटा-
द्येति । तस्य महामते रागो न प्रवर्तते । तत्कस्य हेतोः
र्यदुत समाधिसुखविहारलाभित्वात् । अत एव प्रहीणो
भवति न निर्व्याणाधिगमरागः ॥

तदादिमन्त्रः ५ तदानीमन्त्रः तदानीमन्त्रः वा । तदानीमन्त्रः ५
 तदानीमन्त्रः । वा A B तदा ५ A B तदा ५ A B
 सः । वाणि । कामरागः । b sar । bel ।
 म । bel । विदयकायेन्द्रियराग कवीनयोगजः । तदा ५ तदा ५
 लिङ्गित आ० ५५ पुङ्गित ५ परिष्कारः ५ घातः ५ कटाक्षः ५ ईदमः ५

सकृदागामिफललक्षण पुनर्महामते कतमद्यदुत सकृ-
 दूपलक्षणाभासविकल्प प्रवर्तते । निमित्तदृष्टिलक्ष्यलक्ष-
 णाभावात् ध्यानगतिलक्षणसुदृष्टत्वात् सकृदेत' लोकमा-
 गम्य दु खस्यान्तक्रियामै' परिनिर्वास्यति' तेनोच्यते सकृ-
 दागामीति । तथानागामीति' महामते कथं भवति यदु-
 तातीतानागतप्रत्युत्पन्नस्य रूपलक्षणभावाभावप्रवृत्तेर्दृष्टि-
 दोषानुशयविकल्पस्यानागामित्वादनागामिरूपप्रहीणत्वा-
 च्च संयोजनानामनागामीत्युच्यते । अहंन्युनर्महामते ध्या-
 नंध्येमसमाधिविमोक्षवलाभिज्ञाक्लेशदु खविकल्पाभावाद-
 र्हेन्नित्युच्यते ॥

महामतिराह । घम पुनर्भगवताहन्तो ऽभिहिता ।
 तत्कतमस्याय भगवन्नहंच्छब्दो निपात्यते" । किं भगवच्छ-
 मैकायनमार्गप्रतिलम्बिकस्योत बोधिप्रणिधानाभ्यस्तकुश-
 लमूलसमूढस्योत निर्मितनैर्माणिकस्य । भगवानाह । श-
 मैकायनमार्गप्रतिलम्बिकस्य महामते श्रावकस्य न त्वन्ये-
 याम् । अन्ये पुनर्महामते बोधिसत्त्वचर्याचरिताविन-
 युजनिर्मितनैर्माणिकाश्चोपायकुशलमूलप्रणिधानपूर्वकत्वा-

फल	व	वादया	रादयो
प्राप्ता ।	प्रम	चाय ।	नि ।
1. 1	वक्तव्य	वृत्त	प्रवर्तते । दृ ।
ना	निपात्यते	ता	मूल

नाम द्वितीय

११

त्परिष्कारलेपूपपत्ति दर्शयन्ति बुद्धपरिष्कारलोपगोभना-
र्घम् । विकल्पगतिसंस्थानान्तरविचिनोपदेशो ऽयं महा-
मते मदुत फलाधिगमध्यानध्यातृध्येयविविक्तत्वात्स्वचित्त-
दृश्योपगमात्कलप्राप्तिलक्षणमुपदिश्यते । पुनरपर महाम-
मते यदि स्रोतःप्रापन्नस्यैतदभविष्यत् इमानि संयोजना-
न्यहमेवार्थं संयुक्त इति तद्विप्रसङ्गात्मात्मदृष्टिपातितं स्या-
दप्रहीणसंयोजनश्च ॥

पुनरपर महामते ध्यानाप्रमाणरूपध्यातुसमातिक्रमाम-
स्वचित्तदृश्यलक्षणध्यातृमृत्ति करणीया । सञ्ज्ञावेदितनि-
रोधसमापत्तिश्च महामते स्वचित्तदृश्यगतिव्यतिक्रमस्तस्य-
न युज्यते चित्तमानत्वात् ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

ध्यानानि चाप्रमाणानि आरूप्याश्च* समाधय ।
सञ्ज्ञानिरोधो निरुपलब्धिस्तमाने" न विद्यते ॥१७६॥
स्रोतापत्तिफलं चैव सकृदागामिनस्तथा ।
अनागामिफलं चैव अर्हस्य चित्तविभ्रम ॥१७७॥
ध्याता ध्यानं च ध्येयं च ग्रहाण सत्यदर्शनम् ।
कल्पनामात्रमेवेदं यो बुध्यति स मुच्यते ॥१७८॥

पुनरपर महामते शिष्यकारा बुद्धि प्रविचयंबुद्धिश्च
 विकल्पलक्षणग्राहाभिनिवेशप्रतिष्ठापिका' च । तत्र म=
 हामते प्रविचयबुद्धिर्नाम यदुत यया' बुद्ध्या भावस्वभा=
 बलक्षण प्रविचीयमान चतुष्कोटिकारहित नोपलभ्यते
 सा प्रविचयबुद्धि । तत्र महामते चतुष्कोटिका यदुतेक=
 त्वान्यत्वोभयनोभयास्तिनास्तिनित्वानित्यरहिता चतुष्को=
 टिकामिति वदामि । एतया चतुष्कोटिकया महामते
 रहिता' सर्वधर्मा इत्युच्यते । इय महामते चतुष्कोटिका
 सर्वधर्मपरीक्षाया प्रयोक्तव्या । तत्र महामते विकल्पल=
 क्षणग्राहाभिनिवेशप्रतिष्ठापिका बुद्धि कतमा यदुत येन'
 महामते चित्तविकल्पलक्षणग्राहाभिनिवेशेनोष्णाद्रवचल-
 कठिनानुभूतपरिकल्पलक्षणान्महाभूतान्प्रतिज्ञाहेतुलक्षण-
 दृष्टान्ताभिनिवेशादसद्रूतसमारोपेण समारोपयति सा वि=
 कल्पलक्षणग्राहाभिनिवेशप्रतिष्ठापिका बुद्धि । एतन्म=
 हामते बुद्धिद्वयस्य लक्षण येन बुद्धिद्वयलक्षणेन सम=
 न्वागता" बोधिसत्त्वा' धर्मपुद्गलनैरात्म्यलक्षणगतिगता

य \	अ ।	१ हा ।	ता ।	मया -	ए \ क
चौ T च	Ms	चा ।	च \ क च	इत्युच्यते d ।	
f ।	चा	f	१ यया ।	यय ।	इत्युच्यते
B H d ।		त्य । त्या	M	काठनानुभूत्यना ch	Tb
१४ सु । ft out	A k	१ ता \ क	महासत्ता	d T	धर्मे L

निराभासबुद्धिप्रविचयचर्याभूमिकुण्डला प्रथमा भूमि'
प्रतिलभन्ते समाधिगतं च समापद्यन्ते । बुद्धयोधिसह्य-
गतं च समाधिविनेयप्रतिलम्भेन पश्यन्ति कल्पगतं च
पूर्वान्तापरान्ततो ऽनुप्रविगन्ति क्षेत्रगतं चावभासयन्ति
क्षेत्रगतं चावभास्योत्तरोत्तरभूमिलक्षणविधिज्ञा प्रणिधा-
नवैनेपिकतया विक्रीडन्तो धर्ममेधाभिपेकाभिपिक्तास्त-
थागतप्रत्यात्मभूमिमधिगम्य दृग्निष्ठापदसुनिवद्धमाणा
सह्यपरिमाकाय विचित्रैर्निर्माणकिरणैर्विराजन्ते प्रत्यात्म-
गतिसुखसमाहिताः ॥

पुनरपर महामते योधिसह्येन महासह्येन महाभूत-
भौतिककुण्डलेन भवितव्यम् । कथं च महामते योधिसह्यो
महाभूतभौतिककुण्डलो भवति । तत्र महामते योधिसह्यो
महासह्य इति प्रतिसिद्ध्यते" तत्तत्त्व यत्र महाभूतानाम-
सम्भवो ऽसंभूतानि चेमानि महामते भूतानीति प्रतिवि-
पश्यति । एवं प्रतिविपश्यन्नाम विकल्पमान स्वचित्तदृश्य
माधावजोधाज्ञाद्यभावाभावान्नाम चित्तदृश्यविकल्पमा-
वमिष्टं यदुत त्रैधातुक महाभूतभौतिकरहितं प्रतिविपश्यति

दनासज्ञासंस्कारविज्ञानानि । तद्य महामते चत्वार, स्तः
था अरूपिणो वेदना सज्ञा संस्कार विज्ञान च । रूप
महामते चातुर्महाभौतिक भूतानि च परस्परविलयणा-
नि । न च महामते अरूपिणा चतुष्कसंस्था भवत्या-
काशवत् । तद्यथा महामते आकाशं संस्थालयणाती-
तमद्य च विकल्प्यत एवमाकाशमिति एवमेव महामते
स्तथा संस्थालयणगणनातीता भावाभावविवर्जिताद्या-
तुष्कोटिकरहिता संस्थागणनानिन्देन निर्दिश्यन्ते चा-
लैन त्वार्ये ॥

ध्याये पुनर्महामते मायाविचित्ररूपाकृतियदन्यानन्-
वर्जिता प्रज्ञाप्यन्ते स्वप्नविश्वपुरुषवत् । आश्रयानन्वत्वा-
दार्थज्ञानगतिसमोहान्महामते स्तब्धविकल्पं ख्यायते ।
एतन्महामते स्तब्धानां स्तब्धस्वभावलक्षणम् । स च
विकल्पस्त्यया ध्यावर्तनीयं ध्यातृव्य विविक्तधर्मापदेश
करणीयम् । सर्वबुद्धपर्यन्मण्डलेषु तीर्थ्यदृष्टिनिवारणाय
विविक्तधर्मापदेशेन महामते क्रियमाणेन धर्मनैरात्म्यद-
र्शनेन विमुच्यते दूरंगमाभूमिप्रवेणश्च भवति । स दूरंगमा
महाभूमिमनुप्रविश्यानेकसमाधिबशवर्ती भवति । मनो-

परस्पर ५ १ १ परस्पर ।

學 生 答 案

संक्षेप

ह्य १ १ ह्य १ १

मा या १ ६ मा ५८८

⁴ Let $\mathbf{L}$

च. १. १. १.

51

८५३

मयकायप्रतिलम्भाच्च समाधि मयोपम प्रतिलभते ।
 बलाभिज्ञावग्नितागतिगत^१ सर्वसत्त्वोपजीव्यो भवति पृ-
 थिवीवत् । यथा महामते महापृथिवी सर्वसत्त्वोपजीव्या
 भवति एवमेव महामते बोधिसत्त्वो महासत्त्व^२ सर्वस-
 त्वोपजीव्यो भवति ॥

पुनरपर महामते चतुर्विध निर्वाणम् । कतमच्चतुर्विध
 यदुत भावस्वभावाभावनिर्वाण लक्षणविचित्रभावाभाव-
 निर्वाण स्वलक्षणभावाभावावबोधनिर्वाण स्कन्धाना स्व-
 सामान्यलक्षणसततिप्रबन्धव्युच्छेदनिर्वाणम् । एतन्महा-
 मते चतुर्विध तीर्थकरणा निर्वाण न तु मत्प्रवचने ।
 मत्प्रवचने पुनर्महामते विकल्पकस्य मनोविज्ञानस्य व्या-
 वृत्तिर्निर्वाणमित्युच्यते ॥

महामतिराह । ननु भगवताष्टौ विज्ञानानि व्यवस्था-
 पितानि । भगवानाह । व्यवस्थापितानि महामते । म-
 हामतिराह । तद्यदि भगवन्व्यवस्थापितानि तत्कथं म-
 नोविज्ञानस्यैव व्यावृत्तिर्भवति न तु सप्तानां विज्ञाना-
 नाम् । भगवानाह । तदेवात्मन्यनन्तान्महामते सप्तानां
 विज्ञानानां प्रवृत्तिर्भवति । मनोविज्ञानं पुनर्महामते
 विषयपरिच्छेदाभिनिवेशेन प्रवर्तमानं वासनाभिरालय-

^१ ता महा । जभाव । ५५५ । ६ । ७ । ^२ धो ५५५ ।
 ५५५ । ५५५ । ५५५ । ५५५ । ५५५ । ५५५ । ५५५ । ५५५ ।

विज्ञानं प्रपुष्पाति । मन सहितमात्मात्मीयप्राहाभिनि-
 येनमन्यनाकारेणानुप्रवर्तते । अभिन्नगरीरलक्षणमालय-
 विज्ञानहेत्वालम्बन' स्वचित्तदृश्यविषयाभिनिवेगाश्रित-
 कलाम प्रवर्तते अन्योन्यहेतुक । उदधितरङ्ग इव महा-
 मते स्वचित्तदृश्यविषयपवनेरिता प्रवर्तन्ते निवर्तन्ते च ।
 अतस्तेन महामते मनोविज्ञानेन व्यावृत्तेन समाना वि-
 ज्ञानाना व्यावृत्तिर्भवति ॥ तच्चेदमुच्यते ॥

नाह निर्वामि भावेन क्रियया लक्षणेन च ।

विकल्पहेतुविज्ञाने निर्वृते निर्वृतो ह्यहम् ॥१७८॥

तच्चेतुक तदालम्ब्य' मनोगतिसमाश्रयम् ।

हेतु ददाति चित्तस्य विज्ञानं च समाश्रितम् ॥१७९॥

यथा धीणे महान्योषे तरङ्गाणामसम्भवं ।

तथा विज्ञानवैचित्र्यं निरुद्धं न प्रवर्तते ॥१८०॥

पुनरपर महामते परिकल्पितस्वभावप्रभेदतमलक्षण-
 मुपदेस्यामो येन परिकल्पितस्वभावप्रभेदनवलणालेन मु-
 प्रतिविभागविशेषेन त्व चान्ये च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा
 विकल्पकल्पपरहिता प्रत्यात्मायस्वगाततीत्यत्रमगातमुदृष्ट

बुद्ध्या ग्राह्यग्राहकविकल्पप्रहीणा परतन्त्रविविधविचि-
लद्वारा परिकल्पितस्वभावाकार न प्रतिविकल्पयिष्यन्ति ।
तत्र महामते कतमत्परिकल्पितस्वभावप्रभेदनयलक्षण
यदुताभिलापविकल्पो ऽभिधेयविकल्पो लक्षणविकल्पो
ऽर्थविकल्प स्वभावविकल्पो हेतुविकल्पो दृष्टिविकल्पो
युक्तिविकल्प उत्पादविकल्पो ऽनुत्पादविकल्पः सवन्ध-
विकल्पो बन्धावन्धविकल्पः । एतन्महामते परिकल्पित-
स्वभावप्रभेदनयलक्षणम् ॥

तत्र महामते अभिलापविकल्पः कतमद्यदुत विचिन
स्वरागीतमाधुर्याभिनिवेश एष महामते अभिलापविक-
ल्पः । तत्र महामते अभिधेयविकल्पः कतमद्यदुतास्ति
तंक्तिचिदभिधेयवस्तु स्वभावकमार्थज्ञानगतिगम्य यदा-
श्रित्याभिलाप प्रवर्तत इति विकल्पयति^१ । तत्र लक्षण-
विकल्पः कतमद्यदुत तस्मिन्नेवाभिधेये मृगतृष्णाख्ये लक्ष-
णवैचित्र्याभिनिवेशेनाभिनिवेशे^२ यदुतोष्णद्रवचलकटि-
नलक्षणात्सर्वभावान्विकल्पयति । तच्चार्यविकल्पः कतम-
द्यदुत सुवर्णरूप्यविविधरत्नार्थविषयाभिलापः^३ । तत्र
स्वभावविकल्पः कतमद्यदुत भावस्वभाववधारणमिदमे-

वमिंद नान्यथेति तीर्थ्यविकल्पदृष्ट्या विकल्पयन्ति ।
तत्र हेतुविकल्पं कतमद्यदुत यद्येन हेतुप्रत्ययेन सदसतो-
र्विभज्यते हेतुलक्षणोत्पत्तिः ॥ हेतुविकल्पः । तत्र दृष्टि-
विकल्पं कतमद्यदुत नास्म्यस्तित्वैकत्वान्यत्वोभयानुभयकु-
दृष्टितीर्थ्यविकल्पाभिनिवेन । तत्र युक्तिविकल्पं कतम-
द्यदुतान्मान्नीयलक्षणयुक्तिविग्रहोपदेन । तद्योत्पादविक-
ल्पं कतमद्यदुत प्रत्यये सदसतोर्भावस्योत्पादाभिनिवेन ।
तत्रानुत्पादविकल्पं कतमद्यदुतानुत्पन्नपूर्वां सर्वभावा-
न्मभूता प्रत्ययैर्भवन्त्यहेतुगरीरा । तत्र सपन्थविकल्पं क-
तमद्यदुत सह सपन्थ्यते सुवर्णतन्तुवत् । तत्र पन्थापन्थ-
विकल्पं कतमद्यदुत पन्थहेतुपन्थ्याभिनिवेनवत् । यथा
पुरुषं पागसयोगाद्रज्जुयन्मि क्रियते मुच्यते च । एवं
महामते परिकल्पितस्वभावप्रभेदनयलक्षणं यस्मिन्पारि-
त्यतस्वभावप्रभेदनयलक्षणे सर्वनालपृथग्जना लभिनि-
विनन्ते । सदसतं यत्तन्नाभिनिवेनाभिनिविष्टा सत्ता-
मते परिकल्पितस्वभाववैचित्र्यमभिनिविनन्ते मायाप्र-
वैचित्र्यदर्शनवदन्यमायादर्शनयुद्धा चालेर्विकल्पन्ते ।

१ दशमि २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

माया च महामते वैचित्र्यान्वान्या नानन्या । यद्यन्या
स्यादेचित्र्य मायाहेतुकं न स्यात् । अथानन्या स्यादे-
चित्र्यान्मायावैचित्र्ययोर्विभागो' न स्यात्स च दृष्टो विभा-
गस्तस्मान्वान्या नानन्या । अत एतस्मात्कारणान्महामते
त्वयान्येष्टं बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैर्माया नास्त्यस्तित्वेन ना-
भिनिवेष्टव्या ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

चिह्न विषयसम्बन्ध' ज्ञानं तर्कं प्रवर्तते ।

निर्गुणभासे विगेषे च प्रज्ञा वै सप्रवर्तते ॥१८०॥

परिकल्पितस्वभावो ऽस्ति परतन्त्रे' न विद्यते ।

कल्पितं गृह्यते भ्रान्त्या परतन्त्रं न कल्प्यते ॥१८३॥

'विविधाङ्गाभिनिर्वृत्त्या" यथा मामा न सिध्यति ।

निमित्तं हि तथा चित्र"कल्पमानं न सिध्यति ॥१८४॥

निमित्तं दौष्टव्यनय' बन्धनं चिह्नसम्बन्धम् ।

परिकल्पितं ह्यजानानं परतन्त्रैर्विकल्प्यते ॥१८५॥

यदेतत्कल्पितं भाव' परतन्त्रं तदेव हि ।

१ विभागा	० T ni	मः	101 L	३ बध	१ ५	वद	C T
मध	L	४ वि	परि Chu	T ५	६ मन्त्रो	L वा	T जो
७ तम	A	तय	C T	तव	L	तय	h
त्य	५	10	C	०	res		
Are	1	५	h	१	डो	अभि	T b
११	त्या	C L	जा	T	जा	T b	
१	Lei	1	1	३	म	C	व
३	म	C	व	J	T	११	न्य
१३	व	C L	ध	T			
१०	म	T	नय	नय	1	मय	T
१३	न	T	ना	Ch	a	T	५
११	तव	वि	L	तय	वि	T	१०
१०	मस्य	१	भव	L	भा	व	Ch
a	T	५					

कल्पित हि विचित्राभे परतन्त्रे विकल्प्यते ॥१८६॥
 सृष्टि परमार्पय तृतीय नास्तिहेतुकम् ।
 कल्पित सृष्टिर्गुणा तच्छेदादार्यगोचरम् ॥१८७॥
 यथा हि योगिना वस्तु चित्रमेक विराजते ।
 न ह्यस्ति' चित्रता तद्य तया कल्पितलघाणम् ॥१८८॥
 यथा हि तैर्मिथ्यैश्च कल्प्यते रूपदर्शनम् ।
 तिमिर न रूप नारूपं परतन्त्र तथाबुधैः ॥१८९॥
 हेम स्यान्तु यथा शुद्धं जलं कलुषवर्जितम् ।
 गगनं हि घनाभावात्तथा शुद्धं विकल्पितम् ॥१९०॥
 नास्ति वै कल्पितो भावः परतन्त्रश्च विद्यते ।
 समारोपामवाद हि विकल्पन्तो विनश्यति ॥१९१॥
 कल्पितं यद्यभावः स्यात्परतन्त्रस्वभावतः ।
 विना भावेन वै भावो भावस्याभावसम्भवः ॥१९२॥
 परिकल्पितं समाश्रित्य परतन्त्रोपलभ्यते ।
 निमित्तनामसवन्धाज्जायते परिकल्पितम् ॥१९३॥
 व्यत्यन्तं चाप्यनिष्यच्च कल्पितं न परोक्षवम् ।

नत	तव	तय	न्य	ति	न	ति	त
गुह्य	क	र	पञ्चाश	त			
	विश्व	वस्तु	व	य			

कल्पित हि विचित्राभं परजन्तं विकल्प्यते ॥१८६॥
 संपृति परमार्पणं तृतीय नास्तिहेतुकम् ।
 कल्पित संपृतिर्गुणा तच्छेदादार्यगोचरम् ॥१८७॥
 यथा हि योगिना वस्तु चित्रमेकं विराजते ।
 न ह्यस्ति' चिघता तद्य तद्या कल्पितलक्षणम् ॥१८८॥
 यथा हि तैमिरैश्चित्र कल्प्यते रूपदर्शनम् ।
 तिमिर न रूपं नाहं परजन्त तपायुधं ॥१८९॥
 हेम ग्यान्तु यथा शुद्धं जल कलुषवर्जितम् ।
 गगन हि घनाभावात्तथा शुद्धं विकल्पितम् ॥१९०॥
 नास्ति वै कल्पितो भावः परतन्त्र्य विद्यते ।
 समारोपापवाद हि विकल्पन्तो विनयति ॥१९१॥
 कल्पितं यद्यभावः स्यात्परजन्तस्यभावतः ।
 विना भावेन वै भावो भावश्चाभावसम्भवः ॥१९२॥
 परिकल्पित समाश्रित्य परजन्तोपलभ्यते ।
 तिमिर्नामसवश्चाज्जायते परिकल्पितम् ॥१९३॥
 न्यन्त चाप्यनिरूप्यत्वं कल्पित न परोद्भवम् ।

तदा प्रजायते शुद्ध स्वभाव पारमार्थिकम् ॥१९४॥
 परिकल्पित दशविध^१ परतन्त्र च पट्टिधम् ।
 प्रत्यात्मतथताज्ञेयमतो नास्ति विशेषणम् ॥१९५॥
 पञ्चधर्मा भवेत्तस्य स्वभावा हि त्रयस्तथा ।
 एतद्विभावयेद्योगी तथता नातिवर्तते ॥१९६॥
 निमित्त परतन्त्र हि यन्नाम तत्प्रकल्पितम् ।
 परिकल्पितनिमित्त तु पारतन्यात्प्रवर्तते ॥१९७॥
 बुद्ध्या^२ विवेच्यमान तु न तन्त्र^३ नापि कल्पितम्^४ ।
 "निष्पक्षो नास्ति वै भाव कथं बुद्ध्या^५ विकल्प्यते ॥१९८॥
 निष्पक्षो विद्यते भावो भावाभावविवर्जित^६ ।
 भावाभावविनिर्मुक्तो^७ धौ स्वभावौ कथं नु तौ ॥१९९॥
 परिकल्पितस्वभावे धौ^८ स्वभावौ धौ प्रतिष्ठितौ ।
 कल्पित दृश्यते चिन् विशुद्ध चार्यगोचरम् ॥२००॥
 कल्पित हि विचिन्नाभ परतन्त्रैर्विकल्प्यते ।
 अन्यथा कल्पमान हि तीर्थवाद समाश्रयेत् ॥२०१॥
 कल्पना कल्पितेत्युक्त दर्शनादेतुसम्भवम् ।

१ कल्पित दशविध	परि	वत ।	पश्यो T
नामयत्त	त	१ । त	व्या ॥२००॥
ध्या	१३	२	त १ । त्रि १
पारकल्पित	१	ध्या	तम् । क १
आ	स्वभाव आ	व	वादे १ । वादे T
तत्रवि	तत्रवि	तत्र वि	व्य ।

विकल्पद्वयनिर्मुक्तं निष्पन्नं स्यात्तदेव हि ॥२०२॥

पुनरपि महामतिराह । देव्यतु मे भगवान्प्रत्यात्मार्य
ज्ञानगतिलक्षणमेकमानं च येन भगवन्प्रत्यात्मेकमानग-
तिलक्षणेनाहं चान्ये च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा प्रत्यात्मा-
र्यज्ञानेकमानकुण्डला न्यपरप्रणेत्या भविष्यन्ति बुद्धधर्मेषु ॥

भगवानाह । तेन हि महामते गृणु साधु च सुष्टु च
मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते । साधु भगवन्निति महा-
मतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत् प्रत्यग्रीपीत् । भग-
वास्तस्यैतदोचत् । प्रमाणाप्तोपदेशविकल्पाभावात्तन्महा-
मते बोधिसत्त्वो महासत्त्व एकाकी रहोगत स्वप्रत्यात्म-
बुद्ध्या विचारयत्यपरप्रणेत्यो दृष्टिविकल्पविवर्जित उत्तरो-
त्तरतथागतभूमिप्रवेगनतया व्यायमते । एतन्महामते स्व
प्रत्यात्मार्यज्ञानगतिलक्षणम् । तत्रैकमानगतिलक्षणं क-
तगद्यदुतैकमानमार्गाधिगमावबोधोपादेकमानमिति वदा-
मि । एकमानमार्गाधिगमावबोधो कतमो मदुत प्राप्त-
प्राहकविकल्पयथाभूतावस्थानादप्रवृत्तेर्विकल्पस्यैकमाना-
वबोधो कृतो भवति । अथ एकमानावबोधो महामते

नान्यतीर्थ्यावकप्रत्येकबुद्धवत्यादिभि प्राप्तपूर्वो उच्यते
मया । अत एतस्मात्कारणान्महामते एकयाननित्युच्यते ॥

महामतिराह । किं कारणं भगवता यानन्यमुपदि-
ष्टमेकयानं नोपदिश्यते । भगवानाह । स्वयमपरिनिर्वा-
णधर्मत्वान्महामते सर्वथावकप्रत्येकबुद्धानामेकयानं न
वदामि यस्मान्महामते सर्वथावकप्रत्येकबुद्धास्तथागत-
विनयविवेकयोगोपदेजेन विमुच्यन्ते न स्वयम् ॥

पुनरपर महामते ज्ञेयावरणकर्मवासनाप्रहीणत्वात्सर्व-
थावकप्रत्येकबुद्धानां 'नैकयान' धर्मनैरात्म्यानवबोधाच्चा-
चिन्त्यपरिणामच्युतेरप्राप्तित्वाच्च यानन्यं देशयामि आ-
वकाणाम् । यदा तेषां महामते सर्वदोषवासना प्रहीणा
भवन्ति धर्मनैरात्म्यावबोधात्तदा ते^{१०} वासनादोषसमाधि-
मदाभावादनास्रवधाती प्रतिविवुध्यन्ते । पुनरपि लो-
कोत्तरानास्रवधातुपर्याप्तवान्सभारान्परिपूर्याचिन्त्यधर्मका-
यवशवर्तित^{११} प्रतिलप्स्यन्ते ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

देवयानं ब्रह्मयानं थावकीयं तथैव च ।

^१ यान्यान् A यान C T यानाना L यान् यानः । यानमु - ^१ माय
A K मया C I T ^१ दान् E L Left out I दान् । व C L
^१ न A K न C L T ^१ F धर्मः । भवान् । I K रो A स्यावबो L
^{११} एष उच्यते न मा all M > but T य । धातु दान् L
^{१२} महा A C L मदा K सहा I ^{१३} ना A न I K द य
all MSS. ^१ नाथव A C I K शास्त्रव I धातु सभावात् L ^१ तो T

ताथागत च प्रत्येक मानानेतान्वदाम्यहम् ॥२०३॥

मानाना नास्ति' वै निष्ठा यावश्चित्त प्रवर्तते ।

चिन्ते तु वै परानृप्ते न मान न च यानिन् ॥२०४॥

मानप्यवस्थान नैवास्ति मानभेद वदाम्यहम् ।

परिकर्षणार्थ बालाना मानभेद वदाम्यहम् ॥२०५॥

विमुक्तमस्तथा तिस्रो धमनैरान्तरमेव च ।

समताज्ञानक्रेगाख्या विमुक्त्या ते विवर्जिता ॥२०६॥

मया हि काष्ठमुदधी तरुर्द्धविप्रवाद्यते ।

तथा हि घ्रावको मूढो लक्षणेन प्रवाद्यते ॥२०७॥

वासनाक्रेगासवदा पर्युत्थानेर्विसमुता ।

समाधिमदमस्तास्ते धातौ तिष्ठन्पनासवे ॥२०८॥

निष्ठागतिर्न तस्यास्ति न च भूमौ निवर्तते ।

समाधिकाम समाप्य स्या कस्यान प्रयुध्यते ॥२०९॥

मया हि मधुपुराणो मद्याभावादिमुध्यते ।

तथा ते बुद्धधमाख्य काय प्राप्स्यन्ति मामजम् ॥२१०॥

इति लङ्कावतार पट्टि-व्याख्ये सबधमसम-ध्या नाम

द्वितीय परिवर्त १०१

अथ एतु भगवान्पुनरपि महामति बोधिसत्त्व म=
 हासस्त्वमेतदवोचत् । मनोमयकायगतिप्रभेदनयंलक्षण
 महामते उपदेक्षामि । तच्छृणु साधु च सुष्ठु च मन=
 सिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महामति=
 बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत प्रत्यर्घ्योपीत् । भगवास्त=
 स्येतदवोचत् । विप्रकारो महामते कायो मनोमय ।
 कतमस्तिप्रकारो यदुत समाधिसुखसमापत्तिमनोमयो
 धर्मस्वभावावबोधमनोमयो निकायसहजसस्कारक्रियाम=
 नोमयश्च प्रथमोत्तरोत्तरभूमिलक्षणपरिज्ञानादधिगच्छन्ति
 योगिनः । तत्र कतमो महामते समाधिसुखसमापत्ति-
 मनोमय कायो यदुत त्रिचतुर्थपञ्चम्या^१ भूमौ स्वचित्त-
 विविधविवेकविहारेण चित्तोदधिप्रवृत्तिरद्भुतविज्ञानल=
 क्षणसुखसमापत्तिमनसो ऽप्रवृत्ति स्वचित्तदृश्यविषया=
 भावाभावपरिज्ञानान्मनसो मनोमय काय इत्युच्यते ।

^१ नय ।	१	मु ।	सर्व ।	मा	कृत्
तृचतुष	विचतुष	त्रिचतुर्थ ।	त्रिचतु	म्या ।	म्या ५
*मो प्र ५	५ ।	म प्र	य	वाभा	५ मनसो
११ ८ ।	कोषा	८	१	मनोमय	-

तद्य धर्मस्वभावावबोधमनोमयं कायं कृतमो यदुता=
 ष्टम्या भूमौ मायादिधर्मनिराभासप्रविचनावबोधेन चि=
 स्ताद्यमपरावृत्तस्य मायोपमसमाधिप्रतिलम्भादन्येषां च
 समाधिमुखानां प्रतिलम्भादनेकलक्षणवर्णिताभिज्ञाकुसु=
 मित मनोजवत्सदृश मायास्वप्नविश्वप्रत्यक्षमभौतिक भूत-
 भौतिकसदृश सर्वरूपविचिनाङ्गसमुद्भूत सर्वबुद्धधेनय=
 र्पन्मललानुगत कायं धर्मस्वभावगतिगतत्वान्मनोमय
 इत्युच्यते । तत्र निकामसहजसंस्कारक्रियामनोमयं कायं
 कृतमो यदुत सर्वबुद्धधमप्रत्यात्माधिगमसुषलक्षणावबो=
 धान्निकायसहजसंस्कारक्रियामनोमयः इत्युच्यते । नन ते
 महामते कायनमलक्षणप्रविचयावबोधे योग करणीयः ॥
 तत्रेदमुच्यते ॥

न मे यान महायान न योषो न च ज्वरा ।

न सत्या न विमोक्षा वै न निराभासगोचरम् ॥१॥

किंतु यान महायान समाधिवशवर्तिता ।

कायो मनोमयश्चिजो वर्णितापुष्पमण्डितः ॥२॥

अथ खलु महामतिर्वीधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि भगवन्तमेतदवोचत् । पञ्चानन्तर्याणि भगवता निर्दिष्टानि । कतमानि तानि' भगवन्पञ्चानन्तर्याणि मान्यध्यापय कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वावीचिको भवति । भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महा मतिर्वीधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत प्रत्यग्रीपीत् । भगवानेतदवोचत् । तत्र महामते पञ्चानन्तर्याणि कतमानि यदुत मातृपित्रर्हद्वधसंघभेदा तयागतकामे दुष्टचित्तरुधिरोत्पादश्च ॥

तत्र महामते माता कतमा सत्त्वाना यदुत तृष्णा मौनर्भविकी नन्दीरागसहगता मातृत्वेनोतिष्ठते । अविद्या पितृत्वेनायतनग्रामस्योत्पत्तये' । अनयोर्हभयोर्मातापिनोऽत्यन्तमूलोपच्छेदान्मातृपितृवधो भवति । तनानुशयानाः मरिप्रख्याणा मृषिकाविषवत्प्रकोपधर्मिणामत्यन्तसमुद्घातादर्हद्वधो भवति । तत्र संघभेद कतमो यदुत भिन्नाः न्योन्यलक्षणस्य सूक्ष्मसंघातस्यात्यन्तमूलोपघातात्संघभेद इत्युच्यते । स्वसामान्यवात्यस्वचित्तदृश्यमानावबोधकाना

	नश्य ।	ता ।	तु ।	त्य ।
धमस ।	पात ।	वि ।	स ।	पात ।
ना ।	दधा ।	यो ।		

महामते अष्टाना विज्ञानकायाना विमोक्षयमानास्रवदु-
ष्टविकल्पेनात्यन्तोपपाताद्विज्ञानबुद्धस्य दुष्टचिन्मरुधिरो-
त्पादनादानन्तर्यकारीत्युच्यते । एतानि महामते अध्या-
त्मिकानि पञ्चानन्तर्याणि मान्यध्यापय कुलपुत्रो वा
कुलदुहिता वानन्तर्यकारी भवत्यभिसम्पत्तधर्म ॥

पुनरपि महामते बाष्पानि ते' ज्ञानन्तर्याण्युपदेष्ट्या-
मि मेहमदिष्टे न चान्ये च बोधिसत्त्वा ज्ञानागते उध्वनि
समोह न गमिष्यन्ति । तप कृतमानि तानि यदुत
यानि देशनामोटे अनुसर्णितान्यान्तर्याणि मान्यध्यापय
तिसृणा विमुक्तीनामन्यतरायतरस्या नाभिसम्पत्ता भग-
न्ति' अन्यथ निर्मिताधिष्ठानाभिसम्पत्ता । निर्मिताधि-
ष्ठानप्रायको हि महामते बोधिसत्त्वाधिष्ठानेन वा त-
थागताधिष्ठानेन वा' यस्य कस्यचिदन्यस्यानन्तर्याणि
न कौकृत्य तस्य कौकृत्यदृष्टिविनिर्गतार्थं त्रिणिभपुर-
स्य कौकृत्यदृष्ट्यभावापत्तम् । पुनरपि प्रोक्ताः । परि-
प्यत इति कृत्य निर्मिताधिष्ठानाभिसम्पत्तं प्रदत्ते इति ।
तामेकान्तेन महामते ज्ञानन्तर्यकारिणो अभिसम्पत्त-

नाम	१	२	३	४	५
१. श्री	अष्टावक्र	२. अष्टावक्र	३. अष्टावक्र	४. अष्टावक्र	५. अष्टावक्र
१. श्री	१	२	३	४	५
१. श्री	१	२	३	४	५

अन्यत्र स्वचित्तदृश्यभावनामात्रतावबोधाद्देहभोगप्रतिष्ठा
गतिविकल्पात्मात्मीयग्राहविविक्तदर्शनात्कदाचित्कर्हिचि-
त्कल्याणमित्रमासाद्यान्यगतिसधौ स्वविकल्पदोषैर्विमुच्य-
ते ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

तृष्णा हि माता इत्युक्ता अविद्या च पिता तथा ।

विषयावबोधाद्विज्ञानं बुद्ध इत्युमदिश्यते ॥३॥

अर्हन्तो ह्यनुशया पञ्च सधा स्कन्धकदम्बकः ।

निरन्तरान्तरच्छेदात्कर्मस्यानन्तरं भवेत् ॥४॥

पुनरपि महामतिराह । देशयतु मे भगवान्बुद्धानां
भगवता' कथं भगवान्बुद्धानां बुद्धता भवति । भगवानाह ।
धर्मपुद्गलनैरात्म्यावबोधान्महामते आवरणद्वयपरिज्ञाना-
वबोधाच्च च्युतिद्वयाधिगमात्केशद्वयप्रहाणाच्च महामते
बुद्धानां भगवता बुद्धता भवति । एतेषामेव महामते ध-
र्माणामधिगमाच्छ्रावकप्रत्येकबुद्धसबुद्धता भवति । अतः
एतस्मान्महामते एकमानं देशयामि ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

नैरात्म्यस्य द्वयं केशस्तथैवावरणद्वयम् ।

अचिन्त्यपरिणामिन्याश्च्युतेर्लाभात्तथागतं ॥५॥

भावना इति सा वादि बोद्ध ॥

विषयबोधावज्ञानं पञ्च । अर्हन्तो अनुशया पञ्च पञ्चस्कन्धक

दम्बकः रानन्तर रानन्तर बुद्धता । सबुद्धता

बुद्धानां बुद्धता धर्म पञ्च या च्युतलाभात् ॥५॥

याश्च्युतलाभात् या च्युतलाभात् । या च्युतलाभात्

नाम तृतीय

एष गुरु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्ता पुनरपि
 भावन्तमेतदबोधत । किं तथाय भगवता पपन्नध्यग-
 तेन वाग्भाषिता । एतमेव सर्वयुजा ये ज्ञीता जातको-
 पपत्तिर्बहिः च एतमेव च तेन कालेन तेन रामयेन
 राजा मात्थाता गज गुरु इत्येव एतस्स सुनेप इत्येवमा-
 प्राप्ति भावता जातकगतसत्ताएषुपदिष्टानि । भगवा-
 नाह । चतुर्विधा समतां तथाय महामते तथागता ज्ञ-
 हन्ता सम्यक्सत्त्वुदा पपन्नध्यगता वाच निश्चारयन्ति
 यदुतामेव तेन कालेन तेन समयेन क्रुच्छन् कन-
 फमुत्ति कायपश्चाभयन् । कतमा चतुर्विधसमता तथा-
 य यदुताधारसमता वाक्समता धर्मसमता कायसमता च ।
 इमा महामते चतुर्विधा समता तथाय तथागता ज्ञहन्ता
 सम्यक्सत्त्वुदा पपन्नध्यगता वाच निश्चारयन्ति । तत्र
 महामते कतराधारसमता यदुत यैरथैर्मम नाम युज इति
 तैरैवाधारस्तथा बुद्धाना भगवता तान्यधाराणि महामते
 निर्विणिष्टान्यधाराण्यधारस्यभावत्वेन इय महामते ज्ञधार
 समता । तत्र महामत कतमा वाक्समता तथागतानाम-

हेतां सम्यक्संनुत्तां यदुत ममापि चतुष्पादाकारो प्र-
 च्यन्नास्तपोपतागिरुष्य प्रार्तते तेषामपि मन्मते त-
 यागता तामहेतां सम्यक्संनुत्तानामेवमेव चतुष्पादाकारो
 यदस्मास्तपोपतागिरुष्य प्रार्तते अनूनाधिकं नि-
 र्निगता तल्लिङ्गमयस्मास्तपोपस्वभावेन । तत्र कतमा
 कायसमता यदुतां च ते च तथागता अर्हन्त सम्य-
 क्संबुद्धा धर्मकायेन च रूपलक्षणानुव्यञ्जनकायेन च समा
 निर्दिशिष्टा अन्यत्र येनेवमुपादाय तत्र तत्र सत्यग-
 तिविशेषेण तथागता रूपवैचित्र्यमादर्शयन्ति । तत्र धर्म-
 समता महामते कतमा यदुत ते चाह च सप्तनिगता
 बोधिपद्माणा धर्माणामधिगन्तार । इमा महामते चतु-
 र्विधा समता सधाय तथागता अर्हन्त सम्यक्संबुद्धा
 धर्मन्मध्यगता वाच निश्चारयन्ति ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

काश्यप क्रकुच्छन्दश्च कोनाकमुनिरप्यहम् ॥

भाषामि जिनपुत्राणा समताया समुदत ॥६॥

पुनरपि महामतिराह । यद्विदमुक्तं भगवता या च
 रात्रि तथागतो ऽभिसंबुद्धो या च रात्रि परिनिवात्यति

स ।	इत	तस्य	।	त च		नहन्त	यस्य
तथागता ।			धितव	तनाव	तनाव	गच्छगताः-	
जेषणा ।	या ।	या	क		अह	के	कोना-
कनक ।	कोनाक	।	कोनप ।		समता	समता	।

अन्यान्तर एकमप्यथा तथागतेन नोदाहृत न प्रत्याहरि-
ष्यति अवचन बुद्धवचनमिति तत्किमिदं सधायोक्तं त-
थागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनावचनं बुद्धवचनमिति । भ-
गवानाह । धर्मक्षयं महामते सधायं ममैतदुक्तं कतम-
क्षयं यदुत प्रत्यात्मधर्मता च सधायं पौराणस्थितिध-
र्मता च । इदं महामते धर्मक्षयं सधामेदमुक्तं मया । तत्र
स्वप्रत्यात्मधर्मतानुसंधिं कतमतेस्तथागतैरधिगतं तन्मया-
प्यधिगतमनूनमनधिकं स्वप्रत्यात्मगतिगोचरं वाग्विकल्प-
रहितमद्यगतिदमविनिर्मुक्तम् । तत्र पौराणस्थितिधर्मता
कतमा यदुत पौराणमिदं महामते धर्मतावन्मे हिरण्य-
रजतमुक्ताकरवन्महामते धर्मधातुस्थितितोत्पादाद्या तथा-
गतानामनुत्पादाद्या तथागतानां स्थितेर्वैषा धर्माणां ध-
र्मता धर्मस्थितिता धर्मनियामता पौराणनगरमयवन्महा-
मते । तद्यथा महामते कश्चिदेव पुरुषो ऽटव्या पर्यटन्पौरा-
णं नगरमनुष्येष्टविकल्पमयप्रवेशं स तं नगरमनुप्रविशे-
न्न न प्रविश्य प्रतिनिविश्य नगरं नगरक्रियामुरमनुभवे-

धेरन् । भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु
 च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवच्चिति म=
 हामतिपाधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत् प्रत्ययोपीत् । भ=
 गवानेतदबोचत् । द्यनिश्चितो ऽय महामते लोको य=
 दुतास्तित्वनिश्चितश्च नास्तित्वनिश्चितश्च भावाभावच्छन्द
 दृष्टिमतितत्त्वानिगरणे निगरणमुद्रि । तथ महामते क=
 धमस्तित्वनिश्चितो लोको यदुत विद्यमानेहेतुप्रत्ययैल्लोक
 उत्पद्यते नाविद्यमानेविद्यमान चोत्पद्यमानमुत्पद्यते ना=
 विद्यमानम् । स चैवं भ्रुवन्महामते भावानामस्तित्वहेतुप्र=
 त्ययाना लोकस्य च हेत्वस्तिवादी भवति । तत्र महामते
 कथ नास्तित्वनिश्चितो भवति यदुत रागद्वेषमोहाभ्युप=
 गम कृत्वा पुनरपि रागद्वेषमोहभावाभावं विकल्पयति
 यश्च महामते भावानामस्तित्व नाभ्युपैति भावलक्षणवि=
 विक्षित्वाद्यश्च बुद्ध्यावकप्रत्येकमुदाना रागद्वेषमोहान्वा=
 भ्युपैति भावलक्षणविनिभुक्तनादियन्ते नेति ॥

कतमो ऽत्र महामते वैनाशिको भवति । महामतिराह ।
 य एष भगवन्नभ्युपगम्य रागद्वेषमोहान्न पुनरभ्युपैति ।

५	मृ	१३	५	सन्नि मृतम्	कथा	१
कथ	भगवन्	१५		मुपगम्य	मुपगम्य	भय
ग	०	१५	५	५	५	५

भगवानाह । साधु साधु महामते साधु खलु पुनस्त्व म-
हामते यस्त्वमेव प्रभाषितः^१ केवल महामते न^२ रागद्वेष-
मोहभावाभावाच्चैनागिको भवति बुद्ध्यावकप्रत्येकबुद्धवै-
नागिको ऽपि भवति । तत्कस्य हेतोर्मदुताध्यात्मवहिर्धोः
नुपलब्धित्वादन्यानन्यत्वाच्च क्लेशाना न हि महामते रा-
गद्वेषमोहा अध्यात्मवहिर्धोऽपिलभ्यन्ते ऽगरीरत्वादनभ्युप-
गमत्वाच्च महामते रागद्वेषमोहाभावाना बुद्ध्यावकप्रत्येक-
बुद्धवैनागिको भवति प्रकृतिविमुक्तास्ते बुद्ध्यावकप्रत्येक-
बुद्धा बन्ध्यबन्धहेत्वभावाद्बन्ध्ये सति महामते बन्धो भवति
बन्धहेतुश्च । एवमपि ब्रुवन्महामते वैनागिको भवति । इदं
महामते नास्त्यस्तित्वस्य लक्षणम् । इदं च^३ महामते स-
धायोक्तं मया वर खलु सुमेहमाना पुङ्गलदृष्टिर्न तेव
नास्त्यस्तित्वाभिमानिकस्य शून्यतादृष्टिः । नास्त्यस्तित्वाभि-
मानिको हि महामते वैनागिको भवति । स्वसामान्य-
लक्षणदृष्टिपतितागम्य स्वचित्तदृश्यमानाभावान्न प्रतिज्ञा-
नन्नप्रतिज्ञानाद्याक्षभावान्नित्यदर्शनात्क्षणपरमराभेदभिन्ना-
नि स्तब्धधात्वायतनानि सततिप्रान्थेन विनिर्वृत्य पिः

^१ यस्त्वमेव^२ B. A. C. K. न T बुद्धयव प्रभाषितः (S) L. T. K.

११

१

बुद्ध

(S) L. T. K.

^३ हभा T (S) T. K.^४ प्रत्येक की लक्ष

१०

बन्धो A

न न प्रतिज्ञा T (S) L. T. K.

^५ नि (S) L. T. K.^६ प्र L. T. K. विनिर्वृत्य

निवर्तन्त' इति कल्पाद्यरहितानि प्रतिविकल्पमन्युनर्पि
वैनाशिको भवति ॥ तद्येदमुच्यते ॥

अस्तिनास्तीत्युभावन्तो यावच्चित्तस्य गोचर ।

गोचरेण निरुद्धेन सम्पत्तिरु निरुध्यते ॥९॥

विषये ग्रहणाभावाविरोधो न च नास्ति च ।

विद्यते तथैतावत्तु अप्याणा गोचरो यथा ॥१०॥

अभूत्वा यस्य उत्पादो भूत्वा चापि विनश्यति ।

प्रत्ययै सदसच्चापि न ते मे शासने स्थिता ॥११॥

न तीर्थकेन' बुद्धेऽत्र न मया न च केनचित् ।

प्रत्ययै साध्यते ऽस्तित्वं कथं नास्ति भविष्यति ॥१२॥

केन प्रसाधितास्तित्वं प्रत्ययैर्मस्य नास्तिता ।

उत्पादवाददुर्दृष्ट्या नास्त्यस्तीति विकल्प्यते ॥१३॥

यस्य नोत्पद्यते किञ्चित् च किञ्चिन्निरुध्यते ।

तस्यास्तिनास्ति नोपैति' विविक्त पश्यतो जगत ॥१४॥

अथ एतत् महामतिर्योधिसस्यो महासस्य पुनरपि भः
गवन्तमध्येपते । देशयत्तु मे भगवान्ममयत्तु मे मुगतो देः
यत म तदागतो ऽहंन्मयस्यवृद्धो वदता वरिष्ट मि-

४ १४-४ १४ ८ १ ८ १४ १ ८ १४ १

१४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४

५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १

पिसह्यैर्महासह्यैर्योगं करणीय ॥ तद्येदमुच्यते ॥

सिद्धान्तश्च नयश्चापि प्रत्यात्मगासन च वै ।

ये पश्यन्ति विभागज्ञा न ते तर्कवन् गता ॥१५॥

न भावो विद्यते सत्यं यथा बालिर्विकल्प्यते ।

अभावेन तु चे मोक्ष कथं नेच्छन्ति तार्किका ॥१६॥

उत्पादभङ्गसयद् ससकृत प्रतिपश्यत ।

दृष्टिद्वय प्रपुष्णन्ति न पश्यन्ति विपर्ययात् ॥१७॥

एकमेव भवेत्सत्यं निर्वाणं मनवर्जितम् ।

कदलीस्कन्धमायाभे लोकं पश्येद्विकल्पितम् ॥१८॥

रागो न विद्यते घेषो मोहश्चापि न पुद्गलः ।

तृणायाः सुदिताः स्कन्धा विद्यन्ते स्वमसदृशा ॥१९॥

अथ खलु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वः पुनरपि भः

गयन्तमध्येपते स्म । देशयतु मे भगवान्देशयतु मे सुगतो

ऽनतपरिकल्पस्य लक्ष्येण कथं किं केन कस्य भगवन्भूः

तपरिकल्प्यं प्रवतमानं प्रवतते ऽभूतपरिकल्प्या ऽभूतपरिः

कल्प्य इति भगवद्वच्यते । कृतमस्मैतद्भगवन्धर्मस्यार्थिनचन

यद्दानतपरिकल्प्य इति किं वा प्रतिविकल्प्यत्रनतपारः

कल्पो भवति । भगवानाह । साधु साधु महामते साधु
खलु पुनस्त्व महामते यत्त्वमेतमर्थमध्येपितव्य मन्यसे वः
हुजनहिताय त्व महामते प्रतिपन्नो बहुजनसुखाय लो-
कानुकम्पाय महानो जनकायस्वार्थाय हिताय सुखाय
देवानां च मनुष्याणां च । तेन हि महामते शृणु साधु
च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगव-
न्विति महामतिर्वोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत प्रत्यश्रीः
पीत ॥

भगवास्तस्यैतदवोचत् । अर्थविविधवैचित्र्याभूतपरिक्ल्पाभिनिवेशान्महामते विकल्प प्रवर्तमान प्रवर्तते । नृणां यादव्याहकाभिनिवेशाभिनिविष्टानां च महामते स्वचित्तदृश्यमानानवधारितमतीनां च सदसद्वृष्टिमद्यमतितानां च महामते तीर्थकरदृष्टिप्रतिविकल्पवासनाप्रतिपुष्टानां यादवविचिनार्थोपलम्भाभिनिवेशाश्रितचैतन्यकलापो विकल्पसंगच्छित प्रवर्तमान प्रवर्तत आत्मात्मीयाभिनिवेशात् । महामतिराह । तद्यदि भगवन्वर्थविविधवैचित्र्याभूतपरिक्ल्पाभिनिवेशान्वृणा विकल्प प्रवर्तमान प्रवर्तते सदसद्वृष्टिमद्यमतितानां यादव्याहकतीर्थकरदृष्टिप्र-

तिविकल्पपुष्टानां चाद्यविचिघार्थायलम्भाभिनिवेशादि-
 त्तैश्चकलापो विकल्पसंगच्छित स्वचित्तदृश्यमानान-
 वयोधासन्तासन्तविचित्रभावाभिनिवेशात्प्रवर्तमान प्रत्य-
 त्ते । तद्यथैव भगवन्वाद्यार्थविचित्रलक्षण सदसत्प्रत्य-
 यतितलक्षणो भावाभावविविक्तो दृष्टिलक्षणाभिनिवृत्त-
 स्तथैव भगवन्परमार्थप्रमाणेन्द्रियावयवदृष्टान्तहेतुलक्षण-
 विनिवृत्त । तत्कथं भगवदेकत्र विचित्रविकल्पो ऽभूता-
 र्थविचित्रभावाभिनिवेश प्रतिविकल्पमन्प्रवर्तते । न पुन
 परमार्थलक्षणाभिनिवेश प्रतिविकल्पमन्प्रवर्तते विकल्प ।
 ननु भगवन्विषयमहेतुवादस्तत्र प्रसज्यत एकत्र प्रवर्तत
 एकत्र नेति श्रुयत सदसत्प्रत्ययाभ्याभिनिवेशाभूतप्रति-
 विकल्पदृष्टिप्रवृत्ति श्रुयतो विविधमायाद्गुरुपविचित्रा-
 विषयैकस्वरूपव्यतिविकल्पयन्विकल्पेन लक्षणवैचित्र्य-
 भावेनाव च विकल्पस्य विनिवृत्तेलाकाशतिकदृष्ट्याश-
 यप्रतितश्च । नगवानाह । न हि महामते विकल्प प्र-
 वतत निवतत व । तत्कस्य इत्यादौ सदसता विकल्प-
 स्य प्रवृत्तिर्वाजाद्यदृश्यभावाभावात्प्रवृत्तदृश्यमानावयो-

धान्महामते विकल्पो न प्रवर्तते न' निवर्तते । अन्य
महामते बालानां स्वचित्तवैचित्र्यविकल्पकल्पितत्वात्प्रक्रि-
याप्रवृत्तिपूर्वको विकल्पो' वैचित्र्यभावलक्षणाभिनिवेश-
त्प्रवर्तते इति वदामि । कथं खलु महामते' बालपृथग्जना'
स्वविकल्पचिह्नमात्रावबोधादात्मात्मीयाभिर्विनिवृत्तदृष्ट्य'
कार्यकारणप्रत्ययविनिवृत्तदोषा स्वचित्तमात्रावबोधात्प्र-
रावृत्तचित्ताश्रया' सर्वासु' भूमिषु कृतविद्यास्तथागतस्वप्र-
त्यात्मगतिगोचर पञ्चधर्मस्वभाववस्तुदृष्टिविकल्पविनिवृत्ति
प्रतिलभेरन् । अत एतस्मात्कारणान्महामते इदमुच्यते
मया विकल्पो ऽभूतार्थवैचित्र्यादभिनिवेशात्प्रवर्तते स्ववि-
कल्पवैचित्र्यार्थमथाभूतार्थपरिज्ञानाद्विमुच्यते इति ॥ तत्रै-
दमुच्यते ॥

कारणै प्रत्ययैश्चामि येषां लोक प्रवर्तते ।

चातुष्कोटिकया युक्ता' न ते मन्त्रयकोविदा ॥२०॥

असन्न जायते लोको न सन्न सदस' कश्चित् ।

प्रत्ययै कारणैश्चामि यथा बालैर्विकल्प्यते ॥२१॥

न सन्नासन्न सदसद्यदा लोक प्रपश्यति ।

। ।	क	न्या ।	त्या ।	Left 10 T
० त्वा	व	भानवगावानव ।	र ।	५ ०
।	सदा	सवामु सर्व ।	ल ।	१ आभि
	ना	मुपय ।	मुळा का ।	१ सदस
५ । असद	।	ना ।	५ नासद सन्न सदस्यया ।	

तदा व्यावर्तते चित्त निरात्म्य चाधिगच्छति ॥२७॥

अनुत्पन्ना सर्वभावा यस्मात्प्रत्ययसम्भवा ।

काय हि प्रत्ययाः सवे न कार्याज्जायते भव ॥२३॥

कार्यान् जायते कार्यं द्वित्वं कार्ये प्रसज्यते ।

न च क्षित्यप्रसङ्गेन कार्यादावोपलभ्यते ॥२४॥

अलम्ब्यालम्ब्यविगत यदा पश्यति संसृतम् ।

निश्चित चित्तमान हि चित्तमाद्य यदाम्यहम् ॥२५॥

माघा स्वभावसस्याऽप्रत्ययेर्भावयजितम् ।

निष्ठाभाय परं ब्रह्म एतां माघां वदाम्यहम् ॥३६॥

मज्झिमसन्त्यतो ह्यात्मा द्रव्यं सन्न हि विद्यते ।

स्वस्थाना स्वस्था तद्वत्प्रजया न तु द्रव्यत ॥२७॥

चतुर्विधा वे समता लक्षण हेतुभाष्यम् ।

निरात्म्यसमता चैव चतुर्थं योगयोगिनाम् ॥२८॥

प्राप्ति सर्वदृष्टीना कल्पकल्पनवजिता ।

अनुपलब्धो वजातिश्च' चित्तमाया वदाम्यहम् ॥२९॥

न भावं नापि साभाव भावाभाववियुक्तम् ।

तथता चित्तविनिर्मुक्त चित्तमाधे यदाभ्युदय ॥३॥

^१ दया ५   क. लो ।   धी ५   ई ५   इ ५   प्रदुषण "

'सम्प्र ।   प्रत्यक्षभावे ।   एता ।   अ ।   वा ।

[illegible][illegible]

बाली १५ ॥ १ ॥ अथवा ॥ १ ॥ अथवा ॥ १ ॥ अथवा ॥ १ ॥

भावानामय्या प्रज्ञयेको रत्नगतो निर्वाणपुरगामिमार्ग
स्वयुद्धा वासनाश्रयपरानृक्षिपूर्वक स्वप्रत्यात्मगतिगोचः
रभूमिस्थानान्तरविज्ञेयार्थलक्षणगति प्रविचार्य बोधिस-
स्यो महासस्यो ऽर्थकुण्डलो भवति ॥

पुनरपर महामते स्तार्थकुण्डलो बोधिसस्यो महासस्यो
स्तमर्षादन्यत्रान्यदिति समनुपश्यति अथ च स्तात् ।
यदि च पुनर्महामते अर्था स्तादन्य स्वादस्तार्थाभिव्य-
क्तिहेतुक स्यात् स चाथो स्तेनानुप्रविश्यते प्रदीपेनेव
धनम् । तद्यथा महामते कथिदेव पुरुषः प्रदीपं गृहीत्वा
धनमवलोकयेदित् मे धनमेवविधमस्मिन्मदे इति शब्द-
मेव महामते वाग्विकल्पस्तप्रदीपेन बोधिसस्यो महास-
स्यो वाग्विकल्परहिता स्वप्रत्यात्मार्थगतिमनुप्रविशन्ति ॥

पुनरपर महामते अनिरुद्धा अनुत्पत्त्या प्रकृतिपरिनि-
र्धृतास्तियानमेकमान च पञ्चचित्तस्वभावादिषु यथास्ता-
याभिनिवेग प्रतीत्याभिनिवेगत समारोपापवाददृष्टिपति-
तो भवति । अन्यथा व्यवस्थितानन्यथा प्रतिविकल्पम-
न्मायाविचित्रदृग्भवविकल्पनवत् । तद्यथा महामते अन्य-

या हि' मायानिचयं दृश्यमन्यया प्रतिकल्प्यते चालिनं
नार्ये ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

यथारुतं विकल्पिता समारोपेन्ति धर्मताम्' ।

ते च वै तत्समारोपात्पतन्ति नरकालये ॥३८॥

न स्यात्मा विद्यते स्तब्धे स्तब्धाश्चैव हि नात्मनि ।

न ते मया विकल्पन्ते न च ते वै न सन्ति च ॥३९॥

अस्तित्व सर्वभावानां मया चालिर्विकल्प्यते ।

यदि ते भवेद्यथा दृष्ट्या " सर्वे स्युस्तस्यदर्शिनः" ॥३९॥

अभावात्सर्वधर्माणां सङ्केतो नास्ति शुद्धिश्च' ।

न ते तथा मया दृष्टा न च ते' वै न सन्ति च ॥३९॥

पुनरपर महामते ज्ञानविज्ञानलक्षणं त उद्देक्ष्यामि
येन ज्ञानविज्ञानलक्षणेन सुप्रतिविभागविज्ञेन त्व चान्ये
च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ज्ञानविज्ञानलक्षणगतिगता
द्याग्रमनुत्तरा सम्यक्संबोधिमभिसंभोस्यन्ते' । तत्र महामते
विग्रकार ज्ञान लौकिक लोकोत्तर च लोकोत्तरतम च ॥

^१ किं T स्व A C K न्य । ^२ रोजि A रोजि रोपति T

^३ ता A C K ता । ^४ लघु T चैव A - T चै । स्व T

^५ L. G. v. m. A. N. उनिव च । ४ । सूर्यपा इष्टा' ?

^६ B. A. वा वा A. वास्त । - गुड च । गुडत' the

M. N. ^७ दृष्टा A K L. G. A. K विज्ञान di. v. A. K

^८ ज्ञान । fi. m. T भोत्सय T ^९ लो A. K ^{१०} Let. m.

m. C. T

तद्योत्पन्नप्रध्वसि विज्ञानमनुत्पन्नप्रध्वसि 'ज्ञानम् । पुनरपरं महामते निमित्तानिमित्तपतित विज्ञान नास्त्य= स्तिवैचित्र्यलक्षणहेतुकं च निमित्तानिमित्तव्यतिक्रान्तल= क्षणं ज्ञानम् । पुनरपरं महामते उपचयलक्षणं विज्ञा= नमपचयलक्षणं ज्ञानम् । तद्य धिविधं ज्ञानं स्वसामा= न्यलक्षणावधारकं चोत्पादव्यावधारकं चानुत्पादानि= रोधावधारकं च ॥

तत्र लौकिकं ज्ञानं सदसत्पद्याभिनिविष्टानां सर्वती= र्थकरवाल्लभ्यजनानां च । तत्र लोकोत्तरं ज्ञानं सर्वथा= वकप्रत्येकबुद्धानां च स्वसामान्यलक्षणपतितागमाभिनि= विष्टानां । तद्य लोकोत्तरतमं ज्ञानं बुद्ध्योधिसङ्ख्यानां नि= राभासपर्मप्रविचयादनिरोधानुत्पाददर्शनात्सदसत्पद्याभिगतं तथागतभूमिनेरात्म्याधिगमात्प्रवर्तते ॥

पुनरपरं महामते असङ्गलक्षणं ज्ञानं विषयवैचित्र्यस= ङ्गलक्षणं च विज्ञानम् । पुनरपरं महामते चित्तङ्गतिश= यात्पात्योगलक्षणं विज्ञानमसङ्गस्वभावलक्षणं ज्ञानम् । पुनरपरं महामते अप्राप्तिलक्षणं ज्ञानं स्वप्नचाममज्ञा=

नृगतिगोचरमप्रवेगानिर्गमत्वादुदकचन्द्रवज्जले^१ ॥ तनेटमु-
च्यते ॥

चित्तेन चीयते कर्म ज्ञानेन च विधीयते ।

प्रज्ञया च निराभास प्रभाव चाधिगच्छति ॥३८॥

चित्त विषयसवद्य ज्ञान तर्के^२ प्रवर्तते ।

निराभासे विशेषे च प्रज्ञा वै सप्रवर्तते ॥३९॥

चित्त मनश्च विज्ञान सज्ञावैकल्पवर्जिता^३ ।

विकल्पधर्मता प्राप्ता^४ श्रावका न जिनात्मजा^५ ॥४०॥

ज्ञाने क्षान्तिविशेषे वै ज्ञान तायागत युभम् ।

सजायते विशेषार्थ^६ समुदाचारवर्जितम् ॥४१॥

प्रज्ञा हि त्रिविधा^७ मल्ल आर्या येन प्रभाविता^८ ।

लक्षणा कल्प्यते येन यश्च भावान्वृणोति च ॥४२॥

मानद्वयविसयुक्ता प्रज्ञा ह्यभाववर्जिता^९ ।

सद्भावाभिनिवेगेन श्रावकानां प्रवर्तते ।

चित्तमात्रावतारेण प्रज्ञा तायागती मता ॥४३॥

पुनरपर महामते नवविधा^{१०} परिणामवादिना तीर्थक-
राणां परिणामदृष्टिर्भवति यदुत सस्थानपरिणामो लक्ष-

चद्रकजले १

१ १ १ १ १ १

२ बु A. R.

३ के A. R.

४ य १

ता A. R.

ता T. R.

ता T. R.

५ य is added in all MSS. but below

६ १ १

मल्ल

ये १ A.

१० था १ A.

११ ता १

१२ त्या A.

१३ हि भा १

१ वामदृशो १

वामदृशो

वाम दृशो A.

वान्दृशो T.

१४ ता A.

१५ व १ १

१६ य asked in T.

१७ भा A. R.

अपरिणामो हेतुपरिणामो युक्तिपरिणामो दृष्टिपरिणाम
उत्पादपरिणामो भावपरिणाम प्रत्ययाभिव्यक्तिपरिणाम
क्रियाभिव्यक्तिपरिणाम" । एता महामते नवपरिणामदृ-
ष्टयो या ' सधाय सर्वतीर्थकरा' सदसत्प्रत्योत्पादपरिणा-
मवादिनो भवन्ति ॥

तत्र महामते सस्यानपरिणामो यदुत सस्यानस्यान्य-
थाभावदर्शनात्सुवर्णस्य भूषणविकृतिर्वैचित्र्यदर्शनवत् । त-
द्यथा महानते सुवर्णकटककचकस्वस्यादिपरिणामेन परि-
णान्यमानं विचित्रसस्यानपरिणतं दृश्यते न सुवर्ण भा-
वतः परिणमति एवमेव महामते सर्वभावानां परिणाम-
कैश्चिर्तीर्थकैरेविकल्प्यते ऽन्यैश्च कारणतो न च ते तथा न
चान्यथा परिकल्पमुपादायैव सर्वपरिणामभेदो द्रष्टव्यो
दधिदीरमद्यफलमाकवत् । तद्यथा महामते एव दधि-
दीरमद्यफलादीनामेकैकस्य परिणामो विकल्पस्य' परि-
णामो विकल्प्यते तीर्थकैरेन चाद्य कश्चित्परिणमति"
सदसतो स्वचित्तदृश्यवाद्यभावाभावात् एवमेव महा-
मते बालपृथग्जनानां स्वचित्तविकल्पभावनाप्रवृत्तिद्रष्टव्या

क्रियात्मक : It consists of

²या A B या C या T

• **ST T**

⁴ ५५ अ (१) ख ट^a If fit could be tested.

• 1/2 T

१ प्री. ५

⁶ I. A. I. I. I. Tl. also

एवम् एवम् A

³ भाष्ययति ७

¹¹ भाषा lcf ca all MSS lat T (宋)(魏 Td

भाषान्ता र

¹ E. L. R.

नान् मतमते कश्चिदर्थं प्रवर्तते वा निवर्तते वा माया-
स्तमप्रवृत्तिरूपदर्शनवत् । तद्यथा महामते स्वप्ने प्रवृत्ति-
निवृत्ती उपलभ्यते बन्ध्यापुत्रमृतजन्मवत् । तत्रेदमुच्यते ॥

परिणाम कालसम्भानं भूतभावेन्द्रियेषु च ।

यन्तराभवसंशयो ये कल्पेन्ति न ते बुधा ॥४४॥

न प्रतीत्यसमुत्पन्न लोक कल्पेन्ति वै जिता ।

किंतु प्रत्यय एवेत लोक गन्धर्वसनिभम् ॥४५॥

अथ यत्तु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनर्पि
भगवन्त सर्वधर्मसध्वसपरिमोचनार्थमध्येपते स्म । देवयु-
मे भगवान्देशयतु मे' तथागतो ऽर्हन्तम्यक्सुद' सर्वध-
र्माणा सध्वसधिलक्षणे येन सध्वसधिलक्षणेन सुप्रतिवि-
भागाभिविद्येनाह चान्ये च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा सर्व
सध्वसध्वुमायकुशला यथाहृतार्थाभिनिवेशसधौ न प्रपते-
यु सर्वधर्माणा सध्वसधिकौशलेन^{१०} वागद्वारप्रतिविकल्पन
च विनिहत्य बुद्ध्या सर्वबुद्धदोषमर्पधारिणो बलवशिता-
भिज्ञाधारणीमुद्रासुमुद्रिता विचित्रैर्निर्माणकिरणैर्दशनि-

१ वृत्ति । प्रवृत्त । प्रवृत्त ।	निवृत्त । निवृत्ती । निवृत्त । निवृत्त ।
पुत्र ।	हो । य । स्व । ल ।
दा । । पा । । क । । क । ।	ख । added
। । । । ।	सध्व । । गाद्वार । गाभिविद्व
(F T) । च । । नि । । ध्या A । T । द्वा C	
१० च । । बल । । स । A । B । सु । B । ।	१० नि A । B

ष्टामादे' सुनिवज्जुदयो ऽनाभोगचन्द्रमूर्यमणिमहाभृतच-
र्यांगतिसमा सर्वभूमिषु स्वविकल्पलक्षणविनिवृत्तदृष्टम्
स्वप्रमायादिसर्वधर्मानुदर्शनाद्बुद्धभूम्याश्रयानुप्रविष्टा सर्व
सत्त्वधातु यथार्हदमदेशनयाकृष्य स्वप्रमायादिसर्वधर्मस-
दसत्त्वद्यावजिते भङ्गोत्पादविकल्परहिते कृतान्यघामर्माय-
चक्ष्याश्रयतया प्रतिष्ठापयेयु । भगवानाह । साधु साधु
महामते तेन हि महामते शृणु साधु च मुष्ट च गतः
रितुष्ट । भाषिष्ये ऽहं ते । साधु भगवदिति महामतिः
चोदितस्यो महासस्यो भगवत प्रत्यक्षोदीत ॥

भगवांसस्यैतदवोचत । भगवन्मिमांसा महामते शवधः
मांसा यथारुतायाभिनिवेशसंधि । लक्षणाभिनिवेश-
धि प्रत्ययाभिनिवेशसंधिभावाभावाभिनिवेशसंधिस्त्याद-
नुत्पादविकल्पाभिनिवेशसंधिविरोधाविरोधाभिनिवेशप्र-
तिविकल्पसंधिर्यानायाताभिनिवेशप्रतिविकल्पसंधि शम्भु-
तासकृतप्रतिविकल्पाभिनिवेशसंधिर्भूम्यभिमित्यलक्षणावि-
कल्पाभिनिवेशसंधि स्वविकल्पाभिसमयविकल्पसंधि स-
दसत्त्वगतीर्ष्याश्रयप्रतिविकल्पसंधिस्त्रियानैवयाताभिसम-
यविकल्पसंधि । एते चान्ये च महामते चाल्पदुष्टजनाः

६	एताना A	७६५५५	८
१५	यो A १	५५५	१ - १
५ A	५५ A ५ ५५	५ ५	८ १

सधिर्नासधिलक्षण प्रज्ञायते ॥ पुनरपि महामते निसर्गति-
प्रत्ययक्रियायोगाभिनिवेशाय सधिर्विज्ञानाना नैान्तर्मा-
त्प्रवृत्तियोगेनाभिनिवेशतो भवसधिर्भवति । निसर्गतिप्र-
त्ययव्यावृत्तेर्विज्ञानाना विमोक्षणमानुदर्शनात्सर्वसधयो न
प्रवर्तन्ते ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

अभूतपरिकल्पो हि सधिलक्षणमुच्यते ।

तस्य भूतपरिज्ञानात्सधिजाल प्रसीदति ॥४६॥

भावज्ञानरूपघाहाक्तीयेयक्रिययो यथा ।

वध्यन्ते स्वविकल्पेन चाला सध्यविमर्शिता ॥४७॥

पुनरपि महामतिराह । यत्पुनरेतदुक्त भगवता येन
येन विकल्पेन ये ये भावा विकल्पन्ते न हि स तेषा
स्वभावो भवति परिकल्पित एवासी तद्यदि भगवन्परि-
कल्पित एवासी न भावस्वभावलक्षणावधारण ननु ते
भगवन्नेव ब्रुवत सक्रेण्यवदानाभाव प्रसज्यते परिक-
ल्पितस्वभावभावितत्वात्सर्वधर्माणाम् । भगवानाह । ए-
वमेतन्महामते यथा वदसि न महामते यथा चालपृ-
थग्जनभावस्वभावो विकल्प्यत तथा भवति । परिकल्पित

एवासौ महामते न भावस्वभावलक्षणावधारणम् । किन्तु यथा महामते आर्यैर्भावस्वभावो ऽवधार्यते आर्येण ज्ञानेनार्येण दर्शनेनायेण प्रज्ञाचक्षुषा तथा भावस्वभावो भवति ॥

महामतिराह । तद्यदि भगवन्आर्यैरायैण ज्ञानेनार्येण दर्शनेनायेण प्रज्ञाचक्षुषा न दिव्यमासचक्षुषा भावस्वभावो ऽवधार्यते तथा भवति न तु यथा बालपृथग्जनैर्विकल्प्यते भावस्वभावः । तत्कथं भगवन्बालपृथग्जनाः न विकल्प्यावृत्तिर्भविष्यत्यार्यभाववस्त्वनवबोधान्न च ते भगवन्निर्णयस्ता नानिर्णयस्ता^{१०} । तत्कस्य हेतोर्यदुत्तार्यवस्तुभावस्वभावानवबोधान्तदसतोर्लक्षणस्य वृत्तिदर्शनात् । आर्यैरपि भगवन्आर्यैः वस्तु विकल्प्यते न तथा भवति स्वलक्षणविषयागोचरत्वात् । स तेषामपि भगवन्भावस्वभावलक्षण परिकल्पितस्वभाव एव ख्यायते हेतुहेतुव्यपदेशादुक्त भावस्वलक्षणदृष्टिपतितत्वात् अन्येषां गोचरो भवति । न यथा तेषामित्येवमनवम्या प्रसज्यते भगवन्भावस्वभावलक्षणानवबोधान्न च भगवन्परिकल्पितस्वभाव हेतुको नावस्वभावलक्षणः । स च कथं परिकल्प्येन प्र-

ता

य ना

य ना ५

भाषा १

१५१

य

ना

य

१

५ ५

१५१ ५५

५

५

५

५

५ ५ ५ ५

५ ५ ५

तिविकल्पमानो न तथा भविष्यति यथा परिकल्प्यते ।
अन्यदेव भगवन्प्रतिविकल्पस्य लक्षणमन्यदेव स्वभावल-
क्षणं निसृष्टहेतुके च भगवन्विकल्पस्यभावलक्षणे ते च
परस्पर परिकल्प्यमाने बालपृथग्जनैर्न तथा भविष्यत ।
किंतु सत्त्वानां विकल्पस्यापृथगर्थमिदमुच्यते यथा प्रति-
विकल्पेन विकल्प्यन्ते तथा न विद्यन्ते ॥

किमिदं भगवन्सत्त्वानां नया नास्त्यस्तित्वदृष्टिं विनि-
वार्य वस्तुस्वभावाभिनिवेगेनार्यज्ञानगोचरविषयाभिनि-
वेगाद्यास्तित्वदृष्टिं पुनर्निमात्यते विविक्तधर्मोपदेशभा-
वश्च क्रियते आर्यज्ञानस्वभाववस्तुदेजनया । भगवा-
नाह । न मया महामते विविक्तधर्मोपदेशभावः क्रि-
यते न चास्तित्वदृष्टिर्निमात्यते आर्यवस्तुस्वभावाभिनिवेगेन ।
किंतु सातपदविवर्जनार्थं सत्त्वानां महामते मयानादि-
कालं भावस्वभावलक्षणाभिनिविष्टानां आर्यज्ञानवस्तु-
स्वभावाभिनिवेगलक्षणदृष्ट्या विविक्तधर्मोपदेशः क्रियते
न मया महामते भावस्वभावोपदेशः क्रियते । किंतु
महामते स्वयमवाधिगतमायातम्यविविक्तधर्मविहारिणो
भविष्यन्ति भ्रान्तनिर्निमित्तदृष्टानां त्वचित्तदृष्ट्या नमवः

तीयं बाह्यदृश्यभावाभावविनिवृत्तदृष्टयो विमोक्षप्रयाधि-
गतयायातय्यविविक्तधर्मविहारिणो भविष्यन्ति भ्रान्तेर्नि-
र्निमित्तदृष्टयो विमोक्षप्रयाधिगतयायातय्यमुद्रासुमुद्रिता
भावस्वभावेषु प्रत्यात्माधिगतया बुद्ध्या प्रत्यक्षाविहारिणो
भविष्यन्ति नास्त्यस्तित्ववस्तुदृष्टिविवर्जिता ॥

पुनरपि महामते अनुत्पन्ना सर्वधर्मा इति बोधित-
त्वेन महासत्त्वेन प्रतिज्ञा न करणीया । तत्कस्य हेतो
प्रतिज्ञाया सर्वस्वभावभावित्वात्तदेतुप्रवृत्तिलक्षणत्वाच्च
अनुत्पन्नान्सर्वधर्मान्प्रतिज्ञाय प्रतिब्रुवन्महामते बोधित-
स्यो महासत्त्वः प्रतिज्ञाया हीयते । या प्रतिज्ञानुत्पन्ना
सर्वधर्मा इति साम्य प्रतिज्ञा हीयते प्रतिज्ञायास्तदपेक्षो-
त्पत्तित्वात् । अथ सामि प्रतिज्ञानुत्पन्ना सर्वधर्माभ्यन्त-
रादनुत्पन्नलक्षणानुत्पत्तित्वात्प्रतिज्ञाया अनुत्पन्ना सर्व-
धर्मा इति स वादः प्रहीयते । प्रतिज्ञावयवकारणेन स-
दसतो ऽनुत्पत्तिः प्रतिज्ञाया । सा हि महामते प्रतिज्ञा
सर्वभावाभ्यन्तरा सदसतोऽनुत्पत्तिलक्षणात् । यदि म-
हामते तया प्रतिज्ञायानुत्पन्नयानुत्पन्ना सर्वभावा इति

मात्रं दृश्य ।

१ विविक्तधर्म १ यायातय्य (out

२ । स

या १ (१

सर्वभावाभ्यन्तरात् १ (१

सर्वभावः । सर्वधर्मः ।

साम्य १ (१

सास्य १ (१

अभिध १ (१

अनुत्पन्न १ १ १ १ १

अनित्यता १

प्रतिज्ञा कुर्वन्ति एवमपि प्रतिज्ञाहानि प्रसज्यते । प्रति-
जाया' सदसतोरनुत्पत्तिभावलक्षणत्वान्प्रतिज्ञा न कर-
णीया । अनुत्पन्नस्वभावलक्षणा हि महामते तेषा प्र-
तिज्ञा भवति । अतस्ते महामते प्रतिज्ञा न करणीया
यदुदोषदुष्टत्वादवयवाना परस्परहेतुविलक्षणकृतकत्वा-
द्यावयवाना प्रतिज्ञा न करणीया यदुतानुत्पन्ना सर्व-
धर्मा एव शून्या अस्वभावा सर्वधर्मा इति महामते बो-
धिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रतिज्ञा न करणीया । किंतु म-
हामते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन मायास्वभावत्सर्वभावो-
पदेश करणीयो दृश्यादृश्यलक्षणत्वाद्दृष्टियुद्धिमोहनत्वाच्च
सर्वधर्माणा मायास्वभावद्रावोपदेश करणीयो ऽन्य-
थात्मानामुत्तासपदविवर्जनतया । बाला मृगजना हि
महामते नास्त्वस्तिनदृष्टिपतिताना तेषामुत्तास' स्यान्ने-
ति उच्चास्यमाना महामते दृढीभवन्ति महायानात् ॥
तत्रेदमुच्यते ॥

न स्वभावा न विजतिर्न मल्लु न च चालय' ।

बालैर्विकल्पिता ह्येते शवभूते कुनार्किके ॥४८॥

१ ११ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

अनुत्पन्ना सर्वधर्मा सर्वतीर्यप्रसिद्धये ।
 न हि कस्यचिदुत्पन्ना भावा वै प्रत्ययान्विता ॥४९॥
 अनुत्पन्ना सर्वधर्मा प्रज्ञया न विकल्पयेत् ।
 तदेतुमस्यास्तस्तिर्देवुडिस्तेषा प्रहीयते ॥५०॥
 केगोण्डुक यथा मिय्या गृह्यते तैमिरिर्जनै ।
 तथा भावविकल्पो ऽय मिय्या वालैर्विकल्प्यते ॥५१॥
 प्रज्ञमिमात्रान्तिभव' नास्ति वस्तुस्वभावत ।
 प्रज्ञमिवस्तुभावेन कल्पयिष्यन्ति तार्किका ॥५२॥
 निमित्त वस्तु विज्ञप्ति मनोविस्मदित च तत्^१ ।
 अतिक्रम्य तु पुत्रा मे निर्विकल्पाश्चरन्ति ते^२ ॥५३॥
 अजले च जलप्राहो मृगतृष्णा यथा नभे^३ ।
 दृश्य^४ तथा हि वालानामार्याणा च विशेषत ॥५४॥
 आर्याणा दर्शन शुद्ध विमोक्षत्रयसम्भवम् ।
 उत्पादभङ्गनिर्मुक्त निराभासप्रचारिणाम्^५ ॥५५॥
 निराभासो हि भावनामभवे नास्ति योगिनाम् ।
 भावाभावसमत्वेन आर्याणा जायते फलम् ॥५६॥

१ यो	५	त	।	तास्त	।	त
१ त्व	वि	प्र	तास्त	तास्त	तान्	त
च त् ।	मात्र	प्रभव	मात्रात्प्रभव	त	प्रि	त
तभ	तत	यत	तो	तत	भवत्	त
१ दृश्य	द	द्वि	त	त	त	त
१ नि हि			भावश्च प्रभवो		१ ह	५

कथं ह्यभावो भावानां कुरुते समता कथम् ।

यदा चित्तं न जानाति बाह्यमध्यात्मिकं च लम् ।

तदा तु कुरुते नाश समता चित्तदर्शनम् ॥५७॥

पुनरपि महामतिराह । यत्पुनरिदमुक्तं भगवता यदा
बालम्यमर्थं नोपलभते ज्ञानं तदा विज्ञप्तिमानव्यव-
स्थानं भवति विज्ञप्तेर्पाद्याभावाद्वाहकस्याप्ययत्ने भव-
ति । तदपहणान्नं प्रवर्तते ज्ञानं विकल्पसंगृहितम् ।
तत्किं पुनर्भगवन्भावानां स्वसामान्यलक्षणान्वयेचिन्त्या-
नवबोधोपलभते ज्ञानम् । अथ स्वसामान्यलक्षण-
वैचिष्यभावस्वभावाभिभवाद्योपलभते ज्ञानम् । अथ कु-
ल्यकटवमप्राकारभूजलमयनामिष्यवहितातिरसामीप्या-
द्योपलभते ज्ञानं श्रेयम् । अथ बालान्धवृद्धमोगादि-
न्द्रियाणां श्रेयाथ नोपलभते ज्ञानम् । तद्यदि भगव-
न्स्वसामान्यलक्षणान्वयेचिन्त्यानवबोधोपलभते ज्ञानं
न तर्हि भगवन् ज्ञानं वक्तव्यमज्ञानमेतद्वगवन् इत्य-
मानमर्थं नोपलभते । अथ स्वसामान्यलक्षणवैचिष्य-
भावेन्यभावाभिभवाद्योपलभते ज्ञानं तदज्ञानमेव भ-

[illegible]

प्रतिविकल्पयन्ति । ते च ज्ञानज्ञेयप्रतिविकल्पनया वा-
द्यभावाभावप्रविचयानुपलब्धेरुच्छेददृष्टिमाश्रियन्ते ॥ त-
देदमुच्यते ॥

विद्यमान हि ज्ञालम्ब्य यदि ज्ञान न पश्यति ।

अज्ञान तदि न ज्ञान तात्त्विकाणामय नय ॥५६॥

अनन्यलक्षणाभावाज्ज्ञान यदि न पश्यति ।

अवधानदूरसामीप्य मिथ्याज्ञान तदुच्यते ॥५७॥

बालपृष्ठान्धयोगाच्च ज्ञान यदि न जायते ।

विद्यमान हि तज्ज्ञेय^१ मिथ्याज्ञान तदुच्यते ॥६०॥

पुनरपर महामते बालपृथग्जना अनादिकालप्रपञ्च
दौष्टुत्यस्वप्रतिविकल्पना नाटके नृत्यन्त स्वसिद्धान्तन-
यदेगनायामकुशला^२ स्वचिह्नदृश्यवाद्यभावलक्षणाभि-
निविष्टा उपायदेशनामाटमभिनिविशन्ते न स्वसिद्धान्त
नय चातुष्कोटिकनयविशुद्ध प्रतिविभावयन्ति । महा-
मतिरसह । एवमेतद्गवन्मया वदसि देशयतु मे भगवा-
न्देशनासिद्धान्तनयलक्षण येनाह चान्ये च बोधिसत्त्वा
महासत्त्वा अनागते ऽध्वनि देशनासिद्धान्तनयकुशला
न प्रतिलभ्येरन्कुतार्किकैस्तीर्थकरश्रावकप्रत्येकबुद्धमानिकै ।

^१ त १

^२ हा A

भा १ १ १ १

^३ नय T

^४ हयि A

हय B

काय ३ १ १ १

१ १

यथा A. C. B

य वा T

^५ वि ३ १ १ १ T

य A. C. B य T

भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च मनः
सिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महामतिः
बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत प्रत्यश्रौषीत् ॥

भगवास्तस्यैतदवोचत् । द्विप्रकारो महामते ऽतीताः
नागतप्रत्युत्पन्नाना तथागतानामर्हता सम्यक्संबुद्धाना
धर्मनयो यदुत देशनानयश्च सिद्धान्तप्रत्यवस्वाननयश्च ।
तत्र देशनापाठनयो महामते यदुत विचित्रसभारसूत्रो
पदेशो यथाचिन्ताधिमुक्तिकतमा देशयन्ति सत्त्वेभ्य ।
तत्र सिद्धान्तनय पुनर्महामते कतमो येन योगिन
स्वचित्तदृश्यविकल्पव्यावृत्ति कुर्वन्ति यदुतैकत्वान्यत्वोभ-
यत्वानुभयत्वपक्षापतनताचित्तमनोमनोविज्ञानातीति स्व-
प्रत्यात्मार्यगतिगोचर हेतुयुक्तिदृष्टिलक्षणविनिवृत्तमना-
लीढ सर्वकुतार्किकैस्तीर्थकरावावकप्रत्येकबुद्ध्ययानिकैर्ना-
स्त्यस्तित्वान्तययपतितैस्तमह सिद्धान्त इति वदामि । ए-
तन्महामते सिद्धान्तनयदेशनालक्षण यत्र त्वमा चान्यैश्च
बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैर्मोग करणीय ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

नमो हि द्विविधो मल्ल सिद्धान्तो देशना च वै ।

देशेभि मा वालाना सिद्धान्त योगिनामहम् ॥६१॥

प १   ड १   डा १   Left side T   मो T   छ १, ८, ९
मनो १, ८   १   बुद्धमनालीढ १   लीढ ८   यमलीढ ८   बुद्धिमना
लीढ ।   धा ।   १ धा १, ८, ९, १   इमा देशेभि

अथ खलु महामतिर्योधिसंख्यो महासंख्य पुनरपि
 भगवन्तमेतदवोचत् । उक्तमेतद्भगवस्तथागतेनार्हता स-
 म्यक्सुबुद्धेनैकस्मिन्काल एकस्मिन्समये यथा लोकाय-
 तिको विचिघमन्तप्रतिभानो न सेवितव्यो न भक्तव्यो न
 पर्युपासितव्यो य च सेवमानस्य लोकामिपसग्रहो भ-
 वति न धर्मसग्रह इति । किं कारण पुनर्भगवतेदमुक्त
 लोकायतिको विचिघमन्तप्रतिभानो य च सेवमानस्य
 लोकामिपसग्रहो भवति न धर्मसग्रह । भगवानाह ।
 विचिघमन्तप्रतिभानो महामते लोकायतिको विचिघ-
 तुपदप्यधनेर्जालान्यामोहयति ३ युक्तियुक्त तादापस-
 हितमथ यावदेव यत्किञ्चिदालमलाप देवयति । एतेन
 महामते कारणेन लोकायतिको विचिघमन्तप्रतिभा-
 इत्युच्यते । अथैवैषिष्यसौष्टवेन बालानाकपति । ३
 तस्यनयप्रवेगेन प्रविशति स्वयं सर्वधमात्रवबोधादनाद-
 यपतितया दृष्ट्या बालान्यामोहयति स्वात्मा ३ च दि-
 गोति । गतिसध्यप्रमुक्तत्वात्त्वचित्तदृश्यमाधानवबोधाद्वा-
 द्यभावस्यभावाभिनिवेगादिकल्पस्य ध्यानृतिर्न भवति ।
 अत एतस्मात्कारणान्महामते लोकायतिर्यो विचिघम-

पद १ पदमेत

अति

१

म. A

१ क. वायो A गुरु वायो १

कमपद A

अथ

वा १

वि १.

न्तप्रतिभानो ऽपरिमुक्त एव जातिजराव्याधिमरणगोकप-
रिदेवदु एतदीर्मनस्योपायासादिभ्यो विचित्रै पदव्यञ्जनैः
हेतुदृष्टान्तोपसहस्रैर्वालान्व्यामोहयति ॥

इन्द्रो ऽपि महामते अनेकगस्तविदग्धबुद्धिः^१ स्वर्ग-
च्छगस्तप्रणेतार तच्छिष्येण नागवेशरूपधारिणा स्वर्ग इ-
न्द्रसभाया प्रतिज्ञा कृत्वा तत्र वा सहस्रारो रथो भज्यता
मम वैकैकनागभावस्य फणाच्छेदो भवत्विति । सहध-
र्मेण च नागवेशधारिणा लोकायतिकशिष्येण देवाना-
मिन्द्र विजित्य सहस्रार रथ भङ्गा पुनरपीम लोकमा-
गत । एवमिदं महामते लोकायतिकविचित्रहेतुदृष्टान्तो-
पनिबद्ध येन तिर्यञ्चमप्यधीत्य देवासुरलोक^२ विचित्रप-
दव्यञ्जनैर्व्यामोहयति^३ । आययमदृष्टाभिनिवेशेनाभिनि-
वेशयति किमङ्ग पुनर्मानुषान् । अत एतस्मात्कारणा-
न्महामते लोकायतिक परिवर्जितव्यो दुःखजन्महेतुवा-
हकत्वान्न सेवितव्यो न भजितव्यो^४ न^५ पर्युमासितव्य ।
शरीरबुद्धिविषयोपलब्धिमात्र^६ हि महामते लोकायति-
कैदेश्यते विचित्रै पदव्यञ्जनैः शतसहस्र^७ महामते लो-

^१ रिष्ट A. बुद्ध C. बुद्धि B. T

^२ गन्धर्व I. fit out. 21 MSS. let T

^३ हप I. fit out. T

^४ स्वर्ग til. धारिणा (before लोक^२) T. 22

^५ I. तिक till तिकवि I. fit out. A.

यन्त्रो A. यचो C. T. दृष्टा B.

^६ र T.

^७ क I.

^८ वै T.

^९ न्ति T.

^{१०} मयि for मि in B. T.

^{११} ता T.

^{१२} let out to A. C.

^{१३} वा A. C. B. व T.

^{१४} व as added. 2 T.

कायत । किंतु पश्चिमे लोके पश्चिमाया पञ्चाशत्या भिन्न-
सहित भविष्यति कुतर्कहेतुदृष्टिप्रणीतत्वात् । भिन्नसहित
भविष्यत्यप्यपरिग्रहात् । एतदेव महामते लोकायत
भिन्नसहित विचित्रहेतूपनिषद् तीर्थकीरेदेश्यते । स्वका-
रणाभिनिवेगाभिनिविष्टैर्न स्वनय । न च महामते क-
स्यचितीर्थकरस्य स्वगस्तनयो ऽन्यत्र लोकायतमेवानेकै-
राकारे कारणमुत्पन्नसहस्रैर्देशयन्ति न स्वनय च न प्र-
जानन्ति मोहोहास्तोकायतमिदमिति ॥

महामतिराह । यदि भगवन्सर्वतीर्थकरा लोकायतमेव
विचित्रे पदव्यञ्जनैर्दृष्टान्तोपसहस्रैर्देशयन्ति न स्वनय
स्वकारणाभिनिवेगाभिनिविष्टः अप्य किं भगवानपि
लोकायतमेव देशयत्यागतागताना नानादेशसन्निपति-
ताना देवासुरमनुष्याणां विचित्रे पदव्यञ्जनैर्न स्वमत
सर्वतीर्थ्यमतोपदेशभ्यन्तरत्वात् । भगवानाह । नाह
महामते लोकायत" देशयामि न चायव्ययम् । किंतु म-
हामते अनायव्यय देशयामि । तत्रायो नाम महामते
उत्पादराशि समूहागमा उत्पद्यन्ते" । तत्र व्ययो नाम
महामते विनाशः । अनायव्यय इत्यनुत्पादस्यैतदधिब-

¹ प्रहोषः ।

² हेतुपदनि ।

ह A ह C हँ ५ T

³ च T

⁴ न ल A ल म A C ३

सहस्र T

वि 1 ५ A

⁵ गता ल A

व्य ३ A

⁶ य T

⁷ ह A C A

ह ३

गतादुत्पद्यन् १ B

चनम् । नाह महामते सर्वतीर्थकरविकल्पाभ्यन्तर देग-
यामि । तत्कस्य हेतोर्यदुत बालंभावाभावादनभिनिवे-
शात्स्वचित्तदृश्यमात्रावस्थानाद्विधावृत्तिनो ऽप्रवृत्तेर्विक-
ल्पस्य निमित्तगोचराभावात्स्वचित्तदृश्यमानावबोधना-
त्स्वचित्तदृश्यविकल्पो न प्रवर्तते । अप्रवृत्तिविकल्पस्या-
निमित्तशून्यताप्रणिहितविमोक्षत्रयावतारान्मुक्त इत्युच्य-
ते ॥

अभिजानाम्यह महामते अन्यतरस्मिन्मृथिवीप्रदेशे
विहरामि । अथ येनाह तेन लोकायतिको ब्राह्मण उ-
पसक्रान्त उपसक्रम्याकृतावकाश एव मामेवमाह । सर्व
भो गौतम कृतकम् । तस्याह महामते एवमाह । सर्व
भो ब्राह्म यदि कृतकमिद प्रथम लोकायतम् । सर्व भो
गौतम अकृतकम् । यदि ब्राह्मण सर्वमकृतकमिद द्वि-
तीय लोकायतम् । एव सर्वमनित्य सव' नित्य' सर्वमु-
त्पाद्य सर्वमनुत्पाद्यम् । इद ब्राह्मण पष्ठ लोकायतम् ।
पुनरपि महामते मामेवमाह ब्राह्मणो लोकायतिक' ।
सव भो गौतम एकत्वं सर्वमन्यत्वं सर्वमुभयत्वं सर्वमनु-
भयत्वं सव कारणाधीन विचित्रहेतूपपत्तिदर्शनात् । इद-
मपि ब्राह्मण एकादश लोकायतम् । पुनरपि भो गौ-
तम सवमव्याकृत सव व्याकृतमस्त्यात्मा नास्त्यात्मास्त्यय

लोको नास्त्यय लोको ऽस्ति परो लोको नास्ति परो' लोको' नास्त्यस्ति च' परो लोको' ऽस्ति मोक्षो नास्ति मोक्षा' सर्व द्यष्टिक सर्वमध्यष्टिकमाकाशमप्रतिसंख्यानिरोधो निर्वाण भो गौतम कृतकमकृतकमस्त्यन्तराभवो नास्त्यन्तराभव इति । तस्येतदुक्त महामते मया । यदि भो ब्राह्मण एवमिदमपि ब्राह्मण लोकायतमेव भवतीति । न मदीय तदीयमेतद्ब्राह्मण लोकायतम् । अह भो ब्राह्मण अनादिकालप्रमञ्चविकल्पवासनादौपुल्यहेतुक निभवं वर्णयामि स्वचित्तदृश्यमानानवबोधोद्ब्राह्मण विकल्पं प्रवर्तते न पादभावापलम्भात् । यथा तीर्थकराणां मात्मेन्द्रियार्थसन्निकर्षान्त्याणां न तथा मम । अह भो ब्राह्मण न हेतुवादी नाहेतुवादी' अन्यत्र विकल्पमेव पादपाहकभावेन प्रज्ञाप्य प्रतीत्यसमुत्पादं देशयामि । न च तादृग अन्ये वा बुध्यन्त आत्मप्राहपतितया सतत्या । निर्वाणाकाशनिरोधानां महामते तस्यमेव नोपलभ्यते संख्यायाम् । कुत पुन कृतकत्वम् ॥

पुनरपि महामते लोकायतिको ब्राह्मण एवमाह । अज्ञानतृष्णाकर्महेतुकमिदं भो गौतम निभवंमथाहेतुकम् । द्वयमप्येतद्ब्राह्मण लोकायतम् । स्वसामान्यलक्षणपतिता

¹ Left out A

² Left out in C. I

³ अथपरो A.

⁴ Left out

भो गौतम सर्वभावा । इदमपि ब्राह्मण लोकायतमेव
भवति यावद्ब्राह्मण मनोविस्मदितं ब्राह्मार्थाभिनिवेश
विकल्पस्य तावत्लोकायतम् ॥

पुनरपर महामते' लोकायतिको ब्राह्मणो मामेतदवो-
चत् । अस्ति भो गौतम किञ्चिद्यत्र लोकायत मदीयमेव
भो गौतम सर्वतीर्थकैरे प्रसिद्धं विचिन्ने पदव्यञ्जनैर्हंतु-
दृष्टान्तोपसंहारैर्देयते । अस्ति भो ब्राह्मण यत्र तदीय
न च न प्रसिद्धं देयते न च न' विचिन्ने पदव्यञ्जनैर्न
च नाथोपसहितमेव । किं तदलोकायतं यत्र प्रसिद्धं दे-
यते च । अस्ति च भो ब्राह्मण अलोकायतं यत्र सर्व-
तीर्थकराणां तत्र च बुद्धिर्न गाहते ब्राह्मभावादसद्भूतवि-
कल्पप्रपञ्चाभिनिविष्टानां यदुत विकल्पस्याप्रवृत्तिः सद-
सत् स्वचिह्नदृश्यमानावयोधाधिकल्पो न प्रवर्तते ब्राह्म-
विषयग्रहणाभावाधिकल्पः स्वस्याने ऽवतिष्ठते च' दृश्य-
ते । तेनेदमलोकायतं मदीयं न च तदीयम् । स्वस्या-
ने ऽवतिष्ठत इति न प्रवर्तत इत्यथो ऽनुत्पत्तिविकल्प-
स्याप्रवृत्तिरित्युच्यते । एवमिदं भो ब्राह्मणं यत्र लोका-
यतम् । मद्योपतो ब्राह्मणं यत्र विज्ञानस्यागतिर्गतिः प्युः

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

तिरुपयसि मार्यनाभिनिवेशाभिप्रायो दर्शन दृष्टि ' स्या=
न परामृष्टिर्विचिघलक्षणाभिनिवेश' सङ्गति सञ्चाना
तृष्णीया' कारणाभिनिवेशश्च । एतद्वो ब्राह्मण त्वदीय
लोकायत न मदीयम् । एवमह महामते पृष्टो लोका=
यतिकेन ब्राह्मणेनागत्य । स च मयैव' विसर्जितस्तूष्णी-
भावेन प्रक्रान्त ॥

अथ खलु कृष्णपक्षिको नागराजो ब्राह्मणरूपेणागत्य
भगवन्तमेतदवोचत् । तेन हि गौतम परलोक एव न'
सविद्यते । तेन हि माणव कुतस्त्वमागत । इहाह गौतम
श्वेतदीपादागत' । स एव ब्राह्मण परो लोक' । अथ मा=
णवो निम्प्रतिभानो निगृहीतो ऽन्तर्हितो ऽपृष्टैव मा'
स्वनयप्रत्यवस्थानकथा चितयन् । 'शक्यपुत्रो मन्त्रयव=
हिर्धा यराको ऽप्रवृत्तिलक्षणहेतुवादी स्वविकल्पदृश्यल=
क्षणावबोधादिकल्पस्याप्रवृत्ति वर्णयति' । त्व चैतर्हि म=
हामते मा पृच्छसि कि कारण लोकायतिकविचिनम=
न्तप्रतिभान सेय्यमानस्याभिपसग्रहो भवति" न धर्मसग्रह
इति । महामतिराह । अथ धर्माभिपमिति भगवन्क प=

दृष्टि ७ दृष्ट F 1 2 व T 3 Let out A एव मा T

4 स 11 5 A C E 6 म A C वय 7 य मय T ता

added 1 वरा ७वादी seems to be कृष्णप्रवृत्तिलक्षणाहेतुवादी T त्य T

8 कि A C T 9 स A C B 10 व T का 1 11 स 1 f out a T

12 वरति 1 13 स 1 f out to A 14 भगवन् let out T

दार्थ्य । भगवानाह । साधु साधु महामते' पदार्थद्वय
प्रति मीमासा प्रवृत्तानागता जनता समालोक्य । तेन
हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिये
ऽह ते । साधु भगवन्विति महामतिबोधिसत्त्वो महास-
त्त्वो भगवत प्रत्यश्रीषीत् ॥

भगवास्तस्यैतदवोचत् । तच्चाभिप महामते कतमद्यदु-
तामिपमामृगमाकर्षण निर्मृष परामृष्टि स्वादो बाह्य-
विषयाभिनिवेशो ऽन्तद्वयप्रवेश' कुदृष्ट्या' पुन' स्कन्धप्रा-
दुर्भावो जातिजगत्याधिमरणशोकपरिदेवदु खदौर्मनस्यो-
पायासप्रवृत्तिस्तृष्णाया' मौनर्भविक्या" आदि कृत्वाभिप-
मिदमित्युच्यते मया चान्यैश्च बुद्धैर्भगवद्भि' । एष महामते
ज्यामिपसग्रहो न धर्मसग्रहो य लोकायतिक सेवमानो
लभते लोकायतम् ॥

तच्च महामते धर्मसग्रह' कतमो यदुत स्वचित्तधर्मनै-
रात्म्यद्वयावबोधाद्धर्मपुद्गलनैरात्म्यलक्षणदर्शनाद्विकल्प-
स्याप्रवृत्तिर्भूम्युत्तरोत्तरपरिज्ञानाच्चित्तमनोमनोविज्ञानव्या-
वृत्ति' सर्वबुद्धज्ञानाभिपेक्षगतिरनधिष्ठापदपरिग्रह' सर्व-

^१ प्रतिभ (ad) १ A प्रति d C ^२ पृष्ठ d नी T ^३ लो kfi out

१ त १ t u १ ^४ दुर्भाव kfi out T मर्जेनमाकर्षण निमृष्ट' ?

हो A पयाभि ad let A दृष्टा २ ^५ पायास प्रवृत्ति नृ°

^६ क्य A क्य C क्य का T ^७ भगवद्भि १ fi ut m k T ^८ लक्षण

१ ad u १ ^९ दृष्टना १ u T ^{१०} म्यो T ^{११} ख १ fi out T

धर्मानाभोगवत्प्रवर्तिता धर्म इत्युच्यते सर्वदृष्टिप्रपञ्चविक-
ल्पभावान्नद्वयमापन्नतया । प्रायेण हि महामते तीर्थक-
रवादो जालान्नद्वये पातयति न तु विदुषा यदुतो-
च्छेदे च गच्छते चाहेतुंवादपरिग्रहाच्छाश्वतदृष्टिर्भवति
कारणविनागहेत्वभावादुच्छेददृष्टिर्भवति । किंतूत्पादस्यै-
तिभङ्गदर्शनादर्थ इत्येव वदामि । एष महामते धर्मा-
भिप्रेतिर्णम । यद्य त्वयान्येष्ट योधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः नि-
श्चितव्यम् । तद्येदमुच्यते ॥

सप्रहेय दमेत्तस्याङ्गीलेन च वशी करेत् ।

प्रज्ञया नागयेदृष्टि विमोक्षेय विवर्धयेत् ॥६२॥

लोकायतमिदं सर्वं यस्मात्परिदेह्यते मृषा ।

कार्यकारणसङ्ख्या स्वसिद्धान्तो न विद्यते ॥६३॥

पहमेकस्वसिद्धान्त' कार्यकारणयुजितम् ।

देगेमि गिष्यवर्गस्य लोकायतविवर्जितम् १६४॥

चित्रमाष न दृश्यो ऽस्ति शिष्या चिम हि दृश्यते ।

यास्यग्राहकभावेन शाश्वतोच्चेदवर्जितम् ॥६५॥

12. A

^१ धृतमन्त्राय ३ श्लोकः ६

* 44 A C R 47

* बाहरी ५५

০৭৫   ৯

न तद्य इयं पान्द ५८

महर्षिः स्वयं व्याख्याय १.

जगद्गुरु दत्तजी १

१५ दि १

बुद्धिमान १. २. बुद्धिमान

८. लायलील ५

१. लोचनौल ६

स्वीट्नील १

地址：上海

५५५ :

॥ १५ ॥

BT TC

✎ A

19 頁 A : 1 頁 C : 1 頁 D : 1

३३ वि अ

प्राप्त १६ ६ ६

यावत्प्रवर्तते चित्तं तावत्लोकायतं भवेत् ।

अप्रवृत्तिविकल्पस्य स्वचित्तं पश्यते जगत् ॥६६॥

आयं कार्यार्थनिर्वृत्तिं व्ययं कार्यस्य दर्शनम् ।

आयव्ययपरिज्ञानाद्विकल्पो न प्रवर्तते ॥६७॥

नित्यमनित्यं कृतकमकृतकं परामरम् ।

एवमाद्यानि सर्वाणि लोकायतनयं भवेत् ॥६८॥

अथ खलु महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वः पुनरपि भगवन्तमेतदवोचत् । निर्वाणं निर्वाणमिति भगवन्ब्रुव्यते कस्यैतदधिबचनं यदुत निर्वाणमिति यत्सर्वतीर्थकरैर्विकल्प्यते । भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते । यथा तीर्थकरा निर्वाणं विकल्पयन्ति न च भवति तेषां विकल्पानुरूपं निर्वाणम् । साधु भगवन्निति महामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवतः प्रत्यग्रीपीत् ॥

भगवास्तस्यैतदवोचत् । तत्र केचित्तावन्महामते तीर्थकरा स्तब्धधात्वायतननिरोधाद्विषयवैराग्यान्नित्यवैधर्मादर्शनाच्चित्तचित्तकलापो न प्रवर्तते ऽतीतानागतप्रत्युत्प-

व्ययं न कायदर्शनम्

म ।

^३ च = added T

यो ^६ Let

यत् h व्ययं १ यत् h

स्य १ C

ये h T

^३ वि १० h. only

^२ पनि १

पतिः

य नि T

^१ विषय १ C

नित्यं T १०

^{११} म्य T ३

^{१२} दर्शनाधिकारः

विविधयानेनुस्मरणादोषबीजानलबदुपादानोपरमादप्रवृ-
त्तिर्विकल्पस्येति वर्णयन्ति । अतस्तेषां तद्य निर्वोणबु-
द्धिर्भवति । न च महामते विनाशदृष्ट्या निर्वायते ॥

अन्ये पुनर्देगान्तरस्यानगमन मोक्ष इति वर्णयन्ति
विषयविकल्पोपरमादिषु भवनवत् । अन्ये पुनर्वर्णयन्ति
तीर्थकरा बुद्धिबोद्धव्यदर्शनविनाशान्मोक्ष इति । अन्ये
विकल्पस्याप्रवृत्तेर्नित्यानित्यदर्शनान्मोक्ष कल्पयन्ति ।
अन्ये पुनर्वर्णयन्ति विविधनिमित्तविकल्पो दु खजन्मवा-
हक इति स्वचित्तदृश्यमानाकुशला निमित्तभयभीता
निमित्तदर्शनात्सुखाभिलाषनिमित्तो निर्वाणबुद्धयो भव-
न्ति । अन्ये पुनरप्यात्मवाद्यानां सर्वधर्माणां स्वसामा-
न्यलक्षणावबोधादविनाशतो ऽतीतानागतप्रत्युत्पन्नभा-
वास्तितया निर्वाण कल्पयन्ति । अन्ये पुनरात्मसत्त्व-
बमोपपुरुषपुद्गलसर्वधर्माविनाशतश्च निर्वाण कल्पयन्ति ।

अन्ये पुनर्महामते तीर्थकरा दुविदग्धबुद्धयः प्रवृत्ति-
पुरुषान्तरदर्शनाद्गुणपरिणामकर्तृत्वाच्च निर्वाण कल्पय-
न्ति । अन्ये पुण्यापुण्यपरिधयादन्ये क्लेशदयाच्चेति

चान्य ईश्वरस्मृतत्वं कर्तृत्वदर्शनात्तगतो निर्वाण कल्पय-
न्ति । अन्ये ऽन्योन्यप्रभृतो ऽयं सभृतो जगत इति न
कारणतः स च कारणभिनिवेश एव न चायं बुध्यते
मोहामदनातोधानिर्वाण कल्पयन्ति । अन्ये पुनर्महा-
मते तीर्थकरा सत्यमार्गाधिगमाच्चिर्वाण कल्पयन्ति ।
अन्ये गुणगुणिनोरभिसादशटेकत्वान्यतोभयत्वानुभयत्वदः
र्शनाच्चिर्वाणबुद्ध्यो भवन्ति । अन्ये स्वभावतः प्रवृत्तितो
मयूरैविचित्रविभिधरानाकरकण्टकैरदण्यवज्ञावाना स्व-
भाव दृष्टा निर्वाण विकल्पयन्ति । अन्ये पुनर्महामते
मन्त्रविगतिरत्नस्वावबोधादये प्रजामालेन पद्भुगोपदे-
हणान्निर्वाण कल्पयन्ति । अन्ये कालकर्तृदर्शनात्काला-
यता लोकप्रवृत्तिरिति तदवबोधान्निर्वाण कल्पयन्ति ।
अन्ये पुनर्महामते भवेनान्ये ऽभवेनान्ये भवाभवपरिज्ञे-
यान्ये भवनिवाणाविशेषदर्शनेन निवाण कल्पयन्ति ॥

अन्ये पुनर्महामते वणयन्ति सर्वज्ञसिहनादनादिनो
यथा स्वचित्तदृश्यमानावबोधाद्वाद्यभावाभावानभिनिवे-
शाच्चानुष्कोटिकरहित यथाभूतावस्थानदर्शनात्स्वचित्तदृ-

१. २२ कारणानावबोधेन वा स च का वा २३
त १ ध्यात ध्यत त को पद्भुगो २
पाद्भुगो पद्भुगो ३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥
२ ॥ २९ ॥ यतारा यथा १ अन्य २ ३ अन्य ४
भा १ स १ सा १ व १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

अयिकल्पस्यान्तदमापतनतया यादवाहकानुपलब्धे स=
 र्वप्रमाणापहणामवृत्तिदर्शनास्तस्य व्यामोहकत्वादपहण
 तस्य तद्गुदासात्त्वप्रत्यात्मार्यधर्माधिगमान्वैराग्यमा=
 वपोधातेऽगमविनिवृत्तेरावरणजयविशुद्धत्वाद्रूप्युत्तरोत्तर-
 तयागतभूमिमायादिविषयसमाधिचित्तमनोमनोविज्ञान=
 व्यावृत्तेर्निर्वाण कल्पयन्ति । एवमन्यान्यपि यानि ता=
 र्किके कुतीर्य्यप्रणीतानि तान्ययुक्तियुक्तानि विद्वद्भि य=
 रिर्वाजितानि । सवे ऽप्येते महामते पन्तज्यपतितया स=
 तत्या निर्वाण कल्पयन्ति । एवमादिभिविकल्पेर्महामते
 सवतीथकार्निर्वाण परिकल्प्यते । न चान कश्चित्प्रवर्तते
 वा निवर्तते वा । एकैकस्य महामते तीर्थकारस्य निवा=
 ण तत्त्वगणसमतिबुद्ध्या परीक्ष्यमा । यन्निचरति तथा
 न तिष्ठते यथा तद्विकल्प्यते मनस पागतिगतिविम्वन्-
 नात्रास्ति कस्यचिन्निवारणम् । अत्र त्वया महामते नि
 दित्वा न्यश्च बाधिसञ्चैमहासत्त्व सवतीथकारनिवर्णत्वा
 व्यावर्तनम् । १२८ सञ्च ।

निवर्णत्वायम् । १२८ सञ्च ।

स्याच्छ गविपाणवद्वन्ध्यापुत्रतुल्यश्च स्यादकृतकत्वात् । यच्च महामते न कार्यं न^१ कारणं तत्र सत्वासद्यच्च न सत्वास-
 ह्यचातुष्कोटिकवाद्यम् । चातुष्कोटिकं च महामते लो-
 कव्यवहारः । यच्च चातुष्कोटिकवाद्यं तद्वाग्मात्रं प्रसज्यते
 बन्ध्यापुत्रवत् । बन्ध्यापुत्रो हि महामते वाग्मानं न
 चातुष्कोटिकपतितः । अपतितत्वादप्रमाणं विदुषामेव स-
 र्वतथागतपदार्था विद्वद्भिः प्रत्यवगन्तव्याः । यदप्युक्तं मया
 निरात्मानं सर्वधर्मा इति तस्याप्यर्थं निबोद्धव्यं महामते
 निरात्मभावो महामते नैरात्म्यं स्वात्मना सर्वधर्मा वि-
 द्यन्ते न परात्मना गोऽश्ववत् । तद्यथा महामते न गोभा-
 वो ऽश्वात्मको न चाश्वभावो गवात्मको^२ न सत्वासन्न च
 तौ स्वलक्षणतो न विद्येते एव तौ स्वलक्षणात्^३ ए-
 वमेव महामते सर्वधर्मा न च स्वलक्षणेन न सविद्यन्ते
 विद्यन्ते^४ एव तेन च बालमृषगजैर्निरात्मार्थतावबुध्यते
 विकल्पमुपादाय न त्वविकल्पमेव शून्यानुत्पादास्वाभाष्य
 सर्वधर्माणां प्रत्यवगन्तव्यम् । एव स्कन्धेभ्यो नान्यो ना-
 न्यस्तथागतः । यद्यनन्यं स्कन्धेभ्यः स्यादनित्यं स्यात्कृ-

कायात् १ काय न २ क ३ क ४ वागम् ५ क

१ वाद्यात् २ वाद्यात् ३ वि ४ ५ ६ ७ ८

च १ न २ वृत्तः ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ का २ यथा ३

तत्वात्कथानाम् । एषान्य स्याद्वये सत्यन्या भवति
गोविषाणवत् ॥

तच्च सादृश्यदर्शनादनन्त्यत्वं हस्तदीर्घदर्शनादनन्त्यत्वं स=
र्धभावात् । दक्षिण हि महामते गोविषाण वामस्या=
न्त्यवति वाममपि दक्षिणस्य एव हस्तदीर्घत्वमो पर=
स्परत्वं एव वर्णवैषम्यतश्च । एतस्यापरस्परजो ऽन्यो^१ न
पान्यस्तथागतं स्तब्धधात्वायतनेभ्यः । एवं विमोक्षात्=
थागतो नान्यो नानन्यस्तथागत एव मोक्षाच्चेन देयते ।
यद्यन्यं स्यान्मोक्षात्थागतो रूपलक्षणयुक्त स्यादूपलधा=
णयुक्तत्वादित्यं स्यात् । अत्रानन्यं स्यात्प्राप्तिलक्षणवि=
भागो न स्याद्योगिना दृष्टश्च महामते विभागो योगि=
भिरतो नान्यो नानन्यः । एव ज्ञान ज्ञेयान्वान्वान=
न्यत्वं । यदि महामते न नित्यं नानित्यं^२ न कार्यं न
कारणं न संस्कृतं नासंस्कृतं न बुद्धिर्न बोध्यं न लक्ष्यं
न लक्षणं न स्तब्धः^३ न स्तब्धेभ्यो ऽन्यत्राभिधेयं ना=
भिधानं नैकत्वान्यत्वोभयत्वानुभयत्वसमञ्जसं तत्त्वव्यवस्था=
विनिवृत्तं यत्त्वव्यवस्थाविनिवृत्तं तदाश्चाथ संपद्यते यथा=
श्चाथ तदनुत्पन्नं यदनुत्पन्नं तदनिरुद्धं यदनिरुद्धं तदा=

^१ दक्षिणमपि परस्परजो ऽन्यः ।

^२ ना ।

५

^३ एतः ॥ १९१ ॥

मा ५.

तत्र ॥ १९१ ॥

नित्यं

५ ५

^४ ॥ १९१ ॥

^५ These are the १९१. अनिधेयं ॥ ५.

सर्वदोषविनिर्मुक्तं यदा प्राप्यन्ति मन्त्रयम् ।

तदा सम्यक्प्रपद्यन्ति ॥ ते दपेन्ति नामकान् ॥६५॥

अथ गत्वा महामतिर्वाधिसस्यो महासस्य पुनरपि
भगवन्तमेतदवोचत् । देयं मे भगवान्देयं सुगतो
यदेनापाटे भगवतानिरोधानुत्पादग्रहणं कृतमुक्तं च
त्वया यदा तदागतस्येतदधिवचनमनिरोधानुत्पाद इति ।
तत्तिमयं भगवन्भावोऽनिरोधानुत्पाद उत तदागतस्ये-
तत्पर्यायान्तरं यद्भगवानेयमाह । अनिरुद्धा अनुत्पन्ना-
श्च भगवता सर्वधर्मा देयन्ते सदसत्पद्यादर्शनात् । य-
द्यनुत्पन्ना सर्वधर्मा इति भगवन्धर्मग्रहणं न प्राप्नोत्यजा-
तत्वात्सर्वधर्माणाम् । अथ पर्यायान्तरमेतत्कस्यचिद्धर्मस्य
तदुत्पत्ता भगवन् । भगवानाह । तेन हि महामते गृणु
साधु च मुष्टु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते । साधु
भगवद्विति महामतिर्वाधिसस्यो महासस्यो भगवतः प्र-
त्यर्पणीयम् ॥

भगवास्तस्येतदवोचत् । न हि महामते अभावस्तथा-
गतो न च सर्वधर्माणामनिरोधानुत्पादग्रहणं न प्रत्ययो
ऽपेक्षितस्यो न च निरर्थकमनुत्पादग्रहणं क्रियते मया ।

सो महास १ ॥ १ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥
११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
२१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥

किंतु महामते मनोमयधर्मकायस्य तथागतस्यैतदधिवचन
 यत्र^१ सर्वतीर्थकरावाकप्रत्येकबुद्धंसप्तभूमिप्रतिष्ठिताना च
 बोधिसत्त्वानामविषय । सो^२ ऽनुत्पादस्तथागा^३स्यैतन्महा-
 मते पर्यायवचनम् । तद्यथा महामते इन्द्र शक्रः पुरंदर
 हस्त^४ कर पाणिस्तनुर्देह शरीर पृथिवी भूमिर्वसुधरा
 खमाकाश गगनमित्येवमाद्याना भावानामेकैकस्य भावस्य
 बहव पर्यायवाचका शब्दा^५ भवन्ति विकल्पिता न चैषा
 नामबहुत्वाद्भावबहुत्व विकल्प्यते न च स्वभावो न भ-
 वति । एव महामते अहमपि^६ सहाया लोकधातौ नि-
 भिर्नामासख्येयगतसहसैर्बालाना श्रवणावभासमागच्छा-
 मि तैश्चाभिलपन्ति मा न च प्रजानन्ति तथागतस्यैत-
 नामपर्याया इति । तत्र केचिन्महामते तथागतमिति मा
 सप्रजानन्ति । केचित्त्वयभुवमिति नायक विनायक प-
 रिणायक बुद्धमृषि^७ वृषभ ब्रह्मण^८ विष्णुमीश्वर प्रधान
 क्षमिल भूतान्तमरिष्ट नेमिन सोम भास्कर राम व्यास
 शुक्रमिन्द्र बलि वरुणमिति चैके सजानन्ति । अपरे^९
 ऽनिरोधानुत्पाद शून्यता तथता सत्यता^{१०} भूतता भूतकोटि

^१ यत्   ^२ यो   ^३ बुद्धाना   ^४ यो   ^५ T only
^६ हे ।   ^७ शब्दा । ।   ^८ त्व ।   ^९ मृषि वृष   ^{१०} A. C. N.
 मृभ ।   मासय । । ।   प्रसय ।   प्रसाय   ^{११} नै A. C. N.
 न ।   ^{१२} Def.   ^{१३} Def. out   ^{१४} A

धर्मधातु निर्वाण नित्य समतामयमनिरोधमनिमित्त
प्रत्यय बुद्धहेतूपदेश विमोक्ष मार्गसत्यानि' सर्वज्ञ जिन
मनोममनिति चेके सज्जानन्ति' । एवमादिभिर्महामते प=
रिपूर्ण धिभिर्नामासख्येयशतसहस्रैरनूनेरनाधिकैरिहान्येषु
च लोकधातुषु मा जना' सज्जानन्त उदकचन्द्र इवाम=
विष्टनिर्गतम् । न च बाला अवबुध्यन्ते दयान्तपतितया
सतत्या ॥

अथ च सत्कुर्वन्ति गुरुकुर्वन्ति' मानयन्ति पूजयन्ति
च मा पदार्थनिरुद्धकुला अभिवसज्ञा न स्वनय प्र=
जानन्ति देगनारुतपाठाभिनिर्विष्टा अनिरोधानुत्पादम=
भायं कल्पयिष्यन्ति न च तच्चागतनामपदपर्यामान्तरमि=
न्द्राक्रपुरदर न स्वनयप्रत्यवस्थानपाठमधिमोक्षन्ति यथा-
रुतार्थपाठानुसारित्वासर्वधमाणां । एव च महामते द=
क्ष्यन्ति ते मोहपुरषा यथारुत एवाधो ऽनन्यो ऽधो रु=
तादति । तत्कस्य हेतोमदुताथस्यागरीरत्वादतादत्या ऽधो
न भवति । कित स्तमेवाय ऋति रुतस्वभ जपरित ना-
टविटधनइय । न त्वन जास्यन्ति महामते यद रुत=

किंतु महामते मनोमयधर्मकायस्य तथागतस्यैतदधिबचन
 यच्च' सर्वतीर्थकरावावकप्रत्येकबुद्धसप्तभूमिप्रतिष्ठिताना च
 बोधिसत्त्वानामविषय । सो' अनुत्पादस्तथागतस्यैतन्महा
 मते पर्यायवचनम् । तद्यथा महामते इन्द्र शक्रः पुरटर
 हस्त' कर' पाणिस्तनुर्देह शरीर पृथिवी भूमिर्वसुधए
 समाकाश गगनमित्येवमाद्याना भावानामेकैकस्य भावस्य
 बहव पर्यायवाचका गच्छा भवन्ति विकल्पिता न चैषा
 नामबहुत्वाद्भावबहुत्व विकल्प्यते न च स्वभावो न भ-
 वति । एव महामते अहमपि सहाया लोकघाती नि-
 भिर्नामासत्त्वेयगतसहस्रैर्वालाना श्रवणावभासमागच्छा-
 मि तैश्चाभिलपन्ति मा न च प्रजानन्ति तथागतस्यैते
 नामपर्याया इति । तत्र केचिन्महामते तथागतमिति मा
 सप्रजानन्ति । केचित्स्वयंभुवमिति नायक विनायक प-
 रिणायक बुद्धमृषि' वृषभ ब्रह्मण' विष्णुमीश्वर प्रधान
 कपिल भूतान्तमरिष्ट नेमिन सोम भास्कर राम व्यास
 पुकमिन्द्र बलि बरुणमिति चैके सजानन्ति । अपरे
 अनिरोधानुत्पाद' गृन्थता तथता सत्यता भूतता भूतकोटि

मत	सं. १	य	बुद्धाना	सो	१ -
६	गया		त्य	काय बुद्ध	L C E
पृथ	ब्राह्मण	मयए	ब्रह्मण		१ व A C E
न			८ १		

धर्मधातु निवारण नित्यं समतामशयमनिरोधमनिमित्त
प्रत्यय बुद्धहेतूपदे' विमोक्ष भार्गसत्यानि' सर्वज्ञ जिन
मनोमयमिति चेक्रे संजानन्ति' । एवमादिभिर्महामते य=
रिपुर्णं पिभिनामासख्येय'तसहसैरनूनैरेनधिकैरिहान्येषु
य लोकधातुषु मा जना' सजानन्त उदकचन्द्र इवाम=
विष्टनिर्गतम् । न च पाल्या छवबुध्यन्ते वयान्तपतितया
सतत्या ॥

अथ च सत्कुर्वन्ति गृहकुर्वन्ति' मानयन्ति पूजयन्ति
य मा यदायनिरुक्त्वकु'ला अभिवसन्ता न स्वनय प्र=
जानन्ति दे'नास्तपाटाभिनिविष्टा अनिरोधानुत्पादम=
भाय कल्पयिष्यन्ति न च तत्पागतनामपदमर्थायान्तरमि=
न्द्राक्रपुरदर न स्वनयप्रत्ययस्थानपाठमधिमोक्षयन्ति यथा-
रुतार्थपाटानुसारिन्नात्सर्वधर्माणाम् । एव च महामते व=
ह्मन्ति ते मोहपुरपा यथास्त एवाधो ऽनन्यो ऽधो रु=
तादति । तत्कस्य हेतोर्यदुतायस्या'रीरत्वादुतादन्यो ऽधो
न भवति । किंतु तमेवाय इति स्तस्वभावापरित्याना=
टविट'धबुद्धय' । न त्वेव ज्ञास्यन्ति महामते यथा स्त=

मुत्पन्नप्रजस्यर्थो ऽनुत्पन्नप्रजसी । स्तुं महामते अदर-
पतितमर्थो ऽनदरपतित । भावाभावविवर्जितत्वादजन्मा-
गरीरम् । न च महामते तथागता अदरपतित धर्म
देशयन्ति । अदराणा सदसतो ऽनुपलब्धेरन्यथादरपति-
ताशय । पुनर्महामते यो ऽदरपतित धर्म देशयति स च
प्रलपति निरदरत्वाद्धर्मस्य । अत एतस्मात्कारणान्महा-
मते उक्त देशनापाठे मयान्यैश्च बुद्धबोधिसत्त्वैर्यथैकमप्य-
दर तथागता नोदाहरन्ति न प्रत्याहरन्तीति । तत्कस्य
हेतोर्मदुतानदरत्वाद्धर्माणाम् । न च नार्थोपसहितमुदा-
हरन्ति । उदाहरन्त्येव विकल्पमुपादायानुपादायान्महा-
मते सर्वधर्माणा गगनलोप स्याच्छासनाना लोपाच्च
बुद्धप्रत्येकबुद्धावबोधिसत्त्वानामभावः स्यात्तदभावात्कि-
कस्य देश्येत । अत एतस्मात्कारणान्महामते बोधिसत्त्वे-
न महासत्त्वेन देशनापाठस्तानभिनिविष्टेन भवितव्यम् ।
स व्यभिचारी महामते देशनापाठ सत्त्वाशयप्रवृत्तत्वा-
न्नानाधिमुक्तिकाना सत्त्वाना धर्मदेशना क्रियते चित्तम-
नोमनोविज्ञानव्यावृत्त्यथ मयान्यैश्च तथागतैर्हृदि सम्य-
क्संबुद्धैर्न स्वप्रत्यात्मार्यज्ञानाधिगमप्रत्यवस्थानात्सर्वधर्म-
निराभासस्वचित्तदृश्यमात्रावबोधाद्विधाविकल्पस्य व्यावृ-
त्तित । अर्थप्रतिशरणेन महामते बोधिसत्त्वेन महास-

स्येन भवितव्य न व्यञ्जनप्रतिशरणेन^१ । व्यञ्जनानुसारी
महामते कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा स्वात्मान च ना-
गयति परार्थाश्च नावबोधयति । कुदृष्टिप्रतिपत्तया सतत्या
स्वपक्ष विभ्राम्यते^२ कुतीर्यकै^३ सर्वधर्मभूमिस्वलक्षणकु-
शले^४ पदनिरुक्त्यनभिज्ञे^५ ॥

अथ सर्वधर्मभूमिस्वलक्षणकुशला भवन्ति पदपर्याय-
निरुक्तिगतिगता भावार्थयुक्तिकुशलास्ततः स्वात्मान च
सम्यगनिमित्तसुखेन प्रीणयन्ति परात्र सम्यग्ग्रहयामाने^६
प्रतिष्ठामयन्ति । महायाने च महामते सम्यक्परिगृह्यमा-
णे बुद्ध्यावकप्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वानां परिग्रहं कृतो भ-
वति । बुद्धबोधिसत्त्व्यावकप्रत्येकबुद्धपरिग्रहात्सर्वसत्त्वप-
रिग्रह^७ कृतो भवति । सर्वसत्त्वपरिग्रहात्सर्वधर्मपरिग्रह^८
कृतो भवति । सर्वधर्मपरिग्रहाच्च महामते बुद्धवगस्यानु-
पच्छेद^९ कृतो भवति । बुद्धवगस्यानुपच्छेदादायतनविशेष-
प्रमत्तिलम्भा^{१०} प्रज्ञायन्ते । अतस्तेषु विनिष्ठायतनप्रतिल-
म्बेषु बोधिसत्त्वा महासत्त्वा उपपत्तिं परिगृह्य महायाने
प्रतिष्ठामनतया दशवर्णिताविचित्ररूपवेगधारिणो भूत्वा

^१ Leif. ut. 1.

^२ धरणीत्यराध. ॥ Ms. 1. 4. T.

म. ( )

ते ( )

वि T

वि T

सम्यक्बुद्धा दान A सम्यक्

महायान

सम्यक्बुद्धादान A

सम्यक्बुद्धादाने ।

हा B

Leif

ut. 2

१ द. १ पच्छे (before दादा) Leif out. B.

म. ( )

दश. T

१ धा A.

सह्यविशेषानुशयलक्षणगतिभूतास्तयात्माय धर्म देगयः
न्ति ॥

तत्र तथात्वमनन्ययात्वं तत्त्वमनामूहानिर्मूलहलक्षण सः
वंप्रमञ्चोपगम तत्त्वमित्युच्यते । तेन न महामते कुलपुः
त्रेण वा कुलदुहित्रा वा यथास्तार्याभिनिवेशकुशलैर्न
भवितव्यम् । निरक्षरत्वात्तत्त्वस्य । न चाङ्गुलिमेदाकेन
भवितव्यम् । तद्यथा महामते अङ्गुल्या कश्चित्तस्याचिक्तिः
चिदादर्शयेत्त चाङ्गुल्ययमेव प्रतिसरेद्धीदितुम् एवमेव
महामते बालजातीया इव बालपृथग्जनवर्गा यथास्तार्याः
ङ्गुल्ययाभिनिवेशाभिनिविष्टा एव कालं करिष्यन्ति न
यथास्तार्याङ्गुल्ययार्थं हित्वा परमार्थमागमिष्यन्ति । तद्यथा
महामते अन्नं भोज्यं बालानां च कश्चिदनभिसंस्कृतं पः
रिभोक्तुम्^१ । अथ कश्चिदनभिसंस्कृतं परिभुजीत स
उन्नतः^२ इति विकल्पेनानुपूर्वसंस्कारानवबोधादन्नस्य एव
मेव महामते ऽनुत्पादो ऽनिरोधो नानभिसंस्कृतं शोभत
अवश्यमेवात्राभिसंस्कारेण भवितव्यं न चात्मानमङ्गुल्ययः
ग्रहणार्थदर्शनवत्^३ । अत एतेन कारणेन महामते अः

^१ गतिगता ।

^२ तं in T only

^३ लि प्रत्यये C. लिप्रत्यये T

^४ गुप्ता १ गुल्यग्रा (गुप्ता) हागुल्यग्रा T ^५ सरत्तवि A सरत्त वि C

तिरत्त वि A सरत्त वी T ^६ त्या T ^७ व T ^८ व T ^९ ऊ A E

स्तु (भुक्त) ^{१०} लुप्त A E उन्नत C उन्नत T ^{११} धान A C E

यो नान T ^{१२} त्या A C E T ^{१३} बाङ्गावमङ्गुल्ययायदशनवत् T

र्षाभियोग करणीम् । अर्षो महामते विविक्तो निर्वा-
णहेतु । इत विकल्पसवद्य ससारवाहकम् । अर्थश्च म-
हामते बहुश्रुताना सकाशात्तभ्यते । बाहुश्रुत्य च नाम
महामते यदुतार्पकीशल्य न इतकीशल्यम् । तनार्पकी-
शल्य यत्सर्वतीर्थकरवादासमृष्ट' दर्शनं यदा स्वयं च न
पतति' पराथ न पातयति । एव सत्यये महामते बाहुश्रुत्य
भवति । तस्मादर्पकामेन ते सेवनीया' अतो विमरीता ये
यथाहतार्षाभिनिविष्टास्ते वर्जनीयास्तस्यान्वेपिणा ॥

पुनरपर महामतिर्वृद्धाधिष्ठानाधिष्ठित एवमाह । न
भगवतानिरोधानुत्पाददर्शनेन किञ्चिद्विशिष्यते । तत्कल्प
हेतो' सर्वतीर्थकरणामपि भगवन्कारणान्यनुत्पन्नान्यनिरु-
द्धानि तवापि भगवन्काशमप्रतिसंख्याननिरोधो निर्वाण-
धातु'शानिरोधो' ऽनुत्पन्न । तीर्थकर अपि भगव'कार-
णप्रत्ययहेतुर्को जगत उत्पत्तिं वर्णयन्ति । भगवानप्यज्ञा-
नतृष्णाकर्मविकल्पप्रत्ययेभ्यो जगत उत्पत्तिं वर्णयति ।
तस्यैव कारणस्य सत्त्वान्तरविशेषमुत्पाद्य' प्रत्यया इति ।
एव चास्ते प्रत्ययेर्वाद्याना ते च त्व च भावानामुत्पत्तये ।
अतो निविशिष्टो ऽयं भगवन्वादस्तीर्थकरवादेन भवति ।
अणुप्रधानेश्वरप्रजापतिप्रभृतयो नवद्रव्यसहिता अनिरुद्धा

१ इ A । २ पतति C ३ ते तु A C B ति तु T तयां L T

४ रधो L इडो T किञ्च A मुपादाय ? T L ५ अह A C

अनुत्पन्ना^१ तवापि भगवन्सर्वभावा अनुत्पन्नानिरुद्धा स=
 दसतो ऽनुपलब्धे । भूताविनाशश्च स्वलक्षण नोत्पद्यते
 न निरुध्यते या ता गति^२ गत्वा^३ भूतो भूतस्वभाव न वि=
 जहाति । भूतविकल्पविकारो ऽयं भगवन्सर्वतीर्थकैर्विक=
 ल्प्यते त्वया च । अत एतेन कारणेनाविशिष्टो ऽयं वाद^४ ।
 विशेषो बाध वक्तव्यो येन तथागतवादो विशेष्यते न
 सर्वतीर्थकरवाद^५ । अविशिष्यमाणे^६ भगवन्स्ववादे तीर्थ-
 करणामपि बृद्धप्रसङ्ग स्यादनिरोधानुत्पादहेतुत्वात् ।
 अस्थानमनवकाश चोक्त भगवता यदेकत्र लोकधातौ
 बहवस्तथागता उत्पद्येरन्निति । प्राप्त चैतस्तथागतबहुत्र
 सदसत्कार्यपरिग्रहाच्चाविशिष्यमाणे स्ववादे ॥

भगवानाह । न मम महामते अनिरोधानुत्पादस्ती=
 र्थकरानुत्पादानिरोधवादेन तुल्यो नाप्युत्पादानित्यवादे=
 न । तत्कस्य हेतोस्तीर्थकराणां हि महामते भावस्वभा=
 वो विद्यत एवानुत्पन्नाविकलक्षणप्राप्त । न त्वेव मम
 सदसत्पक्षमतिरिति । मम तु महामते सदसत्पक्षविगत उ=
 त्पादभङ्गविरहितो न भावो नाभावो मायास्वप्नरूपवै=

^१ यान्ताङ्गति A शता गति T

^२ महामते is added h.

^३ त्व A

^४ ध्य A C कर I J

^५ लो T

^६ व is added h.

शब्दो h.

श चो ।

पादो नि A C h.

दानि T

नाप्यनुत्पा^७

मा A

^८ पतित is added in A h.

^९ वि a T only

^{१०} कय नाभावो यदुत

चिद्वदग्नवन्नाभावः । कथं न भावो यदुत रूपस्य भा-
 वलक्षणप्रहणाभावाद्दृश्यादृश्यतो ग्रहणायहणतः । अतः
 एतस्मात्कारणात्सर्वभावा न भावा नाभावाः । किंतु स्व-
 चिद्वदृश्यमाधावबोधाद्विकल्पस्याप्रवृत्तेः स्वस्यो लोको-
 निष्क्रियः । चालाः क्रियावन्तः कल्पयन्ति न त्वार्याः । अ-
 भूतार्थविकल्पार्थविभ्रम एष महामते गन्धर्वनगरमायापु-
 रुषवत् । तद्यथा महामते कश्चिद्गन्धर्वनगरेः बालजातीयो
 मायापुरुषमश्वसार्थवैचित्र्यं प्रविशन्तः वा निर्गच्छन्तः वा
 कल्पयेत् । अस्मी प्रविष्टा अस्मी निर्गताः । न च तत्र क-
 श्चित्प्रविष्टो वा निर्गतो वा । अथ यावदेव विकल्पवि-
 भ्रमभाव एष तेषाम् एवमेव महामते उत्पादानुत्पाद-
 विभ्रम एष बालानाम् । न चान कश्चित्संस्कृतो ऽसंस्कृ-
 तो वा मायापुरुषोत्पत्तिवन्न च मायापुरुष उत्पद्यते वा
 निरुध्यते वा भावाभावाकिंचित्स्वरत्वात् । एवमेव सर्वध-
 र्मा भङ्गोत्पादयर्जिता अन्यत्र वितथमतितीया सत्तया वा-
 ला उत्पादनिरोधः कल्पयन्ति न त्वार्याः । तद्य वितथ-
 मिति महामते न तथा यथाः भावस्वभावः कल्प्यते ।
 नाप्यन्यथा । अन्यथा कल्प्यमाने सर्वभावस्य भावाभि-

१ री	४ १	१ निष्क्रि A	१ निष्क्रि T	१ कृ T
१ र A	स्थाद १ अ A	१ र १ A	१ हा A K	
५	१	अ १ र A	१ र A १ K	१ र १

निवेश एव स्यान्न विविक्तदर्शना अविविक्तदर्शनाद्विकल्पस्य व्यावृत्तिरेव' न स्यात् । अत एतस्मात्कारणान्नहामते अनिमित्तदर्शनमेव श्रेयो न निमित्तदर्शनं निमित्तं पुनर्जन्महेतुत्वादश्रेय । अनिमित्तमिति महामते विकल्पस्याप्रवृत्तिरनुत्पादो निर्वाणमिति वदामि । तन्न निर्वाणमिति महामते यथाभूतार्थस्यानदर्शनं विकल्पचित्तचैतकलापस्य परावृत्तिपूर्वकं तथागतस्वप्नप्रत्यात्मार्थज्ञानाधिगम निर्वाणमिति वदामि ॥ तपेदमुच्यते ॥

उत्पादविनिवृत्त्यर्थमनुत्पादप्रसाधकम् ।

अहेतुवाद देगेभि न च वालैर्विभाष्यते ॥८६॥

अनुत्पन्नमिदं सर्वं न च भावा न सन्ति च ।

गन्धर्वस्वप्नमायाख्या भावा विद्यन्त्यहेतुका ॥८७॥

अनुत्पन्नस्वभावाश्च शून्या केन वदाहि मे ।

समावायाद्विनिर्मुक्तो बुद्ध्या भावो न गृह्यते ।

तस्माच्छून्यमनुत्पन्नं नि स्वभाव वदाम्यहम् ॥८८॥

समवायस्तथैकेकं दृश्याभावान्न विद्यते ।

न तीर्यदृश्यप्रलयान्तमवायो न विद्यते ॥८९॥

स्वप्नकेगोष्क मायागन्धर्वं मृगतृष्णिका ।

अहेतुकानि दृश्यन्ते तथा लोकविचित्रता ॥९०॥
 निगृह्याहेतुवादेन अनुत्पाद प्रसाधयेत् ।
 अनुत्पादे प्रसाध्यन्ते मम नेघी न नश्यति ।
 अहेतुवादे दृश्यन्ते तीर्थाना जायते भयम् ॥९१॥
 कथं केन कुत कुच' सभवो ऽहेतुको भवेत् ।
 नाहेतुको न हेतुभ्यो यदा पश्यन्ति सङ्गताम् ।
 तदा प्यावर्तते दृष्टिर्विभङ्गोत्पादवादिनी ॥९२॥
 किमभावो ह्यनुत्पाद उत प्रत्ययवीक्षणम् ।
 अथ भावस्य नामेदं निरर्थं वा प्रवीहि मे ॥९३॥
 न चाभावो ह्यनुत्पादो न च प्रत्ययवीक्षणम् ।
 न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥९४॥
 यद्यत्रायकप्रत्येकबुद्धानां तीर्थानां च एतौ चरन् ।
 सप्तभूमिगतानां च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९५॥
 हेतुप्रत्ययव्यावृत्तिं कारणस्य निरोधनम् ।
 चिप्रमाद्यवस्थानमनुत्पादं वदाम्यहम् ॥९६॥
 अहेतुवृत्तिभावानां कल्पकल्पनवर्जितम् ।

निवेश एव स्यान्न विविक्तदर्शना अविविक्तदर्शनाद्विक-
ल्पस्य व्यावृत्तिरेव' न स्यात् । अत एतस्मात्कारणान्न-
हामते अनिमित्तदर्शनमेव श्रेयो न निमित्तदर्शन नि-
मित्त पुनर्जन्महेतुत्वादश्रेय' । अनिमित्तमिति महामते
विकल्पस्याप्रवृत्तिरनुत्पादो निर्वाणमिति वदामि । तत्र
निर्वाणमिति महामते यथाभूतार्थस्यानदर्शन' विकल्प-
चित्तचैतकलापस्य परावृत्तिपूर्वक' तथागतस्वप्न्यात्मार्य-
ज्ञानाधिगम निर्वाणमिति वदामि ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

उत्पादविनिवृत्त्यर्थमनुत्पादप्रसाधकम् ।

अहेतुवाद देहेमि न च बालैर्विभाष्यते ॥८६॥

अनुत्पन्नमिदं सर्वं न च भावा न सन्ति च ।

गन्धर्वस्वप्नमायाख्या भावा विद्यन्त्यहेतुका' ॥८७॥

अनुत्पन्नस्वभावाश्च शून्या केन वदाहि मे ।

समावायाद्विनिर्मुक्तो बुद्ध्या भावो न गृह्यते ।

तस्मान्छून्यमनुत्पन्नं नि स्वभाव वदाम्यहम् ॥८८॥

समवायस्तथैकैकं दृश्याभावान्न विद्यते ।

न तीर्थदृष्ट्यप्रलयात्समवायो न विद्यते ॥८९॥

स्वप्नकेशोष्णक मायागन्धर्व मृगतृष्णिका ।

१ एव

४

न

न

पूर्व १

या ।

दृश्य

स्या

प्रलया

१ A K

३ ।

या

दृश्य

अहेतुकानि दृश्यन्ते तथा लोकविचिन्ता ॥९०॥
 निगृह्याहेतुवादेन अनुत्पाद प्रसाधयेत् ।
 अनुत्पादे प्रसाध्यन्ते मम नेनी न नश्यति ।
 अहेतुवादे दृश्यन्ते तीर्थ्याना जायते भयम् ॥९१॥
 कथं केन कुत कुत्र सभवो ऽहेतुको भवेत् ।
 नाहेतुको न हेतुभ्यो यदा मृश्यन्ति सस्मृतम् ।
 तदा ध्यावर्तते दृष्टिर्विभङ्गोत्पादवादिनी ॥९२॥
 किमभावो अनुत्पाद उत प्रत्ययवीक्षणम् ।
 अयं भावस्य नामेदं निरर्थं वा प्रवीहि मे ॥९३॥
 न चाभावो अनुत्पादो न च प्रत्ययवीक्षणम् ।
 न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥९४॥
 यद्यत्रावकप्रत्येकबुद्धाना तीर्थ्याना च अगोचरः ।
 "सप्तभूमिगताना च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९५॥
 हेतुप्रत्ययव्यावृत्तिं कारणस्य निरोधनम् ।
 चिह्नमात्रव्यवस्थानमनुत्पादं वदाम्यहम् ॥९६॥
 अहेतुवृत्तिर्भावाना कल्पकल्पनवर्जितम् ।

¹ Let me A A अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९०॥
² अत्र T
³ अत्र T
⁴ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९१॥
⁵ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९२॥
⁶ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९३॥
⁷ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९४॥
⁸ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९५॥
⁹ अत्रैतन्मध्यममपि तदनुत्पादलक्षणम् ॥९६॥

अहेतुकानि दृश्यन्ते तथा लोकविचित्रता ॥८०॥
निगृह्याहेतुवादेन अनुत्पाद प्रसाधयेत् ।
अनुत्पादे प्रसाध्यन्ते मम नेधी न नश्यति ।
अहेतुवादे दृश्यन्ते तीर्थानां जायते भयम् ॥८१॥
कथं केन कुत कुम्भं सभवो ऽहेतुको भवेत् ।
नाहेतुको न हेतुभ्यो यदा मध्यन्ति सम्प्रदायम् ।
तदा ध्यायन्ते दृष्टिर्विभेदोत्पादनादिनी ॥८२॥
किमभावो अनुत्पाद उत प्रत्ययवीक्षणम् ।
अथ भावस्य नामेदं निरर्थं वा प्रवीक्षि मे ॥८३॥
न चाभावो अनुत्पादो न च प्रत्ययवीक्षणम् ।
न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥८४॥
यद्यत्रायकप्रत्येकयुक्तानां तीर्थानां च एकाचटः ।
सप्तभूमिगतानां च तदनुत्पादलक्षणम् ॥८५॥
हेतुप्रत्ययस्यानृतिं कारणस्य निरोधनम् ।
चित्तमाप्यवस्थानमनुत्पाद यदाप्यहम् ॥८६॥
अहेतुनृतिभावात् काप्यकस्यनृतिम् ।

सहेतुकानि दृश्यन्ते तथा लोकविचित्रता ॥९०॥

निगृह्याहेतुवादेन अनुत्पाद प्रसाधयेत् ।

अनुत्पादे प्रसाध्यन्ते मम नेत्री न नश्यति ।

अहेतुवादि देश्यन्ते तीर्थानां जायते भयम् ॥९१॥

यथ केन कुत कुत्र' सभयो ऽहेतुको भवेत् ।'

नाहेतुको न हेतुभ्यो मदा पश्यन्ति सस्कृताम् ।

तदा ध्यावर्तते दृष्टिर्विभङ्गोत्पादयादिनी ॥९२॥

किमभावो सनुत्पाद उत प्रत्यमवीक्षणम् ।

अथ भावस्य नामेद निरणं वा वधीहि मे ॥१२३॥

न चाभावो क्षनुत्पादो न च प्रत्ययवीद्याणम् ।

न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥९४॥

यद्यप्यवकप्रत्येकबुद्धाना तीर्थाना च अगोचरः ।

"सप्तभूमिगतानां च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९५॥

हेतुमत्ययप्यानृप्ति कारणस्य निरोधनम् ।

चिह्नमाधयवस्थानमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९६॥

अहेतुयुतिभावानां कल्पकल्पनवर्जितम् ।

[illegible]

निवेष्ट एव स्यान्न विविक्तदर्शना अविविक्तदर्शनादिक-
 त्स्य व्यावृत्तिरेव' न स्यात् । अत एतस्मात्कारणान्न-
 हामते अनिमित्तदर्शनमेव श्रेयो न निमित्तदर्शन नि-
 मित्त पुनर्जन्महेतुत्वादश्रेय । अनिमित्तमिति महामते
 विकल्पस्याप्रवृत्तिरनुत्पादो निर्वाणमिति वदामि । तत्र
 निर्वाणमिति महामते यथाभूतार्थस्यानदर्शन' विकल्प-
 चित्तचैतकलापस्य प्रवृत्तिपूर्वक' तथागतस्वप्नत्मात्मार्थ-
 ज्ञानाधिगम निर्वाणमिति वदामि ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

उत्पादविनिवृत्त्यर्थमनुत्पादप्रसाधकम् ।

अहेतुवाद देहेति न च बालैर्विभाष्यते ॥८६॥

अनुत्पन्नमिदं सर्वं न च भावा न सन्ति च ।

गन्धर्वस्वप्नमायाख्या भावा विद्यन्त्यहेतुका ॥८७॥

अनुत्पन्नस्वभावाश्च शून्या' केन वदाहि मे ।

समावायाच्चिनिर्मुक्तो बुद्ध्या भावो न गृह्यते ।

तस्मान्छून्यमनुत्पन्न निस्वभाव वदाम्यहम् ॥८८॥

समवायस्तथैकैकं दृश्याभावान्न विद्यते ।

न तीर्य्यदृष्ट्यप्रलयात्समवायो न विद्यते ॥८९॥

स्वप्नकेशोण्डुक मायागन्धर्व' मृगतृष्णिका ।

^१ एव Idt a १ ध १ ^२ न A. K. न T ^३ पूर्व T
^४ र्था T दृश्य १ व्या १ ^५ प्रलापा C ^६ वै A. C. K
^७ ई T ^८ प्र A. C. T १ प्र K

अहेतुकानि दृश्यन्ते तथा लोकविचिन्ता ॥९०॥

निगृह्याहेतुवादेन अनुत्पाद प्रसाधयेत् ।

अनुत्पादे प्रसाध्यन्ते मम नेनी न नश्यति ।

अहेतुवादे देश्यन्ते तीर्थाना जायते भयम् ॥९१॥

कथं केन कुत कुत्र^१ सभवो ऽहेतुको भवेत् ।^२

नाहेतुको न हेतुभ्यो यदा पश्यन्ति संस्कृतम् ।

तदा ध्यावर्तते दृष्टिर्विभङ्गोत्पादवादिनी ॥९२॥

किमभावो ह्यनुत्पाद उत प्रत्ययवीक्षणम् ।

अथ भावस्य नामेदं निरर्थं वा ब्रवीहि मे ॥९३॥

न चाभावो ह्यनुत्पादो न च प्रत्ययवीक्षणम् ।

न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥९४॥

यत्र श्रावकप्रत्येकबुद्धाना तीर्थाना च अगोचर^३ ।

॥सप्तभूमिगताना च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९५॥

हेतुप्रत्ययव्यावृत्ति कारणस्य निरोधनम् ।

चिह्नमानव्यवस्थानमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९६॥

अहेतुवृत्तिर्भावाना कल्पकल्पनवर्जितम् ।

^१ Left out A h

^२ 宋譯此二語前有當時月照自當句口之入字

^३ 舊 T

^४ भा ।

宋譯此一語前有當時彼等復以爲苦之入字

^५ 宋譯此一語前有當時

時人疑之爲句口之入字

舊 भा A C h

舊 भा T १ T भाभा

ता बुद्धाना I re Tho

^६ 宋譯此一語前有當時彼等復以爲苦之入字

ध्याका A C h ध्या T

^७ Th I ma be यथ श्रावकप्रत्येकबुद्धोपस्थ

गोचर I b

^८ Th quarter is not here in T a

^९ ह्या A C h ह्य T

सदसत्पदानिर्मुक्तमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९७॥
 चित्त दृग्गविनिर्मुक्त' स्वभावउयवर्जितम् ।
 आश्रयस्य परावृत्तिमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९८॥
 'न बाह्यभाव नाभाव नापि' चित्तपरिग्रह' ।
 स्वप्न केगोण्डुक माया गन्धर्व मृगतृष्णिका ।
 सर्वदृष्टिप्रहाण च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९९॥
 एव शून्यास्वभावाद्यान्पदान्शर्यान्विभावयेत् ।
 न जातु शून्यया शून्या क्विन्नुत्पादशून्यया ॥१००॥
 कलाप प्रत्ययाना च प्रवर्तते' निवर्तते ।
 कलापाच्च पृथग्भूत न जात' न निरुध्यते ॥१०१॥
 भावो न विद्यते ऽन्योन्य कलापाच्च पृथक्चित् ।
 एकत्वेन पृथक्त्वेन यथा तीर्थैर्विकल्प्यते ॥१०२॥
 असन्न जायते भावो नासन्न सदसत्कचित् ।
 अन्यत्र हि कलापो ऽय प्रवर्तते निवर्तते ॥१०३॥
 सकेतमात्रमेवेदमन्योन्यापेक्षसकला' ।

१)	१) १)				१) १)
१)	१)	न बाह्यभावस्याभाव	वत्ता १	व ना	वत्ता १
अपि १)	१)	६	मका	६	१) १)
१) १)	१)	न्यदा ।	१	१) १)	१) १)
१) १)	१)	न्या	व्याव	व्याव	व्याव १
१) १)	१)	सकला	१	१) १)	१) १)

जन्ममर्थं न चेवास्ति पृथक्प्रत्ययसकलात् ॥१०४॥
जन्माभावादनुत्पाद तीर्थ्यदोषविवर्जितम् ।
देशेऽपि सकलामान न च चालेर्विभाष्यते ॥१०५॥
यस्य जन्मो भवेद्भावः सकलाया पृथक्काचित् ।
अहेतुवादी विज्ञेयः सकलाया विनाशकः ॥१०६॥
प्रदीपो द्रव्यजातीना पञ्चकः सकला भवेत् ।
यस्य भावो भवेत्कश्चिच्छङ्कलाया पृथक्काचित् ॥१०७॥
अस्वभावाच्चानुत्पन्ना प्रकृत्या गगनोपमा ।
सकलाया पृथग्भूता ये धमा कल्पितायुधे ॥१०८॥
अयमन्यमनुत्पादमार्याणां प्राप्तिधर्मता ।
यस्य जातिमनुत्पादतदनुत्पादे शान्तिः स्यात् ॥१०९॥
यदा सर्वमिमं लोकं सकलामेव पश्यति ।
सकलामाघमेवेदं तदा पिबेत् समाप्यते ॥११०॥
अज्ञानतृष्णाक्रमादिः सकलाध्यात्मिको भवेत् ।
रौजमृदाश्चक्रादि वीजभूतादि चारिणम् ॥१११॥
परतो यस्य वै भावः प्रत्ययेर्जायते कथितः ।
न सकलामाघमेवेदं न ते युक्तयागमे स्थिताः ॥११२॥

श्री १	शु १	यस्योभयभावः ५	जन्माजयभावे	६
१०४ १	कथाय ५	दृष्टव्यः ५	१॥	अ ३३ १३ ४८७१
१०५ १	शु ५ ६	१	अथ ५०१ ॥	५९ १५
भाषा ६	न चवृत्तिरित् ६	काशावृत्तिरित्		वाहिरम् ५
१०६ १	१०६ ५	५		

सदसत्पदानिर्मुक्तमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९७॥
 चित्तं दृश्यविनिर्मुक्तं^१ स्वभावज्यवर्जितम् ।
 आश्रयस्य परावृत्तिमनुत्पाद वदाम्यहम् ॥९८॥
 'न बाह्यभाव नाभाव नापि' चित्तमप्यग्रह^२ ।
 स्वप्न केशोऽणुक माया गन्धव मृगतृष्णिंका^३ ।
 सर्वदृष्टिप्रहाणं च तदनुत्पादलक्षणम् ॥९९॥
 एव शून्यास्वभावाद्यान्पदान्त्सर्वान्विभावयेत् ।
 न जातु शून्यया शून्या कित्वनुत्पादशून्यया ॥१००॥
 कलाप प्रत्ययाना च प्रवर्तते^४ निवर्तते ।
 कलापाश्च पृथग्भूत न जात^५ न निरुध्यते ॥१०१॥
 भावो न विद्यते ऽन्योन्य कलापाश्च पृथक्काचित् ।
 एकत्वेन पृथक्त्वेन यथा तीर्थैर्विकल्प्यते ॥१०२॥
 असन्न जायते भावो नासन्न सदसत्काचित् ।
 अन्यत्र हि कलापो ऽयं प्रवर्तते^६ निवर्तते ॥१०३॥
 सकेतमात्रमेवेदमन्योन्यापेक्षसकला^७ ।

^१ The whi fill so- i a i t t p a t e f l l a d i s m p i t e are put
 here i T i   ^२ न बाह्यभावस्याभाव   ^३ वद्या \ व नर C T वाद्या h
^४ अपि left out T   ^५ ह T   ^६ भका h   ए ।   ^७ This
 line left out T (H) F i   न्यदा i l t ut \   ^८ ति h   ^९ वि h
^{१०} न will out न T   ^{११} न्या h   ^{१२} प्यवि \ र्यवि । प्यव T
^{१३} ति T   ^{१४} सकला Paddh t s k t f गृहला ॥१०२ (२) (१३) ॥१०३
 (१५)

जन्ममथं न चेवास्ति पृथक्प्रत्ययसकलात् ॥१०४॥
जन्माभावादनुत्पाद तीर्थ्यदोषविवर्जितम् ।
देशेऽपि सकलामाध न च याल्लैर्विभाव्यते ॥१०५॥
यस्य जन्मो भवेदाव' सकलाया पृथक्कचित् ।
अहेतुवादी विज्ञेय' सकलाया' विनाशक ॥१०६॥
प्रदीपो द्रव्यजातीना व्यञ्जक' सकला भवेत् ।
यस्य भावो भवेत्कश्चिच्छुद्धलाया पृथक्कचित् ॥१०७॥
अस्वभावा ह्यनुत्पन्ना' प्रकृत्या गगनोपमा ।
सकलाया' पृथग्भूता ये धर्मा' कल्पिताद्युपे ॥१०८॥
अयमन्यमनुत्पादमार्याणा प्राप्तिधर्मता ।
यस्य जातिमनुत्पाद तदनुत्पादे शान्ति स्यात् ॥१०९॥
यदा सर्वमिमं लोकं सकलामेव पश्यति ।
सकलामाधमेवेद तदा चित्तं समाप्यते ॥११०॥
अज्ञानतृष्णाकर्मादि' सकलाध्यात्मिको भवेत् ।
खेजमृदाशुचक्रादि बीजभूतादि बाहिरम् ॥१११॥
परतो यस्य वै भाव' प्रत्ययेर्जायते कचित् ।
न सकलामाधमेवेद न ते युक्त्यागमे स्थिता ॥११२॥

१ कुं १   तु १   २ अन्वयेभाष   ३ अन्वयेभाष   ४ सं १
५ सो १   ६ अन्वय १   ७ अन्वय २   ८ अन्वय ३   ९ अन्वय ४   १० अन्वय ५
११ अन्वय ६   १२ तु   १३ अन्वय १   १४ अन्वय २   १५ अन्वय ३
भाष (६)   अन्वय ४   १६ अन्वय ५   १७ अन्वय ६   १८ अन्वय ७
अन्वय ८   १९ अन्वय ९   २० अन्वय १०   २१ अन्वय ११   २२ अन्वय १२

यदि जन्यो न भावो ऽस्ति स्याद्भुवि कस्य प्रत्ययात् ।
 अन्योन्यजनका ध्येते तेनैते प्रत्यया स्मृता ॥११३॥
 उष्णद्रवचलकठिना^१ धर्मा वालेर्विकल्पिता ।
 कलापो ऽयं न धर्मो ऽस्ति अतो वै नि स्वभावता ॥११४॥
 वेद्या यथातुरवगात्क्रियाभेद प्रकुर्वते ।
 न तु ग्रास्यस्य भेदो ऽस्ति दोषभेदान्तु भिद्यते ॥११५॥
 तथाह सस्यसतान क्लेशदोषे^२ सदूषिते^३ ।
 इन्द्रियाणां बलं ज्ञात्वा नय देगेमि प्राणिनाम् ॥११६॥
 न क्लेशेन्द्रियभेदेन ग्रासनं भिद्यते मम ।
 एकमेव भवेद्यानं मार्गमष्टाङ्गिकं शिवम् ॥११७॥

अथ खलु महामतिर्वोधिसस्यो महासस्य पुनरपि भ=
 गवन्तमेतदवोचत् । अनित्यतानित्यतेति भगवन्सर्वतीर्थ=
 कैरेर्विकल्प्यते । त्वया च सर्वदेशनामादे देश्यत अनित्या
 वत^४ सत्कारा उत्पादय्यमधर्मिण इति । तत्किमयं भगव=
 स्तथ्या मिथ्येति । कतिप्रकारा भगवन्ननित्यता । भगवा=
 नाह । अष्टप्रकारा हि महामते सर्वतीर्थकैरेरनित्यता क=
 ल्प्यते न तु मया । कतमाष्टप्रकारा । तत्र केचित्तार्त्तम्=

^१ मा A चलद्रवोष्णकठिना ^२ दोषविरूपित ? T
^४ शा C A ^५ मायाष्टा T *Left out in C* ^६ पि A ^७ ध्ये C
 य B T अनित्याल चत A आनित्यालचत B ^८ ध्ये C ^९ शा
 I fi A I m T

हामते आहु । प्रारम्भविनिवृत्तिरनित्यतेति प्रारम्भो नाम
महामते उत्पादो ऽनुत्पादो ऽनित्यता । अन्ये सम्पान-
विनिवृत्तिमनित्यता वर्णयन्ति । अन्ये रूपमेवानित्यमि-
ति । अन्ये रूपस्य विकारान्तरमनित्यता नैरन्तर्यप्रवर्धनेन
स्वरसभङ्गभेद सर्वधर्माणां धीरदधिपरिणामविकारान्तर-
वददृष्टनष्टा सर्वभावेषु प्रवर्तते न नित्यतेति । अन्ये पुनः
र्भावमनित्यता कल्पयन्ति । अन्ये भावाभावमनित्यतां क-
ल्पयन्ति । अन्ये ऽनुत्पादानित्यतां सर्वधर्माणामनित्यतां
याश्च तदन्तर्गतत्वात् । तद्य महामते भावाभावाऽनित्यता
नाम यदुक्तं भूतभौतिकस्वलक्षणविनाशगुपलब्धिप्रवृ-
त्तिभूतस्वभावस्य । तद्यानुत्पादानित्यता नाम यदुक्तं नि-
त्यमनित्यं सदसतोरप्रवृत्तिः सवधमाणागदर्शः परमाणुप्र-
विषयात् । एतद्वर्गनमनुत्पादस्यैतदधिदधनं नोत्पादस्य ।
एतदि महामते ऽनुत्पादानित्यताया लक्षणं यस्यानव-
योधात्सर्वतीर्थकरा उत्पादाऽनित्यतावादे प्रपतन्ति ।

पुनरपि महामते यस्य भावो नित्यता तस्य स्वस्ति-
विकल्पे नैव नित्यता नानित्यता भावः । तत्कस्य हेतोः

भो	१ १	हा १ १	१ १	१ १
भ १ १	१ १ १ १	हा १	१ १ १ १	१ १ १ १
१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १
१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १	१ १ १ १

यदुत स्वयमेविनाशित्वादनित्यताया । इह महामते सर्वभावा-
नामभावो ऽनित्यताया कार्यं न चानित्यताना-
मन्तरेण सर्वभावाभाव उपलभ्यते दृष्टान्गिलामुद्गरान्यत-
रभेद्यभेदकवत् । अन्योन्याविशेषदर्शनं दृष्टमतो ऽनित्य-
ता कारण सर्वभावाभाव कार्यं न च कार्यकारणयोर्वि-
शेषो ऽस्ति इयमनित्यतेद कार्यमिति अविशेषात्कार्यका-
रणयोर्नित्या सर्वभावा अहेतुकत्वाच्चावस्य । सर्वभावा-
भावो हि महामते अहेतुक । न च बालपृथग्जना अव-
बुध्यन्ते । न च कारण विसदृश कार्यं जनयति । अथ
जनयेत्तेषामनित्यता सर्वभावानां विसदृश कार्यं स्यात्का-
र्यकारणविभागो न स्यात् । दृष्टश्च कार्यकारणविभाग-
स्तेषां । यदि बानित्यताभावः स्यात्क्रियाहेतुभावलक्षण-
पतितश्च स्यादेकभावेन वा परिसमाप्तः स्यात्सर्वभावेषु ।
क्रियाहेतुभावलक्षणपतितत्वाच्च स्वयमेवानित्यतानित्या
स्यादनित्यत्वादया सर्वभावा नित्या स्युर्नित्या एव
भवेयुः ॥

अथ सर्वभावान्तर्गतानित्यता तेन अध्वपतिता स्यात् ।
तत्र यदतीतं रूपं तत्तेन सह विनष्टमनागतमपि नोत्पन्न-
रूपानुत्पत्तितया वर्तमानेनापि रूपेण सहाभिन्नलक्षणम् ।

रूप च भूताना सनिवेशविशेषो भूताना भौतिकस्वभा-
वो न विनश्यते अन्यानन्यविवर्जितत्वात् सर्वतीर्थकण्ठा-
मविनाशान्तर्भवूताना सर्व विभव भूतभौतिक यतोत्पा-
दस्थितिविकार प्रक्षप्यते । किमन्यदनित्य भूतभौतिकवि-
निर्मुक्त यस्यानित्यता कल्प्यते तीर्थकैर्भूतानि च न प्रव-
र्तन्ते न निवर्तन्ते स्वभावलक्षणाभिनिवेशात् ॥

तत्र प्रारम्भविनिवृत्तिर्नामानित्यता न पुनर्भूतानि
भूतान्तरमारभन्ते' परस्परविलक्षणस्वलक्षणात्र विशेष
प्रारभ्यते । तदविशेषाशेषामपुनरारम्भाद्विधायोगादनार-
म्भस्यानित्यता युद्धयो भवन्ति ॥

तत्र सस्यानविनिवृत्तिर्नामानित्यता यदुत न भूतभौ-
तिक विनश्यत्या प्रलयात् । प्रलयो नाम महामते एव
परमाणो प्रविचयपरीक्षा विनाशो भूतभौतिकस्य सस्या-
नस्यान्यथा भूतदर्शनादीर्षहस्वानुलब्धिर्न परमाणुभूतेषु
विनाशोद्भूताना सस्यानविनिवृत्तिदर्शनात्साख्यवादे प्र-
पतन्ति ॥

तत्र सस्यानानित्यता नाम यदत यस्य रूपमेवानित्य

				विशेषः इति उक्तं च अ.
न ।	म-म	य । ७४	सस्यानस्य इति उक्तं च अ.	
	अ	अ	अ.	स
१४	४	४ ।	१४	युक्तं च अ.
५				मा

तस्य सस्यानस्यानित्यता न भूतानाम् । अथ भूताना=
मनित्यता स्याल्लोकसव्यवहाराभाव' स्याल्लोकसव्यवहारा=
भावाल्लोकायतिकदृष्टिमतिरित्यस्याद्वाग्मात्रत्वात्सर्वभावाना
न पुन स्वलक्षणोत्पत्तिदर्शनान् ॥

तत्र विकारानित्यता नाम यदुत रूपस्यान्यथाभूतदर्शन
न' भूताना सुवर्णसस्यानभूषणविकारदर्शनवत् । न सु=
वर्णभावादिनश्यति किंतु भूषणसस्यानविनाशो भवति ॥

ये चान्ये विकारमतिता एवमाद्यादिभि प्रकारैस्तीर्थक=
रैरनित्यतादृष्टिर्विकल्प्यते । भूतानि हि दृश्यमानान्यग्निना
स्वलक्षणात्वात् दहन्ते ऽन्योन्यत स्वलक्षणाविगमान्महा-
भूतभौतिकभावोच्छेद स्यात् ।

मम तु महामते न नित्या नानित्या' । तत्तस्य हेतो=
र्यदुत बाह्यभावानभ्युपगमात्तिभयचित्तमानोपदेशाद्विचि=
घलक्षणानुपदेशान्न प्रवर्तते न निवर्तते महाभूतसन्निवेश=
विशेषो न भूतभौतिकत्वादिकल्पस्य द्विधा प्रवर्तते या=
द्याप्राहकालक्षणता विकल्पस्य प्रवृत्तिद्वयपरिहानाद्वाह्य-
भावाभावदृष्टिविगमात्स्वचित्तमात्रावबोधोपाधिकल्पो विः

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
गुरुण		रा	गुरुण					रा	
माम	मा	मु			न	२	न	गुप	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०

कल्पाभिसङ्कारेण प्रवर्तते नानभिसङ्कुर्वत' । चित्तविक-
ल्पभावाभावविगमास्तौकिकलोकोत्तरतमाना सर्वधर्माणा
न नित्यता नानित्यता स्वचित्तदृश्यमानानवबोधात्कृद्दृष्ट्या-
न्तद्वयपतितया सतत्या सर्वतीर्थकैः स्वविकल्पानवबोधा-
क्तया पुरुषैरसिद्धपूर्वैरनित्यता कल्प्यते । त्रिविधं च महा-
मते सर्वतीर्थकस्तौकिकलोकोत्तरतमाना सर्वधर्माणा ल-
घाण' वाग्विकल्पविनि सृताना' न च याल्लघुयोजना व्य-
वच्यन्ते ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

मारम्भविनिवृत्ति च सस्यानस्यान्यथात्वता ।

भावमनित्यता रूप तीर्थ्या' कल्पेन्ति मोहिता' ॥११६॥

भावाना नास्ति वैनाश भूता भूतात्मना स्थिता ।

नानादृष्टिनिमग्नान्ते तीर्थ्या' कल्पेन्ति नित्यताम् ॥११७॥

कस्यचिच्च हि तीर्थ्यस्य विनाशो न च सभव' ।

भूता भूतात्मना नित्या' कस्य कल्पेन्त्यनित्यताम् ॥११८॥

चित्तमाधमिदं सयं द्विधा चित्तं प्रवर्तते ।

प्राद्वप्राहकभावेन ज्ञात्मात्मीयं न विद्यते ॥११९॥

यस्यादिस्थानमर्मन्तं चित्तमाधं वेदाम्यहम् ।

१ त्र A । त्र ? २ त्रिविध A । त्रिविध B । त्रिविध C ।

३ त्र A । त्र ? ४ त्रिविध A । त्रिविध B । त्रिविध C ।

त्य A । त्रिविध B । त्रिविध C । त्रिविध D । त्रिविध E ।

त्य A । त्रिविध B । त्रिविध C । त्रिविध D । त्रिविध E ।

चिनमात्रविनिर्मुक्तं वक्ष्यादिनोपलभ्यते ॥१००॥

इति' लङ्कावतारे महायानसूत्रे अनित्यतापरिवर्तस्तृ-
तीय ॥

अभिसममपरिचिता नाम चतुर्थ

अथ तत्तु महामतिवाधिसम्प्रो महासत्त्व पुनरपि
 भगवन्तमेतदवोचत् । देवयतु मे भगवान्मर्यवोधिसत्त्वप्रा-
 यकप्रत्येकबुद्धनिरोधक्रमानुसंधिलक्षणकीर्तय मेन क्रमा-
 नुसंधिलक्षणकीर्तयेनाहं चान्ये च बोधिसत्त्वा महास-
 त्त्वा निरोधमुखसमापत्तिमुत्तेन न प्रतिमुख्येन न च प्रा-
 यकप्रत्येकबुद्धीर्त्यकरूपामोहे प्रपतेम । भगवानाह । तेन
 महामते तृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिये ऽहं
 ते । साधु भगवन्निति महामतिवाधिसत्त्वो महासत्त्वो
 भगवत् प्रत्यग्रीपीत ॥

भगवान्स्मृतदवोचत् । पष्ठौ महामते भूमिमुपादाय
 बोधिसत्त्वा महासत्त्वा तवप्रायकप्रत्येकबुद्धाश्च निरोध-
 समापद्यन्ते । सप्तम्या भूमौ पुनश्चित्रक्षणे चित्रक्षणे चो-
 धिसत्त्वा महासत्त्वा स्वभावस्वभावलक्षणबुद्धास्तात्समा-
 पद्यन्त । न तु प्रायकप्रत्येकबुद्धा । तेषां हि प्रायकप्रत्ये-
 कबुद्धानामाभिसत्कारिकी यादव्याहकलक्षणप्रतिता
 निराधसमर्पन्ति । अतस्ते सप्तम्या भूमौ चित्रक्षणे चि-
 त्तक्षण समापद्यन्ते । सा तवधमाणावविनेपलक्षणप्रा-

नाम चतुर्थे

बुद्धा भगवन्त । अतो न परिनिर्वाणन्ति । आवकप्रत्येक-
बुद्धास्तु समाधिसुखेनापरिच्यन्ते । अतस्तेषां तत्र परिनि-
र्वाणबुधिर्भवति ॥

तत्रसु महामते भूमिषु चित्तमनोमनोविज्ञानलक्षणम-
रिचयकौ तत्त्वात्मात्मीयपाद्यपाहधर्मपुद्गलनैरात्म्यप्रवृत्तिनि-
वृत्तिस्वसामान्यलक्षणपरिचयचतुःप्रतिसविधिनिश्चयकौ ग-
त्यगतास्वादसुखभूमिक्रमानुप्रवेगवोधिमाधिकधर्मविभा-
गं क्रियते मया । मा वोधिसस्या महासत्या स्वसा-
मान्यलक्षणानवबोधद्रूमिक्रमानुसध्यकुशलास्तीर्थककुटु-
ष्टिमार्गे प्रपतेयुरित्यतो भूमिक्रमव्यवस्था क्रियते । न तु म-
हामते ऽथ कश्चित्प्रवर्तते वा निवर्तते वा न्यत्र स्वचित्तदृश्य-
मायमिदं यदुत भूमिक्रमानुसधिसौधातुकविचिनोपचारय ।
न च बाला व्यवबुध्यन्ते ऽनवबोधाद्यालानां भूमिक्रमा-
नुसधिव्यमदेन वेधतुकविचिनोपचारय व्यवस्थाप्यते बुद्ध-
धर्मीलया च ॥

पुनरपर महामते आवकप्रत्येकबुद्धा ऋष्ट्या वोधिस-
ह्यभूमौ निरोधसमापन्निसुखमदमन्ता स्वचित्तदृश्यमाया-
कुशला स्वसामान्यलक्षणावरणवासनापुद्गलधर्मनैरात्म्य-

ग्राहकदृष्टिपतिता विकल्पनिर्वाणमतिबुद्धयो भवन्ति न
विविक्तधर्ममतिबुद्धयः । बोधिसत्त्वा पुनर्महामते निरो-
धसमाधिसुखमुख दृष्ट्वा पूर्वप्रणिधानकृपाकरणोपेता नि-
ष्ठमदगतिविभागज्ञा न परिनिर्वान्ति परिनिर्वृताश्च ते
विकल्पस्याप्रवृत्तत्वात् । ग्राह्यग्राहकविकल्पस्तेषां विनि-
वृत्तं स्तच्चिह्नदृश्यमात्रावबोधात्सर्वधर्माणां विकल्पो न
प्रवर्तते । चित्तमनोमनोविज्ञानवाद्यभावस्वभावलक्षणा-
भिनिवेशे विकल्पयति । तेन पुनर्बुद्धधर्महेतुर्न प्रवर्तते
ज्ञानपूर्वकं प्रवर्तते' तथागतस्वप्रत्यात्मभूम्यधिगमनतया
स्वप्नपुरुषौघोत्तरणवत् ॥

तद्यथा पुनर्महामते कश्चिच्छयित स्वभान्तरे महा-
ध्यायामौत्सुक्येन महौघादात्मानमुत्तारयेत्त चानुत्तीर्ण एव
प्रतिबुध्येत प्रतिबुद्धश्च सन्नेवमुपपरीक्ष्येत किमिदं सत्य-
मुत मिथ्येति । स एव समनुपश्येन्नेदं सत्यं न मिथ्या-
न्यथ दृष्टश्रुतमतविज्ञातानुभूतविकल्पवासनाविचित्ररूप-
संस्थानानादिकालविकल्पपतिता नास्त्यस्तिदृष्टिविकल्प-
परिवर्जिता मनोविज्ञानानुभूता स्वप्ने दृश्यन्ते एवमेव
महामते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ऋष्टम्या बोधिसत्त्वभूमौ

^१ ति ॥ २॥ १ ॥ ५

भित्तवशविकल्पपरिहता न पुनर्बुद्धधर्महेतुन प्रवर्तते

ति ॥ २॥ २॥ १ ॥ ५

^४ प्रत्यात्मनाधि ॥ ५

^५ यो ॥ २॥ १ ॥ ५

विकल्पस्याप्रवृत्तिं दृष्ट्वा प्रथमसप्तमीभूमिसंचारात्सर्वधर्मा-
भिसमयान्मायादिधर्मसमतया सर्वधर्मास्तुक्वयाद्यपाहक-
विकल्पोपपत्तं चित्तचेतसिकविकल्पप्रसरं दृष्ट्वा बुद्धधर्मेषु
प्रयुज्यन्ते । अनधिगतानामधिगमाय प्रयोग एष महामते
निर्वाणं बोधिसत्त्वानां न विनाशश्चित्तमनोमनोविज्ञान-
विकल्पसंज्ञाविगमाद्यानुत्पत्तिकधर्मशान्तिप्रतिलम्भो भव-
ति । न चान महामते परमापे क्रमो न क्रमानुसंधिर्नि-
राभासविकल्पविविक्तधर्मोपदेगात् ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

चित्तमाधे निराभासे विहारो बुद्धभूमि च ।

एतदि भाषितं बुद्धैर्भाषन्ते भाषयन्ति च ॥१॥

चित्तं हि भूमयं सप्त निराभासां निहाष्टमी ।

द्ये हि भूमी विहारो ऽन शेषा भूमिर्ममात्मिका ॥२॥

प्रत्यात्मवेद्या शुद्धा च भूमिरेषा ममात्मिका ।

माहेश्वर पर स्थानमकनिष्ठो विराजते ॥३॥

हुताशनस्य हि यथा नियेरुस्तस्य रश्मयः ।

चिना मनोहरा सौम्यास्तिभव निर्मिणन्ति ते ॥४॥

निर्माय त्रिंभव किंचित्किंचिद्यै पूर्वनिर्मितम् ।

तत्र देगेमि यानानि एषा भूमिर्ममात्मिका ॥५॥

दशमी तु भवेत्प्रथमा प्रथमा चाष्टमी भवेत् ।
 नवमी सप्तमी चापि सप्तमी चाष्टमी भवेत् ॥ ६ ॥
 द्वितीया च तृतीया स्याद्यतुर्वो पञ्चमी भवेत् ।
 तृतीया च भवेत्तृतीया विंशतिभासे क्रमः कुत ॥ ७ ॥
 आभिसमयपरिचरितं चतुर्थं ॥

अथ एतु महामतिषोधिसङ्घो महासङ्घः पुनरपि
 भगवन्तमेतदबोचत् । किं भगवस्तथागतो ऽहं नान्यस्य
 बुद्धो नित्य उताहो ऽनित्य । भगवानाह । न महामते
 तथागतो नित्यो नानित्यः । तत्तस्य हेतोयदुतोभयदोष
 प्रसङ्गात् । उभयथा हि महामते दोषप्रसङ्गः स्यात् ।
 नित्ये सति 'कारणप्रसङ्गः स्यात् । नित्यानि हि महामते
 सर्वतीर्थकराणां कारणान्यकृतकारि च । अतो न नित्यः
 तथागतो ऽकृतकनित्यत्वात् । अनित्ये सति श्रुतयप्रसङ्गः
 स्यात् । सुखलक्ष्मलक्षणाभावात्कथंविनागादुच्छेदः स्या-
 द्य चोच्छेदो भवति तथागतः । सर्वं हि महामते श्रुत-
 कनित्यं षट्मटानुगकाष्टेष्टकादिसर्वानित्यत्वप्रसङ्गात् । स-
 र्वदृष्टानसंभारवेयमप्य भवेत्कृतकत्वात् । सर्वे हि श्रुतयः ।
 तथागतः स्याद्विज्ञेयहेत्वभावात् । एत एतस्मात्कारणान्म-
 हामते न नित्यो नानित्यस्तथागतः । पुनरपि महामते न
 नित्यस्तथागतः कस्मादाकाशसंभारवेयमप्यप्रसङ्गात् । तद-
 या महामते आकाशं न नित्यं नानित्यं नित्यानित्यस्य-

तायन्नित्यानित्यदोषः प्रसज्यते । विकल्पबुद्धिद्यमान्महा-
मते नित्यानित्ययाहो निवार्यते चालानां न तु विविक्त-
दृष्टिबुद्धिद्यमात् । तच्चेदमुच्यते ॥

नित्यानित्यविनिर्मुक्ताच्चित्यानित्यप्रभाविताम् ।

ये पश्यन्ति सदा बुद्धान् ते दृष्टिवशं गताः ॥१॥

समुदागमवैयर्थ्यं नित्यानित्ये प्रसज्यते ।

विकल्पबुद्धिवैकल्याच्चित्यानित्यं निवार्यते ॥२॥

मायामप्रतिज्ञा क्रियते तावत्सर्व ससकरम् ।

स्वाचित्तमाद्यं सपश्यन् विवादं समाप्तेत् ॥३॥

इति तद्भागतनित्यानित्यत्वप्रसङ्गपरिवर्तः पञ्चमः ॥

अथ खलु महामतिर्वोधिसस्यो महासस्य पुनरपि
 भगवन्तमध्येपते स्म । देशयतु मे भगवांदेशयतु मे सु-
 गत स्कन्धधात्वायतनानां प्रवृत्तिनिवृत्तिम् । असत्यात्म-
 नि कस्य प्रवृत्तिर्वा निवृत्तिर्वा चालाश्च प्रवृत्तिनिवृ-
 त्त्याश्रिता दुःखक्षयानवबोधान्निर्वाण न प्रजानन्ति ।
 भगवानाह । तेन हि महामते गृणु साधु च सुष्ठु च
 मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महा-
 मतिर्वोधिसस्यो महासस्यो भगवत प्रत्यश्रौषीत् ॥

भगवास्तस्यैतदवोचत् । तद्भागतगर्भो महामते कुग-
 लाकुशलहेतुकं सर्वजन्मगतिकर्ता । प्रवर्तते नटवज्रति-
 सकटं च्यात्मात्मीयवर्जितस्तदनवबोधान्तिसङ्गतिप्रत्यमक्रि-
 मायोग प्रवर्तते । न च तीर्थ्या अबबुध्यन्ते कारणाभि-
 निवेगाभिनिविष्टा । पनादिकालविविधप्रपञ्चदौष्ट्य
 वासनावासित आलयविज्ञानसङ्घटितो ऽविद्यावासन
 भूमिजैः सप्तभिर्विज्ञानैः सह महोदधितरङ्गवन्नित्यमप्यु-
 च्छिन्नगतीर प्रवर्तते अनित्यतादोषरहित आत्मयादवि-

नियुक्तो ऽत्यन्तप्रकृतिपरिशुद्धि । तदन्यानि विज्ञानान्यु-
त्पन्नापवर्गानि मनोमनोविज्ञानप्रभृतीनि द्वाणिकानि स-
म्भाष्यभूतपरिकल्पहेतुजनितसंस्थानाकृतिविशेषसमवाया-
बलम्बोनि नामनिमित्ताभिनिविष्टानि स्वचित्तदृश्यरूप-
लक्षणावबोधकानि सुखदुःखप्रतिसवेदकान्यमोक्षकार-
णानि नामनिमित्तपर्युत्पन्नरागजनितजनकतदेवात्मन्वा-
नि । तेषां चोपात्तानामिन्द्रियाख्यानां परिधायनिरोधे
समनन्तरानुत्पत्तेरन्येषां स्वमतिविकल्पसुखदुःखप्रतिसवे-
दिना सजावेदितनिरोधसमापन्निसमापन्नानां चतुर्थान-
सत्यविमोक्षकुशलानां योगिना विमोक्षमुद्दिर्भवत्यप्रमृ-
ते ॥

अपराधृते च' तथागतगर्भशब्दसंगच्छित् शालयविज्ञा-
ने नास्ति सप्तानां प्रवृत्तिविज्ञानानां निरोधः । तत्कल्प्य
हेतोस्तदेवात्मन्वनप्रवृत्तत्वाधिज्ञानात्तामविषयत्वाच्च सब-
न्धायकप्रत्येकमुद्यतीर्ष्ययोगयोगिनां स्वपुण्ड्रलनेरात्म्यावबो-
धात्सप्तानामन्यलक्षणपरिपहात्कथं धात्वायतनानां प्रवर्तते
तथागतगर्भं पञ्चधर्मस्वभावधर्मनेरात्म्यदर्शनाद्विवर्तते भू-
मिक्रमानुसंधिपराधृत्त्या नान्यतीर्ष्यमार्गदृष्टिभिविचारयितुं
शक्यते । ततो ऽपलाया भूमौ बोधिसत्त्वभूमौ प्रतिष्ठितो

दशसमाधिसुखसुखमार्गान्प्रतिलभते । समाधिवुद्धे सधा-
र्यमाणो ऽचिन्त्यबुद्धधर्मस्वप्रणिधानव्यवलोकनतया स-
माधिसुखभूतकोट्या विनिवार्य प्रत्यात्मार्यगतिगम्यै सर्व-
श्रावकप्रत्येकबुद्धतीर्थकरासाधारणैर्योगमार्गदर्शार्यगोनमा-
र्गं प्रतिलभते काय च ज्ञानमनोमय समाध्यभिसक्ता-
रहितम् । तस्मात्तर्हि महामते तथागतगर्भे आलयवि-
ज्ञानसगच्छितो विगोधयितव्यो विगोपार्थिभिर्वोधिसत्त्वै-
र्महासत्त्वैः ॥

यदि हि महामते आलयविज्ञानसगच्छितस्तथागतग-
र्भो ऽव न स्यादित्यसति महामते तथागतगर्भे आलय-
विज्ञानसगच्छिते न प्रवृत्तिर्न निवृत्तिः स्यात् । भवति च
महामते प्रवृत्तिर्निवृत्तिश्च बालार्याणाम् । स्वप्रत्यात्मार्यग-
तिदृष्टधर्मसुखविहारेण च विहरन्ति योगिनो ऽनिधिस्त-
धुरा दुष्प्रतिवेधाश्च । महामते अयं तथागतगर्भालय-
विज्ञानगोचरः सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धतीर्थवितर्कदर्शनानां
प्रकृतिपरिशुद्धो ऽपि सत्त्वशुद्ध इवागन्तुकेशोपक्लिष्टतया
तेषामभाति न तु तथागतानाम् । तथागतानां पुनर्म-
हामते करतलामलकवत्प्रत्यक्षगोचरो भवति ॥

एतदेव महामते मया श्रीमाला देवीमधिकृत्य देश-

१ श्री ह

गत । f u \ C

दि १

सुव १

१ इवा \ C h

इवागतुप १

Left out a T

मया just

1 f महामत h

नापादे ऽन्याश्च सूक्ष्मनिपुणविशुद्धबुद्धी-बोधिसत्त्वानधि-
ष्टाय तथागतगर्भं आलयविज्ञानसंगच्छित्तं सप्तभिर्वि-
ज्ञानैः सह प्रवृत्त्यभिनिविष्टानां आवकाणां धर्मनैरा-
स्यप्रदर्शनार्थं श्रीमाला देवीमधिष्ठाय तथागतविषयो
देगितो न आवकप्रत्येकबुद्धान्यतीर्थकरतर्कविषयो ऽन्यथ
महामते तथागतविषय एव तथागतगर्भं आलयविज्ञा-
नविषयस्त्वत्सदृशानां च सूक्ष्मनिपुणमतिबुद्धिप्रभेदकानां
बोधिमत्त्वानां महासत्त्वानामर्थप्रतिसरणानां नो तु य-
थास्तदेतन्नापादाभिनिविष्टानां सर्वान्यतीर्थ्यआवकप्रत्ये-
कबुद्धानाम् । तस्मात्तर्हि महामते त्वयान्यैश्च बोधिसत्त्वै-
र्महासत्त्वैः सर्वतथागतविषये ऽस्मिस्तथागतगर्भालयवि-
ज्ञानपरिज्ञाने योग करणीयो न श्रुतमाद्यतनुष्टैर्भवित-
व्यम् ॥ तथेदमुच्यते ॥

गर्भस्तथागतानां हि विज्ञानैस्तप्तभिर्युत ।

प्रवर्तते क्षयो याहात्परिज्ञानाविवर्तते ॥१॥

विम्ववद्गृह्यते चित्तमनादिमतिभावितम् ।

अर्थाकारो न चाद्यो ऽस्ति यथाभूतं विपश्यत ॥२॥

अदुत्यग्रं यथा बालो न गृह्णाति निशाकरम् ।

१ छ	२ क म ग ल ण	३ ङ ण	४ लाघो ण ण	५ णा
पो १	ये ण	य ण ण	१ पा १	य श्वाति
अ. ग. ण	गृह्णाति य १			

तथा ह्यद्वयसक्तोऽस्तस्य न वेति' मामकम् ॥३॥

नटवन्वृत्ते चित्त मनो विदूषसादृशम् ।

विज्ञान पञ्चभि सार्धं दृश्य कल्पेति रक्तवत् ॥४॥

अथ खलु महामतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पनर्पि
भगवन्तमध्येषते स्म । देशयतु मे भगवां'देशयतु' मे' सु=
गत' पञ्चधर्मस्वभावविज्ञाननैरात्म्यद्वयप्रभेदगतिलक्षण ।
येन नैरात्म्यद्वयप्रभेदगतिलक्षणेनाह चान्ये च बोधिस=
त्त्वा महासत्त्वा सर्वभूमिक्रमानुसधिष्वेतान्धर्मान्विभावये=
म । यथा तैर्धर्मे सर्वबुद्धधर्मानुप्रवेशो भवेत्सर्वबुद्धधर्मा=
नुप्रवेशाच्च यावत्तथागतस्वप्रत्यात्मभूमिप्रवेश' स्यादिति ।
भगवानाह । तेन हि महामते गृणु साधु च सुष्ठु च म=
नसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति महामति=
बोधिसत्त्वो महासत्त्वो' भगवत' प्रत्यश्रौषीत् ॥

भगवास्तस्यैतदबोचत् । पञ्चधर्मस्वभावविज्ञाननैरात्म्य=
द्वयप्रभेदगतिलक्षण ते महामते देशयिष्यामि^१ । मदुत
नाम निमित्त विकल्प सम्यग्ज्ञान तथता च तथागतप्र=
त्यात्मार्यगतिप्रवेश शान्तोच्छेदसदसदृष्टिविवर्जित दृष्टध=

^१ क T

त्व ना वति A त्व ना वेति C k त्व ना वति T

^२ नटादृश्य T

^३ कल्प A

कल्पनिर्गत T

^४ In T col

^५ त In

all MSS

^७ य T

I k I I

^८ चित्तदृश्यवासभावा *

add. J A

^{१०} दृश्यामि १ C

र्मसुरसमापत्तिसुखविहार आमुखीभवति योगयोगि-
नाम् । तत्र महामते पञ्चधर्मस्वभावविज्ञाननैरात्म्यद्वय-
स्वचित्तदृश्यवाद्यभावाभावानवबोधाद्विकल्पं प्रवर्तते वा-
लानां न नार्याणाम् ॥

महामतिराह । कथं पुनर्भगवत्वालानां विकल्पं प्र-
वर्तते न नार्याणाम् । भगवानाह । नामसंज्ञासंकेता-
भिनिवेगेन महामते वालाश्चित्तमनुसरन्ति । अनुसरन्तो
विविधलक्षणोपचारेणात्मात्मीयदृष्टिपतितागया वर्णपुष्क-
लतामभिनिविशन्ते । अभिनिविशन्तश्चाज्ञानावृताः सर-
ज्यन्ते सरक्ता रागद्वेषमोहज कर्माभिसंस्कृवन्ति । अभि-
संस्कृत्य पुनः पुनः कोशकारकीटका इव स्वविकल्पपरि-
वेष्टितमतमो गतिसमुद्रकान्तारप्रपतिता घटीयन्त्रवन्नाति-
प्रवर्तन्ते । न च प्रजानन्ति मोहान्मायामरीच्युदकचन्द्र-
स्वभावकल्पनात्मात्मीयरहितान्धर्वधर्मानभूतविकल्पोदिता-
ल्लह्यलक्षणापगतान्भङ्गोत्पादस्थितिगतिविनिवृत्तान्स्वचि-
त्तदृश्यविकल्पप्रभवानोश्वरकालाणुप्रधानप्रभवान्नामनिमि-
त्तानुल्लवेन महामते वाला निमित्तमनुसरन्ति ॥

तत्र निमित्तं पुनर्महामते यद्यद्युर्विज्ञानस्याभासमाग-

१ स ११ ५ A १ विख्याता १ घटी ५६६३ ५ A १ दू T
१ ता सरे १ ५५५ १ ता ल ५६६५ ता म ५६६५ १ ता
स ५५५ काराड ५६६५ कालानु T

छति रूपसञ्जकमेव श्रोत्रप्राणजिह्वाकायमनोविज्ञानान्
 गच्छगन्धरसस्पर्शव्यर्थसञ्जकमेत निमित्तमिति वदामि
 तत्र विकल्प पुनर्महामते येन नाम समुदीर्यति । नि-
 मित्तव्यञ्जकमिदमेवमिद नान्यथेति हस्यश्रवणमदातिस्त्री-
 पुरुषादिसञ्जक तद्विकल्प प्रवर्तते^१ । सम्यग्ज्ञान पुनर्महा-
 मते येन नामनिमित्तयोरनुपलब्धिरन्योन्यागन्तुकत्वादप्रवृ-
 त्तिर्विज्ञानस्यानुच्छेदागाद्यतत सर्वतीर्थकारप्रावकप्रत्येकबु-
 धभूम्यपातनत्वात्सम्यग्ज्ञानमित्युच्यते । पुनरपर महामते
 येन सम्यग्ज्ञानेन बोधिसत्त्वो महासत्त्वो न नाम भा-
 वीकरोति न च निमित्तमभावीकरोति । समारोपामवा-
 दान्तद्वयकुदृष्टिविवर्जित नामनिमित्तार्थयोरप्रवृत्तिविज्ञा-
 नमेवमेता तथता वदामि । तथताव्यवस्थितश्च महामते
 बोधिसत्त्वो महासत्त्वो निराभासगोचरप्रतिलाभित्वात्म-
 मुदिता बोधिसत्त्वभूमि प्रतिलभते ॥

त प्रतिलभ्य प्रमुदिता बोधिसत्त्वभूमि व्यावृत्त^२ सर्व-
 तीर्थप्राप्त्यगतिभ्यो भवति^३ लोकोत्तरधर्मगतिसमवसृत^४ ।
 लक्षणपरिचयान्मायादिपूर्वका सर्वधर्मगति विभावय-
 न्स्वप्नान्मायधर्मगतिलक्षण तर्कदृष्टिविनिवृत्तकौतुको ऽनु-

^१ क एतद्विकल्प A - k क तद्विकल्प प्रवर्तते T

तानय A C

तातानय k Left col 7 Left col k

^२ विभावयन् added in A

धर्मा k ^३ धर्मवाचल्यन् x धर्मवभिलक्ष (b)

पृथेक मावर्द्धमेषा भूमिरिति । धर्ममेषानन्तर मावत्स=
माधिपत्यगताभिजाकुसुमिता तदागतभूमि प्रतिलभ=
ते । स प्रतिलभ्य सत्त्वपरिपाचनतया विचित्रैर्निर्माण=
किरणैर्विराजते जलचन्द्रवत् । अष्टापदसुनियदधर्मा ना=
नाधिमुक्तिकतया सत्त्वेभ्यो धम देशयति । काय मनो-
विज्ञप्तिरहितमेतन्महामते तपताप्रवेशात्प्रतिलभन्ते बोधि
सत्त्वा महासत्त्वा ॥

पुनरपि महामतिपह । कि पुनर्भगवन्पञ्चसु धमेघ्नन्त=
र्गतास्तय स्वभावा उत स्वलक्षणसिद्धा । भगवानाह ।
अथैव महामते धम स्वभावा अन्तर्गता अष्टौ च विज्ञा=
नानि ये च नैरात्म्ये । तत्र नाम च निमित्त च परि=
कल्पित स्वभावो वेदितव्य । य पुनर्महामते तदाश्रय
प्रयुक्तो विकल्पयिक्तचेतसश्चिन्तितो युगपत्कालोदित आ=
दित्य इव रश्मिसहितो विचित्रलक्षणस्वभावो विकल्पा=
धारक स महामते स्वभाव परान्त इत्युच्यते । सम्य=
ज्ञान तपता च महामते अविनाशत्वात्स्वभाव परिनि=
प्पन्नो वेदितव्य ॥

पुनरपर महामते स्वचिह्नदृश्यमभिनिविश्यमान वि=
कल्पो ऽष्टधा भिद्यते । निमित्तस्याभूतलक्षणपरिकल्पित=

न च महामते तयागता चार्हन्तः सम्यक्संयुक्ता मद्गताः
 सदृशे लोकातिगयातिक्रान्ता दृष्टान्त प्राप्नुयुर्नन्ति । न
 न्यन उपमामात्रमेतन्महामते मयोपन्यस्त तस्य तयागतेः
 यस्या गङ्गानदीतालुकासमास्तयागता चार्हन्तः सम्यक्सं-
 युक्ता इति नित्यानित्याभिनिवेशाभिनिविष्टाना पालपृथ-
 ग्जनाना तीर्थकरागयकुदृष्टियुक्ताना मसारभयचक्रानुमा-
 रिणामुद्देजनार्थं कथमेत उद्दिष्टा भयगतिचक्रसकटादि-
 पार्थिनो विगेषमारभेयमिति सुलभयुक्तत्वप्रदर्शनाय न
 नोदुम्बरपुष्पतुल्यस्तयागतानामुत्पाद इति कृत्वा वीर्यमा-
 रप्स्यन्ते । देगनापाटे तु मया विनेमजनतापेक्षामोदुम्बर-
 पुष्पसुदुर्लभप्रादुर्भावास्तयागता इति देगितम् । न च
 महामते उदुम्बरपुष्प केनचिद्दृष्टपूर्वं न द्रक्ष्यते । त-
 यागता पुनर्महामते लोके दृष्टा दृश्यन्ते चेति हि । न
 स्वनयप्रत्यवस्थानकथामधिकृत्योदुम्बरपुष्पसुदुर्लभप्रादुर्भा-
 वास्तयागता इति । स्वनयप्रत्यवस्थानकथाया महामते
 निर्दिश्यमानाया लोकातिगयातिक्रान्ता दृष्टान्तायुक्ता
 क्रियन्ते ऽप्यद्वेयत्वात् । अथद्वेय स्याद्बालपृथग्जनाना च ।

मया	उपन्यस्त	१	तल	२	३	४	५
जा	६	७	भगवात	१	भगवात	२	३
ह्ये	४	५	६	७	८	९	१०
१	२	३	४	५	६	७	८

स्वप्नत्यात्मार्यज्ञानगोचरे च दृष्टान्ता न प्रवर्तन्ते । चिन्मनोमनोविज्ञानदृष्टलक्षणातिक्रान्तत्वात्तस्य । तस्य च तथागता अतस्तेषु दृष्टान्ता नोपन्यस्यन्ते ॥

किंतु उपमामानमेतन्महामते कृतं यदुत गङ्गानदीवाः लुकासमास्तथागता समा न विषमा अकल्पाविकल्पनात् । तद्यथा महामते गङ्गाया नद्या बालुका मीनकच्छपिशिशुमारनक्रमहिंसिहहस्यादिभिः सद्योभ्यमाणा न कल्पयन्ति न विकल्पयन्ति सद्योभ्यामहे न वेति निर्विकल्पा स्वच्छा मलव्यपेता एवमेव महामते तथागतानामर्हता सम्यक्संबुद्धाना स्वप्नत्यात्मार्यज्ञानगङ्गामहानदीवलाभिज्ञावणिताबालुका सर्वतीर्थकरबालमीनपरम्वादिभिः सद्योभ्यमाणा न कल्पयन्ति न विकल्पयन्ति । तथागतपूर्वप्रणिहितत्वात्सर्वसुखसमापत्तिपरिपूर्णा सद्धाना न कल्पयन्ति न विकल्पयन्ति । अतस्ते गङ्गानदीबालुकासमास्तथागता निविनिष्टा अनुनयप्रतिपादगतात् ॥

तद्यथा महामते गङ्गाया नद्या बालुका पृथिवीलक्षणास्वभावत्वात्पृथिवी कल्पोदाहे दह्यमानापि न पृथिवी स्वभाव विजहाति । न च महामते पृथिवी दह्यते तेजो-

लि ५ १ लु १

१ मो ५ ५ लो १

गङ्गावहा १ ५

१ ५ १ लो ५ १

१ मो ५ ५ लो १

धातुप्रतिबद्धत्वादप्यत्र बालपृथग्जना वितथताप्रतितया स-
 त्त्या' दक्षमाना कल्पयन्ति न च टक्षते तदग्निहेतुभूत-
 त्वात् । एवमेव महामते तथागताना धर्मकामो गङ्गान-
 दीवालुकासमो ऽविनाशी । तद्यथा महामते' नद्या' ग-
 ङ्गाया बालुका अप्रमाणा' एवमेव महामते तथागताना
 रन्म्यालोको ऽप्रमाण' सस्यपरिपाकसचोदनमुपादाय स-
 र्वबुद्धमर्मन्मण्डलेषु प्रसर्प्यते तथागते । तद्यथा महामते
 गङ्गाया' नद्या बालुका न बालुकास्वभावान्तरमारभन्ते
 बालुकावस्था एव बालुका' एवमेव महामते तथागता-
 नामर्हता सम्यक्संयुजाना ससारे न प्रवृत्तिर्न निवृत्ति-
 र्भवप्रवृत्त्युच्छिन्नहेतुत्वात् । तद्यथा महामते गङ्गाया नद्या
 बालुका अप्रकृष्टा अपि न प्रज्ञापयन्ते प्रक्षिप्ता अपि न
 प्रज्ञायन्ते एवमेव महामते तथागताना ज्ञान सस्यपरि-
 पाकयोगेन न क्षीयते न वर्धते' ऽगरीरत्वादर्मस्य । श-
 रीरवता हि महामते नाशो भवति नागरीरवता धर्म-
 आगरीर । तद्यथा महामते गङ्गाया नद्या बालुका नि-
 प्पीड्यमाना घटैतलार्थिभिर्घटैतलादिविहता एवमेव

ता	बुद्धा	५	१	२	ता १८५
८	१८५	न	८५	१८५	न बालुका
१	१	एव बालुका		वा नद्या १	१ ८५
१८५	१	८५	१८५ १	१ ८५	१ ८५

महामते तथागता' सस्यदु खिर्निष्पीड्यमाना धर्मधात्री=
 'परमसिधानसुख न विजहति महामते' महाकरुणोमेत=
 त्वाद्यावत्सर्वसत्त्वा न निवास्यन्ते तथागते । तथा म=
 हामते गङ्गाया नद्या चालुका प्रवाहानुकूला प्रवहन्ति
 नानुदके एवमेव महामते तथागताना सर्वबुद्धधर्मदेश=
 ना निर्वाणप्रवाहानुकूला सर्वर्तते' तेन गङ्गानदीबालु=
 कासमास्तथागता इत्युच्यन्ते । नाय महामते गत्यर्थ
 तथागतेषु प्रवर्तते । विनाशो' महामते' गत्यर्थो भवति ।
 न च महामते ससारस्य पूर्वा कोटि प्रज्ञायते । अप्र=
 ज्ञायमाना कथं गत्यर्थेन निदेक्षामि । गत्यर्थो महामते
 उच्छेदो न च पालमृगजना समजानन्ति ॥

महामतिराह । तद्यदि भगवन्पूर्वा कोटिर्न प्रज्ञायते
 सत्त्वाना ससृजा तत्कथं मोक्ष प्रज्ञायते प्राणिनाम् ।
 भगवानाह । अनादिकालमपञ्चदोषुल्यविकल्पवासना=
 हेतुविनिवृत्तिर्महामते स्वचित्तदृश्यबाह्यार्थपरिज्ञानादि=
 कल्पस्याश्रयपरावृत्तिर्महामते मोक्षो न नाश । अतो
 नानन्तकथा महामते किञ्चित्कारी भवति । विकल्पस्यैव
 महामते पर्यायो ऽनन्तकोटिरिति । न चान विकल्पा=

¹ ताना T   ² तिश्चर । तत्तरस T   धातु( ) सत्सप्र 1 b   धातुत्तरसप्र
 (11) धातुष्वप्याश्रयप्र (12)   ³ Left out in T   ता A C   पुद k.li
 out in T   ह A. C.   ⁴ लि R.   ⁵ I f out in T   ⁶ पू C.

दन्त्यक्तचित्तस्यान्तरमस्यध्यात्म वा यहिर्धा वा' परीक्ष्यः
 माया बुद्ध्या । ज्ञानज्ञेयविविक्ता हि महामते सर्वधर्मा ।
 अन्यत्र स्वचित्तविकल्पामरिज्ञानाद्विकल्पं प्रवर्तते तदनः
 चोधान्विवर्तते ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

गङ्गाया' चालुकासमान्ये पश्यन्ति विनायकान् ।
 क्ष्माशगतिनिष्ठान्च ते पश्यन्ति तथागतान् ॥७॥

गङ्गाया चालुका यद्वत्सर्वदोषैर्विवर्जिता ।

यागानुकूला नित्याद्य तथा बुद्धस्य बुद्धता ॥८॥

एष गलु महामतिर्वाधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि
 भगवन्तमेतदयोचत् । देशयतु भगवान्देशयतु मे सुगतः
 स्तथागतो ऽहंस्माम्यकसायुध सर्वधर्माणां शरणभक्तं भेद-
 लक्षणं धेयम् । तत्तय भगवन्सर्वधर्मां शरणिताम् ।
 भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु प
 मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते । साधु भगवच्चिति महा-
 मतिर्वाधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत् प्रत्यश्रोषीत ॥

भगवान्स्मृतत्वायत् । मयधमा मयधमा इति महा
मते मदत श्रुत्वाकाला मयुतामयुता लोनिषातो-

कोत्तरा सावधानवद्या सासवानास्रवा उमाप्तानुपत्ता ।
 सद्येपेण महामते पञ्चोपादानस्कन्धाश्चित्तमनोमनोविज्ञा-
 नवासनाहेतुकाश्चित्तमनोमनोविज्ञानवासनापुष्टेर्वाल्पपृ-
 ष्ठाने कुगलाकुगलेन परिकल्प्यन्ते । समाधिसुखसमा-
 पन्नयो महामते दृष्टधर्मसुखविहारभावेनार्याणां कुगला-
 नास्रवा इत्युच्यन्ते । कुगलाकुगला पुनर्महामते यदु-
 ताष्टौ विज्ञानानि क्तमान्यष्टौ यदुत तथागतगर्भं श्वाल्-
 यविज्ञानसंगृहितो मनो मनोविज्ञानं च पश्य च विद्या-
 नकायास्तीर्ष्यानुवर्णिता । तद्य महामते पञ्चविज्ञानका-
 या मनोविज्ञानसहिता कुगलाकुगलक्षणधरम्पराभेद-
 भिन्ना सततिप्रपञ्चनाभिध्वगपीरा प्रवर्तमाना प्रवतन्ते ।
 प्रवृत्त्य च विनश्यन्ति स्वचित्तदृश्यान्वयोधाशममन्तर-
 निरोधे' ऽन्यदिज्ञानं प्रवर्तते सम्भारावृत्तिविनैपद्यात्क
 मनोविज्ञानं पश्यभिर्विज्ञानकायै सह समयुक्तं प्रवतते ।
 धाणकालानवग्यायि' तत्त्यगिक्कमिति वदामि । धाणिक
 पुनमहामते श्वालयविज्ञानं तथागतगर्भं संगृहितं म-
 न सहितं प्रवृत्तिविज्ञानवासनाभि धाणिहमनायववा-

१ अ A   छ B T   य C ३५   कु A ३७   इ २ ३
 इ ५ १   य A १   छ १   य १   दा ३   दा १
 १ डा A C K   डा १   १ र २ १   स B C ३ १   इ ३
 ३ १ १ ३

सनाभिरशणिकम्' । न च वालपृथग्जना अवबुध्यन्ते
 शणिकवाटाभिनिविष्टा शणिकाशणिकतामिमा सर्वधः
 र्माणा तदनवबोधादुच्छेददृष्ट्यासकृतानपि धर्मान्नाशयि-
 प्यन्ति । अससारिणो महामते पञ्चविज्ञानकाया अननु-
 भूतसुखदुःखा अनिर्वाणहेतवः । तथागतगर्भं पुनर्महामते
 अनुभूतसुखदुःखहेतुसहितं प्रवर्तते निवर्तते च चतसृ-
 भिर्वासनाभिः समूर्च्छितं । न च वाला अवबुध्यन्ते
 शणिकदृष्टिविकल्पवासितमतयः ॥

पुनरपि महामते समधारणं कल्पस्थिता सुवर्णयजः-
 जिनधातुप्राप्तिविशेषा अभेद्भिः । यदि पुनर्महामते अ-
 भिसमयप्राप्तिः शणिकः स्यादनार्यत्वमार्याणां स्यान्न चा-
 नार्यत्वमार्याणां भवति । सुवर्णं यजं च महामते सम-
 धारणं कल्पस्थिता अपि तुल्यमाना न हीयन्ते न वर्धन्ते ।
 तत्कथं वालैः शणिकायै विकल्प्यत आध्यात्मिकवद्वानां
 सर्वधर्माणामसध्याभाप्यकुशलैः ॥

पुनरपि महामतिराह । यत्पुनरेतदुरु भगवता पठ्ना-
 मिता परिपूर्णं बुद्धत्वमवाप्यत इति । तत्कृतमाप्ता पठ्ना-

०८११३३	कम	०८	१६	५	१०११६
२	०८१३	०८	०८	१०१३	१०१३
०८	०८	०८	०८	०८	०८
०८१३३३	०८	०८	०८	०८	०८

रमिता कथं चं परिपूरि' गच्छति । भगवानाह । धय'
 एते' महामते पारमिताभेदा' कतमे धयो मदुत लौकि-
 कलोकोत्तरलोकोत्तरतमा । तत्र महामते लौकिक्य पा-
 रमिता आत्मात्मीयमाहाभिनिवेगाभिनिविष्टा व्यन्तधम-
 ग्राहिणो विचित्रभवोपपत्त्यायतनार्थं रूपादिविपयाभि-
 लापिणो दानपारमिता परिपूरयन्ति । एव शीलद्या-
 न्तिवीर्यध्यानप्रज्ञापारमिता महामते परिपूरयन्ति या-
 ला । अभिज्ञाद्याभिनिर्हरन्ति ब्रह्मनाम । तत्र लोको-
 त्तराभि पारमिताभि आवकप्रत्येकबुद्धा निर्वाणग्राह-
 पतितागमा दानादिषु प्रयुज्यन्ते यथैव चाला आत्म-
 सुखनिर्वाणाभिलापिण । लोकोत्तरतमा पुनर्महामते
 स्वचित्तदृश्यविकल्पमानग्रहणात्स्वचित्तधमावबोधोपादप्रवृ-
 त्तेर्विकल्पस्योपादानग्रहणाभावात्स्वचित्तरूपलक्षणानभि-
 निवेगादानपारमिता सर्वसत्त्वहितसुखार्थमाजायते वो-
 धिसत्त्वाना महासत्त्वाना^१ परमयोगयोगिनाम् । यत्तथै-
 वालम्बने विकल्पस्याप्रवृत्ति शीलयन्ति तच्छील पार-
 मिता च सा । या तस्यैव विकल्पस्याप्रवृत्तिदमयता

या A. C. K. वा T   १ परिपूरि १ परिपूरि C. K. T परिपूरि
 १ धय A. I धय B. I R. ut A. इय B. J   १ लोकोत्तरक B.
 Let. ou. T   १ पारमिता 11. 1. 10 A. C. K.   १
 A. C. K. H. T   १ कौ. added B.   ल. J. ut   १ Let. ou. ut T

रूप न तिष्ठते काले किमालम्ब्य प्रवर्त्यते ॥१३॥
 यस्माद्यत्नं प्रवर्तते चित्तं वितथहेतुकम् ।
 न प्रसिद्धं कथं तस्य द्यौर्भङ्गो ऽवधार्यते ॥१४॥
 योगिना हि समाप्तिं सुवर्णं जिनधातवः ।
 ज्ञाभास्वरविमानाश्च न्यभेदा लोककारणात् ॥१५॥
 स्थितयः प्राप्तिधर्माश्च बुद्धानां ज्ञानसम्पदः ।
 भिद्युत्वं समयप्राप्तिर्दृष्टा वै द्यौःका कथम् ॥१६॥
 गन्धर्वपुरमायाद्या रूपा वै द्यौःका न किम् ।
 अमूर्तिकाश्च भूताश्च भूताः केचित्तरुगताः ॥१७॥
 इति द्यौःकपरिवर्तं पष्ठ ॥

¹ न्त T

² क म कि A

³ Let m. i. A. T अभास्वरविमाना इत्यादि

T (11) 1

आयत्तद्वयलङ्कारादौ इति T

अथ खलु महामतिर्वोधिसत्त्वो महासत्त्व पुनरपि
 भगवन्तमेतदवोचत् । अर्हन्त पुनर्भगवता व्याकृता अनु-
 स्तराया सम्यक्सवोधौ । अपरिनिर्वाणधर्मकाश्च सत्त्वा-
 स्तथागतत्वे । यस्या च राघौ तथागतो ऽनुत्तरा सम्यक्स-
 वोधिमभिसंबुद्धो यस्या च राघौ परिनिर्वृत्त एतस्मिन्-
 न्तरे भगवतैकमप्यक्षर नोदाहृत न प्रप्याहृतम् । सदा-
 समाहिताश्च तथागता न वितर्कयन्ति न व्यवचारयन्ति ।
 निर्माणानि च निर्माय तैस्तथागतकृत्य कुर्वन्ति । कि-
 कारण विज्ञानानां च क्षणपरमराभेदलक्षण निर्दिश्य-
 न्ते । वज्रपाणिश्च सततसमित नित्यानुबद्ध । पूर्वा च
 कोटिर्न प्रज्ञायते । निर्वृतिश्च प्रज्ञाप्यते । माराश्च ना-
 रकर्माणि च कर्मप्रोतयश्च । चञ्चामाणविका सुन्दरिका
 प्रघ्राजिका यथा धौतपाद्यादीनि च भगवन्कर्मावरणानि
 दृश्यन्ते । तत्कथं भगवता सर्वाकारज्ञता प्राप्ता अप्रही-
 णोदोषै । भगवानाह । तेन हि महामते गृणु साधु च
 सुष्ठु च मनषिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति

१ ए ।

२ त्वा A C. h. त्वा ।

३ Left out in h.

४ L (a) h

तिविकल्पस्य महामते पूर्वकोटिर्न प्रज्ञायते । स्वमतिवि-
कल्पस्यैव विनिवृत्तेर्मोक्षः प्रज्ञायते । चतुर्वासनाप्रहाणा-
त्सर्वदोषप्रहाणम् ॥ तत्रेदमुच्यते ॥

शीणि यानान्यमान च बुद्धाना नास्ति निर्वृति ।
बुद्धत्वे व्याकृताः सर्वे वीतदोषाश्च देशिताः ॥१॥
अभिसमयान्तिकं ज्ञान निरुपादिगतिस्तथा ।
प्रोक्ताहना^१ च लीनानामेतत्सधाय देशितम् ॥२॥
बुद्धैरुत्पादितं ज्ञान मार्गस्त्रैव देशित ।
यान्ति तेनैव नान्येन अतस्त्रेषा न निर्वृति ॥३॥
भावकामरूपदृष्टीना वासना वै चतुर्विधा ।
मनोविज्ञानसभूता आलय च मनः स्थिता ॥४॥
मनोविज्ञाननेनाधिरुद्धेदद्याप्यनित्यत ।
शश्वत च अनाद्येन निर्वाणमतिदृष्टिनाम् ॥५॥
इति^२ निर्माणिकपरिवर्तः सप्तमः ॥

^१ वा T   ^२ अभिसमेतिकः ?   ^३ नापः । प्रोक्ताहनाच लीना° T
४ एतु A C   ५ अथ K T Ch. 14   ६ अवे K T   ७ नवा A C   ८ अना A
बसु ।   ९ A   १० दे K   ११ दा T   १२ A C   १३ K   १४ T T A
१५ ना A C   १६ मो K T   १७ इति । C   १८ K T   १९ वा A C K   २० ग

भक्षन्ते भक्ष्यमाणं च न निवार्यते । तत्साधु भगवान्स-
 र्वलोकानुकम्पकं सर्वसत्त्वैकपुनर्कसमदर्शी महाकारुणि-
 को ऽनुकम्पामुपादाय मासभक्षणे गुणदोषान्देशमतु मे-
 यपाह चान्ते च बोधिसत्त्वास्तथावाय सत्त्वैभ्यो धर्म दे-
 शयेम । भगवानाह । तेन हि महामते शृणु साधु च सुष्ठु
 च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽह ते । साधु भगवन्निति म-
 हामतिबोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत प्रत्यप्रोपीत् ॥

भगवास्तस्यैतदबोचत् । अपरिमितैर्महामते कारणमास
 सर्वमभक्ष्य कृपात्मनो बोधिसत्त्वस्य तेभ्यस्तूपदेशमान व-
 क्ष्यामि । इह महामते जनेन दीर्घेणाध्वना ससृता प्रा-
 णिना नास्त्यसौ कश्चित्सत्त्वः सुलभरूपो यो न माता-
 भूत्पिता वा भ्राता वा भगिनी वा पुत्रो वा दुहिता वा-
 न्यतरान्यतरो वा स्वजनबन्धुबन्धूभूतो वा तस्यान्यजन्मप-
 रिवृत्ताद्यस्य मृगमशुपथिमोन्यन्तर्भूतस्य बन्धोर्वन्धूभूतस्य
 वा सर्वभूतात्मभूतानूपागन्तुकामेन सर्वजन्तुप्राणिभूतसभूत
 मास कथमिव भक्ष्य स्यादुद्धर्षकामेन बोधिसत्त्वेन म-
 हासत्त्वेन । राक्षसस्यापि महामते तथागतानामिमा ध-
 र्मसुधर्मतामुपश्रुत्योपगतरक्षभावा कृपालवा भवन्ति मा-

१ क । १ । २ । ३ । ४ ।

५ । ६ । ७ । ८ । ९ ।

१० । ११ । १२ । १३ । १४ ।

१५ । १६ । १७ । १८ । १९ ।

२० । २१ । २२ । २३ । २४ ।

२५ । २६ । २७ । २८ । २९ ।

३० । ३१ । ३२ । ३३ । ३४ ।

३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ ।

गन्धं राद्यसस्येव मानुषा द्रुतमुपसर्पयन्ति मरणसदेहा-
श्वेके भवन्ति । तस्मादपि च महामते उद्वेजनकरत्वान्म-
हामिघीविहारिणो योगिनो मासमभक्ष्य बोधिसत्त्वस्य ।
अनार्यजनजुष्ट दुर्गन्धमकीर्तिकरत्वादपि महामते आर्यज-
नविवर्जितत्वाच्च मासमभक्ष्य बोधिसत्त्वस्य । ऋषिभोज-
नाहारो हि महामते आर्यजनो न मासरुधिराहार इ-
त्यतो ऽपि बोधिसत्त्वस्य मासमभक्ष्यम् ॥

बहुजनचिन्तानुरक्षणतयाप्यपवादपरिहार चेच्छत 'श-
सनस्य महामते मासमभक्ष्य कृपात्मनो बोधिसत्त्वस्य ।
तद्यथा महामते भवन्ति लोके शसनापवादवक्तार कि-
चिन्नेपा ग्रामण्य कुतो वा ब्राह्मण्य यवामिते' पूर्वर्षिभो-
जनान्यमास्य कथ्यादा इवामिषाहार परिपूर्णकुशय-
खभूमिजलसनिश्रितासूक्ष्मास्त्रासयन्तो जन्तून्समुत्तासयन्त
इमं लोक समन्तत पर्यटविहतमेपा ग्रामण्य ध्वस्तमेपा
ब्राह्मण्य नास्त्येपा धर्मो न विनय इत्यनेकप्रकारप्रतिह-
तचेतस शसनमेवापवदन्ति । तस्माद्बहुजनचिन्तानुरक्ष-

- १ जुष्टः । २ अमोक्षमो । ३ आर्यजना । ४ द्रुतः । ५ श्वेके । ६ तस्मात् । ७ अपि । ८ उद्वेजन । ९ कृपा । १० बोधिसत्त्वः । ११ तद्यथा । १२ महामते । १३ भवन्ति । १४ लोके । १५ शसनापवादवक्तार । १६ कि-
चिन्नेपा । १७ ग्रामण्य । १८ कुतो वा । १९ ब्राह्मण्य । २० यवामिते । २१ पूर्वर्षिभो-
जनान्यमास्य । २२ कथ्यादा । २३ इवामिषाहार । २४ परिपूर्णकुशय-
खभूमिजलसनिश्रितासूक्ष्मास्त्रासयन्तो । २५ जन्तून्समुत्तासयन्त ।
२६ इमं । २७ लोक । २८ समन्तत । २९ पर्यटविहतमेपा । ३० ग्रामण्य । ३१ ध्वस्तमेपा । ३२ ब्राह्मण्य । ३३ नास्त्येपा । ३४ धर्मो न विनय । ३५ इत्यनेकप्रकारप्रतिह-
तचेतस । ३६ शसनमेवापवदन्ति । ३७ तस्माद्बहुजनचिन्तानुरक्ष-

तृष्णाध्यवसानं परमतया मांसानि मानुष्याण्यपि^१ भक्ष्य-
तवान् । तन्निदानं च मिनामात्मज्ञातिवन्धुवर्गेषामि^२ प-
रित्यक्तं प्रागेव पौरजानपदै स्वराज्यविषयपरित्यागाच्च
महश्चसनमासादितवान्मासहेतो^३ ॥

इन्द्रेणामि च महामते देवाधिपत्यं प्राप्तेन पूर्वाभूत्वा^४
पूर्वजन्ममासादवासनादोपाञ्चयेन रूपमास्थाय कपोतवे-
परूपधारी विश्वकर्मा समभिद्रुतो ऽभूत्तुलाया चात्मान-
मारोपितं चासीत् । यस्माद्राजानपराधीभूतानुकम्पक-
शिवी दुःखेन महतालम्बितः । तदेवमनेकजन्मात्यस्तमपि
महामते देवेन्द्रभूतस्य शक्रस्यापि सतः स्वपरदोषावहन-
मभूत्प्रागेव तदन्येषाम् ॥

अन्येषां च महामते नरेन्द्रभूतानां सतामश्वेनापहृता-
नामर्हत्या पर्यटमानानां सिद्धा सह मैथुनं गतवता जी-
वितेभ्योऽपत्यानि चोत्पादितवन्तः सिंहसवासान्वमात्त-

^१ ध्व । वषापन ।

मानुषवात्सानपि ।

^२ गान्धर्वि ।

न ।

^३ गा । १०० ।

यो ।

यो । दवा ।

सा । प्रा । १००

पूरा । १ ।

।

भूतभूला

भूत भूला

C. ५ द्रुतो भूला ।

आधीद्राभा कम्पादनप ।

सागीत राजा वा

कम्पादनप

सि ।

पि ।

ज ।

न्य

५. १ ।

। अतिवशाच्च

नाथ

ताप ।

^४ हुतामाट ।

ता ।

ह

भग

गत ।

५ ता

त्व ।

क ।

। ल

स्मापपदप्रभृतयो नृपपुत्रा पूर्वजन्ममासाददोषवासनतया
 मनुष्येन्द्रभूता अपि सन्तो मासादा अभूवन् । इहैव च
 महामते जन्मनि सप्तकुटीरके ऽपि यामे प्रचुरमासलो-
 प्यादतिप्रसङ्गेन निपेवमाना मानुषमासादा घोरा डाका
 वा डाकिन्यश्च सजायन्ते । जातिपरिवर्ते च महामते त-
 थैव मासरसाध्यवसानतया सिंहव्याघ्रधीर्पिंवृकतरक्षुमा-
 र्जाजम्बुकोलूकादिप्रचुरमासादयोनिषु प्रचुरतरपिशिता-
 शना राक्षसादिधोरजरोनिषु विनिपात्यन्ते । यन वि-
 निपतिताना दुःखेन मानुष्ययोनिरपि समापद्यते प्रागेव
 निर्वृति । इत्येवमादयो महामते मासाददोषा प्रागेव
 निपेवमाना समुपजायन्ते विपर्ययाच्च भूयासो गुणा ।
 न च महामते बालपृथग्जना एताद्यान्याश्च गुणदोषा-
 नवबुध्यन्ते । एवमादिगुणदोषदर्शनान्महामते मास सर्व-
 मभक्ष्य कृपात्मनो बोधिसत्त्वस्येति वदामि ॥

यदि च महामते मास न कथं चन^१ के चन भक्ष-
 येयुर्न तन्निदान^२ घातेरन् । मूल्यहेतोर्हि महामते प्राय^३

^१ पा १   ^२ ना १४ जतः १   ^३ अभूत् १   ^४ करे १   ^५ प्राय १
 प्रागवे १   ^६ रा डाका ८   रा डाका ८   रा डाका ८   ^७ ते ८
 य ।   य ८   ^८ य ।   ^९ दि ।   ^{१०} ये ८   य १
 छा । य ।   न ८   १४ १ १४ ८   ^{११} बुध्य । १४ ८   १४ १
 म य ८   कन   कथं चन क ।   ^{१२} ८ १४ ८ ८ १   प्रायिभ

प्राणिनो निरपराधिनी वध्यन्ते स्वल्पादन्यहेतो । कष्ट
महामते रसतृष्णायामतिसेवता मासानि मानुषान्यपि
मानुषैर्भक्षन्ते । किं पुनरितरमृगपक्षिप्राणिसभूतमासानि
प्रायो महामते मासरसतृष्णार्तेरिदं तथा तथा' जालय=
न्तमाविष्ट मोहपुरुषैर्यच्छाकुनिकौरभ्रककैवर्तादयः खेचर=
भूचरजलचरान्प्राणिनो" ऽनपराधिनी ऽनेकप्रकार मूल्य-
हेतोर्विगसन्ति । ३ चेपा" महामते किकनीकृतहृद्यचेत=
सा राक्षसानामिव गतघृणाना कदाचिदपि प्राणिषु प्रा=
णिसङ्गया घातयता भक्षयता न घृणोत्पद्यते ॥

न च महामते ऽकृतकमकारितमसकल्पित नाम" मास
कल्प्यमस्ति यदुपादायानुजानीय आवकेभ्यः । भविष्यन्ति
तु पुनर्महामते ऽनागते' ऽध्वनि ममेव गसने' प्रयजित्वा
शाक्यपुनीयत्वं प्रतिजानाना 'काषायध्वजधारिणो मो=
हपुरुषा मिथ्यावितकीर्णहतचेतसो विविधविनयविकल्प-
वादिनः सत्कामदृष्टियुक्ता रसतृष्णाध्यवसितास्ता ता मा=

१ धी ५	२ शद्व ५	३ शद्व ५	४ वे ५	५ मा ५	६ वे ५
७ पक्षि ५	८ गता ५	९ गता ५	१० तथा ५	११ जालय ५	१२ प्राणिनो ५
१३ भू ५	१४ खेचर ५	१५ किकनी ५	१६ किकनी ५	१७ किकनी ५	१८ किकनी ५
१९ मोह ५	२० सकल्पितं नाम ५	२१ अकल्पितं नाम ५	२२ अकल्पितं नाम ५	२३ अकल्पितं नाम ५	२४ अकल्पितं नाम ५
२५ पुनर ५	२६ पुनर ५	२७ पुनर ५	२८ पुनर ५	२९ पुनर ५	३० पुनर ५
३१ पुनर ५	३२ पुनर ५	३३ पुनर ५	३४ पुनर ५	३५ पुनर ५	३६ पुनर ५

सभक्षणहेत्वाभासा ग्रन्थमिष्यन्ति । मम चाभूताभ्यास्या-
न दातव्यं मन्स्यन्ते ततद्योत्पत्तिनिदानं कल्पयित्वा व-
ह्यन्ति' । इयमद्योत्पत्तिरस्मिन्निदाने भगवता मारुभोज-
नमनुज्ञात' कल्प्यमिति । प्रणीतभोजनेषु चोक्तं स्वयं च
किल तथागतेन परिभुक्तमिति । न च महामते कुञ्चि-
त्सूने प्रतिसेवितव्यमित्यनुज्ञातं प्रणीतभोजनेषु वा देयितं
कल्प्यमिति ॥

यदि तु महामते अनुज्ञातुकामता मे" स्यात्कल्प्यं वा
मे श्रावकाणां प्रतिसेवितुं स्यान्नाह मैत्रीविहारिणा" यो-
गिना योगाचाराणां श्मशानिकानां महायानसप्रस्थि-
तानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणां च सर्वसंज्ञैकपुत्रकसं-
ज्ञाभावनार्थं सर्वमासभक्षणप्रतिषेधं कुर्या" कृतवाच्यं । अ-
स्मिन्महामते धर्मकामानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणां च
सर्वयानसप्रस्थितानां श्मशानिकानां मैत्रीविहारिणामा-
रण्यकानां योगिनां योगाचाराणां सर्वयोगसाधनाय स-
र्वसंज्ञैकपुत्रकसंज्ञाभावनार्थं सर्वमासप्रतिषेधम् ॥

^१ सवयम् । मम चा T व्या ? ^२ त्व ह ^३ तद्वगो T
^४ भक्षान् T ^५ त्व \ C त्व I तु ह प्रवितव्य A. C. h.
प्रतिसेवितव्यः त्व \ C h त्व T ^६ Left out in A. C.
ध \ C h धी I व्याख्यानम् is add d T ^७ क left
out in T त्व h I T ^८ मय I h out in h ^९ Left

तद्य तद्य' दे०नापाठे शिष्टापदानामनुपूर्वीचर्यं नि०श्रे=
णीपदविन्यासयोगेन धिकोटि यञ्चा न तदुद्दिश्य कृतानि
प्रतिपिधानि । ततो द०प्रकृतिमृतान्यपि मासानि प्रति=
पिधानि । इह तु सूत्रे सर्वेण सव सर्वथा सर्वं निरुपा=
येन सवे प्रतिपिद्यम् । यतो ऽह महामते मासभोजन न
कस्यचिदनुज्ञातवान्बानुजानामि नानुज्ञास्यामि । अकल्प्य
महामते प्रयजिताना मासभोजनमिति वदामि । यदपि
च महामते समाभ्याख्यान दातव्य मन्स्यन्ते तथागतेना=
पि परिभुक्तमिति । तदन्येषा महामते मोहपुरुषाणा स्व
कर्मदोषावरणावृत्ताना दीर्घरात्रमनर्थायाहिताय सवतक
भविष्यति । न हि महामते आर्यश्रावका प्राकृतमनु=
प्याहारमाहरन्ति कुत एव मासहृदिहारमकल्प्यम् । धः
र्माहार हि महामते मम श्रावका प्रत्येकबुद्धा बोधिसः
स्याश्च नामिपाहारा प्रागेव तथागता । धर्मकाया हि
महामते तथागता धर्माहारस्थितयो नामिपकाया न सः
र्वाभिपाहारस्थितयो बान्तसर्वभवोपकरणतृष्णेषणावासः
ना सर्वक्ले०दोषवासनापगता सुविमुक्तचिह्नप्रज्ञा सर्व-

। १ । यदानु A C यदानाम्यनु B यदानानु T १ निषिष्टा
A निषिष्टी निषिष्टी B विषिष्टी T २ दिव्यासपद A B Left out
C पद । ३ A B ३ ३ ३ ३ ३ A C B
४ १ ५ A B ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ T
तमप्याम A तमप्या B तमनुया ३ ४ ५ A C B ५ T

ज्ञा सर्वदर्शिन सर्वसत्त्वैकपुत्रकसमदर्शिनो महाका-
 णिका । सो ऽह महामते सर्वसत्त्वैकपुत्रकसञ्जी स' क-
 थमिव स्वपुत्रमासमनुज्ञास्यामि परिभोक्तु आवकेभ्य
 कुत एव स्वय परिभोक्तुम् । अनुज्ञातवानस्मिञ्चावके-
 भ्य स्वय वा परिभुक्तवानिति महामते' नेद स्थान वि-
 द्यते ॥ तच्चेदमुच्यते ॥

मद्य मास पलाण्डु' न भक्षयेय महामुने' ।
 बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैर्भाषद्भिर्जिनपुद्गवै ॥१॥
 अनार्यजुष्ट दुर्गन्धमकीर्तिकरमेव च ।
 क्रव्यादभोजन मास ब्रह्मभक्ष्य महामुने' ॥२॥
 भक्ष्यमाणे च ये दोषा अभक्ष्ये तु गुणाश्च ये ।
 महामते निबोध त्व ये दोषा मासभक्ष्ये ॥३॥
 स्याज्जन्याग्रभिचाराय शुक्रशोणितसभवात् ।
 उद्वेजनीय' भूताना योगी मास विवर्जयेत् ॥४॥
 मांसानि च पलाण्डूश्च' मद्यानि विविधानि च ।
 गृजन लशुन चैव योगी नित्य विवर्जयेत् ॥५॥
 मद्येण वर्जयेत्तैलं शल्पविशेषु न स्पृशेत् ।

१ छ=सन स्मि च १ १ भिन् च १ १ T only
 २ पलाण्डु महासत्त्व १ १ मुन १ १ K
 ३ मुन १ १ मद्य च १ १ १ ल १ १ ल C १ १ य T
 ४ य १ १ इय १ १ लुथ १ १

छिद्राच्छिद्रेषु सञ्चाना यश्च स्थान महद्भयम् ॥६॥
 आहाराज्जायते दर्प सकल्पो दर्पसम्भव ।
 सकल्पजनितो रागस्तस्मादपि न भययेत् ॥७॥
 सकल्पाज्जायते रागश्चित्तं रागेण मुह्यते ।
 मूढस्य सङ्गतिर्भवति जायते न च मुच्यते ॥८॥
 लाभार्थं हन्यते सख्यो मासाथं दीयते धनम् ।
 उभौ तौ पापकर्माणौ घ्न्येते रौरवादिषु ॥९॥
 यो ऽतिक्रम्य मुनेर्याक्च मास भयाति दुर्मति ।
 लोकद्वयविनाशार्थं दीयित्वा गच्छन्मासने ॥१०॥
 ते यान्ति परम पोरं नरक पापकर्मिण ।
 रौरवादिषु रौद्रेषु घ्न्यन्ते मासखादका ॥११॥
 धिक्कोटिशुद्धमांसं चैव अक्षयितमयाचितम् ।
 अचोदितं च नैवास्ति तस्मान्मांसं न भययेत् ॥१२॥
 मांसं न भययेद्योगी मया बुद्धेयं गर्हितम् ।
 ह्यन्योन्यभयणा सख्या क्रव्यादकुलसभया ॥१३॥
 दुर्गन्धिकुत्सनीमथ उन्नतस्यापि जायते ।

१ वि १	२ दृष १	३ १	४ १	५ १	६ १	७ १	८ १
१ दृष १	२ दृष १	३ वि १	४ १	५ १	६ १	७ १	८ १
१ ध घाघ १	२ लो १	३ वाच्य १	४ १	५ १	६ १	७ १	८ १
१ म १	२ ला १	३ नृ १	४ वि १	५ १	६ १	७ १	८ १
१ म १	२ दृष १	३ १	४ १	५ १	६ १	७ १	८ १
१ ला १	२ ला १	३ १	४ १	५ १	६ १	७ १	८ १

चेणालपुक्षसकुले दोम्बेषु च पुन पुन ॥१४॥
 डाकिनीजातियोन्याश्च मासादे जायते कुले ।
 राद्यासीमार्जारयोनी च जायते ऽसौ नरो ऽधमः ॥१५॥
 हस्तिकक्ष्ये महामेघे निर्वाणाद्गुलिमालिके ।
 लङ्कावतारसूत्रे च मया मास विवर्जितम् ॥१६॥
 बुद्धेश्च पोधिसत्त्वैश्च श्रावकैश्च विगर्हितम् ।
 सादते यदि नैर्लज्ज्यादुन्मत्तो जायते सदा ॥१७॥
 ब्राह्मणेषु च जायेत अथ वा योगिना कुले ।
 प्रजावान्धनवाश्चैव मासाद्याना विवर्जनात् ॥१८॥
 दृष्टश्रुतविगद्भाभिः सर्वमास विवर्जयेत् ।
 तार्किका नाद्वेषुध्यन्ते कस्यादकुलसभवा ॥१९॥
 यथैव रागो मोक्षस्य अन्तरायकरो भवेत् ।
 तथैव मासमद्याद्या अन्तरायकरो भवेत् ॥२०॥
 बह्मन्पन्नागते काले मासादा मोहवादिनः ।
 कल्पिकः निरवद्यः च मास बुद्धानुवर्णितम् ॥२१॥
 भैषज्य मासमाहार पुत्रमासोपम पुनः ।

१ चा १	सदा २	सादो	साद	२ रजो २ ८
रया २	राशस	स	कष्य २	कवे २ - कक्ष
(३३)	नमाणा २	नम्ना	नवार ३	विवात १
जुदुन्मत्तो	न उद्यादुन्मत्तो	यत		वान्तगाद १
१ नातु	नान्त	करा ३ २	करो ३ २	वयम
८ वक्ष्यत	त	ज्यदाहा २	२	ज्य मासमाहा १

माधया प्रतिकुलं च योगी धिगं समोचरेत् ॥२०॥

मैघीवितारिणां नित्यं मयया' गर्हितं मया ।

सिंहप्याप्रचुकाद्यैश्च सप्त शक्य संभवेत् ॥२१॥

तस्माद्य भगयेन्माममुदेजतवर्गं नृणाम् ।

मोक्षधर्मविरदत्वादायाणामेष वै ध्वज ॥२४॥

इति' लद्वायतारातारवयुदमवचनदृष्ट्याम्नासभारतपरि-
चर्ता उपम ॥

पिण्ड ४४)	४१	४१	४१ ४४	४३
४४१		४४४	४	४
४४६ ४४५	४५			

તત્ત્વિતિ । કુશાલિ અગ્રયણ શાસ્ત્રાલ્લેખ્ય અર્થલેખન - ન -
શામી વિચારણાત્મક ।

તત્ત્વિતિ રત્નકાવ્યનાં અર્થલેખન ; જ ૧ - ૨૨૫ ,

फले फुल फुले । गुले गुले गुल गुले । पुले पुल पुले ।
पले पल पले । मुन्ने ३ च्छिन्दे भिन्दे भन्ने मदे प्रमदे
दिनकरे स्वाहा ॥

इमानि महामते मन्त्रपदानि यं कश्चित्कुलपुत्रो वा
कुलदुहिता बोद्धहीष्यति धारयिष्यति वाचयिष्यति मर्ष-
वाप्स्यति । तस्य न कश्चिदवतार लप्स्यते । देवो वा
देवी वा । नागो वा नागी वा । यक्षो वा यक्षी वा ।
असुरो वासुरी वा । गरुडो वा गरुडी वा । किन्नरो वा
किन्नरी वा । महोरगो वा महोरगी वा । गन्धर्वा वा
गन्धर्वी वा । भूतो वा भूती वा । कुम्भाण्डो वा कुम्भा-
ण्डी वा । मिश्रगर्भो वा मिश्रगर्भी वा । ओम्कारको वा-
स्कारकी वा । अपस्मारो वापस्मारी वा । राक्षसो वा
राक्षसी वा । डाको वा डाकिनी वा । ओजोहरो वा-
जोहरी वा । कटपूतनो वा कटपूतनी वा । मनुष्यो वा-
मनुष्यी वा । सर्वे ते ऽवतार न लप्स्यन्ते । य इमानि
मन्त्रपदानि पठिष्यति । तेन लङ्कावतारसूत्रं पठितं भवि-

१ हु \ add ३ फुल फुल १ हुल हुल हुल ३ ३
added f गुल and पुल \ n I I I while Tan verb गुल
गुल गुल । पुल २ पुल पुल । ३ as added n l C h
० J I I मुन्ने \ I (k I च्छिन्दे भिन्दे भन्ने
मदे T १ ह् \ n द्व नि । १ न T १ डाकी T
१ ट C h धी । १ जमनुष्यो वा यमनुष्यी वा as added f १ Left out as f

ये पश्यन्ति मुनि ज्ञानमेवमुत्पत्तिर्जितम् ।
 ते भवन्त्यनुपादाना इहामुन' निरञ्जना ॥६॥
 मृगतृष्णा यथा ग्रीष्मे स्पन्दते चित्तमोहनी ।
 मृगा गृह्णन्ति पानीय वस्तु तस्य न' विद्यते ॥७॥
 एव विज्ञानबीजो' ऽयं स्पन्दते दृष्टिगोचरे ।
 चाला गृह्णन्ति जायन्तं तिमिरं तिमिरा यथा ॥८॥
 ध्याता ध्यानं च ध्येयं च प्रहाणं सत्यदर्शनम् ।
 कल्पनामाद्यमेवेदं यो बुध्यति स मुच्यते ॥९॥
 अक्षरका इमे धर्मा मन्यनाया समुत्थिता ।
 साप्यद्य मन्यना शून्या यया शून्येति मन्यते ॥१०॥
 जलवृक्षच्छायासदृशा स्तब्धविज्ञानपद्मम् ।
 मायास्वप्नोपमं दृश्यं विजिज्ञा न विकल्पयेत् ॥११॥
 मायावेताडमन्त्रार्थं स्वप्नं विधुद्घनं सदा ।
 धिसततित्यवच्छिन्नं जगत्प्रत्ययान्निमुष्यते ॥१२॥
 अयोनिगो विकल्पेन विज्ञानं संप्रवर्तते ।
 अष्टधा नवधा चिद्यं तरङ्गाणि महोदधी ॥१३॥
 वासनैर्मृहितं नित्यं पञ्चा मूलं स्थिराश्रयम् ।

१ इह दुष १	अ १	५ १	६ १	७ १	८ १
अ. ८ १	विमो १	बीम १	५ १	६ १	७ १
१ वा १	अ. ८ १	१ १	५ १	६ १	७ १
१ से १	अ. ८ १	१ १	५ १	६ १	७ १
१ इ १	विमो १	५ १	६ १	७ १	८ १

खद्योता इव मत्तस्य^१ यथा चिना न सन्ति च ।
 दृश्यन्ते धातुसक्षोभादेव लोक^२ स्वभावतः ॥२९॥
 तृणकाष्ठकटल्लेषु यथा माया विराजते ।
 न चासौ विद्यते माया एव धर्मा^३ स्वभावतः ॥३०॥
 न ग्राहको न च ग्राह्य न बन्धो न च बन्धनम् ।
 मायामरीचिसदृश स्वप्नाख्यं तिमिरं यथा ॥३१॥
 यदा पश्यति तत्त्वार्थो निर्विकल्पो निरञ्जनः ।
 तदा योग^४ समापन्नो^५ द्रक्ष्यते मा न सङ्गमे ॥३२॥
 न ह्यत्र काचिद्विज्ञप्तिर्नभे यदन्मरीचमेव ।
 एव धर्मान्विजानन्तो न किञ्चित्प्रतिजानन्ति ॥३३॥
 सदसतः प्रत्ययेषु धर्माणां नास्ति सभवः ।
 भ्रान्तं वैधातुके चित्तं विचित्रं ख्यायते यतः ॥३४॥
 स्वप्नं च लोकं च समस्वभाव रूपाणि चिनाणि हि तत्र चापि ।
 दृश्यन्ति भोगस्पर्शसमानदेहान्तर्गतलोकगुरुक्रिया^६ च ॥३५॥
 चित्तं हि वैधातुकमोनिरेतत् भ्रान्तं हि चित्तं ईहमुन दृश्यते ।

१	नि च मत्तस्य	नि च मत्तः ।	व ५ ।।	क ।	१. २२४
२	ल		च ५	यथा । न चा ५०	१
३	बन्धो	यथा	त हि	१ ।	तदा योग ५८
४	योगी	समापन्नो	य	वा	पक्षेष्वा ५०
५	ग	र	वा	यानि च ५	यानि र ५०
६	दीनर	पुन	३३	१०० निरामुद	१००

न कल्पयेत्लोकमसत्त एषा एतादृशीं लोकगतिं विदित्वा ॥३६॥
सभव विभव चैव मोहात्प्रपश्यन्ति चालिषा ।
न सभव न विभव प्रजायुक्तो विप्रपश्यति ॥३७॥
अकनिष्ठभयने दिव्ये सर्वपापविवर्जिते ।
निर्विकल्पा सदा युक्ताश्चित्तचैतविवर्जिता ॥३८॥
जलाभिज्ञानि प्राप्ता तत्समाधिगतिगता ।
तथ बुध्यन्ति समुद्रा निर्मितस्त्विह बुध्यते ॥३९॥
निर्माणकोट्यो समिता बुजाना निश्चरन्ति च ।
सर्वत्र जालां गृह्णन्ति धर्म तेभ्य प्रतिश्रुत्वा ॥४०॥
आदिमध्यान्तनिर्मुक्त भावाभावविवर्जितम् ।
व्यापिनमचल शुद्धमचिन् चिन्सभवम् ॥४१॥
विज्ञप्तिगोनसच्छब्दमालीन सर्वदेहिनाम् ।
भान्तेष्व विद्यते माया न माया भ्रान्तिकारणम् ॥४२॥
चित्तस्य मोहेनाप्यस्ति यत्किंचिदपि विद्यते ।
स्वभावद्वयनिषेधमालयविज्ञाननिर्मितम् ॥४३॥

१ लो T	गञ्जत जननगुभात्पम्य H	अकि I K T	२ व K
४ वय T	१ हा सय A	अकनिहात्प	१ गहि I न को I X
६ म्यापा T	लो K	I f	१ (I K T = १ वदपिचं १० वदा ?
११ ते थ T	अ A C K	अ T	हि I
हना K	पि I	अ I	१ हना A हना C T
१ हु A य	म K I	सयदा I	निबद ?

लोकं विजप्तिमात्रं च दृष्ट्यौघं धर्मपुद्गलम्^१ ।

विभाव्य लोकमेव तु पणवृत्तो यदा भवेत् ।

तदा पुत्रो भवेन्मह्य निष्पन्नधर्मवर्तक^२ ॥४४॥

उष्णद्रवचलकटिना धर्मा बालैर्विकल्मिता ।

असद्भूतसमारोपा नास्ति लक्ष्यं न लक्षणम् ॥४५॥

अष्टद्रव्यकमेतत्तु^३ कायसंस्थानमिन्द्रियम् ।

रूपं कल्पन्ति^४ वै बाला भ्रान्ता ससारमञ्जरे ॥४६॥

हेतुप्रत्ययसामग्र्याज्जाला^५ कल्पन्ति सभवम् ।

अजानानान्वयमिदं भ्रमन्ति विभवालये^६ ॥४७॥

सर्वभावास्वभावा च वचनमपि नृणाम्^७ ।

कल्पनाच्चापि^८ निर्माण^९ नास्ति स्वभोयसं^{१०} भवम् ।

-----परीक्षेन्न ससरेन्नोपि निर्वायात् ॥४८॥

^१ क T ^२ न T ^३ क left out in T ^४ शौ T ^५ सचर is added in K. and

T reads लसचर ^६ भविष्यतो । ^७ शिष्ट T कटिनोष्णद्रवचला ?

^८ अथभू A ^९ पा । (। यो T ^{१०} नास्ति for नास्ति लक्ष्यं न in T

^{११} यैकमेतं तु । ^{१२} तत्तु । ^{१३} द्रव्यवनेतं तु k ^{१४} क तु T ^{१५} कस्य K

कल्पन्ति T ^{१६} समन k ^{१७} व्याप्तं वा k ^{१८} व्या वा T ^{१९} स्य T

^{२०} Th full w. (l. ee) ^{२१} f. no. me. of th. T. h. Let t

1. Jarl. cat. f. ^{२२} अज्ञातं । ^{२३} अजानानां न C. ^{२४} न न k. ^{२५} ना म

T. ^{२६} य । ^{२७} वा स्व । ^{२८} वा अस्व T ^{२९} क ह. क. वा. A. C.

^{३०} (l. ee. h. ad. w. t. l.) ^{३१} u. ^{३२} = नाच्चापि । f. th. T

^{३३} निर्वाण । (। निर्वाण । ^{३४} नास्ति निर्वाण k. ^{३५} क्षमतुल्य k.

त्य T ^{३६} ससारना । ^{३७} वा । f. t. k.

चित्तं विचिन्तय वीजाख्यं ख्यायते चित्तगोचरम् ।
 ख्यातो कल्पन्ति उत्पत्तिं चालां कल्पदमे रता ॥४८॥
 अज्ञानतृष्णाकर्म च चित्तचेष्टा न मारकम् ।
 प्रवर्तति ततो यस्मात्प्राज्ञः हितं मया ॥४९॥
 ते च कल्पन्ति यदस्तु चित्तगोचरविभ्रमम् ।
 कल्पनायामनिष्यन्न मिथ्याभ्रान्तिविकल्पितम् ॥५०॥
 चित्तं प्रत्ययसप्तदशं प्रवर्तति शरीरिणाम् ।
 प्रत्ययेभ्यो विनिर्मुक्तं न पश्यामि वदाम्यहम् ॥५१॥
 प्रत्ययेभ्यो विनिर्मुक्तं स्वलक्षणविवर्जितम् ।
 न तिष्ठति यदा देहे तेन मद्यमगोचरम् ॥५२॥
 राजा श्रेष्ठो यथा पुष्पान्विचित्रैर्मृगसादृशैः ।
 मत्तोभ्यः क्रीडति गृहे यो मृगसमागमम् ॥५३॥
 तथाह लक्षणेऽपि धर्मिणां प्रतिबिम्बकैः ।
 प्रत्यात्मवेदां हि सुतां भूतकोटिं वदाम्यहम् ॥५४॥
 तस्या सुदुर्ध्वतन्मवनप्रत्ययोदिता ।
 नृत्पमानां प्रवर्तन्ते पृच्छेदथ न विद्यते ॥५५॥

१ टी । २ एव । ३ बी । ४ । ५ विविधा । ६ नाह ।
 १ १ । २ २ । ३ ३ । ४ ४ । ५ ५ । ६ ६ । ७ ७ । ८ ८ । ९ ९ । १० १० ।
 १ १ । २ २ । ३ ३ । ४ ४ । ५ ५ । ६ ६ । ७ ७ । ८ ८ । ९ ९ । १० १० ।
 १ १ । २ २ । ३ ३ । ४ ४ । ५ ५ । ६ ६ । ७ ७ । ८ ८ । ९ ९ । १० १० ।
 १ १ । २ २ । ३ ३ । ४ ४ । ५ ५ । ६ ६ । ७ ७ । ८ ८ । ९ ९ । १० १० ।
 १ १ । २ २ । ३ ३ । ४ ४ । ५ ५ । ६ ६ । ७ ७ । ८ ८ । ९ ९ । १० १० ।

जालयोपमया नित्यं विषयपवनेति' ।
 चित्तोत्तरगविज्ञानेर्नृत्तमानः प्रवर्तते ॥५७॥
 यावद्यथाहकभावेन चित्तं नमति देहिनाम् ।
 दृग्गत्य लक्षणं नास्ति यथा बालेर्विकल्प्यते ॥५८॥
 परमालयविज्ञानं विज्ञप्तिरालयं पुनः ।
 यावद्यथाहकामगमातयता देग्याम्यहम् ॥५९॥
 नास्ति स्तब्धेशात्मा न सज्यो न च पुनल' ।
 उत्पद्यते च विज्ञानं विज्ञानं च निरुध्यते ॥६०॥
 निम्नोन्नतं यथा चित्ते दृश्यते न च विद्यते ।
 तथा भावेषु भावत्वं दृश्यते न च विद्यते ॥६१॥
 गन्धर्वनगरं यद्यद्या च भृगतृष्णिका' ।
 दृश्यं ख्यातिं तथा नित्यं प्रज्ञया च न विद्यते ॥६२॥
 प्रमाणेन्द्रियनिर्वृत्तं न कार्यं नापि कारणम् ।
 बुद्धिवोदयपरहितं लक्ष्मलक्षणवर्जितम् ॥६३॥
 स्तब्धात्प्रतीत्यसबुद्धो न दृष्टः केनचित्कचित् ।
 यो न दृष्टः क्वचित्केन कुतस्तस्य विभावना ॥६४॥
 प्रत्ययैहेतुदृष्टान्ते प्रतिज्ञा कारणेन च ।

१ ता १ त । विज्ञ । चित्तः । चित्तस्य । २ हा ६
 ३ क १ क १ । ४ चित्तं विज्ञप्ति । ५ ना ।
 ६ ग्राह्यासाय । ७ यावद्यथा कोप स्तब्धेशात्मानं । ८ स्तब्धेषु
 ९ आत्मा च । १० व । ११ का । १२ य विनिवृत्त । १३ यानवृत्त ।
 १४ यव्यावृत्त । १५ ह्य । १६ प्रत्ययैहेतु । १७ यद ।

स्वमगन्धर्वचक्रेण मरीच्या सोमभास्ते ॥६५॥
 स्पदृश्यं कुलादिदृष्टान्तिरुत्पत्तिं वादयाम्यहम् ।
 स्वमविभ्रममायाख्यं शून्यं वै कल्पितं जगत् ॥६६॥
 ज्ञानाश्रितश्च घेलोकश्च नध्यात्मश्च बहिस्तथा ।
 ज्ञानुत्पन्नं भवदृष्टा स्थान्यनुत्पत्तिर्जायते ॥६७॥
 मायोपमसमाधिं च कायमनोमयं पुनः ।
 अभिज्ञा यजिता तस्य यत्ना चित्तस्य चिचिता ॥६८॥
 भावाभेदां ज्ञानुत्पत्त्या शून्या वै अस्वभावकाः ।
 तेषामुत्पद्यते भ्रान्तिः प्रत्ययेन निरुध्यते ॥६९॥
 चित्तं हि ख्यातिचित्तस्य बहिर्धां ख्यातिरुमिणः ।
 ज्ञान्यत्र विद्यते दृश्यं यथा बालैर्विकल्प्यते ॥७०॥
 सकलायुदेविम्यं च भूतानां च विदारणम् ।
 अधिष्ठन्ति जगच्चिद्यं प्रज्ञाया वै सुगिद्यिता ॥७१॥
 देहप्रतिष्ठाभोगश्च याश्च विज्ञप्तयस्तैः ।
 मनउद्ग्रहविज्ञप्तिविकल्पो याहकास्तैः ॥७२॥

- १ विषय A C T चक्रण T २ वा T ३ री A C री A T
 ४ अन्तर्दृष्टा T अन्तर्दृष्टा (T) ५ ज्ञान T ६ री T वास T
 ७ या T म T त T ८ क्य A C T क्य T जितश्च जलोत्प T
 ९ दृष्टात्मा A ज्ञा T १० ज्ञा T ११ वा T १२ वा T १३ चि T १४ ज्ञ T १५ व T
 १६ री T १७ री A १८ री A १९ री T २० ज्ञ A C T सद् T
 २१ बुद्धि A २२ बुद्धि T विवि A २३ ज्ञ A C T २४ स T २५ ज्ञ A C T
 २६ ज्ञ च A २७ ज्ञ च A २८ ज्ञ च A २९ ज्ञ च A ३० ज्ञ च A

विकल्पश्च विकल्प्य च यावत्त्वद्वारगोचरम् ।
 तावत्तत्त्व न पश्यन्ति तार्किकास्तर्कविभ्रमात् ॥ ७३ ॥
 नैस्वभावा हि भावाना यदा बुध्यन्ति प्रज्ञया ।
 तदा विश्रमन्ति योगी आनिमित्तप्रतिष्ठित ॥ ७४ ॥
 मसिद्धिद्विष्टको यद्वृद्धते कुरुटो ऽबुधैः ।
 स एवायमजानानैर्पालिर्यानवय तथा ॥ ७५ ॥
 न ह्यथ श्रावका केचिच्चास्ति प्रत्येकयानिका ।
 यच्चैतद्दृश्यते रूप श्रावकस्य जिनस्य च ।
 निर्माण देशयन्त्येते बोधिसत्त्वा कृपात्मका ॥ ७६ ॥
 विज्ञप्तिमात्रं धिभव स्वभावद्वयकल्पितम् ।
 परावृत्तस्तु तथता धर्मपुद्गलसचरात् ॥ ७७ ॥
 सोमभास्करदीपार्चिर्भूतानि मणयस्तथा ।
 निर्विकल्पा प्रवर्तन्ते तथा बुद्धस्य बुद्धता ॥ ७८ ॥
 केशोऽणुक यथा मिथ्या गृह्यन्ते तैर्मिर्ज्ञैः ।
 तथा भावविकल्पो ऽयं मिथ्या बालैर्विकल्प्यते ॥ ७९ ॥
 स्थितिभङ्गोत्पत्तिरहिता नित्यानित्यविवर्जिता ।

‘लघु ।	म ।	त्य ।	५ ।	ता ।	परदति ।
‘म ।	मय	अम	मविमशिको ।	न ।	‘दा ।
‘मानवान ।	मानान	दीन ।	मानानशालन ।	‘वा ।	‘दु ।
‘नदीनदी	आ ।	का ।	मुनिनय ।	‘ ।	‘दा
‘ ।	रा	रात	नि	मनस ।	‘द्विपो ।

सक्तेऽव्यवदानाख्या भावा केशोऽणुकोपमा ॥८०॥

पुल्लिक यथा कश्चित्कनकाभं मग्नते जगत् ।

न ह्यस्ति कनक तत्र भूमिश्च कनकायते ॥८१॥

एव हि दूषिता बालाश्चिह्नचिह्नेरनादिके ।

मायामरीचिप्रभवं भावं गृह्णन्ति तस्यत ॥८२॥

एकबीजमबीजं च समुद्रैकं च बीजकम् ।

सर्वबीजकमप्येतच्चिह्नं मग्नय चिधिकम् ॥८३॥

एक बीज यदा शुद्ध परावृत्तमबीजकम् ।

समं हि निर्विकल्पत्वादुद्रेकाज्जन्मसकरं ।

बीजमावहते चिध सर्वबीज तदुप्यते ॥८४॥

न ह्यवोत्पद्यते किञ्चित्प्रत्ययेन निरुप्यते ।

उत्पद्यन्ते निरुप्यन्ते प्रत्यया एव कल्पिताः ॥८५॥

प्रजप्तिमात्रं विभवं नास्ति वस्तु स्वभावतः ।

प्रजप्तिवस्तुभावेन कल्पयिष्यन्ति तार्किकाः ॥८६॥

भावस्वभावजिज्ञासा न हि भ्रान्तिनिवार्यते ।

भावस्वभावानुत्पत्तिरेवं दृष्ट्वा विमुष्यते ॥८७॥

१ पुनरिक्तं ६ धायावादिहो ७ पिबलिको धायावादिहो १५ ५

१५ ५ ८ १५ १ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १

१५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १

१५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १

१५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १

१५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १ १५ १

न माया तस्मिन्माया जगतां कर्तो ज्ञेयः ।
 नित्यं च तस्मिन्माया मेव मायोरभाः स्मृताः ॥६५॥
 न चोक्तं तं च तस्मिन्माया प्रथमो ज्ञेयः च केन च ।
 मेनियन्ते तस्मिन्माया चत्वारो तु कर्माणि ॥६६॥
 न भङ्गोत्पादमकेन प्रथमं तं तस्मिन्माया ।
 मनु ताला नित्यं ज्ञेयं प्रथमं तस्मिन्माया ॥६७॥
 न स्वभावो न तस्मिन्माया तस्मिन्माया च चत्वारः ।
 नालिर्निर्दिष्टा येन तस्मिन्माया कुतश्चित् ॥६८॥
 चित्तमात्रं यदा लोके प्रथमं तस्मिन्माया ।
 तदा तस्मिन्माया कामं क्रियासंस्कारनिर्जितम् ।
 लभन्ते ते चत्वारो तस्मिन्माया महं संयुतम् ॥६९॥
 सर्वरूपावभास इति यदा चित्तं प्रवर्तते ।
 नाना चित्तं न रूपाणि भ्रान्तं चित्तमनादिकम् ॥७०॥
 तदा योगी ह्यनाभासं प्रथमं पश्यते जगत् ।
 निमित्तं वस्तु चित्तमिर्मनोविष्मदितं च मत् ।

१	साधना न भा	साधनाया	साधनाया	साधनाया	साधनाया	साधनाया
१	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
२	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
३	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
४	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
५	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
६	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
७	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
८	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
९	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना
१०	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना	साधना

अतिक्रम्य तु पुनः मे' निर्विकल्पाश्चरन्ति ते ॥९४॥

गन्धर्वनगर माया केशोण्डुकमरीचिका ।

असत्या सत्यतः ख्यान्ति' तथा भावेषु भावनाम् ॥९५॥

अनुत्पन्ना सर्वभावा भ्रान्तिमात्र हि दृश्यते ।

भ्रान्ति कल्पेति' उत्पन्ना' बाला' कल्पदमे' रता ॥९६॥

श्रीपद्मसङ्गिक चित्त विचित्र' वासनासम्भवम्' ।

प्रवर्तते तरङ्गीय तच्छेदान्न प्रवर्तते ॥९७॥

विचित्रालम्बन चित्र' यथा चित्ते प्रवर्तते ।

तथाकाशे च कुञ्जे च कस्मान्नाभिप्रवर्तते ॥९८॥

निमित्त किञ्चिदालम्ब' यदि चित्त प्रवर्तते ।

प्रत्ययैर्जनित चित्त चित्तमान' न युज्यते ॥९९॥

चित्तेन गृह्यते चित्त नास्ति किञ्चित्सहेतुकम् ।

चित्तस्य धर्मता शुद्धा गगने नास्ति वासना ॥१००॥

स्वचित्ताभिनिवेगेन चित्त वै सप्रवर्तते ।

यदिर्था नास्ति वै दृश्यमतो वै चित्तमानकम् ॥१०१॥

१ मे T २ क T ३ दा T ४ के L ५ व A C ६ का T

७ का T ८ क्ष ख्याति T ९ वा A C L १० ना T भावता T ११ भाव

L १२ कल्पति L C कल्पेति L कन्ति T १३ उत्पन्ना T १४ द L

१५ L L T १६ व शब्दे L न शब्दं T विद पापनश्रवम् & वाच

माधिरसम्भवम् १७ व इत्य T दान्य T ल L १८ व A C

१९ व T २० शेर L शूर T कस्या मा T २१ दातव्य L

२२ व T

चित्तमालम्बविज्ञानं मनो यन्मन्त्रात्मकम् ।
 गृह्णाति विषयान्धेन विज्ञानं हि तदुच्यते ॥१००॥
 चित्तमव्याकृतं नित्यं मनो ह्युभयसंचरम् ।
 वर्तमानं हि विज्ञानं कुगलाकुगलं हि तत् ॥१०१॥
 शरं हि परमार्थस्य विज्ञप्तिद्वयवर्जितम् ।
 याननयव्यवस्थानं निराभासे स्थितं कुतः ॥१०२॥
 चित्तमाद्य निराभास विहारा बुद्धभूमिश्च^१ ।
 एतद्वि भाषितं बुद्धेर्भाषन्ते^२ भाषयन्ति च ॥१०३॥
 चित्तं हि भूमयः सप्त निराभासा च ज्ञेयमी ।
 द्वा भूमयो^३ विहारश्च त्रेधा भूमिर्ममात्मिका ॥१०४॥
 प्रत्यात्मवेद्या^४ शुद्धा च भूमिश्चापि ममात्मिका ।
 माहेश्वरपरैस्त्यानमकनिष्ठे^५ विराजते ॥१०५॥
 हुताग्नस्त्यैवे यथा निश्चेरुस्तस्य 'रश्मयः' ।
 चिना मनोहरा^६ सौम्यास्तिभव निर्मिणन्ति ये ॥१०६॥

^१ दलना ५ नयमा T हा १ ८ ५ डा T तसु १ ८ ५ तदु T

^२ ल चरेत् १ ८ लसचरेत् । ल हि तत् T ती ५ ^३ व ५ १ ० ५ ५ ५

^४ य स्थित १ रा १ १ ८ ५ रा १ १ ८ ५ र T

^५ नि च १ ८ T नि च ५ ^६ भाषयन्ते १ ^७ भाषयन्ते ५ ^८ तु T

^९ भूमौ १ ८ ५ भूमयो T इ भूमी य १ र T ^{१०} का T ^{११} प्रत्यया ५

^{१२} द्य १ ८ ५ द्य T द्या । चा T भूम सा हि T ५ ^{१३} माहेश्वर

पद T ^{१४} इ T - नि ५ ^{१५} स्थ हि T ^{१६} य ५ १ ० ५ ५ ५

^{१७} मनोत्सो T ^{१८} म्या नि १ ८ म्या नि ५ म्याधि T

निर्माय विभव किञ्चित्किञ्चै पूर्वनिर्मितम् ।
 तत्र देवन्ति यानानि एषा भूमिर्ममात्मिका ॥१०९॥
 नास्ति कालो ह्यधिगमे भूमीना शेषसक्रमे ।
 चित्तमाद्यमतिक्रम्य निराभासे स्थित फलम् ॥११०॥
 असत्ता चैव सत्ता च दृश्यते च विचिन्ता ।
 बाला ग्राहविपर्यस्ता विपर्ययास विचिन्ता ॥१११॥
 निर्विकल्प यदि ज्ञान वत्त्वस्तीति न युज्यते ।
 यस्माच्चित्त न रूपाणि निर्विकल्प हि तेन तत् ॥११२॥
 इन्द्रियाणि च मायाख्या विपर्यया स्वप्नसन्निभा ।
 कर्ता कर्मक्रिया चैव सर्वेषां न विद्यते ॥११३॥
 ध्यानानि चाग्रमाणानि आरूप्याश्च समाधय ।
 सज्जानिरोधो निखिलश्चित्तमाने न विद्यते ॥११४॥
 स्रोतापक्षिफल चैव सकृदागामिफल तेषा ।
 ज्वनागमिफल चैव ज्वहस्य चित्तविभ्रम ॥११५॥
 शून्यमनित्य द्यौषिक बाला कल्पन्ति मस्कृतम् ।

- १ ई A   २ न T   ३ का T   ४ नो T   ५ हेतु A C L   ६ च T
 ७ च T   ८ दे T   ९ ते A C L   १० त T   ११ ज्वता च सता चैव T
 १२ वि T   १३ मेहि T   १४ विपक्ष T   १५ विद्वत् T   १६ विद्वत् T   १७ विपर्ययो
 हि विचिन्ता ॥   १८ त T   १९ हे A C L   २० त T   २१ हि तः ॥ १२३५६
 २२ ततः   २३ सनायाख्या A C   २४ सनायाख्या L   २५ सनायाख्या T   २६ सनायाख्या
 २७ सनायाख्या A   २८ सनायाख्या C   २९ नानि सनायाख्या T   ३० तं वि T
 ३१ विनन्त T   ३२ न T   ३३ अनित्यशून्यमनित्य   ३४ तः ॥   ३५ तः A C L   ३६ तः T

नटीटीपाटिदृष्टान्तै र्द्यग्निकार्यो विकल्प्यते ॥११३॥
 निर्व्यापार तु शान्तिक विविक्त क्रियवर्जितम् ।
 अनुत्पत्ति च धर्माणा शान्तिकार्यं वदाम्यहम् ॥११४॥
 सयासतो अनुत्पाद साख्यवेगेषिके स्मृताः ।
 अव्याकृतानि सर्वाणि तैरेव हि प्रकाशितम् ॥११५॥
 चतुर्विध व्याकरणमेकाग्रपरिपृच्छनम् ।
 विभज्यस्यामनीय च तीर्थवादनियारणम् ॥११६॥
 सर्वं विद्यति सवृत्त्या परमार्थं न विद्यते ।
 धर्माणा निस्वभावत्वं परमार्थं ऽपि दृश्यते ।
 उपलब्धिनिस्वभावे सवृत्तिस्तेन उच्यते ॥११७॥
 अभिलाषहेतुको भावः स्वभावो यदि विद्यते ।
 अभिलाषसंभवो भावो नास्तीति च न विद्यते ॥११८॥
 निर्वस्तुको अभिलाषस्तत्सवृत्त्यापि न विद्यते ।
 विपर्ययासस्य वस्तुत्वाच्चोपलब्धिर्न विद्यते ॥११९॥
 विद्यते चेद्विपर्ययासो नैस्वाभाव्य न विद्यते ।

१ ल T ८ सभुत्वहि T ता ५ ५ ता T १ घ T
 २ शु T क T ज्य ५ ५ ज्य T य ५ १ वार ५
 ३ ई ५ १ या T या T दि T १ ल्भार्जस्व १ वेपु
 ४ ५ ५ व ५ ५ लो ५ चो ५ वो ५ उ ५ १ भला ५
 ५ व ५ ५ वो ५ ५ ५ ५ लो ५ प ५
 ६ स ५ ५ ५ १ व ५ लास ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५
 ७ सस्यावन्तु T सो नवस्तु - द्यो ५ ५ ५ चो T १ भ ५

विपर्यासस्य वस्तुनाद्यद्यदेवोपलभ्यते ।
 नि स्वभाव भवेत्तद्वि सर्वथापि न विद्यते ॥१०३॥
 यदेतद्दृश्यते चिघ चित्त दौष्टुल्यवासितम् ।
 रूपावभासग्रहणं वहिर्धा चित्तविभ्रमम् ॥१०४॥
 विकल्पेनाविकल्पेन विकल्पो हि प्रहीयते ।
 विकल्पेनाविकल्पेन नून्यतातस्यदर्शनम् ॥१०५॥
 मायाहस्ती यथा चिघं मघाणि कनका यथा ।
 तथा दृश्यं नृणां श्रियाति चित्ते अज्ञानवासिते ॥१०६॥
 श्वायो न पश्यते भ्रान्तिं तापि तस्य तदन्तरे ।
 भ्रान्तिरेव भवेत्तद्वि यस्मात्तस्य तदन्तरे ॥१०७॥
 भ्रान्ति विधूय सर्वा तु निमित्तं यदि जायते ।
 सैव धाम्य भवेद्भ्रान्तिरनुजं तिमिरं यथा ॥१०८॥
 के'णोण्डुकं तिमिरिको यथा गृह्णाति विभ्रमात् ।
 विषयेषु तद्वद्भ्रान्तानां यत्नं संप्रवर्तते ॥१०९॥
 के'णोण्डुकप्रत्यभिर्दं मरीच्युदकविभ्रमम् ।
 पिभय स्वप्नमायाभं विभावत्वादिगुप्यते ॥११०॥

१ लास्य । २ तं दु ॥ ३ अ । ४ भाविमम् ५ क
 ६ अ । ७ य । ८ त्यो । ९ त्यो १० अ । ११ अ'रक'अ'र'क'
 १२ अ । १३ शी । १४ य । १५ अ । १६ अ । १७ अ । १८
 १९ अ । २० अ । २१ अ । २२ अ । २३ अ । २४ अ । २५ अ ।
 २६ अ । २७ अ । २८ अ । २९ अ । ३० अ । ३१ अ । ३२ अ ।
 ३३ अ । ३४ अ । ३५ अ । ३६ अ । ३७ अ । ३८ अ । ३९ अ । ४० अ ।
 ४१ अ । ४२ अ । ४३ अ । ४४ अ । ४५ अ । ४६ अ । ४७ अ । ४८ अ । ४९ अ । ५० अ ।

विकल्पश्च 'विकल्पश्च विकल्पस्य प्रवर्तते' ।
 बन्धवद्बन्धुहेतुश्च पडेते मोक्षहेतव ॥ १३१ ॥
 न भूमयो न सत्यानि न शेना न च निर्मिता ।
 बुद्धा प्रत्येकबुद्धाश्च श्रावकाश्चामि कल्पिता' ॥ १३२ ॥
 पुद्गलसततिस्कन्धा प्रत्यया ह्यणवस्तथा ।
 प्रधानमीश्वर कर्ता चित्तमात्रे विकल्प्यते ॥ १३३ ॥
 चित्तं हि सर्वं सर्वत्र सर्वदेहेषु वर्तते ।
 विचित्रं गृह्यते ऽसद्भिश्चित्तमात्रं ह्यलक्षणम् ॥ १३४ ॥
 न ह्यात्मा विद्यते स्कन्धे" स्कन्धाश्चैव हि नात्मनि ।
 न" ते यथा विकल्प्यन्ते" न च ते वै" न सन्ति च ॥ १३५ ॥
 अस्तित्वं सर्वभावानां यथा बालैर्विकल्प्यते ।
 यदि ते भवेद्यथादृष्टा सवे स्युस्तत्त्वदर्शिनः ॥ १३६ ॥
 अभावात्सर्वधर्माणां सङ्केतो नास्ति शुद्धिर्चै ।
 न च ते' तथा यथादृष्टा न च ते वै न सन्ति च ॥ १३७ ॥
 त्रान्तिर्निमित्तं सकल्पं परान्तस्य लक्षणम् ।

१ 'स' ३६६ ३ विकल्पाश्च । प्रवर्तनम् । १ यथा
 वपुश्च । बन्ध वन्धश्च । बन्धो बन्धश्च बद्धश्च । १ कल्पना A C K
 कल्पिता । ग । य । ति । ज्ञादश्च । १ यद्विचित्रं
 गोत्रं ३ । तस्य हि । स । मध्ये । १ नि ।
 नि च तथा । कल्प्यते । १ बन्धनं
 च । मय । वा स ३ । १ शुद्धिः ?
 न त - दृष्टा न । नि । १ नि । १ स K

नास्त्यर्थश्चित्तमात्रेय^१ निर्विकल्पो विमुच्यते ॥ १४६ ॥
 अनादिकालप्रपञ्चदोषुत्य हि समाहितम् ।
 विकल्पो भावितस्तेन मिथ्याभास प्रवर्तते ॥ १४७ ॥
 अर्थाभाषे^२ च विज्ञाने^३ ज्ञान तथता^४ गोचरम् ।
 परावृत्त^५ निराभासमार्गाणा गोचरो ह्यसौ ॥ १४८ ॥
 अर्थप्रविचय ध्यान ध्यान बालोपचारिकम् ।
 तथतारम्बण ध्यान ध्यान तायागत शुभम् ॥ १४९ ॥
 परिकल्पित^६ स्वभावेन सर्वधर्मा अज्ञानका ।
 परतन्त्र^७ समाश्रित्य विकल्पो भ्रमते^८ नृणाम् ॥ १५० ॥
 परतन्त्र^९ यथा^{१०} शुद्ध विकल्पेन विसयुतम् ।
 परावृत्त^{११} हि तथता विहार^{१२} कल्पवर्जित ॥ १५१ ॥
 ना विकल्प विकल्पे^{१३} विकल्पो^{१४} नास्ति सत्यत ।
 भान्ति^{१५} विकल्पमन्तेस्य ग्राह्यग्राहकयोर्न तु ।
 बाह्यार्थदर्शन कल्प^{१६} स्वभाव परिकल्पित ॥ १५२ ॥

^१ ते य ह ^२ स T वि (१५) ~ ^३ स T ह ^४ ज्ञाने ! A cor la T
 म T ह ^५ तया य तत्त T ज्ञान च तत्तगोचरम् ॥ ^६ कृष्ट A C
 र्जित A न्व T य र ^७ य T ! ^८ त T ^९ वि ! lled m !
^{१०} त A C ह त T त्यस्य ^{११} त T ^{१२} न्व T ^{१३} शृ T
^{१४} भवते T ^{१५} न ^{१६} यदा यथा न T ^{१७} कृष्टा T ह
^{१८} विकल्प इय A C विकल्पय (= विकल्पते) T ! (१५) T ! ^{१९} स A C ह
^{२०} ति A C ह ति । - स ह ^{२१} यस्त A C ह ^{२२} य A C
 य ह T ^{२३} कस्य ॥

सगाथकम्

२३५

येन कल्पेन कल्पेति स्वभाव प्रत्ययोदव ।
 बाह्यार्थदर्शन मित्या नात्यर्थ चित्तमेव तु ॥ १५३ ॥
 युक्त्या विषयमानाना माहयाद्य निरुध्यते ।
 यादो न विद्यते ह्यथो यथा बालैर्विकल्प्यते ॥ १५४ ॥
 वासनैर्लुडित चित्तमर्थाभास प्रवर्तते ।
 कल्पवमनिरोधेन ज्ञान तथतगोचरम् ॥ १५५ ॥
 उत्पद्यते ह्यनाभासमचिन्त्यमार्यगोचरम् ।
 नामनिमित्तसकल्प " स्वभाववमलक्षणम् ।
 सम्यग्ज्ञान हि तथता परिनिष्पन्नलक्षणम् ॥ १५६ ॥
 मातापितृसमायोगादालयमनसयुतम् ।
 घृतकुम्भे मृषिका यद्वत्सहगुक्तेण वर्धते ॥ १५७ ॥
 पेणीयनावुट पिटकमशुभ कर्मचिन्तितम् ।
 कमवायुमहान्तै फलवत्प्रपद्यते ॥ १५८ ॥
 पञ्चमञ्चकपञ्चव दग्गाश्चैव नैवव त ।

नागदन्तरोमसंस्तुत स्फुरमाण प्रजायते ॥ १५९ ॥
 प्रजातमा विष्टीकृमि सुप्तपुङ्गे मानव ।
 चतुष्पा स्फुरते रूपं विनृदि माति कम्पनात् ॥ १६० ॥
 तात्लोष्ठपुटसयोगादिकम्पेनावधार्यते ।
 याचा प्रतीते नृणा नुकम्पेय विकम्पना ॥ १६१ ॥
 निश्चितास्तीर्यवादाना महायानमनिश्चितम् ।
 सत्साधयप्रवृत्तो ऽयं कुट्टीनामनाम्पटम् ॥ १६२ ॥
 प्रत्यात्मवेद्यमान मे तार्किकाणामगोचरम् ।
 मद्यात्काले गते नाये तूहि को ऽयं धरिष्यति ॥ १६३ ॥
 निर्भृते सुगते मद्यात्कालो ऽतीतो भविष्यति ।
 महामते^१ निबोध त्वं यो नेनीं धारयिष्यति ॥ १६४ ॥
 दद्याणामयवेदत्पां भिद्यु श्रीमान्महायज्ञा ।
 नागाह्वय स नाम्ना^२ तु सदसत्पद्यादारक^३ ॥ १६५ ॥
 प्रकाश्य लोके मद्यान महायानमनुत्तरम् ।
 व्यासाद्य भूमि^४ मुदिता मास्यते ऽसौ सुखावतीम् ॥ १६६ ॥

^१ स ह स्त १ स्फुर १ सु १ पु १ शिक १ ८ शिक १ शीक
 T शकृमि सुप्त २ ३ ४ ५ ^६ बुद्धो गद = बुद्ध इव ? ^७ स्त
 ८ (१ स्फु) तात्लोष्ठपू १ तात्लोष्ठपू १ तात्लोष्ठपू १ तात्लोष्ठपू १
^९ वि १ नृ १ १ नृ १ ^{१०} ये १ ^{११} ना १ वादा वै
^{१२} यत्साधयप्रवृत्तो गद = वृष इव ^{१३} ना च १ ^{१४} य यान १
^{१५} को गद = क इव ^{१६} ति १ ^{१७} व्या १ ^{१८} स या १
 स नामा १ ^{१९} ल १ १ नि १ ^{२०} ना १

बुद्ध्या विवेच्यमानाना स्वभावो नावधार्यते ।
 यस्मात्तदनभिलाष्यास्ते नि स्वभावाश्च देहिता ॥१६७॥
 प्रत्ययोत्पादिते ह्यपि नास्म्यस्मीति न विद्यते ।
 प्रत्ययान्तर्गत भाव ये कल्पेन्त्यस्ति नास्ति च ।
 दूरीभूता भवेन्मन्ये 'गसनामीर्षदृष्टय' ॥१६८॥
 अभिधान सर्वभावाना जन्मान्तराणि सदा ।
 अभ्यस्तमभ्यसन्त च परस्परविकल्पया ॥१६९॥
 एकव्यमाने' समोह सर्वलोक आपद्यते ।
 तस्मान्क्रियते नाम' समोहस्य चूदासाधय ॥१७०॥
 धिविधेन विकल्पेन चालिर्भावा दिगन्विता ।
 भ्रान्तिर्नामविकल्पेन प्रत्ययैर्जितेन च ॥१७१॥
 अनिरुद्धा ह्यनुत्पन्ना प्रकृत्या गगनोपमा ।
 स्वभावस्वभावा ये तु ते विवक्षितलक्षणा ॥१७२॥
 प्रतिभासविभ्रमायाभगरीषा मुषिनेन तु ।
 अलातचक्रगन्धर्वप्रतिश्रुक्तोसमोद्भवा ॥१७३॥

१ ध्या १ २ दयावशात् ३ दयावशात् ४ दयावशात् ५ दयावशात्

A मागी १ मागी १ दा कल्प १ कल्प १
 दूरीभूता भवेदुक्ता (१) २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 हरे न्ये १ मागीकल्पनाय २ मागीकल्पनाय ३ मागीकल्पनाय ४ मागीकल्पनाय ५ मागीकल्पनाय ६ मागीकल्पनाय ७ मागीकल्पनाय ८ मागीकल्पनाय ९ मागीकल्पनाय १० मागीकल्पनाय ११ मागीकल्पनाय १२ मागीकल्पनाय
 A १ क शास्त्रे १ कृ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 तु १ दा १ दे २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 मा १ स्वभावाय स्वभावा ये दा च १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

अद्वया तथता शून्या भूतकोटिश्च धर्मता ।
 निर्विकल्पश्च देगेमि ये ते निष्पन्नलक्षणा ॥ १७४ ॥
 वाक्चित्तगोचर मिथ्या सत्य प्रज्ञा विकल्पिता ।
 'द्वयान्तपतित चित्त तस्मात्प्रज्ञा न कल्पिता ॥ १७५ ॥
 अस्ति नास्ति च द्वावन्तौ भावश्चित्तस्य गोचर ।
 गोचरेण विधूतेन सम्यक्चित्त निरुध्यते ॥ १७६ ॥
 विषयग्रहणाभावान्निरोधेन च नास्ति च ।
 विद्यते तथतावस्या आर्याणा गोचरो^१ यथा ॥ १७७ ॥
 बालाना न तथा^२ ख्याति यथा ख्याति मनीषिणाम् ।
 मनीषिणा तथा ख्याति सर्वधर्मा^३ अलक्षणा^४ ॥ १७८ ॥
 हारकूट यथा बाले सुवर्ण परिकल्प्यते ।
 असुवर्ण सुवर्णाभ^५ तथा धर्मा^६ कुतार्किकै^७ ॥ १७९ ॥
 अभूत्वा यस्य चोत्पादो भूत्वा चापि विनश्यति ।
 प्रत्ययै^८ सदसच्चापि^९ न ते मे^{१०} शासने स्थिता ॥ १८० ॥
 अनाद्यनिधनोभावाद्भूतलक्षणसंस्थिता ।

^१स्य A का I Th h I I si an T ^४नास्तीति T

^२चि A आरभयययणा A धो नामि नामि च (I) ^३ता

A C N आ I T A C K रो I I T an ^{११}तथता

A C I तथा I यथा सर्व I ^१छा T ^{१२}छा (I)

T2 धम an I ^६I I an I ^{१३}क A क C

^{१४}ह सन्नो श्वि च त A ^{१५}निधरो A निधरो C निधना K

निरोधना ।

कारणकरवहोके न च बुध्यन्ति तार्किका ॥ १८१ ॥
 अतीतो विद्यते भावो विद्यते च अनागत १ ।
 प्रत्यक्षो विद्यते यस्मात्तस्माद्भावा अजातका ॥ १८२ ॥
 परिणामकालसस्यान भूतभावेन्द्रियेषु च १ ।
 अन्तराभवसग्राह ये कल्पन्ति न ते बुधा ॥ १८३ ॥
 न प्रतीत्यसमुत्पन्न लोके वर्णन्ति वै जिना १ ।
 किंतु प्रत्ययमेवाय लोको गर्भवसनिभ ॥ १८४ ॥
 धर्मसकेत एवाय तस्मिन्नदिदमुच्यते १ ।
 सकेताश्च पृथग्भूतो न जातो २ ३ निरुध्यते ॥ १८५ ॥
 दर्पणे उदके नेत्रे भाण्डेषु च मणीषु च १ ।
 विम्ब हि दृश्यते तेषु न च विम्बो ऽस्ति कुधचित् ॥ १८६ ॥
 भावाभास ४ तथा चित्त मृगतृष्णा यथा नभे १ ।
 दृश्यते चिच्चक्षुर्मेण स्वप्ने जग्यौरसो यथा ॥ १८७ ॥
 न मे यान महायान न घोषो न च व्यशरा १ ।
 न सत्या न विमोक्षा वै न निराभासगोचरम् ॥ १८८ ॥
 किंतु यान महायान समाधिवज्रवतिता १ ।

१ कारणकारक A C B   २ अ A C   ३ जा T   ४ वि १ २
 १ अतीतो १   अनादिरपि १   ये १   वै जिना A C B
 ये जिना १   वायु वसिष्ठ १   च १   १ १   २ T
 १८२ १   २ जी A   ३ जी १   ४ १   ५ A १
 १८३ १ १८४   १ १   २ अकारहो A   ३ अकारहो १ १   ४ अकारहो
 T १ १ १   ५ अकार A १

दृश्यते 'अग्नविषाणास्य विकल्पो विद्यते' नृणाम् ।

ये तु कल्पेन्ति' ते भ्रान्ता मृगतृष्णा यथा मृगा ॥१९७॥

विकल्पाभिनिवेगेन विकल्पः सप्रवर्तते ।

निहेतुक विकल्पे हि विकल्पो ऽपि न युज्यते ॥१९८॥

अजले च जलपाहो मृगतृष्णा यथा नभे ।

दृश्यते ऽधो हि चालानां आर्याणां न विशेषतः ॥१९९॥

आर्याणां दर्शनं युज्यते विमोक्षणयसम्भवम् ।

उत्पादभङ्गनिर्मुक्त निराभासप्रचारिणम् ॥२००॥

गाम्भीर्योदयवैपुल्यं ज्ञानं येषां चिभूतिः च ।

देहेति जिनपुत्राणां आवकाणामनित्यताम् ॥२०१॥

अनित्यं निभवं शून्यमात्मात्मीयविवर्जितम् ।

आवकाणां च देहेति तथा सामान्यलक्षणम् ॥२०२॥

सर्वधर्मसप्तसक्तिविवेकां श्लोकचारिका ।

प्रत्येकजिनपुत्राणां फलं देहेभ्यस्तर्किकम् ॥२०३॥

स्वभावकल्पितं बाह्यं परतन्त्रं च देहिनाम् ।

अप्रत्यक्षात्मसंभ्रान्तिं ततश्चित्तं प्रवर्तते ॥२०४॥

दशमी तु भवेत्प्रथमी' प्रथमी' चाष्टमी' भवेत् ।

^१ दृश्यते स १ क इति ॥ १९७ ॥ यत्र कल्पति ॥ १९८ ॥ ये तु

कल्पन्ति । १९७ ॥ के ल्य १ ॥ ^२ भवेत् १ ॥ दृश्यते १ ॥ दृश्यते १

^३ या १ ॥ ता १ ॥ ^४ मृ १ ॥ ^५ य १ ॥ ^६ निभवं १ ॥ आत्मा १ ॥ १९७ ॥

^७ इ १ ॥ य १ ॥ दृश्यते १ ॥ ^८ स्वया १ ॥ स्वया १ ॥ ^९ ति १ ॥

^{१०} प्र १ ॥ दशमी प्रथमी भू स्यात् ^{११} Leti or १ ॥ ^{१२} चाष्टमी १ ॥

नवमी सप्तमी चापि सप्तमी चाष्टमी भवेत् ॥२०५॥

द्वितीया तु तृतीया स्याच्चतुर्थी^१ पञ्चमी भवेत् ।

तृतीया तु भवेत्पृष्ठी निराभासे क्रमं कुतः ॥२०६॥

निराभासो हि भावानामभावो नास्ति योगिनाम् ।

भावाभावसमत्वेन आर्याणां जायते फलम् ॥२०७॥

कथं ह्यभावो भावानां कुर्वते समतां^२ कथम् ।

यदा चित्तं न जानाति बाह्यमध्यात्मिकं चलम् ।

तदा तु कुर्वते नाशं समताचित्तदर्शनात् ॥२०८॥

अनादिमतिं ससारे भावग्राहोपगूहितम् ।

बालैः कीलैर्मया कीलं प्रलोभ्य विनिवर्तते ॥२०९॥

तच्चेतुकं तदालम्ब्य मनोगतिसमाश्रयम् ।

हेतुं ददाति चित्तस्य विज्ञानं च समाश्रितम् ॥२१०॥

वैमोक्तिकादधिष्ठानां निकायगतिसभवात् ।

लभ्यन्ते येन वै स्वप्ने अभिज्ञाश्च चतुर्विधाः ॥२११॥

स्वप्ने च लभ्यते यच्च यच्च^३ बुद्धप्रसादतः ।

निकायगतिगोत्रा ये ते विज्ञानविमाकजाः^४ ॥२१२॥

^१ षष्ठी A. या A. यो T. स्या चतुष्ठी T. ^२ व T. ^३ ता

A. C. K. ता T. य एत् A. K. चल । बालाकीलैर्मया A. C.

बालोकील यथा बाले कील यथा । त्रैदत् T. ग्राहं = abhi

। मृ ^४ वा A. लभ्य प्रलोभ्यत A. लभ्य च लभ्यत K.

लभ्य च लभ्यत या च या च K. ^५ वा शानिठा

न विमाकजाः H.

धानं भावितं चित्तं भावाभासं प्रवर्तते ।
 बाला मदा न बुध्यन्ते ग्याटं देगमेमदा ॥२१३॥
 याददायं विरपेन्ति भाव नै लगणान्वितम् ।
 तावद्विबुध्यते चित्तं लपन्ति स्तनिभगम् ॥२१४॥
 ग्याटो वर्यते कम्मात्कम्मादृयं न वर्यते ।
 लपन्ति वृद्धमानं हि वर्य कि वर्यते कुत ॥२१५॥
 स्तनं चित्तं स्वभावेन मत्तं कलुषकारकम् ।
 मत्तं गामिना विनासता छिपते मदा ॥२१६॥
 लालयो पुषते काय मन मार्धयते गतिम् ।
 विज्ञानं विषयाभासं भ्रान्तिं दृष्टा मलभ्यते ॥२१७॥
 मदीयं दृश्यते चित्तं वाद्यमयं न विद्यते ।
 एव विभावयेद्भान्तिं तत्तत्तां पाप्युस्मरेत् ॥२१८॥
 ध्यायिना विषयं कर्म मुदमाहात्म्यमेव च ।
 एतां विधीयचिन्ताम्यचिन्त्यं विज्ञानगोचरम् ॥२१९॥

१ हि A C T   २ व A C वं ३ वे T (H) (L) T   ४ अ C
 दाददादं १ दादं (H L)   ५ ए A C T एव १ व L
 ६ पुध्वः १ पुध्वः २ पुध्वः (H) T   ७ अपर ए हि १ मवत्ये हि T
 ८ अदि L अदि A   ९ एव T   १० ए L   ११ वी T
 १२ कः   १३ जी H L T   १४ य L   १५ ये A C L म T
 १६ निः   १७ ये L   १८ आ L   १९ वि C   २० वं T   २१ दि A
 नि C अ T   २२ शाने A C निम्नः १ निम्न T T L   २३ दिशान
 L A C A

अनागतमतीतं च निर्वाणं पुद्गलवचः^१ ।

सवृत्त्या देशयाम्येतान्परमार्थस्त्वनक्षरः^२ ॥ २०० ॥

नैकामिकाश्च तीर्थ्याश्च दृष्टिमेकाग्रमाश्रिताः ।

चित्तमात्रे विसमूढा भावकल्पेन्ति बाहिरम् ॥ २०१ ॥

प्रत्येकबोधि^३ बुद्धत्वमर्हस्य बुद्धदर्शनम् ।

गूढबीजं भवेज्जोधौ स्वप्ने वै सिध्यते तु यं ॥ २०२ ॥

कुचकेपा कथं कस्मात्किमर्थं च वदाहि मे ।

मायाचित्तमतिशान्तं^४ सदसत्पक्षदेशनाम् ॥ २०३ ॥

चित्तमात्रे विमूढानां माया^५नास्त्यस्तिदेशनाम्^६ ।

उत्पादभङ्गसयुक्तलक्ष्यलक्षणवर्जितम् ॥ २०४ ॥

विकल्पेमनो नाम विज्ञाने मञ्जुभिः सह ।

विम्बौघजलतुल्यादौ चित्तबीजं^७ प्रवर्तते ॥ २०५ ॥

यदा चित्तं मनश्चामि विज्ञानं न प्रवर्तते ।

^१ य T ^२ वचयेत् R वचय T नभ (H) (P) T ^३ देशयाम्यता R
 देशनायोता T ^४ स्वनक्षर T ^५ नैका R नैका (H) (P) T ^६ य T
^७ ह A C R T ^८ च R ^९ ह R ^{१०} ल R C R ल T ^{११} धि
 R R (H) (P) T ^{१२} धि C R ^{१३} ह T ^{१४} ह R ^{१५} ह R ^{१६} ह R C
 ध R T ध (P) T ^{१७} च T ^{१८} यत ^{१९} यति सान्ता T
 गतिशान्ति (P) T ^{२०} ना वाया T ^{२१} नास्त्यदेशना R नास्त्य
 देशना R नास्त्यदेशना R देशना R H V T ^{२२} य T
^{२३} C R (H) T ^{२४} लो R T ^{२५} I I W ^{२६} यो
 A C R वा T ^{२७} च ध R वेधि T ^{२८} न R ना R ना T
^{२९} वदाय T

तदा मनोमयं काय लभते बुद्धभूमि च ॥२२६॥
 प्रत्यया धातवः स्कन्धा धर्माणा च स्वलक्षणम् ।
 प्रज्ञप्ति पुत्तल चित्त स्वप्रकेशोऽङ्कोपमा ॥२२७॥
 मायास्वप्नोपम लोक दृष्ट्वा तस्य समाश्रयेत् ।
 तस्य हि लक्षणैर्मुक्त युक्तिहेतुविवर्जितम् ॥२२८॥
 प्रत्यात्मवेद्यमार्गाणां विहार तु स्मरेत्तदा ।
 युक्तिहेतुविसमूह लोक तस्यै निवेशयेत् ॥२२९॥
 सर्वप्रपञ्चोपशमाद्धान्तो नाभिप्रवर्तते ।
 प्रज्ञा यावदधिकल्पन्ते भ्रान्तिस्तावत्प्रवर्तते ॥२३०॥
 नैस्वभावाच्च भावः च शून्या वै नित्यानित्यता ।
 उत्पादवादिना दृष्टिर्न त्वनुत्पादवादिनाम् ॥२३१॥
 एकत्वमन्यत्वोभयामीश्वराच्च यदुच्छया ।
 कालाप्रधानादन्येभिः प्रत्ययैः कल्प्यते जगत् ॥२३२॥
 ससारबीज विज्ञान सति दृश्ये प्रवर्तते ।
 कुड्ये सति यथा चिन्मणिपरिज्ञानान्विरुध्यते ॥२३३॥

१ य T २ धावतः ३ वेद्यपशोखा A ४ नो ५ C. K. ६ नापि T

७ हाते A. C. स्थितः ८ स्थिते T ९ स्तावन्म १० क्षाराचक्ष प्र T

११ माहाप्र स्वभावाच्च B. मोहात् । तत्सभावाच्च T शून्याद्यानित्यनित्यता

१२ ना B. य B. १३ दृष्टिर्न । नाम् । C. T. व्यादु T

१४ दो घराच B. १५ एकत्वमन्यत्वोभयामीश्वराच्च B. १६ T. B.

१७ माहाप्र । कालाप्रधानादन्येभिः १८ T. १९ स A. C. K. स्थ T

२० बीजे । २१ य B. २२ T. B.

मायापुरुषवद्गुणा' मृतजन्म प्रवर्तते ।
 मोहानयेव चालानां बधमोद्य' प्रवर्तते ॥२३४॥
 अध्यात्मजास्य द्विविध धर्माश्च प्रत्ययानि च ।
 एतद्विभावयन्योगी निराभासे' प्रतिष्ठते ॥२३५॥
 न वासनेर्भिद्यते चित् न चित वासने सह ।
 अभिचलद्वयं चित वासने परिवेष्टितम् ॥२३६॥
 मलबद्धासना यस्य मनोविज्ञानसभवा ।
 पटशुक्रोपम' चित्त वासनेर्न विराजते ॥२३७॥
 यथा न भावो' नाभावो गगन कथ्यते मया ।
 आलय हि तथा काये भावाभावविवर्जितम् ॥२३८॥
 मनोविज्ञानव्यावृक्ष चित्त कालुष्यवर्जितम् ।
 सर्वधर्मावबोधेन चित्त' बुद्ध वदाम्यहम् ॥२३९॥
 चिंसततिथ्यवच्छिन्न सत्तासत्ताविवर्जितम् ।
 चातुष्कोटिकया मुक्त भव मायोपम सदा ॥२४०॥
 द्वे स्वभावो' भवेत्सप्त भूमयश्चित्तसभवा ।
 शेषा भवेयुर्निष्पन्ना भूमयो बुद्धभूमि च ॥२४१॥

१ पुरुषे मया नृणा । श्री १ । २ श्री १ ३ यापि T ४ श्री
 A C K श्री १ नि K व A C वै K T ॥ ५ ॥ ६ या K
 निरासे K निपाभास १ १ प्रतिष्ठित K ११ वासनेर्भि T १२ ह T
 १३ व (A) १ व A K वा T १ पटशुक्रद्वय T १४ वे T
 १ ह T नृ T सत्तासत्ता १ च T १५ श्री A C वा K T
 यथा च तेन १ यथा च तेन A यथा भव च T

रूपी चारूप्यधातुश्च कामधातुश्च निर्वृतिः^१ ।
 अस्मिन्कलेवोऽसौ कथितं चित्तगोचरम् ॥ २४२ ॥
 उपलभ्यते भदा यावद्भान्तिस्त्वावत्प्रवर्तते ।
 'भान्ति' स्वचित्तसंयोजनं प्रवर्तते न निवर्तते^२ ॥ २४३ ॥
 अनुत्पादे कारणाभावो भावे ससारसयह ।
 मायादिसदृशं पश्यन्^३ लक्षणं न विकल्पयेत् ॥ २४४ ॥
 धियानमेकयानं च ज्ञयानं च वदाम्यहम् ।
 पालानां मन्दबुद्धीनामार्ग्यणां च विविक्तताम् ॥ २४५ ॥
 उत्पत्तिर्द्विविधा^४ भव्य लक्षणाधिगमौ च याः ।
 चतुर्विधो नयविधिः सिद्धान्तं मुक्तिदेशना ॥ २४६ ॥
 सस्यानाकृतिविशेषैर्भान्तिः^५ दृष्टा विकल्प्यते ।
 नामसस्यानविरहात्स्वभावमार्ग्यगोचरम्^६ ॥ २४७ ॥
 विकल्पेन कल्प्यते यावत्तावत्कल्पितलक्षणम् ।
 विकल्पकल्पनाभावात्स्वभावमार्ग्यगोचरम् ॥ २४८ ॥
 नित्यं च गच्छत तस्य गोन^७ वस्तुस्वभावकम् ।

^१ निर्वृतिः A C T निर्वृतिः B ^२ न B डे T ^३ चित्तं allol T

^४ न वर्तते निवर्तते T ^५ पश्यन् B पश्य T ^६ ना B ^७ ता A C B

तां T विविधो T ना नया A C ना च या B नो नया T

नो च याः । ^८ धावति A धावति C B ध नय T ^९ भान्ति T

^{१०} स B ^{११} य B ^{१२} शुद्ध = allol B शुद्ध A T ^{१३} त्वे A C

^{१४} कल्पे A ^{१५} तं T ^{१६} स T ^{१७} भावा = allol B ^{१८} नित्यं B

^{१९} घ A C B

तथता चितनिर्मुक्तं कल्पनैश्च विवर्जितम् ॥२४९॥
 यद्यंस्तु न शुचि स्यात्सक्रेगो नापि कल्पचित् ।
 यस्माच्च शुभ्यते चित्त सक्रेगश्चापि दृश्यते ।
 तस्मात्तस्य भवेत्तु विगुडमार्गगोचरम् ॥२५०॥
 प्रत्ययैर्जनित लोक विकल्पैश्च विवर्जितम् ।
 मायादिस्वप्नसदृश विमग्नान्तो विमुच्यते ॥२५१॥
 'दौष्ट्यवासनाश्चिनाश्चित्तेन सह समुता ।
 बहिर्भा दृश्यते नृणा' न हि चित्तस्य धर्मता ॥२५२॥
 चित्तस्य' धर्मता शुद्धा न चित्त भ्रान्तिसभयम्' ।
 भ्रान्तिश्च दौष्ट्यमयी तेन चित्त न दृश्यते ॥२५३॥
 भ्रान्तिमात्र भवेत्तस्य तस्य नान्यत्र विद्यते ।
 न सत्कारे न चान्यत्र कितु सत्कारदर्शनात् ॥२५४॥
 लक्ष्मलक्षणनिर्मुक्त यदा पश्यति सस्कृतम् ।
 विधूत हि भवेत्तेन स्वचित्त पश्यतो जगत् ॥२५५॥
 चित्तमात्र^१ समारुह्य बाह्यमर्थ न कल्पयेत् ।
 तथतालम्बने' स्थित्वा चित्तमात्रमतिक्रमेत् ॥२५६॥
 चित्तमात्रमतिक्रम्य निराभासमतिक्रमेत् ।

^१ द T   अ A C   ^२ माया B अ d k   ^३ वा चि k   वा वि T

^४ दृशा A   दृशा C   नृणा k   नृणा T   वा A   ^५ लक्ष्मि B T

^६ लक्ष्मि B T   ^७ दै न T   ^८ न k   ^९ द T   ^{१०} न T   ^{११} व k

^{१२} द A C k   द T   ^{१३} लक्ष्मि A   लक्ष्मि C k T   ^{१४} मो T   ^{१५} वि

k. म सति T

निराभासस्थितो योगी महायान न पश्यते^१ ॥२५७॥

अनाभोगगतिं ज्ञान्ता प्रणिधानैर्विजोधिता ।

ज्ञानमनात्मकं श्रेष्ठं^२ निराभासे न पश्यति ॥२५८॥

चित्तस्य गोचरं पश्येत्पश्येज्ज्ञानस्य गोचरम् ।

प्रज्ञया गोचरं पश्येत्प्रज्ञाया न प्रमुद्यते ॥२५९॥

चित्तस्य दुःखस्य समुदयो जानगोचरः ।

ये सत्ये बुद्धभूमि^३ प्रज्ञा यत्र प्रवर्तते ॥२६०॥

फलप्राप्तिश्च निर्वाणं मार्गमष्टाङ्गिकं तथा^४ ।

सर्वधर्मावबोधेन बुद्धज्ञानं विशुध्यते ॥२६१॥

चटुश्रु^५ रूपमालोक्य आकाशं मनस्तथा ।

एभिहत्पद्यते नृणां विज्ञानं बालयोदयम् ॥२६२॥

यावत् प्राहो गृहीता च नास्ति नाम व्यस्तुकम् ।

निहेतुकं विकल्पं ये मन्वन्ति हि न ते बुधा ॥२६३॥

अथ नाम व्यस्तुभूतमर्थो नानि तथैव च ।

^१ न पश्यति । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

^१ न । ^२ श्रेष्ठः । ^३ ज्ञानाभासः । ^४ अष्टः । ^५ अष्टः ।

हेत्वहेतुसमुत्पन्न विकल्प न विकल्पयेत् ॥ २६४ ॥

सर्वभावस्वभावो ऽसन्वचन हि तथाप्यसत् ।

शून्यता शून्यतार्थ वा चालो ऽपश्यन्विधावति ॥ २६५ ॥

सत्यस्थिति मन्यनया दृष्टा प्रज्ञप्तिदेशना ।

एकत्व मञ्चधासिद्धमिद सत्य ग्रहीयते ॥ २६६ ॥

प्रमञ्चमारभेद्यश्च अस्तिनास्त्यव्यतिक्रमेत् ।

नास्ति च्छन्दो भवे मिथ्यासज्ञा नैरात्म्यदर्शनात् ॥ २६७ ॥

शाश्वत हि सकर्तृत्व वादमात्रप्रवर्तितम् ।

सत्य परं ह्यवक्तव्य निरोधे धर्मदर्शनम् ॥ २६८ ॥

आलय हि समाश्रित्य मनो वै सप्रवर्तते ।

चित्त मनश्च सश्रित्य विज्ञान सप्रवर्तते ॥ २६९ ॥

समारोप समारोप्य तथता चित्तधर्मता ।

एतद्विभावय योगी चित्तमावज्ञता लभेत् ॥ २७० ॥

मनश्च लक्षण वस्तु नित्यानित्ये न मन्यते ।

उत्पाद चाप्यनुत्पाद योगी योगे न मन्यते ॥ २७१ ॥

अर्थजय न कल्पेन्ति विज्ञान ह्यालयोदवम् ।

¹स येत् A स्यात् B ²य T ³ति C C ति B (H) (H)

सममिति T ⁴दृष्टा C C T ⁵दृष्टे (H) (H) ⁶चित्त A C ⁷चित् T

⁸य B ⁹मारयेयैयलि T ¹⁰द यो T ¹¹स्य्या h add in B

¹²त C C ¹³र B न T ¹⁴पर B ¹⁵शृ T ¹⁶The wh I line in B

¹⁷स B T ¹⁸वे T ¹⁹पु वस्तु in C ²⁰निबो A ²¹य B

²²दन T ²³कल्प A C विकल्पेः कये T

एकमद्य द्विचिनेन न जानीते तदुदयम् ॥२७२॥
 न यक्ता न च वाच्यो ऽस्ति न शून्य चित्तदर्शनात् ।
 स्पदर्शनात्स्वचित्तस्य दृष्टिजाल प्रवर्तते ॥२७३॥
 प्रत्ययागमनं नास्ति इन्द्रियाणि न केचन' ।
 न धातवो न च स्कन्धा न रागो न च सम्कृतम् ॥२७४॥
 कर्मणो ऽयं न वै पूव न कृत न च सस्कृतम् ।
 न कोटि न च वै शक्तिर्न मोक्षो न च पन्थनम् ॥२७५॥
 ज्ञप्त्याकृतो न भावो ऽस्ति धर्माधर्म न चैव हि ।
 न काल न च निर्माण धर्मतापि न विद्यते ॥२७६॥
 न च बुद्धो न सत्यानि न फल न च हेतव ।
 विपर्ययो न निर्वाणं विभवो नास्ति सभय ॥२७७॥
 द्वादशगुण न चेवास्ति ज्ञानानन्त न चैव हि ।
 सर्वदृष्टिप्रहाणाय चित्तमानं वदाम्यहम् ॥२७८॥
 क्लेशा कर्मण्या देह कर्तारस्य फल च वै ।
 मरीचिस्वप्नसकाशौ गन्धर्वनगरौपमा ॥२७९॥
 चित्तमाध्वयस्यानाद्यावृक्षं भावलक्षणम् ।
 चित्तमानप्रतिष्ठानाच्छाश्वतोच्छेददर्शनम् ॥२८०॥
 स्कन्धा न सन्ति निर्वाणे न चेवात्मा न लक्षणम् ।

१ म य दक्ष १ वाद्यो १ २ त्व ५ कन च ५ ६ य । pot
 ७ रागो A ८ क ९ छ । टिर्न १० य ११ १२ १३ T
 १४ म्या नि फल १ १५ १ १६ A १७ ला ५

चित्तमानावतरिण मोदाग्राहान्विवर्तते ॥२८१॥

भूदृश्यहेतुको टोपो बहिर्याख्यायते नृणाम् ।

चित्तं ह्यदृश्यसभृत तेन चित्तं न दृश्यते ॥२८२॥

देहभोगप्रतिष्ठाभा स्यायते वासना नृणाम् ।

चित्तं न भावो नाभावो वासने न विराजते ॥२८३॥

मलो वै स्यायते शुक्ले न शुक्ले स्यायते मलम् ।

यने हि गगन मद्यतया चित्तं न दृश्यते ॥२८४॥

चित्तेन चीयते कर्म ज्ञानेन च विचीयते ।

प्रज्ञया च निराभास प्रभाव चाधिगच्छति ॥२८५॥

चित्तं विषयसवय ज्ञानं तर्के प्रवर्तते ।

निराभासे विगेषे च ज्ञानं वै सप्रवर्तते ॥२८६॥

चित्तं मनश्च विज्ञानं सज्ञा वै कम्पवर्जिता ।

अविकल्पधर्मता प्राप्ता श्रावका न जिनात्मजा ॥२८७॥

ज्ञाने ह्यज्ञाने विगेषे वै ज्ञानं ताथागतं शुभम् ।

सजायते विगेषाथ समुदाचारवर्जितम् ॥२८८॥

परिकल्पितस्वभावो ऽस्ति परतन्त्रो न विद्यते ।

कल्पितं गृह्यते भ्रान्त्या परतन्त्रं न कल्प्यते ॥२८९॥

१ बहिर्या २ बहिर्या । शाना ३ शाना ४ ने ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ न २ म ३ धी ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ ज्ञाति २ य ३ य ४ चर ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

परिकल्पित ह्यजानानै परतन्त्र विकल्प्यते ॥२९७॥
 य एव कल्पितो भाव परतन्त्र तदेव हि ।
 कल्पित हि विचित्राभ परतन्त्र विकल्प्यते ॥२९८॥
 सवृत्ति परमार्थश्च तृतीय नास्ति हेतुकम् ।
 कल्पित सवृत्तिर्मुक्ता तच्छेदादार्यगोचर ॥२९९॥
 यथा हि योगिना वस्तु चित्रमेक विराजते ।
 न ह्यस्ति चिन्ता' तत्र तथा कल्पितलक्षणम् ॥३००॥
 यथा हि तैर्मिरैश्चिध कल्प्यते रूपदर्शनम् ।
 तिमिर न रूप नारूप परतन्त्र तथा बुधैः ॥३०१॥
 हेम स्यान्नु मया' शुद्ध जल कलुषवर्जितम् ।
 गगन हि घनाभावात्तथा शुद्ध विकल्पितम् ॥३०२॥
 श्रावकस्तिविधो मध्य'निर्मित प्रणिधानज ।
 रागद्वेषविसयुक्त श्रावको धर्मसम्भव ॥३०३॥
 बोधिसत्त्वो ऽपि त्रिविधो बुद्धाना नास्ति लक्षणम् ।
 चित्ते चित्ते तु सत्त्वाना बुद्धविम्ब विदृश्यते ॥३०४॥
 नास्ति वै कल्पितो भाव परतन्त्र च विद्यते ।
 समारोपामवाद च विकल्प्य नो विनश्यति ॥३०५॥

'यदेतत्' । शुद्धक । 'तो भाव परतन्त्र तदेव हि । 'तु ।
 'नो वि । 'य च । 'य । 'चित्रा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा ।
 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा ।
 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा । 'तच्छेदा ।

कल्पितं यद्यभावः स्यात्परतन्त्रस्वभावतः ।
विनाभावेन वै भावः भावश्चाभावसम्भवः ॥३०६॥
परिकल्पितं समाश्रित्य परतन्त्रं प्रलभ्यते ।
निमित्तनामसवन्धाज्जायते परिकल्पितम् ॥३०७॥
अत्यन्तं पाप्यनिष्पन्नं कल्पितेन परोद्वहम् ।
तदा प्रजायते गुह्यं स्वभावः पारमार्थिकः ॥३०८॥
परिकल्पितं दशविधं परतन्त्रं च पञ्चिधम् ।
तद्यथा च प्रत्यात्मगतमिदं नास्ति विज्ञेयम् ॥३०९॥
मन्त्रधर्मा भवेत्तत्र स्वभावा हि घनस्तथा ।
एतदिदं भावयन्योगी तद्यथा नातिवर्तते ॥३१०॥
नद्याधमेष्टसम्यान् सोमभास्करसन्निभम् ।
चित्तं सदृश्यते नृणां दृश्याभ्यासोदितम् ॥३११॥
भूतालब्धात्मका एते न लक्ष्यन्ते न च लक्षणम् ।
सर्वे भूतमया भूता यदि रूपं हि भौतिकम् ॥३१२॥
असंभूता महाभूता नास्ति भूतेषु भौतिकम् ।
कारणं हि महाभूता कायं भूतलिलादयः ॥३१३॥
दृश्यप्रवृत्तिरूपं च मायाजातिकृतं तथा ।

¹ स्त T भाव था A C R ² स्तोय H M S S त म T B t t
 sh f ec w l ■ w l i h u 19 यमा I ³ L h out
 la T गरिर H R ता A ता T म A. C. R म T
¹⁰ मुणा धिक् I ¹ भू R ¹ ता R ¹ दू R

स्वप्नगन्धर्वरूप च मृगतृणा च पञ्चमम् ॥३१४॥
 इच्छन्तिक पञ्चविध गोना पञ्च तथा भवेत् ।
 पञ्चयानान्ययान च निर्वाण परिध भवेत् ॥३१५॥
 स्कन्धभेदाश्चतुर्विगटूप चाष्टविध भवेत् ।
 बुद्धा भवेच्चतुर्विगट्विंशत्याश्च जिनौरसा ॥३१६॥
 अष्टोत्तर नयगत आवकाश्च त्रयस्तथा ।
 द्योवमेक हि बुद्धाना बुद्धश्चैकस्तथा भवेत् ॥३१७॥
 विमुक्तयस्तथा तिस्र चित्तधारा चतुर्विधा ।
 नैरात्म्य परिध मद्य ज्ञेय चापि चतुर्विधम् ॥३१८॥
 कारणैश्च विसयुक्त दृष्टिदोषविवर्जितम् ।
 प्रत्यात्मवेद्यमचल महायानमनुत्तरम् ॥३१९॥
 उत्पादं चाप्यनुत्पादमष्टधा नवधा भवेत् ।
 एकानुपूर्वसमय सिद्धान्तमेकमेव च ॥३२०॥
 आरूप्यधात्वष्टविध ध्यानभेदश्च परिध ।
 प्रत्येकजिनमुद्याणा निर्याण सप्तधा भवेत् ॥३२१॥
 अध्वत्रय न चैवास्ति नित्यानित्य च नास्ति वै ।
 क्रिया कर्म फल चैव स्वप्रकाय तथा भवेत् ॥३२२॥
 अन्ताद्यासभवा बुद्धा आवकाश्च जिनौरसा ।

१ शङ्खिनि । २ बुद्धा T जीहि in all MS. ३ य हि
 सचल । ४ चाप्य । ५ द्या A. C. ६ दे A. दे C
 न चास्ति । ७ यद्याना A. T ८ नो A

चित्तं दृश्यविसयुक्तं मायाधर्मोपमं सदा ॥३२३॥
 गर्भश्चक्रं तथा^१ जातिनेष्क्रम्य तुषितालयम् ।
 सर्वद्योगगताश्चामि दृश्यन्ते न च योनिजा ॥३२४॥
 सक्रान्तिं सचरं^२ सञ्च^३ देगना निर्वृतिस्तथा ।
 सत्यं द्योनायपोधिश्च प्रत्ययमेरितो भवेत् ॥३२५॥
 लोका वनस्पतिर्द्योपो^४ नैरात्म्यतीर्थसचरम् ।
 ध्यानं यानालयप्राप्तिरचिन्त्यफलगोचरम् ॥३२६॥
 चन्द्रनद्यनगोनाणि नृपगोघा सुखलयम् ।
 यद्यगन्धर्वगोनाणि कर्मजा तृष्णासभवा ॥३२७॥
 अचिन्त्यपरिणामी च च्युतिर्वासनसयुता ।
 च्युच्छिन्नच्युत्यभावेन^५ क्लेशजालं निरध्यते ॥३२८॥
 धनधान्यं सुवर्णं च द्योषयस्तु विकल्प्यते^६ ।
 गवेडकाश्च दास्ता वै तथा हयगजादयः ॥३२९॥
 तत्त्वविद्ये न स्वप्नस्य भूमिश्चामि न लेपयेत् ।
 सौवर्णराजतं पाथ कासं ताग्रं न कारयेत् ॥३३०॥
 कम्बला नीलरक्षाश्च कापायो गोमयेन च ।
 कदमे फलमन्त्रेण शुक्लाभ्योगी रजेत्सदा ॥३३१॥

^१ गभावक्रान्तिरूपः (११)

^२ दात् A (१२) च B T T

सक्रान्तिः

सचरं B T

सो A

^३ ये T

द्योप A (१३)

द्योप B T

^४ सचरं A

^५ ये B

विद्यं T

विषयं T

अचिन्त्यपरिण

T न कल्पते B

श A B

रजःशो दो A

^६ भयं A

शैलीक मृन्मय लोहं ग्राह्यं वै स्फटिकमयम् ।
 पानार्थं धारयेद्योगी परिपूर्णं च मागधम् ॥३३०॥
 चतुर्जुलं भवेच्छस्त कुब्जं वै वस्तुच्छेदनं ।
 शिल्पविद्या न शिद्येत योगी योगपरायण ॥३३३॥
 क्रयविक्रयो न कर्तव्यो योगिना योगिवाहिना ।
 आरामिकैश्च कर्तव्यमेतद्धर्मं वदाम्यहम् ॥३३४॥
 गुप्तेन्द्रिय तयार्थज्ञ मूढान्ते विनये तथा ।
 गृहस्थैर्न च ससृष्ट योगिन त वदाम्यहम् ॥३३५॥
 शून्यागारे श्मशाने वा वृक्षमूले गृहासु वा ।
 मलाले ऽभ्यवकाशे च योगी वास प्रकल्पयेत् ॥३३६॥
 धिवस्तप्रावृत्तो नित्यं श्मशानाद्यत्र कुनचित् ।
 वस्तार्थं सविधातव्यं यश्च दद्यात्सुखागतम् ॥३३७॥
 युगमाद्यानुसारी स्थात्पिण्डभक्षपरायणः ।
 कुसुमेभ्यो यथा भ्रमणस्तथा पिण्डं समाचरेत् ॥३३८॥
 गणैश्च गणससृष्टे^१ भिक्षुणीषु च यद्रवेत् ।
 तच्चिं आजीवससृष्ट न तत्कल्पति योगिनाम् ॥३३९॥
 राजानो राजपुत्राश्च अमात्या^२ श्रेष्ठिनस्तथा ।

^१ शैलीक मृन्मय L

क all MSS.

^२ श्व (R) (U) T. भवेच्छरी

四指盈刀 f

^३ वस्तुच्छेदनम् (R) (P) T. b.

^४ व्या व्या in all MSS.

L c (R) P T

य (R)

^५ स्वे न in all MSS. Lot T. b.

^६ शान श्वन R R T. b.

^७ छाभया K

^८ ए K

^९ T. b.

f. d.

re

k. 1

पिण्डाद्यं नोपदेजेत योगो योगपरमण ॥३४०॥
 तृगमूवकुलान च मिनप्रीतिसमन्वितम् ।
 भिद्युभिद्युणिसंसृष्ट न तत्कल्पति योगिनाम् ॥३४१॥
 विहारे यम वै धूम पच्यते विधिवत्सदा ।
 उद्दिश्य मन्त्रत चापि न तत्कल्पति योगिनाम् ॥३४२॥
 उत्पादभङ्गनिर्मुक्त सदसत्पद्यवर्जितम् ।
 लक्ष्यलक्षणसमुक्त योगी लोक विभावयेत् ॥३४३॥
 समाधिबलसमुक्तमभिज्ञैर्वर्जितैश्च वै ।
 न चिरात् भवेद्योगी यद्युत्पाद न कल्पयेत् ॥३४४॥
 अणुकालप्रधानेभ्य कारणेभ्यो न कल्पयेत् ।
 हेतुमत्पयसभृत योगी लोक न कल्पयेत् ॥३४५॥
 स्वकल्पकल्पित लोक चित्त वै वासनोदितम् ।
 प्रतिपश्येत्सदा योगी मायास्वप्नोपम भवम् ॥३४६॥
 अपवादसमारोपवर्जित दर्शन सदा ।
 देहभोगप्रतिष्ठाभ विभव न विकल्पयेत् ॥३४७॥
 कृतभक्तपिण्डो निश्चितमृजु सम्याप्य वै तनुम् ।
 बुद्ध्याश्च बोधितश्चाश्च नमस्कृत्य पुन पुन ॥३४८॥
 विनमात्सूयमुक्तिभ्या तस्य सहत्य योगवित् ।
 पञ्चधमस्वचित्त च नैरात्म्य च विभावयेत् ॥३४९॥

^१ तृगमूवकुलाद्य (३४) (१) १।

^२ लो मिनप्रीतिसमन्वितम् (३२) (१) १।

^३ २५। ३४। ३५। ३६। निधियु १० १ ३४। ३५।

प्रत्यात्मधर्मतागुदा भृगुमो बुद्धभूमि च ।
 एतद्विभाजयोगी महापदे अभिषिष्यते ॥३५२॥
 विभास्य गतय मार्गा भूतादुद्देगमानस ।
 योगानारभते चिन्ता गता शिवपयो शुभाम् ॥३५३॥
 सोमभास्तमस्यानं पद्मपद्मागुसप्रभम् ।
 गगनाधिचिन्तासदृशं योगी पुञ्जान्प्रमग्गते ॥३५४॥
 निमित्तानि च चिन्ताणि तीर्थ्यमार्गं नमन्ति ते ।
 श्रावकाने निमात्यन्ति प्रत्येकजिनगोचरे ॥३५५॥
 विधूय सर्वान्येतानि निराभासो यदा भवेत् ।
 तदा बुद्धकादित्या सर्वद्योतसमागता ।
 शिरो हि तस्य मार्जन्ति निमित्तं तथैतानुगा ॥३५६॥
 अस्त्यनाकारतो^१ भावः शब्दतोच्छेदमर्जित ।
 सदसत्पद्याविगता कल्पयिष्यन्ति मध्यमम् ॥३५७॥
 अहेतुवादे कल्पन्ते^२ अहेतूच्छेददर्शनम् ।
 बाह्यभावामरिज्ञानान्नाशमिष्यन्ति मध्यमम् ॥३५८॥
 भावग्राह न मोक्षते मा भूदुच्छेददर्शनम् ।
 समारोपापवादेन देशयिष्यन्ति मध्यमम् ॥३५९॥

^१ धम A h^२ एव f r वि h^३ बुद्धी ut m C^४ लो for शु

m h

^५ T is ut m f ut^६ भो for सो m h

न left out

m h

पचत \

पचान् f

पुञ्जान् h

f तानि

^७ ने ?^८ गम् f f

करता \

कारतो C

कारततो K

^९ वदा A^{१०} हे कल्पन्ते f f^{११} क्ष h

चिन्तेमानावबोधेन चाद्यभावा व्युदायया ।
विनिवृत्तिविकल्पस्य प्रतिपत्त्ये च मध्यमा ॥३५८॥
चित्तमात्रं न दृश्यन्ति दृश्याभावान्न जायते ।
प्रतिपन्नमध्यमा चेपा मया चान्यत्र देहिता ॥३५९॥
उत्पाद चाप्यनुत्पाद भावाभावश्च शून्यता ।
नै स्वभावाच्च भावानां द्यमेतन्न कल्पयेत् ॥३६०॥
विकल्पवृत्त्या भावो न मोक्ष कल्पेति पालिगा ।
न चित्तवृत्त्यसंबोधाद्व्यप्राह प्रहीयते ॥३६१॥
स्वचित्तदृश्यसंबोधाद्व्यप्राह प्रहीयते ।
प्रहाण हि परिज्ञान विकल्पस्याविनाशकम् ॥३६२॥
चित्तदृश्यपरिज्ञानादिकल्पो न प्रवर्तते ।
अप्रवृत्तिविकल्पस्य तथता चित्तवर्जिता ॥३६३॥
तीर्थदोषविनिर्मुक्ता प्रवृत्तिर्यदि दृश्यते ।
सा विषद्विर्भवेद्वाद्या निवृत्तिश्चाविनाशतः ॥३६४॥
तस्यावबोधानुक्षेप मया बुद्धेश्च देहितम् ।
अन्यथा कल्पमान हि तीर्थवादः प्रसज्यते ॥३६५॥
अज्ञा प्रसूतजन्मा वै व्यच्युताश्च भवन्ति च ।

^१ घ A C   ^२ वा न्युदासयेत् (I^W) T I t e of T
म re   म ल खव (II) (I^W) F I   ^३ श्या १   ने ?
दृश्यभावन (I^W) F I   स्प १ C   ^४ का १ म क।   ^५ सविश्रभवेद्वा A.
विजिज्ञिभवद्वा   छा विजिज्ञिभवद्वा B   निरुं (II) (I^W) I t th text
rec l l   ^६ म १

युगपज्जलचन्द्राभा दृश्यन्ते द्योत्रकोटिषु ॥३६६॥

एकधा बहुधा भूत्वा वर्पन्ति च ज्वलन्ति वै ।

चित्ते चिन्तमया भूत्वा चित्तमात्रं वदन्ति ते ॥३६७॥

चित्ते' चित्तमात्रं च अचित्ता चित्तसम्भवा ।

विचित्ररूपसंस्थानाश्चिह्नमात्रे गतिगता ॥ ३६८ ॥

मौनीन्द्र आर्वकै रूपै प्रत्येकजिनसादृशै ।

अन्यैश्च विविधै रूपैश्चिह्नमात्रं वदन्ति ते ॥३६९॥

आरूप्यरूप ह्यारूपैर्नारकाना च नारकम् ।

रूपं दर्शयन्ति सत्त्वानां चित्तभावस्य कारणम् ॥३९०॥

सायोपम समाधि च काय चापि मनोमयम् ।

दशभूमीश्च वणिताः पञ्चवृत्ता लभन्ति ते ॥३७१॥

स्यविकल्पविपर्ययैः प्रमञ्चस्पन्दितैश्च वै ।

दृष्टवृत्तमज्ञाते बाला वध्यन्ति सप्तमा ॥३७२॥

निमित्तं^१ परान्तं^२ हि यन्नाम तत्र कल्पितम् ।

परिकल्पितनिमित्तं पारतन्यात्प्रवर्तते ॥३७३॥

बुद्ध्या विवेच्यमानं हि न तत्तत्तापि कल्पितम् ।

निष्पन्नो नास्ति वै भाव कथं बुद्ध्या प्रकल्प्यते" ॥३७४॥

¹ यः वर्धति अरु जलं अति नृ नि वि ह चिमया ह 'चिह्नम्'

Tab.	भावा	य	नि	ये	Tab	ये
------	------	---	----	----	-----	----

म K   १ परो ;   १ मयों १ ८   १ म all Miss (11) let (10) The

¹³ ड ल (क) परवत्त \ परतना क ¹⁴ ड ड र ¹⁵ ड ड

¹ मू K   बुधा १ B   बुधा   प्रतप्यत १   प्रकप्यत C

निष्पन्नो विद्यते भावो भावाभावविवर्जितः ।
 भावाभावविनिर्मुक्तो ह्यै स्वभावो कथं भवेत् ॥३९५॥
 परिकल्पिते स्वभावे च स्वभावो ह्यै प्रतिष्ठितो ।
 कल्पितं दृश्यते चित्रं विगुह्यमार्गगोचरम् ॥३९६॥
 कल्पितं हि विचित्राभं परतन्त्रे विकल्प्यते ।
 अन्यथा कल्पमानं हि तीर्थ्यवादं समाश्रयेत् ॥३९७॥
 कल्पना कल्पनेत्युक्तं दर्शनादेतुसंभवम् ।
 विकल्पक्षयनिर्मुक्तं निष्पन्नं स्यात्तदेव हि ॥३९८॥
 द्यौः बुद्ध्या निर्माणा एकं यानं घटं तथा ।
 न निर्वाणमहं सर्वं शून्यामुत्पत्तिवर्जिताम् ॥३९९॥
 पट्टिगद्गुदभेदाश्च दण्डभेदा मृधक्मृधकः ।
 तस्यानां चित्तसत्तानां एते द्यौषाण्यभाजनम् ॥४००॥
 यथा हि कल्पितं भावं श्वायते चिददर्शनम् ।
 न ह्यस्ति चिद्वता तत्र बुद्धधर्मं तथा जगम् ॥४०१॥
 धर्मबुद्धौ भवेद्बुद्धं तेषां वै तस्य निर्मिताः ।
 सत्त्वा स्वमीजसतानं पश्यन्ते बुद्धदर्शने ॥४०२॥
 भान्तिनिमित्तसन्धादिकल्पः सम्प्रवर्तते ।

१ तो ५   १ १ १   ५५   वि ५ ५ १ ५
 १ सेषपुत्राय ५   शून्या उत्पत्तिवर्जिता ५ १   तत्रस्थ ५
 १ ५ ५ १ १ तो भाव ५ १ १   धर्मबुद्ध ५   जग ५ ५
 मेव ५ ५ जगम् ५ १   स्वमीज ५ ५ ५ स्वमीज ५

विकल्पां तथता नान्या न निमिता विकल्पना ॥३८७॥
 स्वाभाविकं सभोगो निर्मितं पञ्चनिर्मितम् ।
 पट्टिगक बुद्धगण बुद्ध स्वाभाविको भवेत् ॥३८८॥
 नीले रक्ते ऽथ लवणे ग्रहे दारि च गार्करे ।
 कषायै फलपुष्पाद्यै किरणा यय भास्करे ॥३८९॥
 न चान्ये न च नान्ये तरङ्गा ह्युदधान्विता ।
 विज्ञानानि तथा सप्त चित्तेन सह सयुता ॥३९०॥
 उदधे परिणामासौ तरङ्गाणा विचिन्ता ।
 आलम्ब्य हि तथा चित्तं विज्ञानाण्य प्रवर्तते ॥३९१॥
 चित्तं मनश्च विज्ञानं लक्षणार्थं प्रकल्प्यते ।
 अभिन्नलक्षणान्यष्टौ न च लक्ष्यं न लक्षणम् ॥३९२॥
 उदधेश्च तरङ्गाणा यथा नास्ति विशेषणम् ।
 विज्ञानानां तथा चित्ते परिणामो न लभ्यते ॥३९३॥
 चित्तेन चीयते कर्म मनसा च विचीयते ।
 विज्ञानेन विज्ञानाति दृश्यं कल्पेति पञ्चभिः ॥३९४॥
 नीलरक्तप्रकारं हि विज्ञानं ख्यायते नृणाम् ।

१ लो १ लाङ्ग १३ १४ Tm २ लो २ ३ वि ८ ४ दि ८ ८ ८
 हादि ११ य च अनित्यम् १३ १४ Tm ५ पट्टिगको बुद्धगणो ११
 १८ गुण १६ बुद्धा ८ ग्रन्थ ८ अङ्कुर २३ २४ २५ २६ (११)
 Tm या १ ८ र १ हा ८ ५ धावव ११ ११ तथा १३
 (११) ता A C ८ १ रामो हा Tm १ ए ११ १२ १३ १४
 १ ना ८

वैकल्यादिपयाणा हि क्रमवृत्त्या प्रवर्तते ॥३९९॥
 विज्ञानेन विजानाति मनसा नन्यते पुन ।
 पञ्चाना ख्यायते दृश्य क्रमो नास्ति समाहिते ॥४००॥
 चिदाचार्यो यथा कश्चिच्चिदान्तेवासिको ऽपि वा ।
 चिदाथे नामयेद्भूतं देशनापि तथा मम ॥४०१॥
 रङ्गे न विद्यते चिद न कुञ्जो न च भाजने ।
 सत्त्वाना कर्षणार्थाय रङ्गैश्चिद विकल्प्यते ॥४०२॥
 देशनाप्यभिचारी च तस्य ह्यक्षरवर्जितम् ।
 कृत्वा धर्मे व्यवस्थान तस्य देशेति योगिनाम् ॥४०३॥
 तस्य प्रत्यात्मगतिक कल्पकल्पनवर्जितम् ।
 देशेति जिनपुत्राणा बालाना देशनान्यथा ॥४०४॥
 विचिना हि यथा माया दृश्यते न च विद्यते ।
 देशना हि तथा चिना दृश्यते ऽव्यभिचारिणी ॥४०५॥
 देशना हि मदन्मस्य तदन्यस्याप्यदेशना ।
 आतुरे आतुरे मद्यदिपद्मस्य प्रयच्छति ।
 बुद्धा हि तद्यत्सत्त्वाना चित्तमाध वदन्ति ते ॥४०६॥
 पादवासनवीजेन विकल्प सप्रवर्तते ।
 तस्य हि येन गृह्णाति मज्जह्णाति स कल्पितम् ॥४०७॥

श्री	को	यामय	दृश्य	श्री	श्रीया
श्रीया	व	त्य	वि	व	श्रीया
१८	२	१९५५	२१		

भूम्यष्टम्या च^१ पञ्चम्या गित्यविद्याकलागमम् ।
 कुर्वन्ति जिनपुष्पा वै नृपत च भवालये ॥४२५॥
 उत्पादमय नोत्पाद शून्याशून्य न कल्पयेत् ।
 स्वभावंमस्वभावत चित्तमाने न विद्यते ॥४२६॥
 इद तथ्यमिद तथ्यमिद मिथ्या विकल्पयेत् ।
 प्रत्येकद्रावकाणा च देना न जिनौरसाम् ॥४२७॥
 सथासथ सतो^२ नैव क्षणिक लक्षण न वै ।
 प्रज्ञप्तिद्रव्यसत्त्वं चित्तमाने न विद्यते ॥४२८॥
 भावा विद्यन्ति सपृच्या परमार्थे न भावका^३ ।
 निस्वभावेपु या भ्रान्तिस्तत्तत् सवृत्तिर्भवेत् ॥४२९॥
 अस्तसु सर्वधर्मेपु प्रज्ञप्ति क्रियते मया ।
 अभिलापो व्यवहारश्च बालाना तस्त्ववर्जित ॥४३०॥
 अभिलापसभवो भावो विद्यते क्षणगोचर ।
 अभिलापसभवो भावो दृष्टा वै नास्ति विद्यते ॥४३१॥
 कुञ्जाभावे यथा चित्तं ज्ञायामा स्याणुवर्जिते ।
 आलम तु तथा गुह्यं तरङ्गे न विराजते ॥४३२॥
 नटवत्तिष्ठते चित्तं मनो विद्रूपसादृशम् ।
 विज्ञानपञ्चकै सार्धं दृश्यं कल्पति रज्जवत् ॥४३३॥

^१ मय A म्याय B

स्वभाव्य B

^२ सता A सतो C. E.

^३ नै स्वभा :

^४ निस्व A B निस्व C

वि भ B

^५ ला klt out

0 L. दाया थ ?

इदं (१) T.

^६ वेत् ?

देशनाधर्मनियन्तो^१ यच्च नियन्दनिर्मितम् ।
 बुद्धा ह्येते भवेत्पौरा जेषा निर्माणविग्रहा^२ ॥४३४॥
 दृश्यं न विद्यते चित्तं चित्तं दृश्यात्प्रमुद्यते^३ ।
 देहभोगप्रतिष्ठानमालय ख्यायते नृणाम् ॥४३५॥
 चित्तं मनस्य विज्ञान स्वभाव धर्मपञ्चकम् ।
 नैरात्म्य दितयं शुद्ध प्रभाषन्ते विनायका^४ ॥४३६॥
 तार्किकानामविषय श्रावकाणां न चैव हि ।
 यं देशयन्ति वै नाथा प्रत्यात्मगतिगोचरम् ॥४३७॥
 दीर्घह्रस्वादिसवद्वमन्योन्यतः प्रवर्तते ।
 अस्तित्वसाधका नास्ति अस्ति नास्तित्वसाधकम् ॥४३८॥
 अणुशो विभज्य द्रव्यं न वै रूपं विकल्पयेत् ।
 चित्तमात्रेणैव स्थानं कुदृष्ट्वा न प्रसीदति ॥४३९॥
 तां शून्यतां विकल्पेयं माशून्यमिति वा पुनः ।
 नास्त्यस्तिकल्पनैवेयं कल्प्यमर्थं न विद्यते ॥४४०॥
 गुणाणुद्रव्यसंघातैः रूपं बालैर्विकल्प्यते ।
 एकैकमणुशो नास्ति अतोऽप्यथ न विद्यते ॥४४१॥
 स्वचित्तं दृश्यसंस्थानं बहिर्धा ख्यायते नृणाम् ।

^१ यद N

बुद्धो ह्येते भवेत्पौरा (H) (P) T

^२ दृश्ये (H)^३ दृश्यं N

य च A C K स (H) T

^४ क (H) T^५ अणु A C K

गु N

मन्द

चित्तं A C K but चित्तं (H)

^६ च N^७ ताः

स N

^८ गुणानु A C K but गुणानु (H)^९ रूपं बालैः वि^{१०} नु A C K गु (H) (P) T

वाप्य न विद्यते दृश्यमतो ऽप्यथ न विद्यते ॥४४२॥

धिघ के'गेणुक माया स्वमगन्धर्वमेव च ।

अलात' मृगतृणा च असन्त ख्यायते' नृणाम् ॥४४३॥

नित्यानित्य तथैकत्वमुभय नोभय तथा ।

अनादिदोषसपदा बाला' कल्पेन्ति मोहिता' ॥४४४॥

मानस्यवस्था नैवास्ति यानमेक वदाम्यहम् ।

परिकर्षणार्थ बालाना यानभेद वदाम्यहम् ॥४४५॥

विमुक्तयस्तथा तिस्रो धर्मनैरात्म्यमेव च ।

समताज्ञानकेशख्या विमुक्त्या ते विवर्जिता ॥४४६॥

मया हि काष्ठमुदधौ तरङ्गैर्विप्रवाह्यते ।

तथा च श्रावको मूढो लक्षणैः प्रवाह्यते ॥४४७॥

निष्ठागतितर्क तत्तस्या न च भूयो निवर्तते ।

समाधिकाय समाप्य अकल्पान्न प्रबुध्यते^{१०} ॥४४८॥

वासनाक्लेशसवज्ञा मयुत्थानिर्विसयुता ।

समाधिमदमत्तास्ते धातौ तिष्ठन्त्यनास्रवे ॥४४९॥

मया हि मत्त पुरुषो मद्याभावाच्चिबुध्यते ।

तथा ते' बुद्धधर्मास्य काय प्राप्स्यन्ति मामकम् ॥४५०॥

^१ विव A C I T । विव (R)

^१ अलात A C अलात B

^२ यतो B

^३ हो B

^४ स्व A C

^५ मु । f न B

^६ I d e B

^७ तस्या न । तत्र स्यात् ।

^८ शा T ।

^९ प्रबुद्धाश्चे A

^{१०} प्रबुद्धाश्चे (

^{११} प्रबु all B C I T

^{१२} तथा न । f n B

^{१३} ति A C ति B

पङ्कमग्रो^१ यथा हस्ती द्रुतस्ततो न धावति ।
 समाधिमदमग्रा वै तथा तिष्ठन्ति श्रानका^२ ॥४५१॥
 अधिष्ठान नरेन्द्राणां प्रणिधानैर्विगोधितम् ।
 अभिपेक्षसमाध्याद्य प्रयमस्या दग्गमाम वै^३ ॥४५२॥
 आकाशं गगनद्वन्द्वं च बन्ध्याया पुत्र एव च^४ ।
 असतश्चाभिलष्यन्ते तथा भवेयुः कल्पना ॥४५३॥
 वासनाहेतुकं लोकं नासन्नं सदसत्कचित् ।
 ये पश्यन्ति विमुच्यन्ते धर्मनैरान्म्यकोविदा^५ ॥४५४॥
 स्वभावकल्पितं नाम परभावश्च तत्तज्ज ।
 निष्पन्नं तं धत्तेत्युक्तं सूत्रे मूने सदा मया ॥४५५॥
 व्यञ्जनं मदकायं च नाम चापि विज्ञेयम् ।
 बाला^६ सज्जन्ति दुर्मेधा यथा मङ्गे महागजा ॥४५६॥
 देवयानं ब्रह्मयानं श्रावकीयं तथैव च ।
 ताथागतं च प्रत्येकं यानान्येतान्वदाम्यहम् ॥४५७॥
 यानानां नास्ति वै निष्ठा यावच्चित्तं प्रवर्तते ।
 चित्ते तु वै परावृत्ते न यानं न च यायिन ॥४५८॥
 चित्तं विकल्पो विज्ञप्तिर्मनो विज्ञानमेव च ।

^१ म्ना A. शानाग्रे (H) T. ^२ प्रति A. L. प्रति C. ^३ नाध्याद्यं

प्रयमी दशमी च वै T. ^४ I. L. L. ^५ ग A. ग A. C. K.

त H. (H) T. सज्जति A. C. सज्जति L. सज्जति T.

^६ धा A. C. L.

आलय धिभवश्चेष्टा एते चित्तस्य पर्यया ॥४५९॥
 आयुरुष्माथ विज्ञानमालयो जीवितेन्द्रियम् ।
 मनश्च मनविज्ञान विकल्पस्य विज्ञेयणम् ॥४६०॥
 चित्तेन धार्यते कायो' मनो मन्यति वै सदा ।
 विज्ञान चित्तविषय विज्ञाने सह छिन्दति' ॥४६१॥
 तृष्णा हि माता इत्युक्ता त्रिविद्या च तथा पिता ।
 विषयावबोधाविज्ञान बुद्ध इत्युपदिश्यते ॥४६२॥
 अर्हन्तो ह्यनुशया स्तब्धा' सय स्तब्धकमश्वक ।
 निरन्तरान्तरच्छेदात्मकं ध्यानन्तर भवेत् ॥४६३॥
 निरात्म्यस्य दय क्लेशा तपेवावरणद्वयम् ।
 'पचिन्मपरिणामिन्माश्रयुतेर्लाभास्तथागता ॥४६४॥
 सिद्धान्तश्च नयश्चापि प्रत्यात्म ग्रासनं च वै ।
 ये पश्यन्ति विभागज्ञा न ते तर्कवश गता ॥४६५॥
 न भावो विद्यते सत्य यथा जालविकल्प्यते ।
 अभावेन तु वै मोक्ष कथं नेच्छन्ति तादृशका ॥४६६॥
 उत्पादभङ्गसमद्वय संस्कृतं प्रतिपश्यत ।
 दृष्टिद्वय प्रपुष्णन्ति न च जानन्ति प्रत्ययान् ॥४६७॥

१ दग्धि २ पया ३ कथा ४ रथा ५ रथा ६ ७ ८ ९
 १० क्राय ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
 ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
 ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
 ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११०

एकमेव भवेत्सत्य निर्वाण मनवर्जितम् ।
 कदलीस्वप्नमामाभ लोक षण्णैदिकन्धितम् ॥४८८॥
 रागो न विद्यते द्वेषो मोहश्चापि न पुञ्जल ।
 तृणाया मृदिता स्कन्धा विद्यन्ते स्वप्नसादृशम् ॥४८९॥
 यस्या च रात्र्या धिगमो यस्या च परिनिर्वृत ।
 एतस्मिन्नन्तरे नास्ति मया किञ्चित्प्रकाशितम् ॥४९०॥
 प्रत्यात्मधर्मस्थिता सधाय कथित मया ।
 तैश्च बुद्धैर्मया चैव न च किञ्चिद्विज्ञेयितम् ॥४९१॥
 द्रव्यबद्धिद्यते ह्यात्मा स्कन्धा लक्षणवर्जिता ।
 स्कन्धा विद्यन्ति भावेन आत्मा तेषु न विद्यते ॥४९२॥
 प्रतिमति विभावन्तो क्लेशैर्मानुषसगमै ।
 मुच्यते सर्वदु खेभ्य स्वचित्त पश्यतो जगत् ॥४९३॥
 कारणै प्रत्ययैश्चापि येषा लोक प्रवर्तते ।
 चातुष्कोटिकया युक्तो न ते मन्त्रयकोविदा ॥४९४॥
 सदसन्न जायते लोको नासन्न सदसत्कचित् ।
 प्रत्ययै कारणैश्चापि कथं बालैर्विकल्प्यते ॥४९५॥
 न सन्नासन्न सदसद्यदा लोक प्रपश्यति ।

^१ नैद्य K. रागश्च (१) Tā. ^२ वि L. ^३ ह K. ^४ ना left out in K.

^५ य कि left out in K. ^६ वि left out in K. ^७ प्रतिमति + (H) (G)

T. then h such a form does not yet occur in any dictionary ^८ व (=वप) ?

^९ क्लेशे मानुषय L. क्लेश मानुषयण्ये ^{१०} सन्न सत्कचित् Tā. ^{११} स A.C.

स्य L. ^{१२} या A.C. दा L. ^{१३} सदसद्यदा लोक Tā.

तदा प्वावर्तते चित्तं नैरात्म्य चाधिगच्छति ॥४७६॥
 अनुत्पन्ना सर्वभावा यस्मात्प्रत्ययसमभावा ।
 कायं हि प्रत्यया सर्वे न कार्याज्जायते भव ॥४७७॥
 कायं न जायते कायं दित्त्वं कार्यं प्रसज्यते ।
 न च दित्त्वं प्रसङ्गेन कार्याभावोपलभ्यते ॥४७८॥
 ज्वालन्वाल्म्वविगतं यदा पश्यति संस्कृतम् ।
 निमित्तं चित्तमाद्य हि चित्तमानं वदाम्यहम् ॥४७९॥
 माघास्वभावसंस्थानं प्रत्ययैर्भाववर्जितम् ।
 निष्ठाभावपरं ब्रह्म एतां मानां वदाम्यहम् ॥४८०॥
 प्रज्ञासित्यतो ह्यात्मा द्रव्यं स हि न विद्यते ।
 स्तब्धानां स्तब्धता तद्वत्प्रज्ञाया न तु द्रव्यत ॥४८१॥
 चतुर्विधा वै समता लक्षणं हेतुभाजनम् ।
 नैरात्म्यसमता चैव चतुर्था योगयोगिनाम् ॥४८२॥
 ध्यामृष्टिं सर्वदृष्टीनां कल्पकल्पनवर्जिता ।
 अनुपलम्बी ह्यजातिश्च चित्तमानं वदाम्यहम् ॥४८३॥
 न भावो नापि चाभावं भावाभावविवर्जितम् ।
 तथता चित्तनिर्मुक्तं चित्तमानं वदाम्यहम् ॥४८४॥
 तथता शून्यता कोटी^१ निर्वाण धर्मधातुकम् ।

^१ धि ह वा A C वा B ^२ स A ज्य C B ^३ यादा T.

^४ अत C अत B ^५ अथ ? ^६ व T. भावजम् T. ^७ यो ?

^८ व A C ^९ हि A ^{१०} गुह्य B

आगन्तुकत्वाद्भूयोर्न चित्तं जायते नृणाम् ॥४९३॥
 विकल्पं चित्तचिन्तार्थं विभवे च प्रतिष्ठिता ।
 यदर्धाभा प्रवर्तन्ते स्वभावकल्पितो हि स ॥४९४॥
 आभासबीजसयोगाद्वादगायतनानि वै ।
 व्याथयालम्ब्यसयोगात्प्रक्रिया वर्ण्यते मया ॥४९५॥
 यथा हि दर्पणे विम्ब केगोणुस्तिमिरस्य वा ।
 तथा हि वासनेऽब्धौ चित्तं पश्यन्ति बालिना ॥४९६॥
 स्वविकल्पकल्पिते ह्यर्थे विकल्प्य सप्रवर्तते ।
 अर्थो न विद्यते बाह्यो यथा तीर्थ्यविकल्प्यते ॥४९७॥
 रज्जु मथा ह्यजानाना सर्पं गृह्णन्ति बालिना ।
 स्वचिन्तार्थमजानाना ह्यर्थं कल्पेन्ति बाहिरम् ॥४९८॥
 तथा हि रज्जु रज्जुत्वे एकत्वान्यत्ववर्जितम् ।
 किंतु स्वचिन्तदोषो ऽयं येन रज्जुर्विकल्प्यते ॥४९९॥
 न हि यो येन भावेन कल्प्यमानो न लक्ष्यते ।
 न तद्व्यास्यवगन्तव्यं धर्माणामेष धर्मता ॥५००॥
 अस्तित्वपूर्वकं नास्ति अस्ति नास्तित्वपूर्वकम् ।
 अतो नास्ति न गन्तव्यं अस्तित्वं न च कल्पयेत् ॥५०१॥

¹ हयोन A. हयोन B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z. AA. AB. AC. AD. AE. AF. AG. AH. AI. AJ. AK. AL. AM. AN. AO. AP. AQ. AR. AS. AT. AU. AV. AW. AX. AY. AZ. BA. BB. BC. BD. BE. BF. BG. BH. BI. BJ. BK. BL. BM. BN. BO. BP. BQ. BR. BS. BT. BU. BV. BW. BX. BY. BZ. CA. CB. CC. CD. CE. CF. CG. CH. CI. CJ. CK. CL. CM. CN. CO. CP. CQ. CR. CS. CT. CU. CV. CW. CX. CY. CZ. DA. DB. DC. DD. DE. DF. DG. DH. DI. DJ. DK. DL. DM. DN. DO. DP. DQ. DR. DS. DT. DU. DV. DW. DX. DY. DZ. EA. EB. EC. ED. EE. EF. EG. EH. EI. EJ. EK. EL. EM. EN. EO. EP. EQ. ER. ES. ET. EU. EV. EW. EX. EY. EZ. FA. FB. FC. FD. FE. FF. FG. FH. FI. FJ. FK. FL. FM. FN. FO. FP. FQ. FR. FS. FT. FU. FV. FW. FX. FY. FZ. GA. GB. GC. GD. GE. GF. GG. GH. GI. GJ. GK. GL. GM. GN. GO. GP. GQ. GR. GS. GT. GU. GV. GW. GX. GY. GZ. HA. HB. HC. HD. HE. HF. HG. HH. HI. HJ. HK. HL. HM. HN. HO. HP. HQ. HR. HS. HT. HU. HV. HW. HX. HY. HZ. IA. IB. IC. ID. IE. IF. IG. IH. II. IJ. IK. IL. IM. IN. IO. IP. IQ. IR. IS. IT. IU. IV. IW. IX. IY. IZ. JA. JB. JC. JD. JE. JF. JG. JH. JI. JJ. JK. JL. JM. JN. JO. JP. JQ. JR. JS. JT. JU. JV. JW. JX. JY. JZ. KA. KB. KC. KD. KE. KF. KG. KH. KI. KJ. KK. KL. KM. KN. KO. KP. KQ. KR. KS. KT. KU. KV. KW. KX. KY. KZ. LA. LB. LC. LD. LE. LF. LG. LH. LI. LJ. LK. LL. LM. LN. LO. LP. LQ. LR. LS. LT. LU. LV. LW. LX. LY. LZ. MA. MB. MC. MD. ME. MF. MG. MH. MI. MJ. MK. ML. MM. MN. MO. MP. MQ. MR. MS. MT. MU. MV. MW. MX. MY. MZ. NA. NB. NC. ND. NE. NF. NG. NH. NI. NJ. NK. NL. NM. NN. NO. NP. NQ. NR. NS. NT. NU. NV. NW. NX. NY. NZ. OA. OB. OC. OD. OE. OF. OG. OH. OI. OJ. OK. OL. OM. ON. OO. OP. OQ. OR. OS. OT. OU. OV. OW. OX. OY. OZ. PA. PB. PC. PD. PE. PF. PG. PH. PI. PJ. PK. PL. PM. PN. PO. PP. PQ. PR. PS. PT. PU. PV. PW. PX. PY. PZ. QA. QB. QC. QD. QE. QF. QG. QH. QI. QJ. QK. QL. QM. QN. QO. QP. QQ. QR. QS. QT. QU. QV. QW. QX. QY. QZ. RA. RB. RC. RD. RE. RF. RG. RH. RI. RJ. RK. RL. RM. RN. RO. RP. RQ. RR. RS. RT. RU. RV. RW. RX. RY. RZ. SA. SB. SC. SD. SE. SF. SG. SH. SI. SJ. SK. SL. SM. SN. SO. SP. SQ. SR. SS. ST. SU. SV. SW. SX. SY. SZ. TA. TB. TC. TD. TE. TF. TG. TH. TI. TJ. TK. TL. TM. TN. TO. TP. TQ. TR. TS. TT. TU. TV. TW. TX. TY. TZ. UA. UB. UC. UD. UE. UF. UG. UH. UI. UJ. UK. UL. UM. UN. UO. UP. UQ. UR. US. UT. UU. UV. UW. UX. UY. UZ. VA. VB. VC. VD. VE. VF. VG. VH. VI. VJ. VK. VL. VM. VN. VO. VP. VQ. VR. VS. VT. VU. VV. VW. VX. VY. VZ. WA. WB. WC. WD. WE. WF. WG. WH. WI. WJ. WK. WL. WM. WN. WO. WP. WQ. WR. WS. WT. WU. WV. WW. WX. WY. WZ. XA. XB. XC. XD. XE. XF. XG. XH. XI. XJ. XK. XL. XM. XN. XO. XP. XQ. XR. XS. XT. XU. XV. XW. XX. XY. XZ. YA. YB. YC. YD. YE. YF. YG. YH. YI. YJ. YK. YL. YM. YN. YO. YP. YQ. YR. YS. YT. YU. YV. YW. YX. YY. YZ. ZA. ZB. ZC. ZD. ZE. ZF. ZG. ZH. ZI. ZJ. ZK. ZL. ZM. ZN. ZO. ZP. ZQ. ZR. ZS. ZT. ZU. ZV. ZW. ZX. ZY. ZZ.

‘दीम् । दीम् ।

' 51 ' 1

५५

३५ ।

हय री १ मय री ८

⁷इन्द्र A इन्द्र B   ⁸राज्य A राज्य राज्य B   इन्द्र C

प्रश्न १

मम-मम-मम-मम-मम

कश्चित् कृतं तस्मै वि शक्तिं न तत्रावयम् ।
 कृतं तस्मै कृतं दूरा विक्तं संवर्तते ॥५००॥
 कृतं कृतं तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 कश्चित् कृतं तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं ॥५०१॥
 विक्तं तस्मै यदि भातावतिमिति मेकते ।
 भातावति भाता तस्मै भाता तस्मै तस्मै ॥५०२॥
 भातावति भाता तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं ।
 तस्मा तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं ॥५०३॥
 कश्चित् यदि तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०४॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०५॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०६॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०७॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०८॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५०९॥
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ।
 तस्मा तस्मै वि शक्तिं तस्मा कृतं तस्मा ॥५१०॥

^१ घण्टोदय   घण्टादय   घटघटादय   ह   ङ   ^२ च ८६
ब   बभाडा   ना   ल   छ   छे
गा   डा   मु   पु   रा ८८   ^३ छे ८
^४ ह   ह

प्रलोभ्य देनेमि नय सदसत्पद्यवर्जितम् ॥५१०॥
 नभृत्वा यम्य वै भाव प्रत्ययेर्न च सकुंला ।
 व्यजातपृथे तज्जातमलव्यात्मकमेव च ॥५११॥
 हलव्यात्मक व्यजात च प्रत्ययेर्न विना कचित् ।
 उत्पन्नमपि ते भावो प्रत्ययेर्न विना कचित् ॥५१२॥
 एवं समासतः पश्य नासन्न सदसत्कचित् ।
 प्रत्ययेर्जायते भूतमविकल्प्य हि पण्डितैः ॥५१३॥
 एकत्वान्यत्वकथा कुतीर्था कुर्वन्ति पालिशा ।
 प्रत्ययेर्न च जानन्ति मायास्वप्नोपम जगत् ॥५१४॥
 अभिधानविषय यान महायानमनुत्तरम् ।
 अथ सुनीत हि मया न च बुध्यन्ति पालिशा ॥५१५॥
 मार्त्तैर्ये प्रणीतानि प्रावकैस्तीर्थकैस्तथा ।
 व्यभिचरन्ति ते ह्यर्थ यस्मात्तुकेण देहिता ॥५१६॥
 लक्षणे भाव सम्यान नाम चैव चतुर्विधम् ।
 एतदालम्बनीकृत्य कल्पना सप्रवर्तते ॥५१७॥
 एकधा बहुधा ये तु ब्रह्मकायवग्गता ।

^१क ५. ८. ५. कुडा ?

^२ई ५.

^३म ५.

^४अथवा

अपि त भावा T

^५जा ५.

^६भूत म ५.

^७न्यायपरिकल्प

शीर्षा

^८पू ५.

^९या ५.

^{१०}या ५. ८. ५. ५. ५.

^{११}अथ ५.

^{१२}ई ५. ई T

^{१३}प्रणीता नि (१५ हि nothet pa : le)

^{१४}दा ५.

^{१५}व ५.

^{१६}हि

^{१७}ब्रह्म ५. ५. ५. ५. ५.

^{१८}गमा ५.

सोमभास्करयोर्भूना ये चालेन्ति न ते मुता ॥५१८॥
 आर्यदर्शनसपत्न्या ययाभूतगतिंगता ।
 सजाविवर्तकुगला विज्ञाने च परंगता ॥५१९॥
 एषा हि मुद्रा मुक्ताना पुत्राणा मम ग्रासने ।
 भावाभावविनिर्मुक्ता गर्त्यागतिविचर्जिता ॥५२०॥
 व्यावृत्ते रूपविज्ञाने यदि कर्म विनश्यति ।
 नित्यानित्यं न प्राप्नोति ससारश्च न विद्यते ॥५२१॥
 विनिर्मुक्तिकाले प्रध्वस्त रूप देगान्निवर्तते ।
 नास्त्यस्तिदोषनिर्मुक्त कर्म तिष्ठति आलये ॥५२२॥
 प्रध्वसि पतितं रूप विज्ञानं च भवालये ।
 रूपविज्ञानसपद्य न च कर्म विनश्यति ॥५२३॥
 अथ ते सह सवद्य कर्म वै ध्वस्यते नृणाम् ।
 ध्वस्ते तु कर्मसवन्धे न ससृतिर्न निर्वृति ॥५२४॥
 अथ ध्वस्तमपि ते सार्धं ससारे यदि जायते ।
 रूपं च तेन सवद्यमभिन्नत्वाद्भविष्यति ॥५२५॥
 नाभिन्नं न च वै भिन्नं चित्तं रूपं विकल्पनात् ।
 प्रध्वसो नास्ति भावाना सदसत्पक्षावर्जनात् ॥५२६॥

^१भूः योभानु य नाशुनि योभा वा नाशुनि T. ^२गत्वा L.

^३ता L. ता १५ J. T. ^४अथ । ^५दे च । रद्य C. रद्य K.

^६ल । निर्वृत्तिकाल वि ॥ १ ॥ K. ^७न K. ^८यति K.

^९पि । ^{१०}इभ ।

कल्पित परतन्त्रश्च च्यव्योन्याभिन्नलक्षणात् ।
रूपे सन्नित्यता यद्वदन्योन्यजनकाश्च वै ॥५२७॥
अन्यो ऽन्यविनिर्मुक्तः कल्पितो नावधार्यते ।
नास्त्यस्ति कथं भवति रूपे चानित्यता यथा ॥५२८॥
कल्पितेन सुदृष्टेन परतन्त्रो न जायते ।
परतन्त्रेण दृष्टेन कल्पितस्तथता भवेत् ॥५२९॥
कल्पित हि विनागते मम नेत्री विनश्यते ।
समारोमापवाद च कुर्वते मम ग्रासने ॥५३०॥
एवविधा यदा यस्मिन्काले स्युर्धर्मदूषकाः ।
सर्वे च ते ह्यसकथ्या मम नेत्रीविनागका ॥५३१॥
अनालप्याश्च विद्वद्भिर्भित्तुकार्यं च यर्जयेत् ।
कल्पित यत्र नागेन्ति समारोमापवादिनः ॥५३२॥
केगोण्डुकमायाभ स्वप्नगन्धर्वसादृशम् ।
मरीच्याभदृशकल्पो येषां नास्त्यस्तिदर्शनात् ॥५३३॥
नासो गिद्याति युदानां यस्तेषां सपहे चरेत् ।
अमान्तमतितां ह्येते अन्येषां च विनागका ॥५३४॥
विविक्त कल्पित भाव ये तु पश्यन्ति योगिनः ।

१॥	न १	म २	व ३	वे ४	वा ५	क ६
नास्त्यस्ति	म	दृ १	ह २	य	१	हस्ति
A. १	स्युर्धर्मदूषकाः १	दृ १	यका	रम्य २	१	
१५	१ १	१ २	१ ३	१ ४	१ ५	१ ६
१॥	१ १	१ २	१ ३	१ ४	१ ५	१ ६

भावाभावविनिर्मुक्त तेषा वै सग्रहे^१ चरेत् ॥५३५॥
 आकरा हि यथा लोके सुवर्णमणिमुक्तिजा^२ ।
 अकर्महेतुकाश्चिवा उपजीव्याश्च वालिशाम् ॥५३६॥
 तथा हि सत्त्वगोत्राणि चिवा वै कर्मवर्जिता ।
 दृश्याभावान्न कर्मास्ति न च वै कर्मजा गति ॥५३७॥
 भावाना भावता नास्ति यथा त्वार्यैर्विभाव्यते ।
 कितु विद्यन्ति वै भावा यथा वालैर्विकल्पिता^३ ॥५३८॥
 यदि भावा न विद्यन्ते यथा वालैर्विकल्पितां ।
 असत्सु सत्त्वभावेषु सक्लेगो नास्ति कस्यचिन् ॥५३९॥
 भाववैचित्र्यसक्लेगान्तसार इन्द्रियो गत^४ ।
 अज्ञानतृष्णासवश्च प्रवर्तते शरीरिणाम् ॥५४०॥
 येषां तु भावो वै नास्ति यथा वालैर्विकल्पित ।
 तेषा न विद्यते वृक्षिरिन्द्रियाणा न योगिनं^५ ॥५४१॥
 यदि भावा न विद्यन्ते भावससारहेतव ।
 अय तेन भवेन्मोघो वालाना^६ क्रियवर्जित ॥५४२॥
 चालार्याणा विगेषस्ते भावाभावात्कथ^७ भवेत् ।
 चार्याणा नास्ति वै भावो विमोक्षनयचारिणाम् ॥५४३॥

^१ सग्रहेण A^२ जा A^३ धादु A^४ ए ल अ म प

न (11) (५) T

^५ त्वार्यैर्वि A^६ वो A^७ ता A C ता K

धवे ॥ १०

शास्त्रशार A

शास्त्रशार C

शास्त्रशारा K शास्त्र

१० :

धोपग TL

^{११} आ A^{१२} गिन् A^{१३} बारावा A^{१४} वो कय A

एकथाश्च पुक्कला धर्मा स्वसामान्या जलक्षणा ।

प्रत्ययातीन्द्रियाश्चैव प्राप्तकाणां वदाम्यहम् ॥५४४॥

अहेतुचित्तमाद्यं च विभूति भूमयस्तथा ।

प्रत्यात्मतपता गुडां देयमामि जिनौरसान् ॥५४५॥

भविष्यन्त्यनागते काले मम शसनदूषका ।

कापायवासोवसना सदसत्कार्यवादिन ॥५४६॥

अतन्त प्रत्येर्भावा विद्यन्ते द्वायंगोचरम् ।

कल्पितो नास्ति वै भाव कल्पयिष्यन्ति तार्किका ॥५४७॥

भविष्यन्त्यनागते काले कणभुग्बालजातिका ।

असत्कार्यवाददुर्दृष्ट्या जनता नाशयन्ति च ॥५४८॥

अणुभ्यो जगदुत्पन्नमणवश्चाप्यहेतुका ।

नवद्रव्याणि नित्यानि कुदृष्ट्या देययिष्यति ॥५४९॥

द्रव्यैरुच्यते द्रव्य गुणैश्चैव गुणास्तथा ।

भावाना भानतामन्या सती वै नाशयिष्यति ॥५५०॥

आदिमान् हि भवेत्लोको यद्यभूत्वा प्रवर्तते ।

पूर्वा च कोटिर्नैवास्ति ससारस्य वदाम्यहम् ॥५५१॥

^१धा अ A

^२ल अ अ A

^३भा अ C

^४मो A

^५दानिन्द्रियाण्येव :

^६हेतुविन A अहेतुविन C

^७प्रतिश्रु A

^८ता गुडा

^९वासवासना :

^{१०}दृष्टा A

^{११}द्वा A B द्वा C

^{१२}नवाचापीह A

^{१३}अवद्यायह C अवद्यायह B

^{१४}द्वा B

^{१५}सती A

^{१६}सती C सति B

^{१७}भा A C भा B भाहि (12) (17) B

^{१८}लो B

^{१९}म A नै C य B

निभवं सर्वसत्त्वात् यद्यभूत्वा प्रवर्तते ।
 श्वानोष्ट्रारशृङ्गाणा उत्पत्तिं स्यान्न सगम ॥ ५५० ॥
 यद्यभूत्वा भवेशटू रूपं विज्ञानमेव च ।
 कटमुकुटपटाद्याना मृत्पिण्डात्सभवो भवेत् ॥ ५५३ ॥
 पटेश्च वै कटो नास्ति पटो वै वीरणैस्तथा ।
 एक एकवा^१ सभूत प्रत्यये किं न जायते ॥ ५५४ ॥
 तज्जीव तच्छरीरं च यद्यभूत्वा प्रवर्तते ।
 परवादा^२ क्षमी सवे मया च समुदाहृता ॥ ५५५ ॥
 उचार्य पूर्वपक्षं च मतिस्तेषां निवार्यते ।
 निवार्य तु मतिस्तेषां स्वपक्षं देशयाम्यहम् ॥ ५५६ ॥
 अतो ऽथ तीर्थवादानां कृतमुच्चारणं मया ।
 मा मे शिष्यगणो मूढ सदसत्पक्षमाश्रयेत् ॥ ५५७ ॥
 प्रधानाज्जगदुत्पन्नं कमिलागो ऽग्निं दुर्मतिः ।
 शिष्येभ्यः सप्रकाशेति गुणानां च विकारिता ॥ ५५८ ॥
 न भूतं नापि चाभूतं प्रत्ययैर्न च प्रत्ययाः ।
 प्रत्ययानामसद्भावादभूतं न प्रवर्तते ॥ ५५९ ॥
 सदसत्पक्षविगतो हेतुप्रत्ययवर्जितः ।
 उत्पादभङ्गरहितः स्वपक्षो लक्ष्यवर्जितः ॥ ५६० ॥
 मायास्वप्नोपमं लोकं हेतुप्रत्ययवर्जितम् ।

^१शृङ्गाराणां A C मृगापराणां B ^२ना A ^३एकतः F I ^४दा

left out in A. ^५क्षीमः all MSS. एव म (H) (J) Tbb ^६नो A I ना C

अहेतुकं सदा पश्यन्विकल्पो न प्रवर्तते ॥५६१॥

गन्धर्वमृगतृष्णाभं केशोण्डुकनिभं सदा ।

सदसत्पदविगत हेतुप्रत्ययवर्जितम् ।

अहेतुक भय पश्यश्चित्तधारा विशुध्यते ॥५६२॥

यस्तु न विद्यते पश्यश्चिह्नमाद्य न विद्यते ।

अथ चित्तं चित्तमाद्य न युज्यते ॥५६३॥

वस्तुमालम्बनीकृत्य चित्तं सजायते नृणाम् ।

अहेतुक कश्चिच्चित्तमाद्य न मुच्यते ॥५६४॥

तथता चित्तमाय च आर्यवस्तुनमस्य तु ।

विद्यन्ते न च विद्यन्ते न ते मन्त्रयज्ञोविदा ॥५६५॥

ग्राह्यग्राहकभावेन यदि चित्तं प्रवर्तते ।

एतच्च लौकिक चित्तं चित्तमात्रं न मुन्यते ॥५६६॥

देहभोगप्रतिष्ठाभ स्वप्नयज्जायते यदि ।

द्विचिह्नता प्रसज्येत न च चिह्न द्विलक्षणम् ॥५६७॥

स्वधार हि यथा खड्ग स्यात् त्वे स्वङ्गुलिर्मथा ।

न वृद्धते न स्पृगते तथा चिह्नं स्वदर्शने ॥५६८॥

न पर न च वै तन्त्र कल्पित वस्तुमेव च ।

पञ्चधर्मा दिक्षिते च निराभासे न सन्ति ये ॥५६९॥

[illegible]

उत्पादक च उत्पाद्य द्विविध भावलक्षणम् ।
 उत्पादक हि सन्धाय नै स्वभाव्य' वदाम्यहम् ॥५७७॥
 अय वैचित्र्यसम्पन्नान् कल्या' च यदि जायते ।
 आकाशे गगनगृहे च अर्थाभास भविष्यति ॥५७८॥
 अर्थाभास भवेद्विज्ञे तदर्थं स्यादकल्पित ।
 न च वै कल्पितो ह्यर्थं चित्तादन्यो ऽभिलभ्यते ॥५७९॥
 अनादिमति ससारे अर्थो वै नास्ति कुनचित् ।
 अपुष्ट हि कथं चित्तमर्थाभास प्रवर्तते ॥५८०॥
 यद्यभावेन पुष्टि स्याच्छगुनगृहे ऽपि तद्वदेत् ।
 न चाभावेन वै पुष्टो विकल्प सप्रवर्तते ॥५८१॥
 यथापि दानो नैवास्ति तथा पूर्वं ऽपि नास्त्यसौ ।
 अनर्थं अर्थसञ्ज्ञं कथं चित्तं प्रवर्तते ॥५८२॥
 तथता शून्यता कोटिर्निर्वाण धर्मधातुकम् ।
 अनुत्पादय धर्माणां स्वभाव पारमार्थिक ॥५८३॥
 नास्त्यस्तिमतिता वाला हेतुप्रत्ययकल्पनै ।
 अहेतुकमनुत्पन्नं भव वै अप्रजानत ॥५८४॥
 चित्तं ख्याति न दृश्यो ऽस्ति विज्ञेपो ऽनादिहेतुक ।

स्थान अस्त्यन्त सन्धान ॥
 कल्याण ॥ कल्याण कल्याण - कल्याण । ॥५७७॥
 अथा ॥ ॥५७८॥ चित्ता ॥ अनादिमति
 अनादिमति ॥ ॥५७९॥ ॥५८०॥ ॥५८१॥ ॥५८२॥
 ख्याति न दृश्यो ऽस्ति विज्ञेपो ऽनादिहेतुक ॥

अनादावपि नास्त्यस्यो विनेष केन जायते ॥५७८॥
 यद्यभावेन पुष्टिं स्यादरिद्रो धनवान्भवेत् ।
 अर्थाभावे कथं चित्तं जायते ब्रूहि मे मुने ॥५७९॥
 अहेतुकमिदं सर्वं न चित्तं न च गोचर ।
 न च वै पुष्यते चित्तं धिभवं क्रियवर्जितम् ॥५८०॥
 उत्पादविनिर्मुक्त्यर्थमनुत्पादप्रसाधनम् ।
 अहेतुवादं देहि मे न च चालिर्विभाष्यते ।
 अनुत्पन्नमिदं सर्वं न च भावा न सन्ति च ॥५८१॥
 गन्धर्वस्वप्नमायाख्या भावा विद्यन्त्यहेतुका ।
 अनुत्पन्नास्वभावाश्च शून्या केन वदासि मे ॥५८२॥
 समवयविनिर्मुक्तो यदा भावो न दृश्यते ।
 तदा शून्यमनुत्पन्नमस्वभाव वदाम्यहम् ॥५८३॥
 स्वप्नकेशोऽणुक माया गन्धर्वमृगतृष्णिका ।
 अहेतुकापि दृश्यन्ते तथा लोकविचित्रता ॥५८४॥
 समवयवस्यैवैको दृश्याभावान्न विद्यते ।
 न तु तीर्थदृष्ट्या प्रलयो समवायो न विद्यते ॥५८५॥
 विगृह्याहेतुवादेन अनुत्पादं प्रसाधयेत् ।
 अनुत्पादं प्रसाध्यन्ते मम नेत्रा न नश्यति ॥५८६॥

१ वा १ क मुले १ २ य ५ ३ द ५ ४ घा १ ५ ६ ७

८ घान्मादाश्च १ ९ छि १ १० हि १ ११ वदहि १ १२ यथा १ १३ यदा १

१४ य १ १५ य १ १६ दृ १ १७ दृ १ १८ दृ १ १९ दृ १

अहेतुवादैर्देश्यन्ते तीर्थानां जायते भयम् ।
 कथं केन कुत कुत्र सभवो ऽहेतुको भवेत् ॥५८७॥
 नाहेतुकमहेतुत्वं यदा पश्यन्ति पण्डिता ।
 तदा व्यावर्तते दृष्टिर्भङ्गोत्पादानुवादिनी ॥५८८॥
 किमभावो ह्यनुत्पाद उत्पादोत्पत्तिलक्षणम् ।
 अथ' भावस्य नामेदं निरर्थं वा ब्रवीहि मे ॥५८९॥
 न च भावो ह्यनुत्पादो न च प्रत्ययलक्षणम् ।
 न च भावस्य नामेदं न च नाम निरर्थकम् ॥५९०॥
 यत्र श्रावकबुद्धानां तीर्थानां च अगोचरं ।
 सप्तभूमिगतानां च तदनुत्पादलक्षणम् ॥५९१॥
 हेतुप्रत्ययव्यावृत्ति' कारणस्य निषेधनम् ।
 चित्तमाध्यात्मवस्थानमनुत्पादं वदाम्यहम् ॥५९२॥
 अहेतुवृत्ति' भावानां कल्पकल्पवर्जितम् ।
 सदसत्पदानिर्मुक्तमनुत्पादं वदाम्यहम् ॥५९३॥
 चित्तदृश्यविनिर्मुक्तं स्वभावद्वयवर्जितम् ।
 आश्रयस्य परानृप्तिमनुत्पादं वदाम्यहम् ॥५९४॥

'दी ५   'क हे ५ - ५   कमेहे (५१) T   'वृष्टिभ ५   'दोनुपा
 ५   दानुपा   दानुपा ५   'दा उत्प ५   दोत्प ८   द उत्प ५
 'उत् प्रत्ययलक्षणम्   उताहे' प्रत्ययेसत्ताम्   (५) T   ५ ५ ५ ५ ५   'दार्प
 ५   >   दाय ।   'यद्य   प्राधिकारनां ?   'वा ५
 'य गोचर   वि ५   डि (५)   'निगुहवन A ५   निगुहयं ८
 वि ५)   विविनिर्मुक्तम्   मुक्त ५   मुक्तं ८   मुक्त ५   'वा ५

न बाह्यभाव' भावाना न च चित्तपरिग्रहम् ।
 सर्वदृष्टिप्रहाण यत्तदनुत्पादलक्षणम् ॥५९५॥
 एव शून्यास्वभावाद्यात्सर्वधर्मान्विभावयेत् ।
 न जातु शून्यया शून्या कित्वनुत्पादशून्यया ॥५९६॥
 कलाप प्रत्ययाना हि प्रवर्तते निवर्तते ।
 कलापाश्च पृथग्भूत न जात न निरुध्यते ॥५९७॥
 भावो न विद्यते ह्यन्य' कलापाश्च पृथक्क्षचित् ।
 एकत्वेन पृथक्त्वेन यथा तीर्थैर्विकल्प्यते ॥५९८॥
 सदसत्त्व' जायते भावो नासत्त्व सदसत्त्वचित् ।
 अन्यच्च हि कलापो ऽयं प्रवर्तते निवर्तते ॥५९९॥
 सकेतमाधमेवेदम'योन्यापेक्षसकलात् ।
 जन्यमधं न चेवास्ति पृथक्प्रत्ययसकलात् ॥६००॥
 जन्माभावो' ह्यनुत्पाद' तीर्थदोषविवर्जित ।
 देगेमि सकलामाध न च पालेर्विभाव्यते ॥६०१॥
 मय्य जन्यो हि भावो ऽस्ति सकलाया' पृथक्क्षचित् ।
 अहेतुपादी विज्ञेय' सकलाया विना'क' ॥६०२॥
 प्रदीपद्रव्यजातीना अज्रका सकला भवेत् ।
 यस्य भावो भवेत्कथित्सकलाया' पृथक्क्षचित् ॥६०३॥

१ भावाभावा (ह) ।

धह (ह) ।

ति १ । ॥ ८

४ धो' दि १ ध १

सत्त्व

न सत्त्व सदसत्त्वचित्

दा २ ८

४ ति १ १

१ व्याख्यापय १ न्योन्यापेक्ष न्योन्यापय ।

१

अन्वभातो ह्यनुत्पन्न प्रकृता गगनोपमा ।
 संकलाया पूगभूतो यो धर्मः कल्पितोऽनुपे ॥६०४॥
 अयमन्वमनुत्पादमार्याणां प्राप्तिधर्मेता ।
 यत्र तस्य अनुत्पादं तदनुत्पादशान्तिं स्यात् ॥६०५॥
 यदा सर्वमिमं लोकं संकलामेव पश्यति ।
 संकलामागमेवेदं तदा चितं समाध्यते ॥६०६॥
 अज्ञानतृष्णाकर्मादि संकलाध्यात्मिका भवेत् ।
 गजगृहगणकादि बीजभूतादि पालिम् ॥६०७॥
 परतो यस्य वै भावः प्रत्ययेर्जायते क्वचित् ।
 न संकलामागमेवेदं न ते युक्त्यागमे स्थिता ॥६०८॥
 यदि जन्मो न भावोऽस्ति स्यादुद्विग्नं कस्य प्रत्यमात् ।
 अन्योन्यप्रत्यया ह्येते नैतेन प्रत्यया स्मृता ॥६०९॥
 उष्णद्रवचलकटिना पालिधर्मा विकल्पिता ।
 कलापोऽयं न धर्मोऽस्ति अतो वै निःस्वभावता ॥६१०॥
 वेद्या यथातुरवगात्क्रियाभेदं प्रकुर्वते ।
 न तु शास्त्रस्य भेदोऽस्ति दोषभेदस्तु विद्यते ॥६११॥
 तथाह सत्यसतानि क्लेशदोषे सुदूषिते ।

१ ता (१) ता यस्या ५. ५. यद्य तस्य ८. यद्य तस्य १ नि ५.
 नि (५) यातना संकलावस्यदि ५. १ संकलमागमेव ५.
 सप्त (५) यत्र ५. ५. १ Lett. as in १२. १ हते ५. ८. हत ८.
 १ न तन १२. त तन १५. १ नि ५. ५. नि ८. १ सा ५. ५. सा ८.
 १ शास्त्रस्य ५. ५. १ भेदा तु ५. ५. भदस्तु ८. १ वे ५. ५. वे ८. १ वे १.

इन्द्रियाणां च ल शान्ता नय देहेमि चालिगान् ॥६१२॥
 न केनेन्द्रियभेदेन गगन भिद्यते मम ।
 एकमेव भवेदान मार्गमष्टाङ्गिक शिवम् ॥६१३॥
 पटपटमुकुटविषाणहेतुकगविषाणानास्तित्वम् ।
 यदेतुसमुत्पद्यते च नास्ति ते ऽवगन्तव्यम् ॥६१४॥
 अस्तित्वसाधक नास्ति नास्ति नास्ति न युज्यते ।
 अस्तित्व नास्त्यपेक्ष्य हि अन्योन्यापेक्षकारणम् ॥६१५॥
 किंचाग्रून् पुन किंचित्ख्यायते यस्य वै मतम् ।
 अहेतुक यदाश्रित्य किंचिच्चाहेतुक न तु ॥६१६॥
 अर्धमन्यन्माश्रित्य तदप्यन्यस्य ख्यायते ।
 अनवस्था प्रसज्येत किंचिच्च किं च नो भवेत् ॥६१७॥
 आश्रित्य पर्णकाष्टादीन्यथा माया प्रसज्यते ।
 यस्तु तदस्तमाश्रित्य वैचित्र्य ख्यायते नृणाम् ॥६१८॥
 मायाजालं न पर्णानि न काष्ठं न च गर्भरा ।

१ वा A डा C धाम् L २ वाये A L नार्गे C ३ T m n
 ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥
 १०१ ॥ १०२ ॥ १०३ ॥ १०४ ॥ १०५ ॥ १०६ ॥ १०७ ॥ १०८ ॥ १०९ ॥ ११० ॥ १११ ॥ ११२ ॥ ११३ ॥ ११४ ॥ ११५ ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥ ११९ ॥ १२० ॥
 १२१ ॥ १२२ ॥ १२३ ॥ १२४ ॥ १२५ ॥ १२६ ॥ १२७ ॥ १२८ ॥ १२९ ॥ १३० ॥ १३१ ॥ १३२ ॥ १३३ ॥ १३४ ॥ १३५ ॥ १३६ ॥ १३७ ॥ १३८ ॥ १३९ ॥ १४० ॥
 १४१ ॥ १४२ ॥ १४३ ॥ १४४ ॥ १४५ ॥ १४६ ॥ १४७ ॥ १४८ ॥ १४९ ॥ १५० ॥ १५१ ॥ १५२ ॥ १५३ ॥ १५४ ॥ १५५ ॥ १५६ ॥ १५७ ॥ १५८ ॥ १५९ ॥ १६० ॥
 १६१ ॥ १६२ ॥ १६३ ॥ १६४ ॥ १६५ ॥ १६६ ॥ १६७ ॥ १६८ ॥ १६९ ॥ १७० ॥ १७१ ॥ १७२ ॥ १७३ ॥ १७४ ॥ १७५ ॥ १७६ ॥ १७७ ॥ १७८ ॥ १७९ ॥ १८० ॥
 १८१ ॥ १८२ ॥ १८३ ॥ १८४ ॥ १८५ ॥ १८६ ॥ १८७ ॥ १८८ ॥ १८९ ॥ १९० ॥ १९१ ॥ १९२ ॥ १९३ ॥ १९४ ॥ १९५ ॥ १९६ ॥ १९७ ॥ १९८ ॥ १९९ ॥ २०० ॥

मायैव दृश्यते बालैर्मायाकारेण चाश्रयम् ॥ ६१९ ॥
 तथा वस्तु समाश्रित्य यदि किञ्चिद्विद्यमिति ।
 दृश्यकाले ह्य नास्ति कथं किञ्चिद्विकल्प्यते ॥ ६२० ॥
 विकल्पैर्विकल्पित नास्ति किंवत्पश्च न विद्यते ।
 विकल्पे ह्यविद्यमाने तु न ससृतिर्न निर्वृति ॥ ६२१ ॥
 विकल्पे ह्यविद्यमाने तु विकल्पो न प्रवर्तते ।
 अप्रवृत्तिं कथं चित्तं चित्तमात्रं न युज्यते ॥ ६२२ ॥
 अनेकमतिभिन्नत्वाच्चासने नास्ति सारजा ।
 साराभावान्न मोक्षो ऽस्ति न च लोकविचित्रता ॥ ६२३ ॥
 बाह्यं न विद्यते दृश्यं यथा बालैर्विकल्प्यते ।
 विम्ववत्ख्यायते चित्तं वासनैर्भ्रमणीकृतम् ॥ ६२४ ॥
 सर्वभावा अनुत्पन्ना असत्तदसभवा ।
 चित्तमात्रमिदं सर्वं कल्पनाभिश्च वर्जितम् ॥ ६२५ ॥
 बालैर्भावा समाख्याता प्रत्ययैर्न तु परिणतैः ।
 स्वभावचित्तनिर्मुक्ताश्चित्तमार्योपगच्छन्ति ॥ ६२६ ॥
 सख्यां वैशेषिका नम्रा विप्राः पाशुपतास्तथा ।

१ यं T b

२ द्विशिष्यते T b but the text agrees with (11*)

३ विकल्पो

न च A विकल्पाश्च न C विकल्पा न च B

४ न B

५ त्वि 1 C

वि B वति (11*) T

६ चित्तं 1 it is as A

७ च B

८ त्वात् सा

A B त्वात् शा C

असत्तदासभवा (11) असत्तदनसभवा T b

१० यं 1 C

११ च B

१२ चि (11) T

१३ मुक्तं चि C मुक्तयि (11)

T b

को 1 सख्या 1 सोस्या B सास्या T

अस्तदृष्टिपतिता विविक्तार्थविवर्जिता ॥६०७॥
 नि स्वभावा ह्यनुत्पन्ना शून्या मायोपमामला ।
 कस्येते देशिता बुद्धैस्त्वया च प्रतिवर्णिता ॥६०८॥
 योगिना शुद्धचित्ताना दृष्टितर्कविवर्जिता ।
 बुद्धा देशेन्ति वै योग मया च प्रतिवर्णिता ॥६०९॥
 यदि चित्तमिदं सव कस्मिँल्लोकं प्रतिष्ठितं ।
 गमनागमनं केन दृश्यते भूतले नृणाम् ॥६१०॥
 शकुनिर्यथा गगने विकल्पेन समीरितः ।
 अप्रतिष्ठमनालम्ब्य चरते भूतले यथा ॥६११॥
 तथा हि देहिनः सर्वे विकल्पेन समीरिताः ।
 स्वचित्ते च द्रुमन्ते ते गगने शकुनिर्यथा ॥६१२॥
 देहभोगप्रतिष्ठाभं ब्रूहि चित्तं प्रवर्तते ।
 आभा मृत्ति कथं केन चित्तमानं वदाहि मे ॥६१३॥
 देहभोगप्रतिष्ठाय आभा मृत्तिश्च वासने ।
 सज्जामते अयुक्ताना आभा मृत्तिर्विकल्पने ॥६१४॥
 विषयो विकल्पितो भावश्चित्तं विषयसम्भवम् ।
 दृश्यचित्तपरिज्ञानादिकल्पो न प्रवर्तते ॥६१५॥

मु ६ अ	मु ६ इ	मु ६ ए	ता अ ६	निर्य ॥
योग्य १		कस्मिँ लो १	कस्मिँ १	कस्मिँ लो १
ता १	६ १ ६ १	वाहना १		वाहना १
वा वा १				

नाम नाशि निसयुक्तं यदा पश्यति क्षिप्तम् ।
 बुद्धिबोधपरहितं सम्भूतमुच्यते तदा ॥६३६॥
 यदा बुद्धिर्भोगोद्यं नाम नाशि विभावनम् ।
 ये तन्मयावबुध्यन्ते न ते युजा न बोधता ॥६३७॥
 पञ्चधर्मा स्मभावाश्च जिज्ञानान्यष्ट एव च ।
 ये नैरात्म्ये भोक्तृत्वा महायानपरिग्रह ॥६३८॥
 यदा बुद्धिश्च बोध्यं विविक्तं पश्यति जगत ।
 नास्ति नाम विकल्पश्च तदा नाभिप्रवर्तते ॥६३९॥
 क्रियाधारविकल्पाणां निवृत्तिश्चित्तदर्शनात् ।
 सदर्शनात्सचिन्तस्य विकल्पः सम्प्रवर्तते ॥६४०॥
 चत्वारो ऽरूपिणः सूत्राः सत्या तेषां न विद्यते ।
 भूतैर्विलक्षणे रूपं कथं रूपबहुत्वता ॥६४१॥
 लक्षणस्य परित्यागान्न भूतं न च भौतिकम् ।
 अथान्यलक्षणे रूपं कस्मात्कैन्धेनं जायते ॥६४२॥
 विमुक्तायतनस्कन्धा यदा पश्यत्यलक्षणा ।
 तदा निवर्तते चित्तं धर्मनैरात्म्यदर्शनात् ॥६४३॥

१ रहित A. B.	२ समु. ३३ MSS. (12) ३३ न मु. (12) T. B.	३ व. C. B.
न (12) (12) T. B.	४ नामलि. ५ नाम नाधि. ६ नाम नालि. ७	८ व. B.
९ तदु. १० C. B.	११ व. दु. (12) (12) T. B.	१२ व. ३३ व. C. B.
कृष्ण. B.	मु. ३३ (12) (12) T. B.	१३ व. १४ व. C. B.
नाधि. (1) (12)	नाधि. नाम. १	१५ व. १६ व. C. B.
१७ वृ. A. C. B.	मु. १७ (12) T. B.	१८ व. C.

विषयेन्द्रियभेदेन विज्ञानं जायते ऽष्टधा ।
 लक्षणेन भवेत्तीणि निराभासे निवर्तते ॥६४४॥
 आत्म्यं हि मनस्यात्मा आत्मीयं ज्ञानमेव च ।
 प्रवर्तते इयमाहात्म्यरिज्ञानानिवर्तते ॥६४५॥
 अन्वयानन्वयविनिर्मुक्तं यदा पश्यत्यसंचरम् ।
 तदा एव न कम्पन्ति आत्मा चात्मीयमेव च ॥६४६॥
 अप्रवृत्तं न पुण्याति न च विज्ञानकारणम् ।
 कार्यकारणनिर्मुक्तं निरुद्धं न प्रवर्तते ॥६४७॥
 विकल्पं चित्तमाद्यं च लोकं केन वदाहि मे ।
 कारणैश्च विसृज्य लक्ष्यलक्षणवर्जितम् ॥६४८॥
 स्वचित्तं दृश्यते चिद्यं दृश्याकारं विकल्पितम् ।
 चित्तदृश्यापरिज्ञानादन्यं चित्तार्थसंग्रहात् ॥६४९॥
 नास्तित्वदृष्टिर्भवति यदा बुद्ध्या न पश्यति ।
 अस्तित्वं हि कथं तस्य चित्तमाहानं जायते ॥६५०॥
 विकल्पो न भावो नाभावो अतो ऽस्तित्वं न जायते ।
 चित्तदृश्यापरिज्ञानादिकल्पो न प्रवर्तते ॥६५१॥
 अप्रवृत्तिविकल्पस्य परवृत्तिनिराश्रयः ।

१ भवे घा A. B. भवेत्ती C.   २ आत्मीय A.   ३ ति घ A. C. B. पश्ये
 (11) T.   कारणैश्च B.   अ A. C. प्र B.   चिद्यं A. B.
 चिद्यं C.   दृश्यापरि A. B.   दृश्यापरि C.   ५ ह न A.   ल्यो B.
 ४ ल्य A.

निवार्य पक्षाश्चत्वारो यदि भावा सहेतुका ॥६५०॥
 सजान्तरविशेषो ऽयं कृतं केन न साधित ।
 अर्थापत्तिर्भवेत्तेषां कारणाद्धा प्रवर्तते ॥६५३॥
 हेतुप्रत्ययसयोगात्कारणप्रतिषेधत ।
 नित्यदोषो निवार्यते अनित्या यदि प्रत्यया ॥६५४॥
 न सभवो न विभवो अनित्यत्वाद्धि बालिशाम् ।
 न हि नश्यमानं किञ्चि कारणात्वेन दृश्यते ॥६५५॥
 अदृष्टं हि कथं केन नानित्यो जायते भव ।
 सग्रहैश्च दमेत्सत्त्वान् शीलेन च वशीकोरेत् ॥६५६॥
 प्रज्ञया नाशयेद्दृष्टिं विमोक्षैश्च विवर्धयेत् ।
 लोकायतमिदं सर्वं यत्तीर्थ्यैदेश्यते मृषा ॥६५७॥
 कार्यकारणसदृष्ट्या स्वसिद्धान्तं न विद्यते ।
 अहमेकं स्वसिद्धान्तं कार्यकारणवर्जितं ॥६५८॥
 देगेमि शिष्यवर्गस्य लोकायतविवर्जितं ।
 चित्तमात्रं न दृश्यो ऽस्ति द्विधा चित्तं विदृश्यते ।
 ग्राह्यग्राहकभावेन शश्वतोच्छेदवर्जितम् ॥६५९॥

पना च १ २	पनाथ १	३ कृतं स च (११) T ५	३ सो A
पनापति म १ ५	पनापतिभवे १	पनापतिभवे T १	३ ये A वे (११) (१०)
पना १	निवारयत १	निवारयत C	३ दो A व C व K
सा १	किञ्चिद १	न विमिश्रं किञ्चिद T ५	११ ए A K
प्रताया १	प्रताया १	नयभवत् १ ५	११ यो A १३ उदु A C K
सह १	१	नो ११ १२	११ मक A ५ नेक C

यावत्प्रवर्तते चित्त तावत्तोकायत भवेत् ।
 अप्रवृत्तिर्विकल्पस्य स्वचित्त मग्नतो जगत् ॥६६०॥
 आद्यं कार्याभिनिर्वृत्तिर्यस्य कार्यस्य दर्शनम् ।
 आमय्यपरिज्ञानाद्विकल्पो न प्रवर्तते ॥६६१॥
 नित्यमनित्यं कृतकं न्यकृतकं परामरम् ।
 एवमाद्यानि सर्वाणि लोकायतन भवेत् ॥६६२॥
 देवासुरमनुष्याश्च तिर्यकप्रेतयभालमा ।
 गतय पळसमारयाता यद्य जायन्ति देहि ॥६६३॥
 हीनउत्कृष्टमध्येन कर्मणा तेषु जायते ।
 सरस्य कुलान्शर्वाङ्घ्रिगेपो मोक्ष एव वा ॥६६४॥
 द्यौं द्यौं नया यत्परणमुपपत्तिं च ।
 देश्यते भिक्षुवर्गस्य ज्ञाभिगाम्य वदति मे ॥६६५॥
 रूपादृष्टान्तरं यद्यपि सभूय भव्यते ।
 तस्माद्देहेमि निष्पाणा द्यौज्जन्मपरपराम् ॥६६६॥
 रूपे रूपे विकल्पस्य सभवो ज्ञानवसपा ।
 विकल्पो हि भवेज्जन्तुविकल्पो ऽन्यो न विद्यते ॥६६७॥
 द्यौं द्यौं यत्र युक्तमिदं प्रत्ययभाषितम् ।

१ आद्यं १ आद्यः

मि १

कारागिरिभम्

१ अ १ १ अ

अ परो १ १

हो

दा १ १

१ अ १ अ

अ १

अ १ १

दामरलो १

अ १

अ १ १

अ १

अ १ १

द १

अ १

१ दामरलोकि

रूपग्राहविनिर्मुक्त न जन्म न च भज्यते ॥ ६०८ ॥

प्रत्यया प्रत्ययोत्पन्ना अविद्यातथतादय ।

धर्मज्ञयेन वर्तन्ते अजया तथता भवेत् ॥ ६०९ ॥

प्रत्यया ' प्रत्ययोत्पन्ना यदि धर्मा विज्ञेयिता ।

नित्यादयो भवेत्कार्य कारण प्रत्ययो भवेत् ॥ ६१० ॥

निर्विगिष्ट भवेतीर्थ्ये कार्यकारणसग्रहात् ।

वादस्तव च बुद्धाना तस्मान्नायो महामुने ॥ ६११ ॥

शरीरे व्याममाने च लोक वै लोकसमुदयम् ।

निरोधगामिनी ' प्रतिपहेज्यामि जिनौरसान् ॥ ६१२ ॥

स्वभावनयग्राहेण ग्राह्यग्राहविदृष्टम् ।

लोकप्रलोकोत्तरान्धर्मान्विकल्पेन्ति ' पृथग्जना ॥ ६१३ ॥

अत ' स्वभावग्रहण क्रियते पूर्वमदाया ।

निवारार्थं तु दृष्टीना स्वभाव न विकल्पयेत् ॥ ६१४ ॥

छिद्रदोषान्न नियमो न वा चित्त प्रवर्तते ।

प्रवृत्तिश्चयग्राहेण अक्षया तथता भवेत् ॥ ६१५ ॥

१ क्ष ।	२ त्वनार ।	त्वन्ना अ	त्वना अ ८	३ Left col 10 ८
ना । ८	दा ।	वि ८	अ ८ ८ ८	मो (११) यो १८
य । ८	मो ।	१	रुभवम्	१ विनी ८ ८ विनी ८
मिप्र	रा । ८	वतु	वत् ८	वत् ८
दृ	रा धना विकल्पति	रा धना विकल्पान् ८	१ Left col १	
१	निर्वीर्य दृष्टा	गाय दृष्टी ८	१ नि ८	१३ म ८ ८
म	१			

अज्ञानतृष्णाकर्म च विज्ञानाद्या अयोनिजा ।
 अनवस्थाकृतकत्व च न कृत्वा जायते भव ॥६७६॥
 चतुर्विधश्च प्रपञ्चो भावानां कथ्यते ऽयुधै ।
 द्विधापृथ्वीविकल्पस्य भावाभावो न विद्यते ।
 चातुष्कोटिकनिर्मुक्त दर्शनद्वयवर्जितम् ॥६७७॥
 द्विधापृथ्वीविकल्प स्याद्दृष्ट्वा नाभिप्रवर्तते ।
 अनुत्पत्तेषु भावेषु बुद्धेर्युत्थानभावतः ॥६७८॥
 उत्पत्तेष्वपि भावेषु तत्कल्पत्वाच्च कल्पमेत ।
 युक्तिः वदाहि मे नाथ द्विधादृष्टिनिवारणात् ॥६७९॥
 यथाहमन्ये च सदा नास्त्यस्ति न विसकरोत् ।
 तीर्थवाद अससृष्टा आवर्तैर्जिनवर्जिता ।
 जिनाभिसमयचर्या च जिनपुत्राविनाशतः ॥६८०॥
 विमोक्षहेतुहेतुध्याप्यनुत्पादिकलक्षण ।
 पययिर्मोहयन्तेता वर्जनीया सदा युधै ॥६८१॥
 मेषाभ्रकूटेन्द्रधनुः प्रकाशा मरीचिकेणोऽदुकमायतुल्या ।
 भावा हि सवे स्वविकल्पसम्भावास्तीर्या विकल्पेन्ति जगत्स्वकारणौ
 अनुत्पादश्च तथता भूतकोटिश्च शून्यता ॥६८२॥
 रूपस्य नामान्येतानि अभावा न विकल्पमेत ॥६८३॥

य १ ५   स्वा कृत १   ३ बुद्धि १ ५   इति ॥ १० ॥ १५
 ए १ १ ५   ए १   ता १ ५   ता ८   चापकजिनवर्जिता   स्व ८
 टी १ ५   रि

हस्त करो यथा लोक इन्द्र शक्र पुरन्दर ।
 तथा हि सर्वभावानामभाव न विकल्पयेत् ॥६८४॥
 रूपाच्च शून्यता नान्या अनुत्पाद तथैव च ।
 न कल्पयेदनन्यत्वादृष्टिदोष प्रसज्यते ॥६८५॥
 सकल्पश्च विकल्पश्च वस्तुलक्षणसगहात् ।
 दीर्घह्रस्वादिमाण्डल्य परिकल्पस्य सग्रहात् ॥६८६॥
 सकल्पो हि भवेच्चित्त परिकल्पो मनस्तथा ।
 विकल्पो मनविज्ञान लक्ष्यलक्षणवर्जितम् ॥६८७॥
 यच्च तीर्थैरनुत्पादो यच्च मन्त्रयदृष्टिभिः ।
 कल्प्यते निर्विशिष्टो ऽय दृष्टिदोष प्रसज्यते ॥६८८॥
 प्रयोजनमनुत्पादमनुत्पादार्थमेव च ।
 ये वै जानन्ति धुक्तिज्ञास्ते ऽभिवृध्यन्ति मन्त्रयम् ॥६८९॥
 प्रयोजन दृष्टिसकोचमनुत्पादमनालयम् ।
 ऋथद्वयपरिज्ञानादनुत्पाद वदाम्यहम् ॥६९०॥
 भाया विद्यन्त्यनुत्पन्ना न वा ब्रूहि महामुने ।
 अहेतुवादो ऽनुत्पादो प्रवृत्तिस्तीर्थदर्शनम् ॥६९१॥

१ व २ दि ३ दल ४ द ५ स्तादिवाशून्यपलि

ताम्यग्रह ६ स्तादिवाशून्यपलितस्य संग्रह ७ ह्य ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

महामन्त्र १ यद्य मन्त्र यद्य मन्त्र २ नुपापाय ३ ४ मि ५

६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २००

'अहेतुवादो ऽनुत्पादो वैषम्यतीर्थदर्शनम् ।
 अस्तिनास्तिविनिर्मुक्तं चिह्नमानं वदाम्यहम् ॥६०२॥
 उत्पादमनुत्पादं वर्जयेद्दृष्टिहेतुकम् ।
 अहेतुवादे ऽनुत्पादे उत्पादे कारणाश्रय ॥६०३॥
 अनाभोगक्रिया नास्ति क्रिया चेद्दृष्टिसंकरः ।
 उपायप्रणिधानाद्येर्दृष्टिमेव वदाहि मे ।
 असंख्यात्सर्वधर्माणां मण्डलं जायते कथम् ॥६०४॥
 ग्राह्यग्राहकविसमोगान् प्रवृत्तिर्न निवृत्तिः ।
 भावाद्भावान्तरं दृष्टिं चिह्नं वै तत्समुत्पितम् ॥६०५॥
 अनुत्पादस्य धर्माणां कथमेतद्वदाहि मे ।
 संख्याश्रेणावबुध्यन्ते अत एतत्प्रकाशयते ॥६०६॥
 पूर्वोक्तैर्विरोधं च सर्वं भाष्य महामुने ।
 तीर्थदोषविनिर्मुक्तं विषमाहेतुवर्जितम् ॥६०७॥
 अप्रवृत्तिर्निवृत्तिश्च ब्रूहि मे वादिनावर ।
 अस्तिनास्तिविनिर्मुक्तं फलहेत्वविनाशकम् ॥६०८॥
 भूमिक्रमानुसंधिश्च ब्रूहि मे धर्मलक्षणम् ।
 घमान्तमतितो लोको दृष्टिभिर्याकुलीकृत ॥६०९॥

1 TI 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

१ टी २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ टी २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ टी २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ टी २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

‘अनुत्पादाउत्पादाद्यै’ ग्रमहेतुर्न बुध्यते ।

मण्डल हि न मे किञ्चिन्न च देगेमि धर्मताम् ॥७००॥

द्वये सति हि दोषः स्याद्भयं बुद्धैर्विगोधितम् ।

शून्याश्च द्ययिका भावा निःस्वभावा ह्यजातिका ॥७०१॥

कुदृष्टिवादसच्छन्नैः कल्प्यन्ते न तथागते ।

प्रवृत्ति च निवृत्ति च विकल्पस्य वदाहि मे ॥७०२॥

यथा येन प्रकारेण जायते विषयो नुसम् ।

वर्णपुष्कलसयोगात्प्रपञ्चैः समुदान्तिन्तम् ॥७०३॥

रूपं दृष्ट्वा वहिर्धा वै विकल्पः सप्रवर्तते ।

तस्यैव हि परिज्ञानाद्यथाभूतार्थदर्शनात् ।

आर्यगोथानुकूलं च चित्तं नाभिप्रवर्तते ॥७०४॥

प्रत्याख्याय तु भूतानि भावोत्पत्तिर्न विद्यते ।

भूताकारं सदा चित्तमनुत्पन्नं विभावयेत् ॥७०५॥

मा विकल्प विकल्पेयं निर्विकल्पा हि परिज्ञता ।

विकल्प विकल्पयस्तेस्य द्वयमेव न निर्वृति ॥७०६॥

अनुत्पादप्रतिज्ञस्य मामा च^१ दृश्यते नयेत् ।

मामानिर्हेतुसभूतं हानिसिद्धान्तलक्षणम् ॥७०७॥

^१ T. 1. 1. 1. ^२ 3. 4. 5. 6. ^३ उत्पत्त्यनुत्पत्त्याद्यादात् ७

उत्पत्त्यनुत्पत्त्याद्याद्वै ^४ चि. ८. चित् ८. ^५ द्व. ८. १. ^६ लु. ८.

लु. ८. २. वि. ८. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०.

२१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०.

४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०.

६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०.

८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

विम्बवद्दृश्यते चित्तमनादिमभिभावितम् ।
 चर्याकार न चाथो ऽस्ति यथाभूत विभावयेत् ॥ ७०८ ॥
 यथा हि दर्पणे रूपमेकत्वान्यत्ववर्जितम् ।
 दृश्यते न च तत्रास्ति तथा चोत्पादलक्षणम् ॥ ७०९ ॥
 गन्धर्वमायादि यथा हेतुप्रत्ययलक्षणा^१ ।
 तथा हि सर्वभावानां सभावो न ह्यसंभव ॥ ७१० ॥
 विकल्प पुरुषाकारो^२ द्विधावृत्त्या प्रवर्तते ।
 आत्मधर्मोपकारेश्च न च बालैर्विभाव्यते ॥ ७११ ॥
 विपुलप्रत्ययाधीन^३ आवको ऽपि ह्यर्हस्तथा^४ ।
 स्वपलाधीन जिनाधीन पञ्चम आवक नयेत् ॥ ७१२ ॥
 कालान्तरं च मज्जस्त परमार्थेत्तरेतरम् ।
 चतुर्विधमनित्यत्व बाला कल्पेन्यकोविदा ॥ ७१३ ॥
 क्षयान्तमतिता बाला गुणाणुप्रकृतिकारण्ये ।
 मोक्षोपाय न जानन्ति सदसत्पथसप्रहात् ॥ ७१४ ॥
 अद्भुत्यम् यथा बालैश्चन्द्रं गृह्णन्ति दुर्मति ।

^१कारण A. ^२दर्पण A. दपणो K. ^३तथा A. C. L. तथा (H) (L) T. ^४यप्रयणा ? (H) (L) T. ^५स्व C. ^६पुरुषो कार A. पुरुषो कार L. ^७दृश्यान् A. ^८या A. K. द्विधा (L) T. ^९विपुल T. ^{१०}सहस्रमा A. K. सह तथा C. सहस्रमा (H) T. ^{११}मा पञ्चम A. K. मा पञ्चान्ते C. ^{१२}बदेत् T. ^{१३}य A. K. ^{१४}ला A. K. ^{१५}स्व A. C. ^{१६}दा A. K. ^{१७}नु A. C. L. ^{१८}अद्भुतम् A. ^{१९}अस्ति अद्भुतम् (L) T. ^{२०}जानन्ति सदसत् A. ^{२१}अद्भुत्याम् A. अद्भुत्याम् C. ^{२२}ल चन्द्र C. बालाद्य ? T. ^{२३}ह A. C. K. ^{२४}ग A. K. प्राप्यपा ? T.

तथा ह्यद्वारससक्तास्तस्य नावेति सामकम् ॥७१५॥

विलयाणानि भूतानि रूपभावप्रवर्तका ।

भूताना सन्निवेशो ऽयं न भूतैर्भौतिकं कृतम् ॥७१६॥

अग्निना दह्यते रूपमव्यात् 'क्लेदनात्मक' ।

वायुना कीर्यते रूप कथ भूतै प्रवर्तते ॥७१७॥

रूप स्कन्धश्च विज्ञान द्वयमेतन्न पञ्चकम् ।

पर्यायभेद स्कन्धाना गतधा देशयाम्यहम् ॥७१८॥

चित्तचैतस्य भेदेन वर्तमानं प्रवर्तते ।

व्यतिभित्त्वानि रूपाणि चित्तं रूपं न भौतिकम् ॥७१९॥

नीलाद्यपेक्षाण श्वेत श्वेत' नील' ह्यपेक्षाणम् ।

कार्यकारणमुत्पाद्य शून्यता अस्ति नास्ति च ॥ ७०० ॥

साधन साधक साध्य जीतोष्णे लक्ष्यलक्षणम् ।

एवमाद्यानि सर्वाणि तार्किकैर्न प्रसाधिता ॥७२१॥

चिह्न मनश्च पञ्चान्यविद्यानान्यात्मसयुता ।

एकत्वान्यत्वरहिता आलस्यो ऽयं प्रवर्तते ॥७२०॥

साय्या वैर्गपका नम्रास्तार्किका ईश्वरोदिता ।

सदसम्पदापातता विविक्तायविवजिता ॥ ७३ ॥

वि वात नाशनि ॥ - नाशनि, नाशयनि ह्यनि ।

अथानि गि दाद्वन ना दान ११ ॥ १ 'मो'

[illegible]

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041

[illegible]

सस्यान्नाकृतिविशेषो' भूताना नास्ति भौतिकम् ।
 तीर्थ्या वदन्ति जन्म' भूताना भूतिकस्य च ॥ ७२४ ॥
 अनुत्पन्ना यतो ये ऽन्ये तीर्थ्या कल्पन्ति कारणे ।
 न च बुध्यन्ति मोहेन सदसत्पद्यमाश्रिता ॥ ७२५ ॥
 चित्तेन सह सयुक्त विसयुक्त मनादिभि ।
 विगुडलक्षण सख ज्ञानेन सह तिष्ठति ॥ ७२६ ॥
 कर्म यश्च भवेद्रूप स्कन्धविषयहेतुका ।
 सखाय निरुपादाना आरूप्ये नावतिष्ठति ॥ ७२७ ॥
 निरात्म्य सत्यवादित्व' सखाभावामप्रसज्यते ।
 निरात्म्यवादिनो छेदो विज्ञानस्याप्यसम्भव' ॥ ७२८ ॥
 चत्वार स्थितयस्तस्य रूपाभावात्कथं भवेत् ।
 अध्यात्मवाद्याभावाद्विज्ञानं न प्रवर्तते ॥ ७२९ ॥
 अन्तराभविका स्कन्धा यथैवेच्छन्ति तार्किका ।
 तथारूप्योपपन्नस्य भवो ऽरूपो न चास्ति किम् ॥ ७३० ॥
 सप्रयत्नेन मोक्ष स्यात्सखविज्ञानयोविना ।
 तीर्थ्यवादो न सदेहो न च बुध्यन्ति तार्किका ॥ ७३१ ॥
 रूपं च विद्यते तत्र आरूप्ये' नास्ति दर्शनम् ।

- १ ग A A   २ घ A   ३ छेय ?   ४ छी A   ५ अज्यानि   ६ भा ?
 ७ दपि A B   ८ च C   ९ कल्पति C   १० श C   ११ क A   १२ जि B
 १३ (10) T ?   १४ इति left out A   १५ ह्य A   १६ त्वा A   १७ त्व B
 १८ सखादस्य T   १९ छद C   २० वात् T   २१ अग्निभा T B
 २२ भटि B   २३ इ ?   २४ हा B   २५ द्या A   २६ द्य A

तथा द्यारससत्तास्तस्य नावेति मामकम् ॥ ७१५ ॥
 विलक्षणानि भूतानि रूपभावप्रवर्तका ।
 भूताना सनिवेगो ऽयं न भूतैर्भौतिकं कृतम् ॥ ७१६ ॥
 अग्निना दह्यते^१ रूपमव्यातु^२ क्तेदनात्मक ।
 वायुना कीर्यते रूपं कथं भूते प्रवर्तते ॥ ७१७ ॥
 रूपं स्कन्धश्च विज्ञानं द्वयमेतन्न पञ्चकम् ।
 पर्यायभेदं स्कन्धानां गतधा देयमान्यहम् ॥ ७१८ ॥
 चित्तचैतन्यस्य भेदेन वर्तमानं प्रवर्तते ।
 व्यतिभिन्नानि रूपाणि चित्तं रूपं न भौतिकम् ॥ ७१९ ॥
 नीलाद्यपेक्षया श्वेतं श्वेतं नीलं व्यपेक्षणम् ।
 कार्यकारणमुत्पाद्य गून्यता अस्ति नास्ति च ॥ ७२० ॥
 साधनं साधकं साध्यं शीतोष्णं लक्ष्यलक्षणम् ।
 एवमाद्यानि सर्वाणि तार्किकैर्न प्रसाधिता ॥ ७२१ ॥
 चित्तं मनश्च पञ्चान्यविज्ञानान्यात्मसमुत्ता ।
 एकत्वान्यत्वरहिता आलम्बो ऽयं प्रवर्तते ॥ ७२२ ॥
 साख्या वैशेषिका नग्रास्तार्किका ईश्वरोदिता ।
 सदसत्पक्षमतिता विविक्तार्थविवर्जिता ॥ ७२३ ॥

^१ वि. १. ५. वेति C. नावेति (H. T.) (= नावेति C. नावयति । दशेति L. देशमानि) । गि. A. ५. ^२ दाहयति C. ना दहते (१५) (H. T.) 'आतु'

A. ५. आतु । ^३ क. १. ५. क. C. ^४ शुकवदं ५. ख. ल. श. C. H.

११८०००० ११ ११८०००० ११ ५. ५. क. ५. ५. ^५ १८०००० ५.

^६ नीलं श्वेतोपपन्नम् (H. T.) ^७ आलम्बणं A. ^८ ५. A. ५.

सस्यानाकृतिविशेषो' भूताना नास्ति भौतिकम् ।
 तीर्थ्या वदन्ति जन्म भूताना भूतिकस्य च ॥ ७२४ ॥
 पनुत्पन्ना यतो ये ऽन्ये तीर्थ्या कल्पन्ति कारणे ।
 न च बुध्यन्ति मोहेन सदसत्पक्षमाश्रिता ॥ ७२५ ॥
 चित्तेन सह सयुक्त विसयुक्त मनादिभिः ।
 विगुडलक्षण सख ज्ञानेन सह तिष्ठति ॥ ७२६ ॥
 कर्म यच्च भवेद्रूप स्फुटविषयहेतुका ।
 सत्त्वाच्च निरुपादाना आरूप्ये नावतिष्ठति ॥ ७२७ ॥
 नैरात्म्य सत्यवादिन सत्त्वाभावात्प्रसन्नते ।
 नैरात्म्यवादिनो ज्ञेयो विज्ञानस्याप्यसम्भव ॥ ७२८ ॥
 चत्वार स्थितयस्तस्य रूपाभावात्कथं भवेत् ।
 अध्यात्मवाद्याभावादिज्ञानं न प्रवर्तते ॥ ७२९ ॥
 अन्तराभविका स्फुटा यथैवेच्छन्ति तार्किका ।
 तथारूप्योपपन्नस्य भवो ऽरूपो न चास्ति किम् ॥ ७३० ॥
 अग्रयानेन मोक्ष स्यात्सत्त्वविज्ञानमोर्विना ।
 तीर्थ्यवादो न सदेहो न च बुध्यन्ति तार्किका ॥ ७३१ ॥
 रूपं च विद्यते तत्र आरूप्ये नास्ति दर्शनम् ।

१ अ A B	२ वा A	३ वदेय	४ स्ती A	५ वय्यानि	६ भा T
७ वि A, B	८ च C	९ कस्तारि C	१० ए C	११ क A	१२ कि B
१३ (14) T	१४ इति किं out in A	१५ इय A	१६ ता A	१७ ल B	
१८ वादस्य T	१९ ज्ञ C	२० वात् T	२१ सनिभो T		
२२ भवि B	२३ अ B	२४ ता B	२५ या A	२६ य A	

तदभायो न सिद्धान्तो न मानं न च यामिनम् ॥ ७३० ॥
 इन्द्रिये सह समुक्तं विज्ञानं वासनोद्धाम ।
 नष्टवदेतदेवं हि शणे काले न गृह्णन्ति ॥ ७३३ ॥
 न प्रवर्तति यदा रूपं इन्द्रिया न च इन्द्रिये ।
 अतो हि देवेति भगवान्द्याणिता इन्द्रियादय ॥ ७३४ ॥
 अनिर्धार्य कथं रूपं विज्ञानं सम्प्रवर्त्यते ।
 अप्रवृत्तं कथं ज्ञानं ससारं जनयिष्यति ॥ ७३५ ॥
 उत्पत्त्यनन्तरं भङ्गं न देहेति विनायका ।
 नैतन्मयं न भावाना विकल्पस्पर्शिते गतो ॥ ७३६ ॥
 इन्द्रिया इन्द्रियार्थाश्च मूढाना न तु मणिता ।
 चाला गृह्णन्ति नामेन आर्या वै अर्यकोविदा ॥ ७३७ ॥
 पष्ट हि निरुपादानं सोमादानो न गृह्यते ।
 अनिर्धार्य वदन्याया अस्तिदोषैर्विवर्जिता ॥ ७३८ ॥
 ग्राह्यतोच्छेदभीतार्थं तार्किका ज्ञानवर्जिता ।

^१ अथ A. अ B. ^२ अदृष्ट १ K. अदृष्ट C. अष्टविधेः T. ^३ इति

A. B. इति C. कृते ? ^४ Left out in C. K. ^५ ददो B. यथा T.

^६ In C. only ^७ वि A. B. ^८ वा न A. C. B. ^९ धरातयार्थं A.

अनिर्धार्य C. अनिर्धार्य B. अनिर्धार्य T. ^{१०} प्र I. fi. ut in B. ^{११} वि

A. C. B. ^{१२} (H) (P) T. ^{१३} जा A. B. ^{१४} उत्पत्त्यनन्तरं भग A. उत्पत्त्यनन्तरं

भग B. ^{१५} य T. ^{१६} ह्य T. ^{१७} ह्य A. C. ^{१८} ह A. C. B.

^{१९} नाम्ना is the root form. ^{२०} निरुपादाना A. निरुपादानो B. दान ?

(P) T. ^{२१} या I. fi. ut in A. ^{२२} दान (P) T. ^{२३} ह A. B.

^{२४} ह A. अनिर्धार्य C. ^{२५} वि B. ^{२६} वा A. ^{२७} भिन्नाश्च C.

ससृताससृतात्मान न विप्रेषन्ति वालिग ॥ ७३९ ॥
 एकत्वे विद्यते दानमन्यत्वे चापि विद्यते ।
 चिह्नेन सह चैकत्वमन्यत्वं वै मनादिभि ॥ ७४० ॥
 निर्धायते यदा दानं चिह्नं चैवाभिगच्छितम् ।
 उपादानात्कथं तत्र एकत्वेनावधार्यते ॥ ७४१ ॥
 सोपादानोपलब्धिश्च कर्मजन्मक्रियादिभि ।
 अग्निवत्साधयिष्यन्ति सदृशासदृगेर्नये ॥ ७४२ ॥
 यथा हि अग्निर्गुणपद्मते दास्यदाहको ।
 सोपादानस्तथा ह्यात्मा तार्किके किं न गृह्यते ॥ ७४३ ॥
 उत्पादाद्याप्यनुत्पादाशित्तं वै भास्वरं सदा ।
 दृष्टान्तं किं न कुर्वन्ति तार्किका आत्मसाधका ॥ ७४४ ॥
 विज्ञानगह्वरे मूढास्तार्किका नययजिता ।
 दृढस्ततः प्रधावन्ति-आत्मवादचिकीपया ॥ ७४५ ॥
 प्रत्यात्मगतिगम्यश्च आत्मा वै शुद्धिलक्षणम् ।
 गर्भस्तयागतभ्यासौ तार्किकानामगोचरः ॥ ७४६ ॥
 उपादात्तउपादाद्योर्विभागस्कन्धयोस्तथा ।
 लक्षणं यदि जानाति ह्यनं सज्जयते नयम् ॥ ७४७ ॥

वैनाशिको^१ यदा^२ गत्वा त्रूयाद्यद्यस्ति देश्यताम् ।
 स वक्तव्यो^३ भवेद्विज्ञ स्वविकल्पो^४ प्रदर्शय^५ ॥ ७६४ ॥
 नैरात्म्यवादिनो ऽभाष्या भिद्युक्कर्माणि वर्जय ।
 बाधका बुद्धधर्माणा सदसत्पक्षादृष्टय^६ ॥ ७६५ ॥
 तीर्थदोषैर्विनिर्मुक्तं^७ नैरात्म्यवनदाहकम् ।
 जाज्वलत्यात्मवादो ऽय युगान्ताग्निरिवोत्पित ॥ ७६६ ॥
 खण्डेद्युर्गर्करमध्वादिदधितिलघृतादिषु ।
 स्वरस विद्यते तेषु अनास्वाद्यं न गृह्यते ॥ ७६७ ॥
 पञ्चधा गृह्यमानश्च आत्मा स्कन्धसमुच्छ्रये ।
 न च पश्यन्त्यविद्यासो विद्वान्दृष्ट्वा विमुच्यते ॥ ७६८ ॥
 विद्यादिभिश्च दृष्टान्तैश्चित्त नैवावधार्यते ।
 यन यस्माद्यदर्थं च समूह नावधार्यते ॥ ७६९ ॥
 विलक्षणा हि वै धर्माश्चित्तमेक न गृह्यते ।
 अहेतुरप्रवृत्तिश्च तार्किकाणा प्रसज्यते ॥ ७७० ॥
 चित्तानुपगयी चं योगी चित्त चित्ते न पश्यति ।
 "पश्यको दृश्यनिर्जातो"^८ दृश्य किहेतुसम्भवम् ॥ ७७१ ॥

^१ का १ ^२ यदा C ^३ त्रूयाद्यस्ति दश्यता A त्रूयाद्यस्ति दग्ज B

मृपार्श्वर्षेति दर्शयता B ^४ बोः C only ^५ त्य C ^६ य १ B

^७ वि C दृष्टा य १ दृष्टा B ^८ वि B ^९ को (११) (१) TD.

^{१०} क ११/१२/१ ^{११} य B ^{१२} दृष्टा B ^{१३} दृष्टा B

^{१४} य B ^{१५} य B ^{१६} य B ^{१७} य B

कात्यायनस्य गोत्रो ऽह युदावासाद्भिनिस्मृत ।
देगेमि धमे सत्वाना निर्वाणपुरगामिनम् ॥ ७७० ॥
मीराणिकमिद वर्त्त छहं ते च तथागता ।
निभि सहस्रे मूनाणा निर्वाणमत्यदेशयन् ॥ ७७१ ॥
कामधातौ तथारूप्ये न वै बुद्धो विबुध्यते ।
रूपधात्वकनिष्ठेषु बीतरागेषु बुध्यते ॥ ७७४ ॥
न पन्थहेतुर्विषया हेतुर्विषयपन्थनम् ।
ज्ञानवध्यानि क्लेशानि असिधारयतो ह्ययम् ॥ ७७५ ॥
असत्प्राप्तानि मायाया धर्मा नास्त्यस्ति वै कथम् ।
पालाना ख्याति तथता कथ नास्ति निरात्मिका ॥ ७७६ ॥
कृतकाकृतकत्वादि नास्ति हेतु प्रवर्तक ।
अनुत्पन्नमिद सर्वं न च पालैर्निभाष्यते ॥ ७७७ ॥
कारणानि अनुत्पन्ना कृतका प्रत्ययाश्च ते ।
धावप्येती न जनको कारणे कल्प्यते कथम् ॥ ७७८ ॥
प्राक्पश्चाद्यगमश्चापि हेतु वर्णित तादृका ।
प्रकाशघटा व्याधिभावाना जन्म कथ्यते ॥ ७७९ ॥
नाभिसंस्कारिकवृद्धा लक्षणैर्लक्षणावित्ता ।

दिव्यं सज्जामते स्मर्गाद्गो चान्यो मानुषोऽपि ।
 रत्नलक्षणसम्पन्नो देवगन्धर्वजगैश्च ॥ ७९० ॥
 स्मर्गं प्रभुञ्जते क्षीणोऽपि तु गो धर्मगाता ।
 भुक्ता तु सुचिरं क्षीणान्पूण्याया विप्रणम्यति ॥ ७९१ ॥
 कृतयुगं येता च क्षामरं कलिनस्तया ।
 अहं चान्ये कृतयुगे गार्गसिहं कल्लो मुने ॥ ७९२ ॥
 सिद्धार्थं गार्गसतनयो विष्णुर्मासो महेश्वर ।
 एवमाद्यानि तीर्थानि निर्वृते मे भविष्यति ॥ ७९३ ॥
 एवं मया श्रुतादिभ्यं गार्गससिंहस्य देवना ।
 इतिहास पुरातनं व्यासस्यैतद्विष्यति ॥ ७९४ ॥
 विष्णुर्महेश्वरयोऽपि मृष्टित्वं देवयिष्यति ।
 एवं मे निर्वृते पद्मादेवमाद्यं भविष्यति ॥ ७९५ ॥
 माता च मे वसुमति पिता विप्रः प्रजापति ।
 कात्यायनसर्गोऽहं नाम्ना ये विरजो जिनः ॥ ७९६ ॥
 चम्पाया ह स मुत्पन्नः पितामि च पितामह ।
 सोमगुप्तेति नाम्नासौ सोमवशंसमुद्भवः ॥ ७९७ ॥

१ छ अ. ल. २ यौ भ अ. यौ भ ल. ३ ज अ. ग. ल. यौ (अ)

४ गगन्धर अ. गगन्धर ल. गगन्धर ल. ५ सग अ. ल. ६ भुक्त अ. ल.

७ रा अ. ल. पा नृ अ. ल. ८ त अ. ल. ९ कलि अ. ल. १० य

अ. ल. ११ दान्यो अ. ल. १२ पुण्या अ. ल. १३ एवमा अ. ल. १४ यो अ. ल.

हा ( ) १५ च अ. ल. १६ गृ अ. ल. १७ म अ.

१८ न ( )

चीर्णघ्नतः प्रवर्जितः सहस्रं देधितः नयम् ।
 व्याकुल्य परिनिर्वासे अभिषिच्य महामतिम् ॥ ६०० ॥
 मतिर्दास्यति धर्माय धर्मो दास्यति मेखले ।
 मेखलः शिष्यो दौर्वत्याक्तत्पान्ते नागमिष्यति ॥ ६०१ ॥
 काश्यपः क्रकुच्छन्दश्च कनकश्च विनायकः ।
 एषः च विरजोऽन्ये वै सर्वे ते कृतिनोऽजिनाः ॥ ६०२ ॥
 कृते युगे ततः पश्चान्मतिर्नामेन नायकः ।
 भविष्यति महावीरः पञ्चज्ञेयवबोधकः ॥ ६०३ ॥
 न दामरे न घेताया न पश्चाच्च कलौ युगे ।
 सभवो लोकनाथानां सवुध्यन्ते कृते युगे ॥ ६०४ ॥
 अहार्याः लघाणामाश्च अस्त्रिचदशकैः सह ।
 मोरचन्द्रसमेश्वरैर्हस्तरीयं विचित्रयेत् ॥ ६०५ ॥
 श्रेष्ठुलः अशुलः वापि चन्द्रः चन्द्रान्तरः भवेत् ।
 अन्यथा चिन्मानः हि लोभनीयः हि पालिगान् ॥ ६०६ ॥
 रागाग्निं शमयेन्नित्यं स्याद्वै ज्ञानवारिणा ।
 विशरणं विसंध्यासु योगी कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ ६०७ ॥

- १ नय T हो नयम् २ वृ A. C. ३ स्थ A. ४ स्थानि A. C. K
 ५ (H) (M) T ६ र्मा A. ७ र्मा A. ८ दौर्वत्याते A. दौर्वत्याते B.
 ९ को C. १० क m. C. col. ११ मि is 1 led is A. हि H. is K. १२ ह A. B.
 १३ न व घडा A. १४ ध m. led m. A. १५ श C. col. १६ कृति A. B.
 १७ सु (१८ ह H. is 1 led is A. B. मोर = मयूर Pr. is 1 led is m.
 १९ ह B. २० दा A. शङ्ख B. २१ अ B. २२ ग A. C. K

इपुमस्तएकाष्टाद्या उत्थेपाद्ये समीरिता ।

एक द्वाप्त पतयेक कुगलाकुगलस्तथा ॥८०८॥

एक च बहुधा नास्ति वेलदाण्यान्व कुञ्चित् ।

वायुभा^१ ग्राहका सर्वे द्येनवक्षायका भवेत् ॥८०९॥

यद्येक बहुधा वै स्यात्सर्वे ह्यकृतका भवेत् ।

कृतकस्य विनाश स्यात्तार्किकाणामय नय ॥८१०॥

दीपवीजवदेतत्स्यात्सादृग्याद्बहुधा कुत ।

एक हि बहुधा भवति तार्किकाणामय नय ॥८११॥

न तिलाज्जायते मुक्तो^२ न व्रीहिर्यवहेतुक ।

गोधूमधान्यजातानि एक हि बहुधा कथम् ॥८१२॥

माणि^३नि^४ गच्छनेतारमद्यपादो बृहस्पति^५ ।

लोकायतं^६प्रणेतारो ब्रह्मा गर्भो भविष्यति ॥८१३॥

कात्यायन^७ सूत्रकर्ता^८ यज्ञवल्कस्तथैव च ।

भुदुक^९न्पोतिपाद्यानि^{१०} भविष्यन्ति कालौ^{११} युगे ॥८१४॥

^१यम A C यम B प्रसू T A ^२यम A उद्ये C उद्ये K ^३व C

^४बु L A ^५वाना A K न वायुना C ^६ब्राह्मका A C K

^७य A B ^८स्या व L A ^९का वा L A ^{१०}मुर्गे A K मुर्गे C

^{११}धु A ^{१२}नि A A ^{१३}नि (H) (H) T B ^{१४}र य L C K

तास्य (H) (H) T B 波尼出聖 (H) 名手作聖 (H) ^{१५}阿文波太白 (H)

廣主王 (H) ^{१६}王 left out A C 波尼 (H) 阿文波太白 (H) ^{१७}之

延作 (H) 之步延 (H) ^{१८}ल्क व A K 夜波延 (H) 阿文波太白 (H)

^{१९}पुदुक A K पुदुक C भुपुक T B ^{२०}या C 阿文波太白 (H) 阿文

出天文 (H) ^{२१}हि ? ^{२२}कलै (H) (H) T B

चली पुण्यकृतालोकात्मजाभाग्याद्भविष्यति ।
 रक्षक सर्वधर्माणा राजा चली' महीपति ॥८१५॥
 वाल्मीकी' मसुराद्यथ कौटिल्य' चाश्वलामन' ।
 घृपयत्र महाभागा भविष्यन्ति ज्यनागते ॥८१६॥
 सिद्धार्थ' शाक्यतनयो भूतान्त' पञ्चचूडक' ।
 वाग्जलिरथ मेधावी' पद्यात्काले भविष्यति ॥८१७॥
 अजिन' दण्डकाष्ठ' च मेखलाचक्रमण्डलम् ।
 ददाति ब्रह्मा महेश्वरो वनभूमौ व्यवस्थिते ॥८१८॥
 भविष्यति महायोगी नाम्ना वै विरजो मुनि ।
 मोक्षस्य देशक' शास्ता मुनीनामेव वै ध्वज' ॥८१९॥
 ब्रह्मा ब्रह्मणै सार्धं देवेश बहुभिर्मम ।
 अजिन प्रमोत्य गगनाक्षनैवान्तर्हितो वशी ॥८२०॥
 सर्वचिदाणि वासासि भैक्ष्यपानं सुरैः सह ।
 इन्द्रो' विरूढकाद्याथ वनभूमौ ददन्ति मे ॥८२१॥

¹ 王母娘娘 (神)   ² 觀世 (神)   牛經 (經)   ³ 寶壽 (A)   摩訶羅
 (經)   支豆 (經)   ⁴ 觀世 (經)   ⁴ 阿羅漢 (經)   五行 (經)   ⁵ 摩訶羅
⁷ 摩訶羅五角 (經)   摩訶羅五角 (經)   ⁸ 摩訶羅 寶壽 A. B.   寶壽 C. but
 follow (經) (經) T. B.   日力 (經)   ⁹ 摩訶羅 (經)   摩訶羅 (經)   ¹⁰ 摩訶羅 (經)
 摩訶羅 (經)   ¹¹ 三祖 (經)   三祖 (經)   ¹² 摩訶羅 摩訶羅 (經) (經) T. B.
 摩訶羅 (經)   摩訶羅 (經)   ¹³ 摩訶羅 A.   ¹⁴ 摩訶羅 in C. only
¹⁵ 摩訶羅 C.   ¹⁶ 摩訶羅 A. B.   摩訶羅 A. B.   ¹⁷ 摩訶羅 A. B.

अनुत्पादवादहेतिष्ठो^१ ऽजातो जायेतं वा पुन ।
 साधयिष्यत्यनुत्पाद वाग्मान कीर्त्यते तु वै ॥८००॥
 तस्याविद्या^२ कारणं तेषां चिन्तानां सप्रवर्तिता ।
 अन्तरा किमवस्थासौ मावदृषं न जानति ॥८०३॥
 समनन्तरमध्वस्त चित्तमन्यत्प्रवर्तते ।
 रूपं न तिष्ठते किञ्चित्किमालम्ब्य प्रवर्त्स्यते ॥८०४॥
 यस्माद्यथ प्रवर्तेत चित्तं वितथहेतुकम् ।
 न प्रसिद्धं कथं तस्य द्यणभङ्गो ऽवधार्यते ॥८०५॥
 योगिना हि समापत्तिं सुवर्णजिनधातव^३ ।
 आभास्वरविमानानि अभेद्या लोककारणात् ॥८०६॥
 स्थितयः प्राप्तिधर्माश्च बुद्धानां ज्ञानसमद^४ ।
 भिक्षुं त्वं समयप्राप्तिर्दृष्टा वै द्यणिका कथम् ॥८०७॥
 गन्धर्वपुरमायाद्या रूपा वै द्यणिका कथम् ।
 अभूतिका च भूतानि भूता^५ किञ्चित्कचागतौ^६ ॥८०८॥
 अविद्याहेतुकं चित्तमनादिमतिसंचितम् ।
 उत्पादभङ्गसवच्च तार्किकैः सप्रकल्प्यते ॥८०९॥
 द्विविधं सांख्यवादश्च प्रधानात्मपरिणामिकम् ।

^१ तिष्ठो A.^२ हादेव A. L.^३ य A. L.^४ वासा A. G.^५ वै A. L.^६ स्वादिद्या A. C. L., lat follow Tib.^७ प्रवर्तने तद्वि

A. C. L.

^८ य A. L.^९ क A.^{१०} व L.^{११} ए A.^{१२} व A. L.^{१३} मि A. L.^{१४} का C.^{१५} भूता किञ्चित्कचा गता ?^{१६} के A.^{१७} हे A.

प्रधाने विद्यते काय काय स्वात्मप्रसाधितम् ॥८३०॥

प्रधान सह भावेन गुणभेद प्रकीर्तित ।

कार्यकारणवैचित्र्यं परिणामे न विद्यते ॥८३१॥

यथा हि पारत^१ शुद्ध उपेक्षेणैर्न लिप्यते ।

आलय हि तथा शुद्धमाश्रय सर्वदेहिनाम् ॥८३२॥

हिङ्गुगन्ध^२ पलाण्डुश्च गर्भिण्या^३ गर्भदर्शनम् ।

लवणादिभिश्च लावण्य बीजवृत्ति न वर्तते ॥८३३॥

अन्यत्वे च तदन्यत्वे^४ उभय नोभये तथा ।

अस्तित्व निरुपादान न च नास्ति न संस्कृतम् ॥८३४॥

अथवादिद्यते आत्मा स्कन्धैर्गोभाववर्जितम् ।

संस्कृतासंस्कृत वाच्यमवक्तव्य स्वभावकम् ॥८३५॥

युक्त्या^५ नाभ्या दुर्दृष्ट्या तर्कदृष्ट्या मलीकृतम् ।

अनिर्धार्य वदन्यात्मा नोपादाने न चान्यत ॥८३६॥

दोषनिर्धारणा ह्येषा स्कन्धेनात्मा विभाष्यते ।

एकत्वेन तदन्यत्वेन^६ न च बुध्यन्ति तार्किका^७ ॥८३७॥

दर्पणो^८ उदके नेने यथा बिम्ब प्रदृश्यते ।

^१ पारत A

^२ हिङ्गुगन्ध A. B. वैबीज्य C.

^३ पारत A पारत E.

^४ अन्यत्वे A.

^५ युक्त्या added i A

^६ तर्कदृष्ट्या (E) तर्कदृष्ट्या (E)

^७ मलीकृतम् A.

^८ अनिर्धार्य (E) अनिर्धार्य (E)

^९ एतत्त्वम् i A

^{१०} न A. B.

^{११} अथवा added i A. B.

^{१२} उभयभागा A. B.

^{१३} अथ A. B.

^{१४} गो. i. e. out i A.

^{१५} गो. A.

^{१६} स B.

^{१७} युक्त्या A. C. B.

^{१८} दृष्ट्या A. B.

^{१९} अथ A. C. B. धी (E)

(E) T. B.

^{२०} अथ A. B.

^{२१} एकत्वेन च तदन्यत्वे T. B.

^{२२} दर्पण A.

एकत्वान्यतरहितस्तथा स्तब्धेषु पुद्गल ॥८३८॥
 भाव्य^१ विभावनाध्याता^२ मार्ग^३ सत्या च दर्शनम् ।
 एतत्तय विभावेनो मुच्यन्ते हि कुदर्शने ॥८३९॥
 दृष्ट नष्ट यथा विद्युच्चक्र च्छिद्रगृहे यथा ।
 परिणामं^४ सर्वधर्माणा बालिरिव न कम्पयेत् ॥८४०॥
 भावाभावेन निर्वाण बालाना चित्तमोहनम् ।
 आर्यदर्शनसद्भावाद्यथावस्थानदर्शनात् ॥८४१॥
 उत्पादभङ्गरहित भावाभावविवर्जितम् ।
 लक्ष्यलक्षणनिर्मुक्त परिणाम विभावयेत् ॥८४२॥
 तीर्थवादविनिर्मुक्त नामसंस्थानवर्जितम् ।
 अध्यात्मदृष्टिनिलय परिणाम विभावयेत् ॥८४३॥
 सस्पर्शपीडनाभ्या^५ वै देवाना नारकाणि च ।
 अन्तराभविका नास्ति विज्ञानेन प्रवर्तिता^६ ॥८४४॥
 जराण्डजंसस्वेदाद्या अन्तराभवसभवा^७ ।
 सख्यकामा यथा चिना गत्यागत्या विभावयेत् ॥८४५॥
 युक्तभागमव्यमेतानि नि क्लेशमद्यथावहा ।

^१ विभाव्य is added १. A. ^२ नास्यात्मा A. C. K. ^३ मार्ग C. ^४ घ १ K.

^५ म A. K. ^६ बालिरिव न कम्पयताम् T. B. H. १ K. ^७ द्य १ K.

^८ स्या in C. only ^{१०} स्या A. स्याच्च C. स्या K. ^{११} नि A. K.

ख (= यथा) ? ^{१२} ता A. K. ^{१३} ल C. ^{१४} ब्र A. K. ^{१५} दया C.

नारामण्डस्वेदना T. B. ^{१६} व in C. only ^{१७} युक्ता A. C. K. ^{१८} नि A. K.

नि C. क्लेशमद्यथावहा ? T. B. क्लेशमद्यथावहा (= the same वि)

तीर्थ्यदृष्टिप्रलापानि मतिमान्च समाचरेत् ॥८४६॥
 व्यादौ निर्धार्यते च्वात्मा उपादानाद्विज्ञेयमेत ।
 अनिर्धार्यं विज्ञेयन्ति बन्ध्यापुत्रं विणिष्यते ॥८४७॥
 पश्यामि सत्त्वादिद्येन प्रज्ञामासविवर्जितम् ।
 सस्कारस्कन्धनिर्मुक्तं मूर्तिमान्शर्वदेहिनाम् ॥८४८॥
 दुर्बर्णसुवर्णगत मुक्तामुक्तविशेषणम् ।
 दिव्यं सस्कारविगत सस्कारस्य प्रपद्यते ॥८४९॥
 मूर्तिमार्गतिस्पर्धौ वै तार्किकानामगोचरम् ।
 क्षतिक्रान्तमानुष्यगतिमहं नान्ये कुताकिका ॥८५०॥
 नास्त्यात्मा जायते चित्तं कस्मादेतत्प्रवर्तते ।
 नदीदीपबीजवत्तस्य निर्गमं किं न कथ्यते ॥८५१॥
 अगुत्पन्ने च विज्ञाने ज्ञानानादि न विद्यते ।
 तदभावे न विज्ञानं सतत्या जायते कथम् ॥८५२॥
 अक्षयमनक्षय अवक्षय्यश्च परमं ।
 होयमेतदि बुद्धानां तार्किकैः समकीर्त्यते ॥८५३॥

[illegible]

अवक्तव्यश्च संस्कारिणीं संस्कारहेतुकम् ।
 गृह्णाति संस्कारगतं ज्ञानं संस्कारगच्छितम् ॥ ८५४ ॥
 अस्मिन्सतीदं भवति प्रत्ययाश्चाप्यहेतुकाः ।
 व्यञ्जकेनोपदिश्यन्ते तदभावान्न कारकम् ॥ ८५५ ॥
 पवनं हि बन्धेर्दहनं प्रेरणं न तु सभवे ।
 प्रेर्यं निर्वायते तेन कथं सत्त्वप्रसाधका ॥ ८५६ ॥
 संस्कृता संस्कृतं वाच्यमुपादानविवर्जितम् ।
 कथं हि साधकस्तस्य बहिर्बालिर्विकल्प्यते ॥ ८५७ ॥
 अन्योन्यस्य वलाधानाद्बहिर्वै जायते नृणाम् ।
 सत्त्वं प्रवर्तितं केन बहिर्वत्कल्प्यते यतः ॥ ८५८ ॥
 स्तब्धायतनकदम्बस्य मनाद्याकारणो नु वै ।
 नैरात्मा सार्धवन्नित्यं चित्तेन सह वर्तते ॥ ८५९ ॥
 द्यावेतौ भास्वरौ नित्यं कार्यकारणवर्जितौ ।
 अग्निर्ह्यसाधकस्तेषां न च बुध्यन्ति तार्किकाः ॥ ८६० ॥
 चित्तं सत्त्वाश्च निर्वाणं प्रकृत्या भासुरा नु वै ।
 दोषैरनादिकैः किंष्टा अभिन्ना गगनोपमा ॥ ८६१ ॥

१ अथ C. २ अथ (१९) (१९) Tib. ३ स L. ४ रे L. ५ ह C. K.

६ वर्जितम् (१९) साधितम् T. ७ स K. ८ क (१९) (१९) Tib.

९ पवन L. नो ? १० व L. ११ ने (१९) (१९) बहिर्बालिर्विकल्प्यते T.

१२ प्रहरणे A. C. १३ ह L. १४ स L. १५ वा L. १६ स K. १७ स left

at L. १८ हि L. १९ स्य ? २० त left out in L. २१ मनाद्या

कारणानि Tib. २२ वै L. २३ ते L. २४ न Tib. २५ ति L.

हस्तिगम्यादिवच्छासास्तीर्थदृष्ट्या मलीकृता ।
 मनोविज्ञानसद्वत्त्वा अग्निराद्यैर्विशोधिता ॥८६२॥
 दृष्टाथ' ते यथाभूत दृष्टा क्लेशा विदारिता ।
 दृष्टान्तगहन' हित्वा गतास्ते न्यार्यगोचरम् ॥८६३॥
 ज्ञानज्ञेयविभागेन अन्यत्र कल्प्यते यत ।
 न च बुध्यन्ति दुमेधा अवस्तप्यथ कल्प्यते ॥८६४॥
 'भेरी यथा चन्दनजा वालै' कुर्वन्ति नान्यथा ।
 चन्दनागरसकाशं तथा ज्ञान कुतार्किके ॥८६५॥
 उत्पित' खलुभक्त्य पातसञ्चितमानकर्म ।
 दोषैर्मुखाविकाशे शुद्ध भक्त समाचरेत् ॥८६६॥
 इमं नय यो ऽनुमिनोति युक्ति प्रसादवान्योगमरो ह्यकल्पन ।
 अनाश्रितो ह्यर्धपरो भवेदसी हिरण्ययी धर्मगति प्रदीपयेत् ॥८६७॥
 भावाभावप्रत्ययमोहकल्पना कुदृष्टिजाल समल हि तस्य तु ।
 सपादोपप्रतिषं निवर्तते निरञ्जनो बुद्धकेश्य सिध्यते ॥८६८॥
 तीर्थ्या कारणदिग्मूढा ज्ञाने' प्रत्ययविह्वला ।

१ हवीं A C h   २ व left on in h T   ३ वा १ C दा h
 ४ द्वापारणी TR   ५ र्थ h   ६ दृष्टा h   ७ ह h   ८ वा K   ९ दृष्ट्य C
 १० दृष्टाय h   ११ लि h   १२ दृष्टा h   १३ दृष्ट h   १४ अ व   १५ भो h
 १६ वाला (११) T h   १७ वा h (११) T h   १८ नावकम् १ C h   १९ नावतम् T
 २० तत् left on (११)   २१ ह h   २२ प्र C   २३ भवेन h   २४ दिशापी h
 २५ भवाभवप्र (११) (१२) T h   २६ व K   २७ र्थ h   २८ दृष्टा C
 २९ दृष्टा h   ३० अ C   ३१ अ h   ३२ ला C h

सनाप्तमिति ॥

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतु तेषा तथागतो ह्यवदत् ।

तेषा च यो निरोधो एवं वादी महाश्रमण ॥

大正十二年六月廿五日 印刷
大正十二年七月三十日 發行

才 跡
複 製

監 査 出 版
一 百 四 十 九
A

定 價 金 拾 圓

校 訂 者 南 條 文 却

發 行 者 南條文却紀念會
代 理 者 島 岡 丁 行

東京市西區 門上條南入

印 刷 者 村 上 勘 兵 衛

東京市西區 門上條南入

印 刷 所 內 外 出 版 印 刷 部
株式會社

東京市上區 門上條南入

發 行 所 人 谷 人 小

PROBSTHAIN'S ORIENTAL SERIES

Vol. I The Indian C. Hoffman 2 5

Vol. II Buddhism in the East 3 1

3 1

Vol. III and IV The East 2 2

1 1

Vol. V The East 2 2

2 1

Vol. VI The East 2 2

Vol. VII The East 2 2

Vol. VIII The East 2 2

Vol. IX The East 2 2

PROBABILITY OPINION SHEET

Vol. 1 The Section C of course

Vol. 11 Distribution of a population

Vol. 11 and 12 The P. system

Vol. 11 and 12 The P. system
Vol. 11 and 12 The P. system
Vol. 11 and 12 The P. system

Vol. 11 and 12 The P. system

Vol. 11 and 12 The P. system

Vol. 11 and 12 The P. system

Vol. 11 and 12 The P. system

1-

March 1 1

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

1-

March

March 1 1

1 1 1 1

1 1 1 1 1 1

1 1 1 1 1 1

March

1 1 1

March

1 1 1

1 1 1

March

March

[illegible]

